

13th BRICS SUMMIT

13મી બ્રિક્સ સમિટ

વતન પ્રેમ યોજના
દ્વારા ગામડાઓનો વિકાસ

વિદેશમાં વસતા NRI પોતાના ગામડાઓના વિકાસમાં આપી શકશે સહયોગ

60% 5M NRI

વર્ષ 2022નું અંત સુધી

ગુજરાતે 'વતન પ્રેમ યોજના' શરૂ કરી

NATIONAL CLEAN AIR PORTAL

PRANA
Portal for Regulation of Air Pollution in

Launch by Hon'ble Minister for Environment, Forest & Climate Change

7 September 2021 | link: <https://prana.cpcb.gov.in/#/Home>

ભૂપેન્દ્ર યાદવે 'પ્રાણ' પોર્ટલ લોન્ચ કર્યું

INDEX

1. બંધારણ અને રાજ્યવ્યવસ્થા...1

- રાજદ્રોહના કાયદાને પડકાર.....01
- વૈવાહિક અધિકારોની પુનઃસ્થાપના માટે પડકાર.....02
- સંસદીય સત્ર.....04
- પોલીસ સુધારાઓ06
- કાપુ સમુદાયને અનામત.....07
- 97માં સુધારાની જોગવાઈ રદ.....08
- આંતરિક જહાજ બિલ, 2021 લોકસભામાં રજૂ.....10
- IBBI રેગ્યુલેશન્સ 2016 માં સુધારો.....11
- OBC કેટેગરી હેઠળ પેટા વર્ગીકૃત સંબંધિત કમિશનના કાર્યકાળમાં વધારો.....12
- લોકસભાએ વસ્તી નિયંત્રણ પર 4 વિધેયકો રજૂ કર્યા.....13
- આવશ્યક સંરક્ષણ સેવા બીલ 2021.....14
- ભારતમાં સર્વેલન્સ કાયદા અને ગોપનીયતા.....15
- હાઈકોર્ટમાં ન્યાયિક નિમણૂક.....17
- તૃણમૂલ કોંગ્રેસના સાંસદ શાંતનું સેન રાજ્યસભામાં થી સસ્પેન્ડ.....18
- મતની ગોપનીયતા.....19
- ફટાકડા પરના પ્રતિબંધ સામેની અરજી નકારી કાઢવામાં આવી.....20
- બેસવાનો અધિકાર.....21

2. અર્થતંત્ર.....22

- એકાઉન્ટ એગ્રીગેટર સિસ્ટમ.....22
- ભારતનું વિદેશી મુદ્રા ભંડાર 633.558 અબજ ડોલર પર પહોંચી ગયું છે.....23
- કોમન સર્વિસ સેન્ટર (CSC).....23
- ક્રિપ્ટો ફાઈનાન્સ.....24
- કન્વેક્ટિવ વપરાશ અને ઉત્પાદન : SDG 12.....25
- વિભિન્ન GST શાસન.....27
- 2022-23 માટે તમામ રવિ પાકોની MSPમાં

- વધારો થયો.....28
- MSMEને ક્રેડિટ સપોર્ટ આપવા HDFC અને NSIC નું જોડાણ.....28
- નવા કોલસા આધારિત પાવર પ્લાન્ટ્સની સમર્થતા.....30
- સામયિક શ્રમ દળ સર્વેનું ત્રિમાસિક બુલેટિન.....31
- ભારત-ADBએ મહારાષ્ટ્રમાં ગ્રામીણ કનેક્ટિવિટી વધારવા માટે લોન પર હસ્તાક્ષર કર્યા.....32
- નાણાં મંત્રાલયે રાજ્યોને મહેસૂલ ખાધ ગ્રાન્ટ (Revenue Deficit Grants) જાહેર કરી.....32
- રેલ્વે મંત્રાલયે ભારતીય રેલવે વૈકલ્પિક ઇંધણ સંગઠન (IROAF) બંધ કર્યું.....33

3. આંતરરાષ્ટ્રીય ઘટનાઓ.....34

- યોશિહિદે સુગા જાપાનના વડા પ્રધાનનું પદ છોડશે34
- તાલિબાન સામે પંજશીર ખીણનો પ્રતિકાર....34
- શ્રીલંકાની આર્થિક કટોકટી.....35
- વિદેશ મંત્રીએ ભારત-ડેનિશ સંયુક્ત આયોગની બેઠકના ચોથા રાઉન્ડના સહ-અધ્યક્ષતા કરી..35
- ભારત-કોરોશિયા સંબંધો.....36
- પ્રધાનમંત્રી મોદી 13 બ્રિક્સ સમિતીની અધ્યક્ષતા કરશે.....37
- મેક્સિકોની સુપ્રીમ કોર્ટે ગર્ભપાતને બિન-ગુ નાહિત જાહેર કર્યો.....37
- 13મી બ્રિક્સ સમિતી.....38
- મંત્રીમંડળે ભૂસ્તરશાસ્ત્રમાં સહકાર માટે રશિયા-ભારત સમજૂતીને મંજૂરી આપી.....39
- ભારત-ડેન્ડમાર્કે 'સેન્ટર ઓફ એક્સલન્સ ઓન ઓફશોર વિન્ડ' શરૂ કર્યું.....40

4. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી...41

- ક્ષય રોગ.....41
- હબલ સ્પેસ ટેલિસ્કોપ42

- ચંદ્રના ડગમગવાની અસર.....43
- પેગાસસ સ્પાયવેર.....44
- IIT-M દ્વારા કેન્સર પેદા કરનારા પરિવર્તનનો અભ્યાસ કરવા માટે ટૂલ વિકસાવવામાં આવ્યું :46
- નાસાનું અવકાશયાન: NEA સ્કાઉટ.....47
- હાઈ અલ્ટિટ્યૂડ બલૂન દ્વારા ઈન્ટરનેટ49
- Project 75 - India : સરકારે 6 સબમરીનના નિર્માણ માટે 50,000 કરોડ રૂપિયા જાહેર કર્યા50
- રશિયાએ S-500 એર ડિફેન્સ મિસાઈલ સિસ્ટમનું પરીક્ષણ કર્યું50
- DRDOએ હાઈ પાવર બીટા ટાઈટેનિયમ એલોય વિકસાવ્યું51
- IIT રોપરે પ્રથમ ઓક્સિજન રેશનિંગ ડિવાઈસ AMLEX ને તેના પ્રકારનું વિકસાવ્યું52
- DRDOએ નવી પેટીની આકાશ મિસાઈલનું પરીક્ષણ કર્યું (આકાશ-NG).....52
- DRDOએ મેન-પોર્ટેબલ એન્ટી-ટેન્ક ગાઈડેડ મિસાઈલનું પરીક્ષણ કર્યું.....53
- રશિયા ભારતને 21 MIG-29 ફાઈટ્સ જેટ્સ સપ્લાય કરશે.....53
- ભારતમાં જળ ક્ષેત્ર માટે ભૂ-અવકાશી તકનીકો54
- બર્ડ ફ્લૂ : એવિયન ઈન્ફ્લુએન્સા.....55
- મીઠું-સ્ત્રાવ કરતી મેન્યોવ પ્રજાતિઓના જીનોમનું ડિકોડિંગ.....57
- IIT-K એ ડ્રોન વિરોધી તકનીકોના ઉકેલ શોધવા માટે ઈનોવેશન હબ શરૂ કર્યું.....58
- એન્ટિ માઈક્રોબિયલ પ્રતિકાર.....59
- SpaceX એ સ્ટેશન માટે કીડીઓ, એવોકાડો અને રોબોટિક આર્મ લોન્ચ કર્યા.....60
- ઈ-શ્રમ પોર્ટલ.....60
- એર-લોન્ડઅનમેન્ટ એરિયલ વ્હીકલ માટે ભારત-અમેરિકા સમજૂતી.....61
- ચંદ્રયાન - 2 અવકાશયાને ચંદ્રની આસપાસ 9,000 પરિક્રમાઓ પૂર્ણ કરી.....62

- C-29 એરક્રાફ્ટ ડિલ.....63
- સંરક્ષણ સેવા નિયમો માટે નાણાકીય સત્તાઓનું પ્રતિનિધિ મંડળ, 2021.....64
- કોરોનલ માસ ઈજેક્શન.....65
- DRDOએ MRSAM સિસ્ટમ ભારતીય વાયુસેનાને સોંપી.....66
- ચંદ્ર વિજ્ઞાન વર્કશોપ 2021 : ISRO.....67

5. યોજના/પોર્ટલ/રિપોર્ટ.....69

- ગુજરાતે 'વતન પ્રેમ યોજના' શરૂ કરી (Vatan Prem Yojana)69
- ભૂપેન્દ્ર યાદવે 'પ્રાણ પોર્ટલ' લોન્ચ કર્યું (PRANA Portal).....69
- પ્રધાનમંત્રી મોદીએ Vidyanjali Portalનું લોકાર્પણ કર્યું.....70
- ડિજિટલ ચુકવણીઓ પર PhonePe નો પલ્સ અહેવાલ.....70
- રેલવે ટ્રેનો મોડી ચલાવવા માટે વળતર ચૂકવશે: સુપ્રીમ કોર્ટ.....71
- કેન્દ્ર સરકારે ટેક્સટાઈલ ક્ષેત્ર માટે રૂ. 10,683 કરોડ રૂપિયાની PLI યોજનાને મંજૂરી આપી.....72
- નિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા માટે પ્રોત્સાહન યોજનાઓ.....72
- પરિવહન અને માર્કેટિંગ સહાય યોજના.....73

6. પર્યાવરણ અને ભૌગોલિક ઘટનાઓ.....75

- અલ નીનો અને લા નીના પર આબોહવા પરિવર્તનની અસર.....75
- તમિલનાડુ ભારતનું પ્રથમ ડુગોંગ સંરક્ષણ રિઝર્વ (Dugong Conservation Reserve).....76
- IUCN વર્લ્ડ કન્ઝર્વેશન કોંગ્રેસ.....76
- શાર્ક અને રે (rays)ના લુપ્ત થવાનું જોખમ78
- ભારતીય શહેરોની હવાની ગુણવત્તામાં સુધારો..78
- નવીનીકરણીય ઊર્જા અને જમીનનો ઉપયોગ79

- ડાયનાસોરની ત્રણ પ્રજાતિઓના પગના નિશાન: રાજસ્થાન.....81

7. ઇતિહાસ અને સંસ્કૃતિ.....82

- ટીપુ સુલતાન.....82
- નોઈડામાં ઇન્ડિયન ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ હેરિટેજની સ્થાપના કરવામાં આવશે.....83
- આંધ્રપ્રદેશના ત્રણ સ્મરકોની ઓળખ મોડેલ સ્મારકો (Adarsh Smarak) તરીકે થઈ83
- વી ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈ.....84
- નેપોલિયન બોનાપાર્ટ.....85
- પેરિયારની જન્મજયંતિને તમિલનાડુ સામાજિક ન્યાય દિવસ તરીકે ઉજવશે.....87
- થમિરાબની સભ્યતા: તમિલનાડુ.....88

8. અન્ય સંક્ષિપ્ત વર્તમાન પ્રવાહો.....89

- કાર્બી એન્ગ્લો સમજૂતી.....89
- શિકારી પક્ષીઓની પ્રજાતિઓ પર જોખમ.....90
- ઇન્સ્પાયર એવોર્ડ-માનક.....91
- પીએમ મોદી Morning Consult Global Ratingsમાં ટોચ પર.....92
- આયુષ મંત્રાલયે “આયુષ આપકે દ્વારા” અભિયાન શરૂ કર્યું.....93
- સુહાસ ચતિરાજ : પેરાલિમ્પિક મેડલ જીતનારા પ્રથમ IAS અધિકારી.....93
- બીગજહોન:મોટા ટ્રાઈસેરાટોપ્સની હરાજી.....94
- પ્રવાસનને પ્રોત્સાહન આપવા માટે વારાણસી-યુનારફૂઝ સર્વિસ શરૂ કરવામાં આવી.....94
- ટિમ બર્ગલિંગ (Tim Bergling).....95
- પર્યાવરણ મંત્રીએ પ્રથમ કાર્યકારી સ્મોગ ટાવર શરૂ કર્યો.....96
- ટીચર ફિસ્ટ ડે 2020.....96
- ભારતીય રેલવેએ નવા AC-3 ઇકોનોમી કોચ રજૂ

- કર્યા.....98
- ABD એ તામિલનાડુના શહેરી ગરીબ આવાસ પ્રોજેક્ટ માટે \$ 150 મિલિયન લોન મંજૂર કરી ...98
- દિલ્હી સરકારે ‘બિઝનેશ બ્લાસ્ટર્સ’ કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો.....99
- NSCN(K) ગ્રુપ સાથે યુદ્ધવિરામ.....100
- 8 સપ્ટેમ્બર : આંતરરાષ્ટ્રીય સાક્ષરતા દિવસ (International Literacy Day).....101
- ભારતની બદલાતી ખાદ્યપ્રાણાલીઓ.....101
- ઇન્ડિયા રેન્કિંગ્સ 2021.....103
- પીયૂષ ગોયલની G20 માટે ભારતના શેરપા તરિકે નિમણૂક.....104
- જળ ઉર્જા મંત્રાલયે સ્વચ્છ સર્વેક્ષણ ગ્રામીણ (Swachh Survekshan Grameen) 2021 નો શંભારંભ કર્યો.....104
- રાજસ્થાનમાં નેશનલ હાઈવે પર ભારતની પ્રથમ ઈમરજન્સી લેન્ડિંગ સુવિધા.....105
- તમિલનાડુ-ડેનમાર્ક મંજૂરના અખાતમાં ઉર્જા ટાપુની યોજના ઘરાવે છે.....106
- કોલસામાંથી મિથેનોલનું ઉત્પાદન.....106
- સરકારે નાગરિક ઉડ્ડયન ક્ષેત્ર માટે 100 દિવસની યોજના જાહેર કરી.....107
- 9 સપ્ટેમ્બર : શિક્ષણને હુમલાથી બચવવાનો આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ (International Day to Protect Education from Attack)108
- 9 સપ્ટેમ્બર : હિમાલય દિવસ 2021 (Himalaya Day 2021).....109
- સરકારે નાગા બળવાખોર જૂથ NSCN સાથે શાંતિ સમજૂતી પર હસ્તાક્ષર કર્યા.....109
- 9 સપ્ટેમ્બર : વિશ્વ EV દિવસ (World EV Day)110

રાજદ્રોહના કાયદાને પડકાર

- તાજેતરમાં સુપ્રિમ કોર્ટ (SC) માં રાજદ્રોહના કાયદા પર પુનર્વિચારણા કરવા માટે અરજી કરવામાં આવી હતી.

અરજદારનો અભિપ્રાય

- લગભગ 60 વર્ષ જૂના ચુકાદાએ ભારતીય દંડ સહિતામાં રાજદ્રોહના કાયદાને જાળવી રાખવા માટે મદદ કરી હતી.
- કેદારનાથ કેસમાં 1962 નો ચુકાદો, જેણે સંસ્થાનવાદી વારસાના અવશેષોને માન્ય રાખ્યા હતા, કલમ 124A (દેશદ્રોહ)એવા સમયે અભિવ્યક્ત આપવામાં આવ્યો હતો જ્યારે અભિવ્યક્તની સ્વતંત્રતા (પ્રતિબંધિત કાયદાને કારણે ઉદ્ભવતા પ્રભાવ) પર 'દ્રુતશીતન પ્રભાવ'જેવા સિદ્ધાંતો સાંભળવામાં આવ્યા ન હતા. આ નિર્ણય એવા સમયે આવ્યો હતો જ્યારે મૂળભૂત અધિકારોનો અવકાશ અને આંતર-સંબંધ પ્રતિબંધિત હતો.
- સુપ્રિમ કોર્ટે કેદાર નાથ કેસમાં કરવામાં આવેલી જોગવાઈની માન્યતાને માન્ય રાખી હતી અને ચુકાદો આપ્યો હતો કે જો કાયદા દ્વારા સ્થાપિત સરકાર ઉલટાવી દેવામાં આવશે તો રાજ્યનું અસ્તિત્વ દાવ પર લાગશે. જો કે, એવું કહેવામાં આવ્યું છે કે કલમ 124A ફક્ત એવી અભિવ્યક્તઓ પર લાગુ પડશે જે કાં તો હિંસાનો ઈરાદો ધરાવે છે અથવા હિંસા કરવાની વૃત્તિ ધરાવે છે.

કોર્ટનો ચુકાદો :

- તે સરકારને એક કડક સંદેશ આપે છે કે સત્તાવાળાઓ દ્વારા "વાણી અને અભિવ્યક્તની સ્વતંત્રતા" માટે નાગરિકોના મૂળભૂત અધિકારોને કચડી નાખવા માટે રાજદ્રોહના કાયદાનો દુરુપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો છે.
- સુપ્રીમ કોર્ટે સ્પષ્ટતા કરી હતી કે અદાલતો લોકોની માંગ પ્રત્યે સંવેદનશીલ છે, જે રીતે કાયદા અમલીકરણ અધિકારીએ રાજદ્રોહના કાયદાનો ઉપયોગ મુક્ત વાણીને નિયંત્રિત કરવા અને પત્રકારો, કાર્યકરો અને અસંતુષ્ટોને જેલમાં મોકલવા અને તેમને ત્યાં ન્યાયિક રીતે સમીક્ષા કરવા જોઈએ. ભારતીય દંડ સહિતાની કલમ 124A પસાર થઈ છે.
- અદાલતે જણાવ્યું હતું કે, "સરકાર સાથે અસંતોષ" ની ગેરબંધારણીય રીતે અસ્પષ્ટ વ્યાખ્યાઓના આધારે મુક્ત અભિવ્યક્તને ગુનાહિત ઠેરવાતો કોઈ પણ કાયદો 19 (1) (a) હેઠળ બાંધધરી આપવામાં આવેલા અભિવ્યક્તની સ્વતંત્રતાના મૂળભૂત અધિકાર પર અયોગ્ય પ્રતિબંધ છે અને બંધારણીય રીતે માન્ય ભાષણ પર 'દ્રુતશીતન પ્રભાવ' (Chilling Effect)નું કારણ બને છે.

Back to basics :

રાજદ્રોહના કાયદાની પૃષ્ઠભૂમિ

- 17 મી સદીમાં ઈંગ્લેન્ડમાં ઘણીવાર રાજદ્રોહના કાયદા ઘડવામાં આવતા હતા, જ્યારે સાંસદો માનતા હતા કે માત્ર સારા અભિપ્રાયને જ પ્રોત્સાહન આપવું જોઈએ, કારણ કે સરકાર પ્રત્યેના નકારાત્મક અભિપ્રાયો સરકાર અને રાજાશાહી માટે હાનિકારક હોઈ શકે છે.
- આ કાયદો મૂળ 1837 માં બ્રિટિશ ઈતિહાસકાર-રાજકારણી થોમસ મેકોલે દ્વારા ઘડવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ 1860 માં જ્યારે ભારતીય દંડ સહિતા (IPC) નો અમલ કરવામાં આવ્યો ત્યારે આ જોગવાઈનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો ન હતો.
- જો કે, 1870 માં જ્યારે આવા ગુનાઓને પહોંચી વળવા માટે કાયદો અનુભવવામાં આવ્યો ત્યારે સર જેમ્સ સ્ટીફન દ્વારા સુધારો રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો અને આ કલમ 124A મારફતે ભારતીય દંડ સહિતામાં સામેલ કરવામાં આવ્યો હતો.
- તે સમયે અસંતોષના કોઈપણ અવાજને દબાવવા માટે ઘડવામાં આવેલા ઘણા કડક કાયદાઓમાનો એક હતો.
- મહાત્મા ગાંધી અને બાલ ગંગાધર તિલક જેવા અગ્રણી રાજકારણીઓના અવાજને પકડવા અને દબાવવા માટે અંગ્રજો દ્વારા આ કાયદાનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.
- હાલમાં રાજદ્રોહનો કાયદો : રાજદ્રોહ એ ભારતીય દંડ સહિતાની કલમ 124A હેઠળ ગુનો છે.

IPC ની કલમ 124A

- આ કાયદો રાજદ્રોહને એક અપરાધ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરે છે. જેમાં "વ્યક્તિ દ્વારા ભારતમાં કાયદાકીય રીતે સ્થાપિત સરકાર પ્રત્યે મૌખિક, લખાયેલા (શબ્દો દ્વારા), ચિત્રો અથવા દૃષ્ટિએ, મૌખિક, લેખિત અથવા તિરસ્કાર અથવા ઉશ્કેરણીના રૂપમાં નફરત અથવા તિરસ્કાર અથવા ઉશ્કેરણી પેદા કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે. તેમા દુશ્મનાવટ અને દુશ્મનાવટની બધી લાગણીઓ શામેલ છે. જો કે કલમ હેઠળ નફરત અથવા તિરસ્કાર ફેલાવવાનો પ્રયાસ કર્યા વિના કરવામાં આવેલી ટિપ્પણીઓને ગુનાની શ્રેણીમાં શામેલ કરવામાં આવી નથી.
- રાજદ્રોહ માટે સજા :
- રાજદ્રોહ એ બિનજામીનપાત્ર ગુનો છે. રાજદ્રોહ ત્રણ વર્ષથી આજીવન કેદ સુધીની હોઈ શકે છે અને તેની સાથે દંડ પણ થઈ શકે છે.

- > આ કાયદા હેઠળ આરોપી વ્યક્તિને સરકારી નોકરી લેતા અટકાવી શકાય છે.
- > આરોપી વ્યક્તિએ પાસપોર્ટ વિના રહેવું પડશે અને જરૂર પડે તો કોર્ટમાં હાજર થવું આવશ્યક છે.
- વિશ્લેષણ :
- > કલમ 124A ની તરફેણમાં દલીલો :
- > તે રાષ્ટ્રવિરોધી, અલગતાવાદી અને આતંકવાદી તત્વોનો સામનો કરવામાં ઉપયોગી છે.
- > તે ચૂંટાયેલી સરકારને હિંસાથી બચાવે છે અને ગેરકાયદેસર રીતે તેને ઉથલાવવાના પ્રયત્નો કરે છે.
- > જો કોર્ટની અવમાનના સામે દંડાત્મક કાર્યવાહી કરી શકાય તો સરકારની અવમાનનાને પણ સજા થવી જોઈએ.
- > વિવિધ રાજ્યોના ઘણા જિલ્લાઓ માઓવાદી વિદ્રોહ અને બળવાખોર જૂથોનો સામનો કરી રહ્યા છે, જે ક્રાંતિ દ્વારા રાજ્ય સરકારને ઉથલાવવાની ખુલ્લેઆમ હિમાયત કરે છે.
- > આ પૃષ્ઠભૂમિમાં, કલમ 124Aનાબૂદ કરવાની સલાહ ફક્ત એટલા માટે ખોટી હશે કારણ કે કેટલાક અત્યંત પ્રચારિત કેસોમાં તેનો ખોટી રીતે અમલ કરવામાં આવ્યો છે.
- કલમ 124A સામે દલીલો :
- > બંધારણીય રીતે ખાતરી પૂર્વક વાણી અને અભિવ્યક્તિની સ્વતંત્રતાની કાયદેસર વર્તણૂક માં આ અવરોધ છે.
- > સરકારની અસંમતિ અને ટીકા એ જીવંત લોકશાહીમાં મજબૂત જાહેર ચર્ચાના આવશ્યક તત્વો છે. તેમને દેશદ્રોહ તરીકે વ્યક્ત ન કરવા જોઈએ. તેનું કોઈ કારણ નથી.
- > કલમ હેઠળ, 'અસંતોષ'જેવા શબ્દો અસ્પષ્ટ છે અને તપાસ અધિકારીઓની વર્તણૂક અને કલ્પના હેઠળ જુદા જુદા અર્થઘટનોને આધિન છે.
- > IPC અને ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિઓ (નિવારણ)સુધારા અધિનિયમ, 2019 માં એવી જોગવાઈઓ છે જે " જાહેર વ્યવસ્થાને વિક્ષેપિત કરવા" અથવા " હિંસા અને ગેરકાયદેસર માધ્યમો દ્વારા સરકારને ઉથલાવવા" ના કેસોને સજા કરે છે. આ રાષ્ટ્રીય અખંડિતતાનું રક્ષણ કરવા માટે પૂરતા છે.
- > રાજકીય અસંતોષથી બચવા માટે રાજદ્રોહના કાયદાનો સાધન તરીકે દુરુપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો છે.
- > 1997 માં ભારતે નાગરિક અને રાજકીય અધિકારો પર આંતરરાષ્ટ્રીય સમજૂતી (ICCPR) ને બહાલી આપી હતી, જેમાં અભિવ્યક્તિની સ્વતંત્રતાની સુરક્ષા માટે આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે માન્યતા પ્રાપ્ત ધોરણો નક્કી કરવામાં આવ્યા હતા. જો કે દેશદ્રોહનો દુરુપયોગ અને મનસ્વી આરોપો ભારતની આંતર રાષ્ટ્રીય પ્રતિબદ્ધતાઓને અનુરૂપ નથી.

આગળનો રસ્તો

- > ભારત વિશ્વની સૌથી મોટી લોકશાહી છે અને અભિવ્યક્તિની

સ્વતંત્રતાનો અધિકાર લોકશાહીનો આવશ્યક ઘટક છે. જે અભિવ્યક્તિ કે વિચાર તે સમયે સરકારની નીતિને અનુરૂપ ન હોય તેને દેશદ્રોહ ન ગણવો જોઈએ.

- > કલમ 124A નો અભિવ્યક્તિની સ્વતંત્રતાને રોકવાના સાધન તરીકે દુરુપયોગ ન કરવો જોઈએ કેદારનાથ કેસમાં આપવામાં આપવામાં આવેલી ચેતવણી મુજબ કાયદા હેઠળ કાર્યવાહી કરીને તેના દુરુપયોગની તપાસ કરી શકાય છે. એની તપાસ બદલાયેલા તથ્યો અને સંજોગો હેઠળ અને આવશ્યકતા, પ્રમાણસરતા અને મનસ્વીતાના સતત વિકસતા પરીક્ષણોના આધારે કરવાની જરૂર છે.

રાજદ્રોહના કાયદાના પડકારોવિશે નીચેના વિધાનો

ધ્યાનમાં લો :

1. લગભગ 60 વર્ષ જૂના ચુકાદાએ ભારતીય દંડ સંહિતામાં રાજદ્રોહના કાયદાને જાળવી રાખવા માટે મદદ કરી હતી.
 2. કલમ 124 (દેશદ્રોહ) એવા સમયે આપવામાં આવ્યો હતો જ્યારે અભિવ્યક્તિની સ્વતંત્રતા (પ્રતિબંધિત કાયદાને કારણે ઉદ્ભવતા પ્રભાવ) પર ' દ્રુતશીતન પ્રભાવ' જેવા સિદ્ધાંતો સાંભળવામાં આવ્યા ન હતા.
 3. રાજદ્રોહ એ બિન જામીન પાત્ર ગુનો છે. રાજદ્રોહ ત્રણ વર્ષથી આજીવનકેદ સુધીની હોઈ શકે છે અને તેની સાથે દંડ પણ થઈ શકે છે.
 4. ભારત વિશ્વની સૌથી મોટી લોકશાહી છે અને અભિવ્યક્તિની સ્વતંત્રતાનો અધિકાર લોકશાહીનો આવશ્યક ઘટક છે.
- > ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

વૈવાહિક અધિકારોની પુનઃસ્થાપના માટે પડકાર

- > સુપ્રીમ કોર્ટ (SC) હિન્દુ પર્સનલ લો (હિન્દુ મેરેજ એક્ટ, 1955) હેઠળ લગ્નઅધિકારોની પુનઃસ્થાપના (પાછી ખેંચવા)ની મંજૂરી આપતી જોગવાઈને પડકારતી અરજી પર સુનાવણી કરવાની છે.

Back to basics : લગ્ન/વૈવાહિક અધિકારો

- > લગ્નદ્વારા સ્થાપિત લગ્ન અધિકારો એટલે કે પતિ કે પત્ની બંનેને એકબીજા સાથે જોડાણ કરવાનો અધિકાર છે.
- > કાયદો આ અધિકારોને માન્યતા આપે છે જેમાં લગ્ન, છૂટાછેડા વગેરે સંબંધિત હિન્દુ વ્યક્તિગત કાયદા અને

ફોજદારી કાયદામાં જીવનસાથીને જાળવણી ભથ્થાની ચુકવણીની જરૂર છે.

- > હિન્દુ લગ્ન અધિનિયમની કલમ 9 વૈવાહિક અધિકારોના એક પાસાને માન્યતા આપે છે – સાથે રહેવાનો અધિકાર અને જીવનસાથીને આ અધિકારનો અમલ કરવા માટે કોર્ટમાં જવાની મંજૂરી આપે છે.
- > વૈવાહિક અધિકારોની પુનઃસ્થાપનાની વિભાવનાને હવે હિન્દુ વ્યક્તિગત કાયદામાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવી છે. પરંતુ તેનો ઉદ્ભવ સંસ્થાનવાદી સમયગાળામાં થયો હતો.
- > યહૂદી કાયદામાં ઉદ્ભવતા વૈવાહિક અધિકારોની પુનઃસ્થાપનાની જોગવાઈ ખ્રિસ્તી શાસન દ્વારા ભારત અને અન્ય સમાન કાયદા દેશો સુધી પહોંચી હતી.
- > ખ્રિસ્તી કાયદામાં પત્નીઓને પતિની અંગત સંપત્તિ/અધિકારો માનવામાં આવતી હતી, તેથી તેમને તેમના પતિ છોડવાની મંજૂરી નહોતી.
- > આવી જ જોગવાઈઓ મુસ્લિમ પર્સનલ લો તેમજ ખ્રિસ્તી સમુદાયના કાયદાનું સંચાલન કરતા છૂટાછેડા અધિનિયમ 1869 માં કરવામાં આવી છે.
- > અચાનક, 1970માં, ખ્રિસ્તી વૈવાહિક અધિકારોની પુનઃસ્થાપનાના માપદંડને નાબૂદ કરી દીધો.

પડકારજનક જોગવાઈઓ :

- > હિન્દુ લગ્ન અધિનિયમ, 1955 ની કલમ 9 નીચેના સંજોગોમાં વૈવાહિક અધિકારોની પુનઃસ્થાપના સંબંધિત છે :
- > જ્યારે પતિ-પત્ની યોગ્ય કારણ વિના પક્ષની કંપનીથી અલગ થઈ જાય છે, ત્યારે પીડિત પક્ષ જિલ્લા દાંપત્ય / વૈવાહિક અધિકારોની પુનઃસ્થાપનાનો આદેશ આપી શકે છે.

કાયદાને પડકારવાનું કારણ:

- **અધિકારોનું ઉલ્લંઘન :**
- > કાયદા હવે મુખ્ય આધાર પર પડકારવામાં આવી રહ્યો છે કે તે ગોપનીયતાના મૂળભૂત અધિકારનું ઉલ્લંઘન કરે છે.
- > 2019 માં સુપ્રિમ કોર્ટની નવ જજોની ખંડપીઠે ગોપનીયતાના અધિકારને મૂળભૂત અધિકાર તરીકે માન્યતા આપી હતી.
- > ગોપનીયતાના અધિકારને જીવનના અધિકાર અને વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતાના અધિકાર હેઠળ કલમ 21(Article 21) હેઠળ બંધારણના ભાગ 3 દ્વારા બાંધધરી આપવામાં આવેલી સ્વતંત્રતા તરીકે સુરક્ષિત છે.
- > 2019 માં સુપ્રિમ કોર્ટના ચુકાદાએ સમલૈંગિકતાનું અપરાધીકરણ, વૈવાહિક બળાત્કાર, વૈવાહિક અધિકારોની પુનઃ સ્થાપના, બળાત્કારની કસોટીમાં બે આંગળીની કસોટી જેવા અનેકા કાયદાઓ માટે સંભવિત પડકારોનો આધાર નક્કી કર્યો છે. અરજીમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે

કોર્ટ દ્વારા દંપનીના અધિકારોની ફરજિયાત પુનઃસ્થાપના એ રાજ્ય દ્વારા બળજબરીપૂર્વક કૃત્ય" (Coercive Act) છે, જે વ્યક્તિની જાતીય અને નિર્ણાયક સ્વાયત્તા અનવે ગોપનીયતા અને ગૌરવના અધિકારનું ઉલ્લંઘન કરે છે.

■ મહિલાઓ સામે ભેદભાવ :

- > જો કે કાયદો લિંગ તટસ્થ છે કારણ કે તે પત્ની અને પતિ બંનેને વૈવાહિક અધિકારોની પુનઃસ્થાપનાની મંજૂરી આપે છે. પરંતુ જોગવાઈઓ મહિલાઓને અસમાન અસર કરે છે.
- > આ જોગવાઈ હેઠળ, સ્ત્રીઓને ઘણીવાર તેમના પતિના ઘરે પાછા આવવું પડે છે અને વૈવાહિક બળાત્કાર ગુનો નથી તે જોવા માંગતા ન હોવા છતાં તેમના પતિ સાથે રહેવું પડે છે.
- > એવી દલીલ પણ કરવામાં આવે છે કે શું રાજ્યને લગ્ન સુરક્ષિત કરવામાં એટલો રસ હોઈ શકે છે કે રાજ્ય પતિ અને પત્નીને કાયદા દ્વારા સાથે રહેવાની દબાણ કરી શકે છે.

■ સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયોને અનુરૂપ નથી :

- > 2019માં જોસેફ શાઈન વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (Joseph Shine v Union of India) કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે તેના તાજેતરના ચુકાદામાં પરિણીત મહિલાઓની ગોપનીયતા અને શારીરિક સ્વાયત્તા ના અધિકાર પર ભાર મૂક્યો છે જેમાં કોર્ટે કહ્યું છે કે લગ્ન મહિલાઓની જાતીય સ્વતંત્રતા અને પસંદગીના અધિકારને દૂર કરી શકતા નથી.

જો દરેકને તેની પોતાની સ્વાયત્તા, પસંદગી અને ગોપનીયતાનો અધિકાર હોય બે પુખ્ત વયના લોકોને સેક્સ માટે કેવી રીતે દબાણ કરી શકે જો તેમાંથી કોઈ એક આવું કરવા માંગતો ન હોય ?

અદાલત શારીરિક સ્વતંત્રતાના અધિકારનું ઉલ્લંઘન કેવી રીતે કરી શકે અથવા આ અધિકારોમાંથી આદેશ કેવી રીતે આપી શકે.

■ જોગવાઈનો દુરુપયોગ:

વિચારવા જેવી બીજી સંબંધિત બાબત એ છે કે છૂટાછેડાની કાર્યવાહી અને જીવન ભથ્થાની ચુકવણી સામે ઢાલ તરીકે આ જોગવાઈનો દુરુપયોગ છે.

ઘણીવાર પીડિત પતિ અથવા પત્ની તેમના નિવાસસ્થાનેથી છૂટાછેડા માટે ફાઈલ કરે છે અને તેમની પત્ની અથવા પતિ તેમની જગ્યાએથી

■ અગાઉના નિર્ણયો :

સુપ્રીમકોર્ટ 1984 માં સરોજ રાની વિરુદ્ધ સુદર્શન કુમાર ચઢ્ઢા (Saroj Rani v Sudarshan Kumar Chadha) કેસમાં હિન્દુ લગ્ન અધિનિયમની કલમ 9 ને માન્ય રાખી હતી, જેમાં જણાવાયું હતું કે આ જોગવાઈ લગ્નને તુટતા અટકાવીને સામાજિક હેતુ પૂર્ણ કરે છે.

આંધ્રપ્રદેશ હાઈકોર્ટની એક જ ન્યાયાધીશની ખંડપીઠ 1983 માં પહેલીવાર ટી. સરિતા વિરુદ્ધ ટી. વેંકટસુબ્બૈયા (T.Sareetha vs T. Venkatasubbaiah) કેસમાં જોગવાઈ રદ જાહેર કરી હતી.

- > સુપ્રીમ કોર્ટ અન્ય કારણો ઉપરાંત ગોપનીયતાના અધિકારનો હવાલો આપ્યો હતો. અદાલતે એમ પણ કહ્યું હતું કે "પત્ની અથવા પતિ સાથે ખૂબ નજીકથી સંબંધિત કેસમાં રાજ્યના હસ્તક્ષેપ વિના પક્ષો એકલા રહી ગયા છે".
- > અદાલતે એમ પણ કહ્યું કે "સેક્સ" ના લીધે મજબૂર કરવાના કારણે "મહિલાઓ માટે ગંભીર પરિણામો" આવશે.
- > જોકે, તેજ વર્ષે દિલ્હી હાઈકોર્ટની સિંગલ જજ બેન્ચે કાયદાઓ તદ્દન વિપરીત અભિપ્રાય લીધો હતો અને હરવિંદર કૌર વિરુદ્ધ હરમન્દર સિંહ ચૌધરી (Harvinder Kaur vs Harmander Singh Chaudhary) ના કેસમાં આ જોગવાઈને માન્ય રાખી હતી.

આગળનો રસ્તો

- > આપણે લિંગ સમાનતા અને લિંગ તટસ્થ કાયદાની ગુણવત્તાની વાત કરીએ છીએ, પરંતુ ભારતીય સમાજમાં મહિલાઓ હજી પણ પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિમાં છે જેને આવી જોગવાઈઓ પ્રોત્સાહન આપે છે.
- > દહેજ હત્યા એ સમાજ પર એક કલંક છે જેના માટે મહિલાઓને ભાવનાત્મક અને માનસિક ત્રાસ આપવામાં આવી રહ્યો છે.
- > જ્યારે પત્નીઓ કૂરતાથી થાકી જાય છે અને તૂટી જાય છે, ત્યારે તેઓ તેમના પતિનું ઘર છોડી દે છે, અને પછી તેમના માટે તેમના વૈવાહિક અધિકારો માટે લડવું ખૂબ મુશ્કેલ બની જાય છે.
- > હવે સમય આવી ગયો છે કે ભારતીય ન્યાયતંત્ર અને સમાજ લગ્નના પ્રગતિશીલ સિદ્ધાંતો તેમજ વધુ પ્રગતિશીલ વિચારો અપનાવે. લગ્ન સમારંભોના આધારે નહીં પરંતુ બે વ્યક્તિઓની સ્વાયત્તા અને સ્વતંત્રતા પર બનાવવામાં આવે છે, જે નવા યુગલો એકબીજા સાથે શેર કરવા સંમત થાય છે.

વૈવાહિક અધિકારોની પુનઃસ્થાપના માટેના પડકારો વિશે

નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. કાયદો આ અધિકારોને માન્યતા આપે છે જેમાં લગ્ન, છૂટાછેડા વગેરે સંબંધિત હિન્દુ વ્યક્તિગત કાયદા અને ફોજદારી કાયદામાં જીવનસાથીને જાળવણી અને જાળવણી ભથ્થાની ચુકવણીની જરૂર છે.
2. હિન્દુ લગ્ન અધિનિયમની કલમ 9 વૈવાહિક અધિકારોના એક પાસાને માન્યતા આપે છે. – સાથે રહેવાનો અધિકાર અને જીવનસાથીને યોગ્ય કારણ વિના પક્ષની કંપનીથી અલગ થઈ જાય છે, ત્યારે પીડિત પક્ષ જિલ્લા અદાલતમાં અરજી કરીને અરજી કરી શકે છે.
3. જ્યારે પતિ-પત્ની યોગ્ય કારણ વિના પક્ષની કંપનીથી અલગ થઈ જાય છે, ત્યારે પીડિત પક્ષ જિલ્લા અદાલતમાં અરજી કરીને અરજી કરી શકાય છે.

4. ગોપનીયતાના અધિકારને જીવનના અધિકારન અને વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતાના અધિકાર હેઠળ કલમ 9 (Article 21) હેઠળ બંધારણના ભાગ 3 દ્વારા બાંધધરી આપવામાં આવેલી સ્વતંત્રતા તરીકે સુરક્ષિત છે.
- > ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) 1, 2 અને 3
 - (B) 2, 3 અને 4
 - (C) 1, 2 અને 4
 - (D) 1, 2, 3 અને 4

સંસદીય સત્ર

- > મંત્રી પરિષદ અને કેબિનેટ સમિતિઓમાં ફેરબદલ બાદ તાજેતરમાં સંસદનું ચોમાસું સત્ર શરૂ થઈ થયું છે.

Back to basics : સંસદીય સત્ર

- > બંધારણની કલમ 79માં સંસદના સત્રની જોગવાઈ છે.
- > સરકાર પાસે સંસદનું સત્ર બોલાવાની સત્તા છે.
- > આ નિર્ણય સંસદીય બાબતોની કેબિનેટ સમિતિ દ્વારા લેવામાં આવ્યો છે જેને રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા ઔપચારિક કરવામાં આવ્યો છે. રાષ્ટ્રપતિના નામે જ સંસદ સભ્યોને સંસદીય સત્રની બેઠક માટે બોલાવવામાં આવે છે.
- > ભારતમાં કોઈ ચોક્કસ સંસદીય કેલેન્ડર નથી. પરંપરા અનુસાર (એટલે કે બંધારણ દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવ્યા નથી), સંસદના એક વર્ષમાં ત્રણ સત્રો છે.
- > સૌથી લાંબુ બજેટ સત્ર (પ્રથમ સત્ર) જાન્યુઆરીના અંતમાં શરૂ થાય છે અને એપ્રિલના અંત અથવા મેના પ્રથમ અઠવાડિયા સુધીમાં સમાપ્ત થાય છે.
- > બીજું સત્ર ત્રણ અઠવાડિયાનું ચોમાસુ સત્ર છે, જે સામાન્ય રીતે જુલાઈ મહિનામાં શરૂ થાય છે અને ઓગષ્ટમાં સમાપ્ત થાય છે.
- > શિયાળુ સત્ર એટલે કે ત્રીજું સત્ર નવેમ્બરથી ડિસેમ્બર સુધી યોજાય છે.

સંસદ સત્રનું આયોજન

- > સમન્સ (Summoning) એ સંસદના તમામ સભ્યોને બેઠક માટે બોલાવવાની પ્રક્રિયા છે. રાષ્ટ્રપતિ સત્ર બોલાવવા માટે સમયાંતરે સંસદના દરેક ગૃહને સમન્સ જારી કરે છે, પરંતુ સંસદના બે સત્રો ઓછામાં ઓછા બે વાર યોજવું જોઈએ.

મુલતવી રાખવું

- > મુલતવી રાખવાની સ્થિતિમાં ગૃહ સમાપ્ત થાય છે અને ગૃહ આગામી બેઠક માટે નિર્ધારિત સમયે ફરીથી એકત્રિત થાય છે. સ્થગિતતા ચોક્કસ સમય માટે હોઈ શકે છે જેમ કે કલાકો, દિવસો અથવા અઠવાડિયા.

- > જો અગામી બેઠક માટે કોઈ નિશ્ચિત સમય/તારીખ નક્કી કર્યા વિના ગૃહને સમાપ્ત કરવામાં આવે તો તેને અનિશ્ચિત મુલતવી રાખવામાં આવે છે.
- > મુલતવી રાખવાની અથવા અનિશ્ચિત સમય માટે સ્થગિત કરવાની સત્તા ગૃહના પ્રિસાઈડિંગ ઓફિસર (સ્પીકર અથવા ચેરમેન) ની છે.

સત્રનું સમાપન

- > સત્રનું સમાપન એટલે સત્રનો અંત વિસર્જન નહીં (લોકસભાના કિસ્સામાં કારણ કે રાજ્યસભાનું વિસર્જન થતું નથી).
- > પ્રોત્સાહન ભારતના રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા કરવામાં આવે છે.

કોરમ

- > કોરમ અથવા ગણપૂર્તિ ગૃહની બેઠક યોજના માટે જરૂરી સભ્યોની ન્યૂનતમ સંખ્યાનો ઉલ્લેખ કરે છે બંધારણે લોકસભા અને રાજ્યસભા બંને માટે કોરમ માટે સભ્યોની સંખ્યા કુલ સભ્યોની સંખ્યાના 1/10 નક્કી કરે છે.
- > આમ લોકસભાની બેઠકના સંચાલન માટે ઓછામાં ઓછા 55 સભ્યો હાજર રહેવા જોઈએ, જ્યારે રાજ્યસભાની બેઠક યોજવા માટે ઓછામાં ઓછા 25 સભ્યો હાજર રહેવા જોઈએ.

સંસદનું સંયુક્ત સત્ર (કલમ 108)

- > સંસદના બંને ગૃહો (લોકસભા અને રાજ્યસભા) વચ્ચે વિધેયક પર મડાગાંઠના કિસ્સામાં બંધારણ દ્વારા સંયુક્ત બેઠકની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી.
- > રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા સંયુક્ત બેઠક બોલવવામાં આવે છે. સંયુક્ત બેઠકની અધ્યક્ષતા લોકસભાના અધ્યક્ષ કરે છે અને તેમની ગેરહાજરીમાં લોકસભાના નાયબ અધ્યક્ષ આ જવાબદારી નિભાવે છે.
- > જો ઉપરોક્તમાંથી કોઈ હાજર ન હોય તો બંને ગૃહોની સંમતિ થી સંસદના અન્ય સભ્ય તેની અધ્યક્ષતા કરી શકે છે.

સંસદીય સત્ર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. બંધારણની કલમ ૮૫માં સંસદીય કેલેન્ડર જોગવાઈ છે.
2. ભારતમાં કોઈ ચોક્કસ સંસદીય કેલેન્ડર નથી. પરંપરા અનુસાર (એટલે કે બંધારણ દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવ્યા નથી), સંસદના એક વર્ષમાં ત્રણ સત્રો છે.
3. મુલતવી રાખવાની સ્થિતિ માં ગૃહ સમાપ્ત થાય છે અને ગૃહ આગામી બેઠક માટે નિર્ધારિત સમયે ફરીથી એકત્રિત થાય છે
4. સંસદના બંને ગૃહો (લોકસભા અને રાજ્ય સભા) વચ્ચે વિધેયક પર મડાગાંઠના કિસ્સામાં બંધારણ દ્વારા સંયુક્ત બેઠકની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે.

GPSC

PRELIMS

ફ્રી ટ્રાયલ લેકચર

નવી બેચ શરૂ

CLASS 1/2 • P.I. • S.T.I. • DY.SO • DY.MAM. RFO • ACCOUNT OFFICER etc...

બેઝિકથી ડેપ્થ સુધીની સંપૂર્ણ તૈયારી

UPSC લેવલ Detail Study Materials

પ્રિલિમ્સ અને મેઈન્સની સંયુક્ત તૈયારી

GPSC CLASS 1/2ની એક્સપર્ટ ટીમ દ્વારા કોચિંગ

પરીક્ષા પાસ કરવાની આક્રમક વ્યૂહરચના

GPSC CLASS 1/2 ઓફિસર બનેલા ટોપર્સ વિદ્યાર્થી ઉમેદવારોનું સ્વાભુભવસિદ્ધ માર્ગદર્શન

કરંટ અફેર્સના સ્પેશિયલ લેકચર

FACTSની સાથે CONCEPT આધારિત તૈયારી

Weekly Test

FREE MEGA MOCK TEST SERIES

10% DISCOUNT

GPSC દ્વારા ICEના 170થી વધુ અધિકારીશ્રીઓ

ફ્રી રજિસ્ટ્રેશન ફરજિયાત **9375701110**

ICE[®]

INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

કાલાવડ રોડ, તિરૂપતી પેટ્રોલ પંપ સામે, સ્વામિનારાયણ મંદિર પાસે, રાજકોટ.

offline

રાજકોટ

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

પોલીસ સુધારાઓ

- તાજેતરમાં સંસદમાં એક પ્રશ્ન જવાબમાં સરકારે ખુલાસો કર્યો હતો કે એપ્રિલ 1 થી 0 નવેમ્બર 2015 વચ્ચે પોલીસ કેટેગરીમાં 25,357 કેસ નોંધાયા હતા, જેમાં પોલીસ કસ્ટડીમાં મૃત્યુના 111 કેસ, કસ્ટડીમાં ત્રાસના 330 કેસ અને અન્ય 24,916 કેસનો સમાવેશ થાય છે.
- આ આંકડાઓ ફરીથી પોલીસને જવાબદાર બનાવવાની અને પોલીસ સુધારાઓને અમલ કરવાની જરૂરિયાત પર ભાર મૂકે છે.

Back to basics : પોલીસ સુધારણા (અર્થ)

- પોલીસ સુધારાનો ઉદ્દેશ પોલિસ સંગઠનના મૂલ્યો, સંસ્કૃતિ, નીતિઓ અને પદ્ધતિઓને બદલવાનો છે.
- તેમાં પોલીસને લોકશાહી મૂલ્યો, માનવ અધિકારો અને કાયદાના શાસનના સંદર્ભમાં ફરજો બજાવવાની કલ્પના કરવામાં આવી છે.
- તેનો ઉદ્દેશ પોલીસ સુરક્ષા ક્ષેત્રના અન્ય ભાગો, જેમ કે અદાલતો અને સંબંધિત વિભાગો, એક્ઝિક્યુટિવ, સંસદીય અથવા સ્વતંત્ર અધિકારીઓ સાથે વ્યવસ્થાપન અથવા નિરીક્ષણની જવાબદારીઓમાં સુધારો કરવાનો પણ છે.
- પોલીસિંગ ભારતના બંધારણની અનુસૂચિ ૭ની રાજ્યસૂચી હેઠળ આવે છે.

પોલીસ દળો સાથે સંબંધિત મુદ્દાઓ :

- કોલોનિયલ હેરિટેજ: બ્રિટિશરો દ્વારા 1957 ના બળવા બાદ દેશમાં ભવિષ્યમાં કોઈ બળવો અને પોલીસ વહીવટની વ્યવસ્થા અટકાવવા માટે 1961નો પોલીસ કાયદો ઘડવામાં આવ્યો હતો.
- આનો અર્થ એ થયો કે પોલીસે હંમેશા સત્તામાં રહેલા લોકો દ્વારા સ્થાપિત નિયમોનું પાલન કરવું પડતું હતું.
- જવાબદારી વિરુદ્ધ રાજકીય અધિકારીઓને ઓપરેશનલ સ્વતંત્રતા: બીજા વહીવટી સુધારા આયોગ (2007)એ ઉલ્લેખ કર્યો છે કે ભૂતકાળમાં રાજકીય કારોબારી દ્વારા પોલીસકર્મીઓને અયોગ્ય રીતે પ્રભાવિત કરવા અને વ્યક્તિગત અથવા રાજકીય હિતોની સેવા કરવા માટે રાજકીય નિયંત્રણનો દુરુપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

- મનોવૈજ્ઞાનિક દબાણ : પગાર ધોરણો અને બઢતીમાં સુધારો પોલીસ સુધારણાના આવશ્યકતા પાસાઓ હોવા છતાં, મનોવૈજ્ઞાનિક સ્તરે જરૂરી સુધારાઓ વિશે ખૂબ ઓછી વાત કરવામાં આવી છે.
- ભારતીય પોલીસ દળમાં નીચલા ક્રમના પોલીસકર્મીઓને ઘણીવાર તેમના વરિષ્ઠો દ્વારા દત્તક લેવામાં આવે છે અથવા તેઓ અમાનવીય પરિસ્થિતિઓમાં કામ કરે છે.
- આવી બિન-સુમેળપૂર્ણ કાર્ય પરિસ્થિતિઓ આખરે લોકો સાથેના તેમના સંબંધો પર અસર કરે છે.
- બાહેર ધારણા : બીજા વહીવટી સુધારા પંચના જણાવ્યા અનુસાર, પોલીસ-જનસંપર્ક હાલમાં અસંતોષકારક પરિસ્થિતિમાં છે, કારણ કે લોકો પોલીસને ભ્રષ્ટ, અસમર્થ, રાજકીય રીતે પક્ષપાતી અને પ્રતિસાદ ન આપતી માને છે.
- વળી, સામાન્ય રીતે પોલીસ સ્ટેશનમાં જતા નાગરિકો ડરતા હોય છે.
- ઓવરલોડ ફોર્સ : 2016 માં મંજૂર કરવામાં આવેલા પોલીસ ફોર્સ રેશિયોમાં પ્રતિ લાખ વ્યક્તિઓ 181 પોલીસકર્મીઓ હતા, જ્યારે વાસ્તવિક સંખ્યા 137 હતી.
- આ સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા 1 લાખ વ્યક્તિઓ દીઠ 222 પોલીસના ભલામણ કરેલા ધોરણ કરતા ઘણું ઓછું છે.
- વધુમાં, પોલીસ દળોમાં ખાલી જગ્યાઓની ઊંચી ટકાવારી ઓવર લોડ પોલીસકર્મીઓની હાલની સમસ્યાને વધારે છે.
- કોન્સ્ટેબલ સાથે સંબંધિત મુદ્દાઓ : રાજ્ય પોલીસ દળોમાં કોન્સ્ટેબલ બંધારણ 88% છે. અને તેની વ્યાપક જવાદાબરીઓ છે.
- માળખાગત મુદ્દાઓ : આધુનિક પોલીસિંગ માટે મજબૂત સંદેશાવ્યવહાર સહાય, અત્યાધુનિક અથવા આધુનિક શસ્ત્રો અને ઉચ્ચ સ્તરની ગતિશીલતાની જરૂર છે.
- જો કે ઓડિટ રિપોર્ટ CAG 2015-16 માં સ્ટેટ પોલીસ ફોર્સિસ સાથે શસ્ત્રોની અછત જોવા મળી છે. ઉદાહરણ તરીકે, રાજસ્થાન અને પશ્ચિમ બંગાળમાં રાજ્ય પોલીસ પાસે અનુક્રમે 75% અને 71% આવશ્યક શસ્ત્રોની અછત હતી.
- આ સાથે જ બ્યૂરો ઓફ પોલીસ રિસર્ચ એન્ડ ડેવલપમેન્ટે પણ રાજ્ય દળો સાથે આવશ્યક વાહનોના સ્ટોકમાં 30.5 ટકાનો ઘટાડો કરવાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે.

સૂચન

- પોલીસ દળોનું આધુનિકીકરણ : પોલીસ દળોના આધુનિકીકરણ માટેની યોજના (MPF) 1969-70માં શરૂ કરવામાં આવી હતી અને છેલ્લા કેટલાક વર્ષોમાં તેમા અનેક સુધારા કરવામાં આવ્યા હતા.

- > જો કે સરકારે મંજૂર કરેલા નાણાંનો સંપૂર્ણ ઉપયોગ કરવાની જરૂર છે. આધુનિક શસ્ત્રોની ખરીદી પોલીસ દળોની ગતિશીલતા લોજિસ્ટિક સપોર્ટ, પોલીસ વાયરલેસ અપગ્રેડ વગેરે રાષ્ટ્રીય ઉપગ્રહ નેટવર્ક
- > રાજકીય ઈચ્છાશક્તિની જરૂર : સુપ્રીમ કોર્ટે ઐતિહાસિક પ્રકાશ સિંહ કેસ (2006) માં સાત નિર્દેશો આપ્યા. હતા જ્યાં પોલીસ સુધારાઓમાં હજી ઘણું કામ કરવાની જરૂર છે.
- > જોકે રાજકીય ઈચ્છાશક્તિના અભાવે આ સૂચનાઓનો અમલ ઘણા રાજ્યોમાં અક્ષરશઃ કરવામાં આવ્યો ન હતો.
- > ફોજદારી ન્યાય પ્રણાલીમાં સુધારો : પોલીસ સુધારા તેમજ ફોજદારી ન્યાય પ્રણાલીમાં સુધારો કરવાની જરૂર છે. આ સંદર્ભમાં (Menon and Malimath Committees)ની ભલામણોનો અમલ કરી શકાય છે. કેટલી મુખ્ય ભલામણો નીચે મુજબ છે :
- > ગુનેગારોના દબાણને કારણે નિર્દોષ છૂટવાના પીડિતોને વળતર આપવા માટે એક ભંડોળ બનાવવું.
- > દેશની સુરક્ષાને જોખમમાં મૂકનારા ગુનેગારો સાથે વ્યવહાર કરવા માટે રાષ્ટ્રીય સ્તરે એક અલગ સત્તાની સ્થાપના કરવી.
- > સમગ્ર ફોજદારી પ્રક્રિયા પ્રણાલીમાં સંપૂર્ણ સુધારો.

પોલીસ સુધારાઓ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. સંસદમાં એક પ્રશ્નો જવાબમાં સરકારે ખુલાસો કર્યો હતો. કે 1 એપ્રિલથી 30 નવેમ્બર, 2015 વચ્ચે પોલીસ કેટેગરીમાં 25,357 કેસ નોંધાયા હતા.
2. પોલીસ સુધારાનો ઉદ્દેશ પોલીસ સંગઠનોના મૂલ્યો, સંસ્કૃતિ, નીતિઓ અને પદ્ધતિઓ બદલવાનો છે.
3. બ્રિટિશરો દ્વારા 1857 ના બળવા બાદ દેશમાં ભવિષ્યમાં કોઈ બળવો અને પોલીસ વહીવટની વ્યવસ્થા અટકાવવા માટે 1861 નો પોલીસ કાયદો ઘડવામાં આવ્યો હતો.
4. પોલીસ દળોમાં ખાલી જગ્યાઓની ઊંચી ટકાવારી ઓવરલોડ પોલીસકર્મીઓની હાલની સમસ્યાને વધારે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) 1, 2 અને 3
 - (B) 2, 3 અને 4
 - (C) 1, 2 અને 4
 - (D) 1, 2, 3 અને 4

કાપુ સમુદાયને અનામત

- > તાજેતરમાં આંધ્રપ્રદેશ સરકારે રાજ્ય સરકારમાં આંતરિક હોદ્દાઓ અને સેવાઓમાં નિમણૂકો માટે કાપુ સમુદાય અને અન્ય આર્થિક રીતે નબળા વર્ગો (EWS) માટે 10 ટકા અનામતની જાહેરાત કરી છે.

- > આ અનામતને બંધારણ (103મો સુધારો) અધિનિયમ, મુજબ લંબાવવામાં આવી છે.

Back to basics : કાપુ સમુદાય વિશે :

- > કાપુ મુખ્યત્વે આંધ્ર-તેલંગાણા ક્ષેત્રમાં કૃષિ સમુદાય છે.
- > એવું માનવામાં આવે છે કે તેઓ હજારો વર્ષ પહેલા ગંગાના મેદાનોમાં કંપિલિયા (અયોધ્યા નજીક)થી સ્થળાંતરિત થયા હતા.
- > તેઓ હાલના તેલંગાણામાં પ્રવેશ્યા અને ગોદાવરી સાથેના જંગલોની સફાઈ કરી અને ત્યાં સ્થાયી થયા અને ખેતી શરૂ કરી.
- > કપુ સમુદાય પોતાને 'પછાત જાતિઓ'ની શ્રેણીમાં સામેલ કરવાની માંગ કરી રહ્યો છે. ઉલ્લેખનીય છે કે ભારતની આઝાદી પહેલા તેઓ પછાત જાતિઓમાં સામેલ હતા.
- > પછાત જાતિઓમાં કપુ સમુદાયને સામેલ કરવા માટેનો પ્રથમ વ્યાપક વિરોધ વર્ષ 1993માં થયો હતો.
- > ત્યારે તેમને 'પછાત જાતિઓ'માં સામેલ કરવા માટે સરકારી આદેશ જારી કરવામાં આવ્યો હતો. જોકે આ આદેશનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું.

OBC :

- > અન્ય પછાત વર્ગો (Other Backward Classes-OBC) એ ભારત સરકાર દ્વારા શૈક્ષણિક અથવા સામાજિક રીતે વંચિત જાતિઓનું વર્ગીકરણ કરવા માટે ઉપયોગમાં લેવાતો સામૂહિક શબ્દ છે.
- > તે સામાન્ય કેટેગરી, અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (SC અને ST) સાથે ભારતની વસ્તીના વિવિધ સત્તાવર વર્ગીકરણોમાંનું એક છે.
- > 1980ના મંડલ કમિશનના અહેવાલ મુજબ OBC વર્ગની દેશની કુલ વસ્તીના 52 ટકા હતી અને 2006માં જ્યારે નેશનલ સેમ્પલ સર્વે ઓર્ગોનાઈઝેશન યોજાયું ત્યારે આ કેટેગરીની કુલ વસ્તી 41 ટકા નક્કી કરવામાં આવી હતી.
- > બંધારણની કલમ 338B હેઠળ રાષ્ટ્રીય પછાત વર્ગોનું આયોગ સામાજિક ન્યાય અને સશક્તિકરણ મંત્રાલય હેઠળ ની બંધારણીય સંસ્થા છે.

EWS અનામત માટેની માર્ગ દર્શિકા

- > અનુસૂચિત જાતિ, અનુસૂચિત જનજાતિ અને સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગો માટે અનામતની હાલની પદ્ધતિ હેઠળ આવરી લેવામાં ન આવેલી વ્યક્તિઓ અને જેમની કુલ વાર્ષિક કુટુંબ આવક રૂ. 8 લાખથી ઓછી હોય તેવા લોકોને

અનામતનો લાભ પૂરો પાડવાના વિચાર સાથે. 'આર્થિક રીતે નબળા વિભાગ' (EWS) તરીકે ઓળખાય છે.

- > કુલ વાર્ષિક આવકમાં તમામ સ્ત્રોતો એટલે કે પગાર, કૃષિ, વ્યવસાય, પેશો વગેરેમાંથી આવકનો સમાવેશ થાય છે.
- > આ હેતુ માટે પરિવાર હેઠળ અનામતનો લાભ મેળવનાર વ્યક્તિ, તેના માતાપિતા, 18 વર્ષથી ઓછી ઉંમરના ભાઈ-બહેનો અને તેના જીવનસાથી અને 18 વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળકો સામેલ થશે.

બંધારણ (103મો) સુધારો કાયદો :

- > તેમાં શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ અને આર્થિક રીતે નબળા વર્ગો માટે EWS નોકરીઓ (10% ક્વોટા)માં આર્થિક અનામત દાખલ કરવા માટે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ 15, 16 સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.
- > આ દ્વારા બંધારણમાં કલમ 15 (6) અને કલમ 16 (6) દાખલ કરવામાં આવી હતી.
- > અનુસૂચિત જાતિ, અનુસૂચિત જનજાતિ અને સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગો (SEBC) માટે ઉપલબ્ધ 50 ટકા અનામત નીતિ દ્વારા આવરી લેવામાં ન આવેલ ગરીબોના કલ્યાણને પ્રોત્સાહન આપવા માટે તેનો અમલ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > તે કેન્દ્ર અને રાજ્યો બંનેને સમાજના આર્થિક રીતે નબળા વર્ગોને અનામત આપવા માટે સક્ષમ બનાવે છે.

EWS અનામત સ્થિતિ :

- > 10% EWS અનામત કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા રોજગારી તકો (ઈન્દ્ર સાહની બાદ, 1992 દ્વારા નિર્ધારિત) માં અનામતની 50% મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરે છે.
- > સરકારનો મત છે કે સામાન્ય રીતે 50 ટકા અનામતનો નિયમ હોવા છતાં આર્થિક રીતે નબળા વર્ગના સમાજના સભ્યોના ઉત્થાન માટે પ્રવર્તમાન વિશેષ સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને તે બંધારણ સુધારણાને અટકાવશે નહીં.
- > હાલમાં આ મામલો કોર્ટ સમક્ષ છે. જ્યાં તેણે 103માં બંધારણીય સુધારા અધિનિયમ, 2019ને પડકારતી અરજીઓને પાંચ ન્યાયાધિશોની બંધારણ બેંચને મોકલી હતી અને કહ્યું હતું કે તેમાં "કાયદાના પૂરતા પ્રશ્નો" છે.
- > બંધારણની કલમ 145(3) અનુસાર, ઓછામાં ઓછા પાંચ ન્યાયાધિશોએ એવા કે સોની સુનાવણી કરવી જરૂરી છે જેમાં બંધારણના 'અર્થઘટન તરીકે કાયદાના મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન' હેઠળ સંદર્ભ અથવા કલમ 143 હેઠળના સંદર્ભનો સમાવેશ થાય છે, જે સત્તા સાથે સંબંધિત છે. ભારતના રાષ્ટ્રપતિ સુપ્રિમ કોર્ટની સલાહ લે.

ઓછામાં ઓછા પાંચ ન્યાયાધિશો (Bench) સાથે સુપ્રીમ કોર્ટની બેંચને બંધારણ બેંચ કહેવામાં આવે છે.

કાપુ સમુદાયને અનામત વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. કાપુ મુખ્યત્વે આંધ્ર-તેલંગાણા ક્ષેત્રમાં કૃષિ સમુદાય છે.
2. કપુ સમુદાય પોતને 'પછાત જાતિઓની' શ્રેણીમાં સામેલ કરવાની માંગ કરી રહ્યો છે. ઉલ્લેખનીય છે કે ભારતની આઝાદી પહેલા તેઓ પછાત જાતિઓમાં સામેલ હતા.
3. બંધારણની કલમ 338B હેઠળ રાષ્ટ્રીય પછાત વર્ગોનું આયોગ્ય સામાજિક ન્યાય અને સશક્તિકરણ મંત્રાલય હેઠળની બંધારણીય સંસ્થા છે.
4. તે કેન્દ્ર અને રાજ્યો બંનેને સમાજના આર્થિક રીતે નબળા વર્ગોને અનામત આપવા માટે સક્ષમ બનાવે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) 1, 2 અને 3
 - (B) 2, 3 અને 4
 - (C) 1, 2 અને 4
 - (D) 1, 2, 3 અને 4

97માં સુધારાની જોગવાઈ રદ

- > તાજેતરમાં સુપ્રીમ કોર્ટએ (SC) એ વર્ષ 2013 ના ગુજરાત હાઈકોર્ટના ચુકાદાને જાળવી રાખતા (97 બંધારણીય સુધારાની), 2011 કેટલીક જોગવાઈઓને રદ કરી દીધી છે.
- > કોર્ટનો નિર્ણય સંઘવાદને પ્રોત્સાહન આપે છે કારણ કે 97 મા સુધારા એ રાજ્યોનો સહકારી મંડળીઓ (એક એવો વિસ્તાર કે જે અર્થતંત્રમાં મોટા પાયે ફાળો આપનાર માનવામાં આવે છે) પર પ્રતિબંધ મૂક્યો છે.

Back to basics : સરકારી મંડળીઓ :

- > ઈન્ટરનેશનલ લેબર સંસ્થા (International Labour Organisation - ILO) જણાવ્યા અનુસાર, સહકારી સંસ્થાઓએ વ્યક્તિઓનું સ્વાયત્ત સંગઠન છે જે સંયુક્ત માલિકીના અને લોકશાહી રીતે નિયંત્રિત સાહસ મારફતે તેમની સામાન્ય આર્થિક, સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક જરૂરિયાતો અને આકાંક્ષાઓને પહોંચી વળવા માટે સ્વચ્છાએ એક થાય છે.
- > ગ્રાહક સહકાર મંડળીઓ (Consumer Cooperative Society), ઉત્પાદન સહકારી મંડળીઓ (Producer Cooperative Society), ક્રેડિટ સહકારી મંડળીઓ (Credit

Cooperative Society), હાઉસિંગ કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઝ (Housing Cooperative Society), અને માર્કેટિંગ કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઝ (Marketing Cooperative Society), જેવી વિવિધ સહકારી મંડળીઓ છે.

- > વર્ષ 2012 ને સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સભા (United Nations General Assmby) દ્વારા આંતરરાષ્ટ્રીય સહકાર વર્ષ (International Year Cooperatives) તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું.
- > ભારત કૃષિ પ્રધાન દેશ છે. અને તેમણે વિશ્વની સૌથી મોટી સહકારી ચળવળનો પાયો નાખ્યો છે.

મુખ્ય મુદ્દો

- > 97માં સુધારા દ્વારા બંધારણમાં રજૂ કરાયેલા ભાગ 9Bમાં સહકારી મંડળીઓના અમલીકરણ માટેની શરતો નક્કી કરવામાં આવી હતી.
- > સુધારાની જોગવાઈઓ બંધારણ દ્વારા જરૂરી રાજ્ય વિધાનસભાઓ દ્વારા પુષ્ટિ વિના સંસદ દ્વારા પસાર કરવામાં આવી હતી.
- > તે સહકારી મંડળીના ડિરેક્ટરોની સંખ્યા અથવા તેમના કાર્યકાળનો સમયગાળો અને તેના સભ્ય બનવા માટે જરૂરી કુશળતા નક્કી કરવાની હદ સુધી વિસ્તૃત છે.
- > બંધારણની કલમ 338B હેઠળ રાષ્ટ્રીય પછાત વર્ગોનું આયોગ સામાજિક ન્યાય અને સશક્તિકરણ મંત્રાલય હેઠળની બંધારણીય સંસ્થા છે.

97મા સુધારણી અન્ય મુખ્ય જોગવાઈઓ :

- > બંધારણ (97મો સુધારો) અધિનિયમ, 2011 એ ભારતમાં કામ કરતી સહકારી મંડળીઓ અંગે 9A (મ્યુનિસિપાલિટી) ના ભાગ પછી તરત જ નવો ભાગ 9B ઉમેર્યો છે.
- > બંધારણના ભાગ-૩ હેઠળ "યુનિયન એન્ડ એસોસિએશન પછી કલમ 19(1)(c)માં "સહકારી" મંડળીઓ બનાવવા માટે સક્ષમ બનાવે છે.
- > "સહકારી મંડળીઓના પ્રસાર" પરનો એક નવો અનુચ્છેદ રાજ્ય નીતિના નિર્દેશ સિદ્ધાંતો (Directive Principles of State Policy ભાગ IV) 43Bમાં ઉમેરવામાં આવ્યો હતો.

કેન્દ્ર સરકારની દલીલ :

- > તેણે સહકારી મંડળીઓની કામગીરીમાં સ્વાયત્તાને "વ્યાવસાયિક" બનાવવા અને પ્રેરણા આપવાના સરકારના પ્રયાસને ઠેરવ્યો હતો.

સભ્યોની જવાબદારીના અભાવને કારણે સેવાઓની નબળી ગુણવત્તા અને ઘટતી ઉત્પાદકતા જોવા મળી છે. તેમની ચૂંટણી પણ સમયસર યોજાતી નથી. સહકારી મંડળીઓએ સુસ્થાપિત લોકશાહી સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવાની જરૂર છે.

સુપ્રિમકોર્ટનો ચુકાદો :

- > જ્યાં સુધી કાયદાકીય સત્તાઓનો સવાલ છે, બંધારણને અર્ધ-સંઘીય તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે, જો કે સંઘીય સર્વોચ્ચતાના સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખીને કેન્દ્ર રાજ્યોની તરફેણમાં વધુ વલણ ધરાવે છે.
- > અર્ધ-સંઘવાદનો અર્થ એકમ રાજ્ય અને સંઘ વચ્ચે રાજ્યનું મધ્યવર્તીય સ્વરૂપ છે.
- > જો કે, તેમના પોતાના પ્રદેશમાં, રાજ્યો પાસે કાયદો બનાવવાની વિશેષ સત્તા છે, ખાસ કરીને તેમના માટે અનામત બાબતો પર.
- > ભાગ 9B, જેમાં અનુચ્છેદ 243ZH માંથી 243ZT નો સમાવેશ થાય છે, તેણે રાજ્યની સૂચિના પ્રવેશ 97 હેઠળ સહકારી ક્ષેત્ર પર રાજ્ય વિધાનસભાઓની "વિશિષ્ટ કાદાકીય સત્તા "ને" નોંધપાત્ર અને પર્યાપ્ત રીતે પ્રભાવિત" કરી છે.
- > હકીકતમાં, અદાલતે સમજાવ્યું હતું કે કલમ 243ZT કેવી રીતે જોગાઈ કરે છે કે રાજ્ય 97 માં બંધારણીય સુધારાના ભાગ 99B ની જોગવાઈઓ હેઠળ સમાજને સમાવેશ, નિયમન અને સમાપ્તિ પર જ કાયદો બનાવી શકે છે.

રાજ્યો દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવ્યું નથી :

- > એવું માનવામાં આવતું હતું કે 97માં બંધારણીય સુધારા માટે બંધારણીની કલમ 368(2) મુજબ ઓછામાં ઓછી અડધી રાજ્ય વિધાન સભાઓને બહાલી આપવાની જરૂર છે, કારણ કે એક એવા પ્રવેશ સાથે સંબંધિત છે જે એક ચોક્કસ રાજ્ય વિષમ (સહકારી મંડળીઓ)ના સ્વરૂપમાં હતી.
- > કલમ 368(2) હેઠળ સંસદ વિશેષ બહુમતી સાથે વિધેયક પસાર કરીને બંધારણમાં સુધારો કરી શકે 97મા સુધારા કિસ્સામાં આવી બહાલ કરવામાં આવી ન હોવાથી તેને રદ કરી શકાયું હોત.
- > બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળઓને લગતી જોગવાઈઓની માન્યતા જાળવી રાખવામાં આવી છે : તેણે બહાલીના અભાવને કારણે 'બહુ-રાજ્ય' સહકારી મંડળીઓ (MSCS) સાથે સંબંધિત સુધારાના 9B ભાગના કેટલાક ભાગો પર પ્રહાર કર્યો નથી.
- > જ્યારે MSCS પર વિચાર કરવામાં આવે છે, ત્યારે તેનો ઉદ્દેશ એક રાજ્ય પૂરતો મર્યાદિત નથી, પરંતુ આ કાયદાકીય સત્તાઓ ભારતના સંઘની હશે પ્રવેશ 44 ની સૂચિ 1 (યુનિયન સૂચિ) માં સમાવિષ્ટ છે.

- એવું જાહેર કરવામાં આવ્યું છે કે બંધારણનો ભાગ 9B ત્યાં સુધી જ અસરકારક રહેશે જ્યાં સુધી તે વિવિધ રાજ્ય અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોમાં બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીઓ સાથે વ્યવહાર કરશે.

કાયદાકીય સત્તાઓને અલગ પાડવા માટે સૂચિઓ

- ત્રણ સૂચિઓ છે જે બંધારણના 7મી સૂચિ સમયપત્રક હેઠળ કાયદાકીય સત્તાઓના વિતરણની જોગવાઈ કરે છે : યુનિયન લિસ્ટ (લિસ્ટ 1) – તેમાં 98 વિષયો (મૂળભૂત રીતે 98) શામેલ છે અને તેમાં રાષ્ટ્રીય મહત્વના વિષયોનો સમાવેશ થાય છે જેના માટે સમગ્ર દેશમાં એ સમાન કાયદો છે.
- ઉદાહરણ તરીકે, સંરક્ષણ, વિદેશી બાબતો, બેંકિંગ, ચલણ, યુનિયન ટેક્સ વગેરે જેવા મુદ્દાઓ પર માત્ર કેન્દ્રીય સંસદ જ કાયદા બનાવી શકે છે.
- રાજ્ય યાદી (યાદી 2) – તેમાં 59 વિષયો (મૂળભૂત રીતે 66) છે અને તેમાં સ્થાનિક અથવા રાજ્ય હિતના વિષયોનો સમાવેશ થાય છે.
- ઉદાહરણ તરીકે, સંરક્ષણ વિદેશી બાબતો, બેંકિંગ, ચલણ, યુનિયન ટેક્સ વગેરે જેવા મુદ્દાઓ પર માત્ર કેન્દ્રીય સંસદ જ કાયદા બનાવી શકે છે.
- સમવર્તિ યાદી (સૂચિ-3) – તેમાં 52 (મૂળભૂત રીતે 47) વિષયો છે જેના સંદર્ભમાં કેન્દ્રીય સંસદ અને રાજ્ય વિધાનસભા બંને કાયદા બનાવવાની સત્તા ધરાવે છે. સમવર્તિ સૂચિનો ઉદ્દેશ અત્યંત કઠોરતા ટાળવા માટે કેન્દ્ર અને રાજ્ય બંનેને સાધન તરીકે વિષયો પ્રદાન કરવાનો હતો.
- તે 'ટૂવીલાઈટ ઝોન' છે કારણ કે રાજ્યો મહત્પૂર્ણ બાબતો માટે પહેલ કરી શકતા નથી, જ્યારે સંસદ આમ કરી શકે છે.

97 મી સુધારાની જોગવાઈઓ વિશે નીચેના વિધાનો

ધ્યાનમાં લો.

1. તાજેતરમાં સુપ્રિમ કોર્ટએ વર્ષ 2013ના ગુજરાત હાઈકોર્ટના ચુકાદાને જાળવી રાખતા બંધારણ (97માં સુધારા) અધિનિયમ, 2011ની કેટલીક જોવાઈઓને રદ કરી દીધી છે.
2. વર્ષ 2012ને સંયુક્ત રાષ્ટ્ર મહાસભા દ્વારા આંતરરાષ્ટ્રીય સહકાર વર્ષ તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું.
3. બંધારણ (97મો સુધારો) અધિનિયમ, 2011 એ ભારતમાં કામ કરતી સહકારી મંડળીઓ અંગે (મ્યુનિસિપાલિટી)ના ભાગ પછી તરત જ નવો ભાગ 9B ઉમેર્યો
4. રાજ્યની સૂચિના પ્રવેશ 32 હેઠળ સહકારી ક્ષેત્ર પર રાજ્ય વિધાનસભાઓની "વિશિષ્ટ કાયદાકીય સત્તા"ને 'નોંધપાત્ર અને પર્યાપ્ત રીતે પ્રભાવિત' કરી છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1, 2 અને 3
- (B) 2, 3 અને 4
- (C) 1, 2 અને 4
- (D) 1, 2, 3 અને 4

આંતરિક જહાજ બિલ, 2021 લોકસભામાં રજૂ

- 22 જુલાઈ, 2021ના રોજ લોકસભામાં આંતરિક જહાજ બિલ 2021 (Inland Vessels Bill) રજૂ કરવામાં આવ્યું છે.
- આ ખરડો ભારતની અંદર શિપિંગ આંતરિક જળમાર્ગોને લગતા કાયદાઓના અમલીકરણમાં એકરૂપતા લાવશે.
- આ વિધેયક નવાનિયુક્ત બંદરો, શિપિંગ અને જળમાર્ગ મંત્રી સર્વાનંદ સોનોવાલે રજૂ કર્યું હતું.
- આ વિધેયકમાં જીવન અને કાર્ગોની સલામતી, નેવિગેશનની સલામતી અને પ્રદૂષણને અટકાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.
- ઈનલેન્ડ શિપિંગબિલ સલામત અને પોસાય તેવા પરિવહનને પ્રોત્સાહન આપશે.
- આ ખરડો આંતરિક જળ પરિવહનના વહીવટને સંચાલિત કરતી પ્રક્રિયાઓને મજબૂત કરવા, જવાબદારી અને પારદર્શિતા લાવવા, સર્વેક્ષણો હાથ ધરવા, આંતરિક જહાજો બનાવવા, નેવિગેશન અને નોંધણીને મજબૂત કરવા માટે પણ આવ્યું છે.
- હાલ ભારતમાં દેશમાં 4,000 કિમી કાર્યરત આંતરિક જળ માર્ગો છે.
- બંદરો, શિપિંગ અને જળમાર્ગો મંત્રાલય (Ministry of Ports Shipping and Waterways):
- 8 નવેમ્બર, 2020 ના રોજ શિપિંગ મંત્રાલયનું નામ બદલીફને બંદર, શિપિંગ અને જળમાર્ગ મંત્રાલય રાખવામાં આવ્યું હતું. આ વિભાગના હાલના મુખ્યમંત્રી સર્વાનંદ સોનોવાલ છે.

2021 લોકસભામાં આંતરિક જહાજ બિલ વિશે

નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. આ ખરડો ભારતની અંદર શિપિંગ અને આંતરિક જળમાર્ગોને લગતા કાયદાઓના અમલીકરણમાં એકરૂપતા લાવશે.
2. આ વિધેયકમાં જીવન અને કાર્ગોની સલામતી, નેવિગેશનની સલામતી અને પ્રદૂષણ અટકાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.

3. 8 નવેમ્બર, 2020ના રોજ શિપિંગ મંત્રાલયનું નામ બદલીને બંદર, શિપિંગ અને જળમાર્ગ મંત્રાલય રાખવામાં આવ્યું હતું. આ વિભાગના હાલના મંત્રી સર્વાનંદ સોનોવાલ છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1 અને 3
(B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3
(D) 1, 2, અને 3

IBBI રેગ્યુલેશન્સ 2016 માં સુધારો

- તાજેતરમાં The Insolvency and Bankruptcy Board of India-IBBI –એ ઈન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્ક્રપ્સી બોર્ડ ઓફ ઈન્ડિયા રેગ્યુલેશન્સ 2016માં સુધારો કર્યો છે.
- આ સુધારાઓનો ઉદ્દેશ કોર્પોરેટ્સ માટે નાદારી નિવારણ પ્રક્રિયામાં શિસ્ત, પારદર્શિતા અને જવાબદારી વધારવાનો છે.
- માર્ચ 2021માં ઈન્સોલ્વન્સી લો કમિટી (ILC) ની પેટા સમિતિએ Insolvency and Bankruptcy Code-IBC, 2016 ના મૂળ માળખામાં પ્રિ-પેક ટ્રક્યર (Ppe-Pake Framework)ની ભલામણ કરી હતી.

પૂર્વનામ અને સરનામું જાહેર કરવું :

- આ સુધારા, (CIRP) નાદારી ઈન્સોલ્વન્સી પ્રોફેશનલ (IP) એનદારો પ્રક્રિયા શરૂ થવાની બે વર્ષ પહેલાના સમયગાળામાં રજિસ્ટર્ડ ઓફિસના હાલના નામ અને સરનામા સાથે કોર્પોરેટ દેવાદર (CD) ના નામે ફેરફારો જાહેર કરવા પડશે અને તમામ સંદેશાવ્યવહાર અને રેકોર્ડમાં તેનો ઉલ્લેખ કરવો પડશે.
- CIRP કંપનીને પુનર્જીવિત કરવા માટે જરૂરી, પગલાં જેવા કે કામગીરી માટે નજ ભંડોળ એકત્ર કરવું, કંપની વેચવા માટે નવા ખરીદદારની શોધ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.
- CD કોર્પોરેટ સંસ્થામાં કોને પણ ધિરાણ આપી શકે છે.
- કોર્પોરેટ દેનદાર CD નાદારીની પ્રક્રિયા શરૂ થાય તે પહેલાં રજિસ્ટર્ડ ઓફિસનું નામ અથવા સરનામું બદલી શકે છે. આવ કિસ્સાઓમાં, હોદ્દેદારને નવા નામ અથવા નોંધાયેલ ઓફિસના સરનામાં સાથે એડજસ્ટ થવું મુશ્કેલ થઈ શકે છે. પરિણામે તેઓ CIRPમાં ભાગ લેવામાં નિષ્ફળ જઈ શકે છે.

વ્યવહારો ટાળવું

- RPએ શોધવા માટે ફરજિયાત છે કે CD વ્યવહારોને આધિન છે કે નહિ, જેમ કે, પ્રેફરેન્શિયલ ટ્રાન્ઝેક્શન, ઓછી કિંમતના

વ્યવહારો, જબરન ક્રેડિટ ટ્રાન્ઝેક્શન, છેતરપિંડીવેપાર, ખોટા વેપારમાંથી યોગ્ય રાહત મેળવવા માટે એડજ્યુડિકેટિંગ ઓથોરિટી પાસે અરજીઓ ફાઇલ કરી શકે છે.

મહત્વ

- આ હિસ્સેદારોને તેમનું જૂનું મૂલ્ય પાછું મેળવવાની અને હિસ્સેદારોને આવા વ્યવહારો કરવાથી નિરુત્સાહિત કરવાની મંજૂરી આપશે.
- આ હિસ્સેદારોને તેમનું જૂનું મૂલ્ય પાછું મેળવવાની અને હિસ્સેદારોને આવા વ્યવહારો કરવાથી નિરુત્સાહિત કરવાની મંજૂરી આપશે.
- દેવાળું : આ એવી પરિસ્થિતિ છે જ્યારે વ્યક્તિ અથવા કંપનીઓ તેમના બાકી દેવા ચૂકવાવામાં અસમર્થ હોય છે.
- નાદારી : આ એવી પરિસ્થિતિ છે જેમાં સક્ષમ અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી અદાલતે કોઈ વ્યક્તિ અથવા સંસ્થાને નાદાર જાહેર કરી છે, આ લોન ચૂકવાવામાં અસમર્થતાની કાનૂની ઘોષણા છે.

દેવાળું અને નાદારી કોડ

- IBC 2016 માં અમલમાં મૂકવામાં આવી હતી.
- તેનો ઉદ્દેશ નિષ્ફળ વ્યવસાયોની ઉકેલ પ્રક્રિયાને સુવ્યવસ્થિત અને ઝડપી બનાવવાનો છે.
- વધુમાં, નાદારીના ઠરાવ માટે દેવાદરો અને લેણદારોની તમામ કેટેગરી માટે સમાન પ્લેટફોર્મ બનાવવા માટે હાલના કાયદાકીય માળખાની જોગવાઈઓને મજબૂત કરવી.
- તે નક્કી કરે છે કે તણાવગ્રસ્ત કંપનીની ઉકેલ પ્રક્રિયા મહત્તમ 270 દિવસમાં પૂર્ણ કરવી પડશે.

ઈન્ટિટ્યૂટ ફોર ઈન્સોલ્વન્સી સોલ્યુશન

- આ વ્યવસાયિકો ઉકેલ પ્રક્રિયાનું સંચાલન કરે છે, દેવાદરની સંપત્તિનું સંચાલન કરવા માટે માહિતી પ્રદાન કરે છે અને લેણદારોને નિર્ણય લેવામાં મદદ કરે છે.
- ઈન્સોલ્વન્સી પ્રોફેશનલ એજન્સીઓ : આ એજન્સીઓ નાદારી વ્યાવસાયિકોની કામગીરી માટે આચારસંહિતા પ્રમાણિત કરવા અને લાગુ કરવા માટે પરીક્ષાઓ આ લે છે.
- માહિતી ઉપયોગીતા : લેણદારોએ દેવાદારોને આપેલી લોનની નાણાકીય માહિતીની જાણ કરવી પડશે. આવી માહિતીમાં લોન, જવાબદારીઓ અને ડિફોલ્ટ્સના રેકોર્ડનો સમાવેશ થશે.
- એડજ્યુડિકેશન ઓથોરિટી : કંપનીઓ માટે ઠરાવની પ્રક્રિયા નેશનલ કંપની લોડિસ્ટ્રબ્યુનલ (NCLT) દ્વારા પ્રક્રિયા કરવામાં આવે છે

અને વ્યક્તિગત ઠરાવ પ્રક્રિયા પર ડેટ રિકવરી ટ્રિબ્યુનલ (DRT) દ્વારા કરવામાં આવે છે.

- > અધિકારીઓની ફરજોમાં ઠરાવ પ્રક્રિયા શરૂ કરવી, નાદારી વ્યાવસાયિકોની નિમણૂક કરવી અને લેણદારોના અંતિમ નિર્ણયને મંજૂરી આપવાનો સમાવેશ થશે.

ઈન્સોલ્વન્સી બેંક્રપ્સી બોર્ડ

- > તે બોર્ડ કોડના અમલીકરણ માટે જવાબદાર મુખ્ય સ્તંભ છે.
- > તે નાદારી વ્યાવસાયિકો, નાદારી વવસા:કો એજન્સીઓ અને કોડ હેઠળ સ્થાપિણ માહિતી ઉપયોગિતાઓને નિયંત્રિત કરે છે.
- > આ બોર્ડમાં ભારતીય રિઝર્વ બેંક અને નાણાં, કોર્પોરેટ બાબતો અને કાયદા મંત્રાલયોના પ્રતિનિધિઓનો સમાવેશ થાય છે.

નાદારી નિવારણ પ્રક્રિયા :

- > તે પેઢીના કોઈપણ હિસ્સેદાર (દેવારો/ લેણદારો / કર્મચારી) દ્વારા શરૂ કરી શકાય છે. જો એડજ્યુડિકેટિંગ ઓથોરિટી સ્વીકારે છે, તો IPની નિમણૂક કરવામાં આવે છે.
- > પેઢીનું સંચાલન અને બોર્ડની સત્ત લેણદારોની સમિતિ (Committee of Creditor)ને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવે છે તે IP દ્વારા કામ કરે છે.
- > IP એ નક્કી કરવાનું છે કે કંપનીને પુનર્જીવિત કરવી કે સમાપ્ત કરવી.
- > જો તેઓ પુનર્જીવિત કરવાનું નક્કી કરે છે, તો તેઓએ કોઈને પેઢી ખરીદવા માટે તૈયાર કરવું પડશે.
- > લેણદારો પણ દેવામાં ભારે ઘટાડો સ્વીકારવો પડશે. આ કટને હેરકટ (Haircut) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- > તેઓ ખુલ્લી બોલી આકવા માટે પેઢી ખરીદવા તૈયાર પક્ષોને કહે છે.
- > તેઓ શ્રેષ્ઠ સોલ્યુશન પ્લાન ધરાવતી પાર્ટી પસંદ કરે છે, જે પેઢીના સંચાલનને સંભાળવા માટે મોટાભાગના લેણદારો (COCમાં 75%) દ્વારા સ્વીકાર્ય હોય.

IBBI રેગ્યુલેશન્સ 2016 સુધારા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. માર્ચ 2021માં ઈન્સોલ્વન્સી લો કમિટી (ILC)ની પેટા સમિતિઓ Insolvency and Bankruptcy Code-IBC, 2016ના મૂળ માળખામાં (Pre-Pack Framework)ની ભલામણ કરી હતી.
2. CIRPમાં કંપનીને પુનર્જીવિત કરવા માટે જરૂરી પગલાં જેવા કે કામગીરી માટે નવું મંડોળ એકત્ર કરવું, કંપની વેચવા માટે નવા ખરીદદારની શોધ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.
3. CD કોર્પોરેટસંસ્થામાં કોઈને ધિરાણ આપી શકે છે.
4. કંપનીઓ માટે ઠરાવની પ્રક્રિયા નેશનલ કંપની લો ટ્રીવ્યુનલ (NCLT) દ્વારા પ્રક્રિયા કરવામાં આવે છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1, 2 અને 3
- (B) 2, 3 અને 4
- (C) 1, 2 અને 4
- (D) 1, 2, 3 અને 4

OBC કેટેગરી હેઠળ પેટા વર્ગીકૃત સંબંધિત કમિશનના કાર્યકાળમાં વધારો

- > કેન્દ્રીય મંત્રીમંડળે અન્ય પછાત વર્ગો (OBC) ની અંદર પેટા વર્ગીકરણ સાથે સંબંધિત મુદ્દાઓની તપાસ માટે રચાયેલા આયોગની મુદત 31 જાન્યુઆરી, 2022 સુધી લંબાવવાની મંજૂરી આપી છે.
- > આ પંચનું અગિયારમું વિસ્તરણ છે, જે શરૂઆતમાં માર્ચ 2018 માં પોતાનો અહેવાલ રજૂ કરવાનો હતો.

વિગત વિશે

- > તે પંચને વિવિધ હિસ્સેદારો સાથે પરામર્શ કર્યા પછી OBC ના પેટાવર્ગીકરણ સાથે સંબંધિત મુદ્દાઓ પર વ્યાપક અહેવાલ રજૂ કરવામાં સક્ષમ બનાવશે.
- > તેના ઉદ્દેશમાં OBC જૂથની અંદર પેટા વર્ગીકરણ માટે વૈજ્ઞાનિક અભિગમ દ્વારા પ્રક્રિયા, માપદંડો, નિયમો અને માપદંડો તૈયાર કરવા અને OBCની કેન્દ્રીય સૂચિમાં સંબંધિત જાતિઓ અથવા સમુદાયો અથવા પેટા જાતિઓ અથવા પર્યાયની ઓળખ કરવી અને તેમને પોતપોતાની પેટા કેટેગરી વર્ગીકૃત કરવાનો સમાવેશ થાય છે.

Back to basics : કમિશન :

- > 2 ઓક્ટોબર, 2017ના રોજ રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરી બાદ બંધારણની કલમ 340 હેઠળ રચાયેલા આયોગને રોહિણી કમિશન તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- > કેન્દ્ર સરકારની નોકરીઓ અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં તકોનું વધુ સમાન વિતરણ સુનિશ્ચિત કરવા માટે કેન્દ્રીય OBC સૂચિમાં 5000 જેટલી જાતિઓને પેટા વર્ગીકૃત કરવાનું કાર્ય પૂર્ણ કરવા માટે તેની રચના કરવામાં આવી હતી.
- > વર્ષ 2019માં નેશનલ કમિશન ફોર બેકવર્ડ ક્લાસ (National Commission for Backward Classes-NCBC) એ ભલામણ કરી હતી કે OBC ને સૌથી પછાત વર્ગો, વધુ પછાત વર્ગો અને પછાત વર્ગો તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે.
- > NCBCને સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગોના સંદર્ભમાં ફરિયાદો અને કલ્યાણકારી પગલાંની તપાસ કરવાનો અધિકાર છે.

અત્યાર સુધી કરવામાં આવેલા કાર્ય

- આયોગે અત્યાર સુધી રાજ્ય સરકારો, રાજ્ય પછાત વર્ગો આયોગ, સમુદાય સંગઠનો વગેરેના પ્રતિનિધિઓ સાથે મુલાકાત કરી છે. વધુમાં, પંચે ઉચ્ચ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને કેન્દ્રીય વિભાગો, જાહેર ક્ષેત્રની બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓમાં નોંધાયેલા OBC વિદ્યાર્થીઓના જાતિવાર ડેટા મેળવ્યા છે અને તેનું વિશ્લેષણ કર્યું છે. આ વર્ષની શરૂઆતમાં પંચે OBCને ચાર પેટા કેટેગરીમાં વિભાજિત કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂક્યો હતો, જેમાં અનુક્રમે 2% 6% 9% અને 10% માં વિભાજિત કરવામાં આવી હતી.

સંબંધિત પરિણામો

- આયોગની ભલામણોથી OBCની હાલની સૂચિમાં સમુદાયોને ફાયદો થઈ શકે છે જેઓ કેન્દ્ર સરકારના હોદ્દાઓ પર નિમણૂક અને કેન્દ્ર સરકારની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ માટે OBC અનામત યોજનાનો અત્યાર સુધી કોઈ મોટો લાભ મેળવી શક્યા નથી.

ભારતના બંધારણની કલમ 340

- ભારતના બંધારણની કલમ 340 મુજબ ભારતના રાષ્ટ્રપતિ સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગોની શરતોની તપાસ કરવા અને તેમની સ્થિતિ સુધારવા માટે ભલામણો પ્રદાન કરવા માટે આયોગની નિમણૂક કરી શકે છે.
- આ રીતે નિયુક્ત પંચ રાષ્ટ્રપતિને નિર્ધારિત બાબતોની તપાસ કરશે અને રાષ્ટ્રપતિને અહેવાલ સુપરત કરશે જે તેમના દ્વારા મળેલા તથ્યો નક્કી કરશે અને ભલામણો કરશે જે તેમને યોગ્ય લાગે છે.
- રાષ્ટ્રપતિ સંસદના દરેક ગૃહ સમક્ષ રજૂ રકાયેલા અહેવાલની નકલ સાથે આ અંગે લેવામાં આવેલી કાર્યવાહીની સ્પષ્ટતા કરશે.

OBC અનામત

- 1953માં સ્થપાયેલા કાલેલકર કમિશને રાષ્ટ્રીય સ્તરે અનુસૂચિત જાતિઓ (SC) અને અનુસૂચિત જનજાતિઓ (ST) ઉપરાંત પછાત વર્ગોની ઓળખ કરી હતી.
- મંડલ કમિશનના અહેવાલમાં 1980 માં વસ્તી OBC 52 ટકા અને 1,257 સમુદાયોને પછાત તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા હોવાનો અંદાજ હતો.
- તેમાં OBCના સમાવેશ માટે હાલના ક્વોટાને વધવાની ભલામણ કરવામાં આવી હતી, જે માત્ર SC/ST માટે હતી, જે 22.5 ટકાથી વધારીને 49.5 કરવામાં આવી હતી.

- કેન્દ્ર સરકારે માટે OBC માટે યુનિયન સિવિલ પોસ્ટ્સ અને સેવોઓમાં 27 ટકા બેઠકો અનામત રાખી હતી [કલમ 16(4)] બાદમાં મેન્દ્ર સરકારની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં ક્વોટા લાગુ કરવામાં આવ્યો હતો [કલમ 15(4)]
- 2008માં સુપ્રીમ કોર્ટ કેન્દ્ર સરકારને OBCમાં કીમી લેયર (સુધારેલી કેટેગરી)ને બકાત રાખવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.
- 102માં બંધારણીય સુધારા અધિનિયમ, 2018માં રાષ્ટ્રીય પછાત વર્ગો આયોગ (NCBC)ને બંધારણીય દરજ્જો આપવામાં આવ્યો હતો, જે અગાઉ સામાજિક ન્યાય અને સશક્તિકરણ મંત્રાલય હેઠળની વૈધાનિક સંસ્થા હતી.

OBC કેટેગરી હેઠળ પેટા-વર્ગીકરણ સંબંધિત કમિશનના કાર્યકાળમાં વધારા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- તે પંચને વિવિધ હિસ્સેદારો સાથે પરામર્શ કર્યા પછી OBCના પેટા વર્ગીકરણ સાથે સંબંધિત મુદ્દાઓ પર વ્યાપક અહેવાલ રજૂ કરવામાં સક્ષમ બનાવશે.
- NCBC ને સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગોના સંદર્ભમાં ફરિયાદો અને કલ્યાણકારી પગલાંની તપાસ કરવાનો અધિકાર છે.
- પંચે તમામ OBC રેકોર્ડને સંપૂર્ણ ડિજિટલાઈઝેશન અને OBC પ્રમાણપત્રો જારી કરવાની પ્રમાણભૂત પદ્ધતિની ભલામણ કરી છે.
- OBCના સમાવેશ માટે હાલના ક્વોટાને વધારવાની ભલામણ કરવામાં આવી હતી, જે માત્ર SC/ST માટે હતી, જે 22.5 ટકાથી વધારીને 49.5 ટકા કરવામાં આવી હતી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - 1, 2 અને 3
 - 2, 3 અને 4
 - 1, 2 અને 4
 - 1, 2, 3 અને 4

લોકસભાએ વસ્તી નિયંત્રણ પર 4 વિધેયકો રજૂ કર્યા

- લોકસભા અને ભાજપના ત્રણ સભ્યોએ શુક્રવારે ગૃહમાં વસ્તી નિયંત્રણ અંગે ખાનગી સભ્ય બિલ કર્યા હતા.
- આ ચારમાંથી રવિ કિશન ઉત્તર પ્રદેશના ગોરખપુરથી ભાજપના સાંસદ છે. ઉત્તર પ્રદેશ તાજેતરમાં ચર્ચામાં છે કારણ કે રાજ્ય માટે વસ્તી નિયંત્રણ વિધેયકનો મુસદ્દો તૈયાર કરવાની તૈયારીમાં છે.
- બિહારના સુશીલ કુમાર સિંહે એક વિધેયક રજૂ કર્યું છે જેમાં રાષ્ટ્રીય વસ્તી આયોજન સત્તા મંડળ અને જિલ્લા વસ્તી આયોજન સમિતિની રચના કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં

આવ્યો છે. વસ્તીને નિયંત્રણમાં રાખવા માટે કુંટુંબ નિયોજનને પ્રોત્સાહન આપવાના ઉદ્દેશ સાથે રાષ્ટ્રીય અને જિલ્લા સ્તરે તેની સ્થાપના કરવામાં આવે છે.

- જડયુના ડો. આલોક કુમાર સુમન, જે બિહારના પણ છે, એક વિધેયક રજૂ કરી રહ્યા છે જેલાંબા ગાળે દેશની પ્રગતિને અસર કરતી વધુ વસ્તીની અસરો તરફ ધ્યાન ખેંચે છે. આ વિધેયકમાં બે બાળકો સુધીના નાના પારિવારિક ધોરણોને પ્રોત્સાહન આપવાની જરૂરિયાતનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

નિષ્કર્ષ

- તાજેતરમાં, વસ્તી નિયંત્રણ વિધેયક ચર્ચામાં રહ્યું છે કારણ કે આ વિધેયક પસાર કરવા અને ઘડવા અંગે વિવિધ પક્ષોના મંતવ્યો સમાન નથી.

લોકસભાના વસ્તી નિયંત્રણ પર 4 વિધેયકો વિશે નીચેના

વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- લોકસભામાં જડયુના એક સભ્ય અને ભાજપના ત્રણ સભ્યોએ શુક્રવારે ગૃહમાં વસ્તી નિયંત્રણ અંગેની ખાનગી સભ્ય બિલ રજૂ કર્યા હતા.
- ઉત્તર પ્રદેશમાં તાજેતરમાં ચર્ચામાં છે કારણ કે તે રાજ્ય માટે વસ્તી નિયંત્રણ વિધેયકનો મુસદ્દો તૈયાર કરવાની તૈયારીમાં છે.
- બિહારના સુશીલ કુમાર સિંહે એક વિધેયક રજૂ કર્યું છે જેમાં રાષ્ટ્રીય વસ્તી આયોજન સત્તા મંડળ અને જિલ્લા વસ્તી આયોજન સમિતિની રચના કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2
- (B) ફક્ત 2, અને 3
- (C) ફક્ત 1, અને 3
- (D) 1, 2, અને 3

આવશ્યક સંરક્ષણ સેવા બીલ 2021

- તાજેતરમાં સરકારે લોકસભામાં આવશ્યક સંરક્ષણ સેવા બિલ, (Essential Defence Services Bill, 2021) રજૂ કર્યું હતું. તે જૂન 2021માં જારી કરાયેલા વટહુકમને બદલવાનો પ્રયાસ કરે છે અને આવશ્યક સંરક્ષણ સેવાઓ સાથે સંકળાયેલા કર્મચારીઓ દ્વારા હડતાળ અને કોઈપણ વિરોધ પર પ્રતિબંધ મૂકે છે.

Back to basics : જરૂરી સંરક્ષણ સેવાઓ

- આમાં કોઈ પણ સ્થાપન અથવા ઉપક્રમમાં સેવાઓ શામેલ છે જે કોઈપણ સંરક્ષણ હેતુઓ સશસ્ત્ર દળોની સ્થાપના

અથવા સંરક્ષણ સાથે સંકળાયેલી છે અને આવશ્યક ચીજવસ્તુઓ અથવા ઉપકરણોના ઉત્પાદન સાથે સંબંધિત છે.

- તેમાં આવી સેવાઓનો પણ સમાવેશ થાય છે જે બંધ (Ceased) થાય ત્યારે આવી સેવાઓ સાથે સંકળાયેલી સંસ્થાઓ અથવા તેના કર્મચારીઓની સલામતીને અસર કરે છે.
- આ ઉપરાંત, સરકાર કોઈપણ સેવાને જરૂરી સંરક્ષણ સેવા તરીકે જાહેર કરી શકે છે, જો તેની સમાપ્તિ નીચેની અસર કરે છે: સંરક્ષણ ઉપકરણો અથવા માલનું ઉત્પાદન.
- આવા ઉત્પાદન સાથે સંકળાયેલા ઔદ્યોગિક મથકો અથવા એકમોનું સંચાલન અથવા જાળવણી.
- સંરક્ષણ સંબંધિત ઉત્પાદનોનું સમારકામ અથવા જાળવણી.

હડતાળની વ્યાખ્યા

- આને સાથે કામ કરતા વ્યક્તિઓની સંસ્થા દ્વારા કામના અંત તરીકે વ્યાખ્યાનિત કરવામાં આવે છે, જેમાં સામેલ છે: માસ કેઝ્યુઅલ લીવ.
- ગમે તે વ્યક્તિઓમાં નોકરી પર રાખવાનો અથવા સ્વીકારવાનો સંકલિત ઈનકાર.
- જ્યાં જરૂરી સંરક્ષણ સેવાઓની જાળવણી માટે આવું કામ જરૂરી હોય ત્યાં ઓવરટાઈમ કામગીરીનો ઈનકાર કરવો.
- અન્ય કોઈપણ આચરણ કે જે જરૂરી સંરક્ષણ સેવાઓના કાર્યમાં વિક્ષેપ અથવા સંભાવનામાં પરિણમે છે.
- હડતાળ, લોકડાઉન અને શટ્ડાઉન પ્રતિબંધ :
 - સરકાર હડતાળ લોકડાઉન અને આવશ્યક સંરક્ષણ સેવાઓમાં રોકાયેલા એકમોને છટણી કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકે તેવી સંભાવના છે.
 - સાથે જ ભારતની સાર્વભૌમત્વ અને અખંડિતતા, કોઈપણ રાજ્યની સુરક્ષા, જાહેર વ્યવસ્થા, નૈતિકતા વગેરેના હિતમાં જરૂર પડે તો તે આવો આદેશ જારી કરી શકે છે.
 - ગેરકાયદેસર લોકડાઉન અથવા સોર્ટિંગ કરનારા નોકરીદાતાઓને એક વર્ષ સુધીની કેદ અથવા રૂ. 10,000 અથવા બંને એક સાથે દંડ આપી શકાય છે.

હડતાળ

- જે વ્યક્તિ ગેરકાયદેસર હડતાળ શરૂ કરે છે અથવા તેમાં ભાગ લે છે તેને એક વર્ષ સુધીની કેદની સજા અથવા રૂ. 15,000 અથવા બંને એક સાથે દંડ આપી શકાય છે.
- જે વ્યક્તિ ગેરકાયદેસર હડતાળ ચાલુ રાખવા માટે આવા હેતુઓ માટે ઉશ્કેરે છે અથવા જાણી જોઈને પૈસા પૂરા પાડે છે તેને બે વર્ષ સુધીની કેદ અથવા એક સાથે રૂ. 15,000 અથવા બંનેનો દંડ થઈ શકે છે.

- > આવા કર્મચારીઓ સામે સેવાના નિયમો અને શરતો મુજબ બરતરફી સહિતની શિસ્તભંગની કાર્યવાહી કરી શકાય છે.
- > જે કિસ્સામાં તપાસ કરવી વ્યવહારિક યોગ્ય ન હોય તેવા કિસ્સામાં સંબંધિત સત્તાને કોઈ પણ તપાસ વિના કર્મચારીને બરતરફ કરવાની અથવા દૂર કધરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે.
- > તમામ ગુનાઓ માટે સજા કોગ્નિઝેબલ (Cognisable) અને બિન-જામીનપાત્ર હશે.
- > કોગ્નિઝેબલ ગુનાઓ તે છે જેમને તાત્કાલિક ધરપકડની જરૂર છે.

જાહેર ઉપયોગિતા સેવા

- > તે જાહેર ઉપયોગિતા સેવાઓ (Public Utility Service) હેઠળ જરૂરી સંરક્ષણ સેવાઓન સમાવેશ કરવા માટે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમ (Industrial Disputes Act), 1947માં સુધારો કરશે.
- > વીજળી, પાણી, ગેસ, પરિવહન વગેરે જેવી મૂળભૂત સેવાઓ પૂરી પાડતા ઉપક્રમો.

હડતાળ કરવાનો અધિકાર

- > હડતાળના અધિકારને વૈશ્વિક સ્તરે માન્યતા આપવામાં આવી છે. ભારતીય બંધારણની કલમ 19(1) મૂળભૂત અધિકારોનો તરીકે કેટલીક સ્વતંત્રતાઓના રક્ષણની બાંધધરી આપે છે જેમકે :
વાણી અને અભિવ્યક્તિની સ્વતંત્રતા
શાંતિપૂર્ણ અને શસ્ત્રો વિના પરિષદની સ્વતંત્રતા.
સંગમ અથવા જોડાણ બનાવવાનો અધિકાર.
ભારતના કોઈપણ ભાગમાં રહેવા અને સ્થાયી થવાની સ્વતંત્રતા.
કોઈપણ વ્યવસાય, વ્યવસાય લેવાની અને વ્યવસાય શરૂ કરવાની સ્વતંત્રતા.
જો કે ભારતના બંધારણમાં હડતાળને સ્પષ્ટ માન્યતા આપવામાં આવી નથી સુપ્રીમ કોર્ટે કામેશ્વર પ્રસાદ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય 1958ના કેસોનો ઉકેલ આપતા કહ્યું હતું કે હડતાળ એ મૂળભૂત અધિકાર નથી. સરકારી કર્મચારીઓને હડતાળ પર જવાનો કોઈ કાનૂની અથવા નૈતિક અધિકાર નથી.

ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમ, 1947

- > તે જાહેર ઉપયોગિતા સેવા અને હડતાળને વ્યાખ્યાયિત કરે છે, તે હડતાળના અધિકાર પર થોડો પ્રતિબંધ પણ લાદે છે. તે જોગવાઈ કરે છે કે જાહેર ઉપયોગિતા સેવામાં કામ કરત કોઈપણ વ્યક્તિ કરારનું ઉલ્લંઘન કરીને હડતાળ પર ઉતરશે નહીં. જે નીચે મુજબ છે :

- > હડતાળ પહેલા છ અઠવાડિયાની અંદર નોકરી દાતાને હડતાળની નોટિસ આપ્યા વિના. આવી નોટિસ આપ્યાના ચૌદ દિવસમાં.
- > આવી કોઈપણ નોટિસમાં નિર્ધારિત હડતાળની તારીખ સમાપ્ત થાય તે પહેલાં.
- > સમાધાન અધિકાર સમક્ષ કોઈ પણ સમાધાન કાર્યવાહીની પેન્ડન્સી દરમિયાન અને આવી કાર્યવાહીના સમાપનના સાત દિવસ પછી
- > એ નોંધવું જોઈએ કે આ જોગવાઈઓ કાદારોને હડતાળ પર જતા અટકાવે છે, પરંતુ હડતાળ પર જતા પહેલા તેઓએ શરત પૂરી કરવાની જરૂર છે. વધુમાં આ જોગવાઈઓ ફક્ત જાહેર ઉપયોગિતા સેવા (Public Utility Service) ને લાગુ પડે છે.

2021 વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. જૂન 2021માં જારી કરાયેલા વટહુકમને બદલવાનો પ્રયાસ કરે છે અને આવશ્યક સંરક્ષણ સેવાઓ સાથેસંકાળયોલા કર્મચારીઓ દ્વારા હડતાળ અને કોઈપણ વિરોધ પર પ્રતિબંધ મૂકે છે.
2. તેમાં એવી સેવાઓનો પણ સમાવેશ થાય છે જે બંધ (Ceased) થાય ત્યારે આવી સેવાઓ સાથે સંકળાયેલી સંસ્થાઓ અથવા તેના કર્મચારીઓની સલામતીને અસર કરે છે.
3. હળતાળના અધિકારને વૈશ્વિક સ્તરે માન્યતા આપવામાં આવી છે. ભારતીય બંધારણનીકલમ (19)1 મૂળભૂત અધિકારો તરીકે કેટલીક સ્વતંત્રતાઓના રક્ષણની બાંધધરી આપે છે.
4. જે કિસ્સામાં તપાસ કરવી વ્યવહારિક રીતે યોગ્ય ન હોય તેવા કિસ્સામાં સંબંધિત સત્તાને કોઈ પણ તપાસ વિના કર્મચારીને બરતરફ કરવાની અથવા દૂર કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

ભારતમાં સર્વેલન્સ કાયદા અને ગોપનીયતા

- > તાજેતરના વૈશ્વિક સહયોગી શોધ પ્રયાસ બહાર આવ્યું છે કે (Pegasus) નામના અત્યાધુનિક સ્પાયરવરનો ઉપયોગ કરીને લક્ષિત દેખરેખ માટે ભારતમાં ઓછામાં ઓછા 300 વ્યક્તિઓની સંભવિત ઓળખ કરવામાં આવી હતી. જાકે સરકારે દાવો કર્યો છે કે તમામ ઈન્ટરસેપ્શન/અવરોધો ભારતમાં કાયદેસર છે.

> ભારતમાં સંદેશાવ્યવહાર દેખરેખ મુન્યત્વે બે કાયદાઓ હેઠળ છે - ટેલિગ્રાફ એક્ટ, 1885 અને ઈ-ફોર્મેશન ટેકનોલોજી એક્ટ 2000.

> જ્યારે ટેલિગ્રાફ એક્ટ કોલના ઈન્ટરસેપ્શન સાથે સંબંધિત છે, તમામ પ્રકારના ઈલેક્ટ્રોનિક સંદેશાવ્યવહારની દેખરેખ સાથે વ્યવહાર કરવા માટે માહિતી તકનીક અમલમાં મૂકવામાં આવી હતી.

ટેલિગ્રાફ એક્ટ

> આ કાયદાની કલમ 5(2) હેઠળ સરકાર અમુક પરિસ્થિતિઓમાં જ કોલને આંતરી શકે છે :

જ્યાં તે ભારતની સાર્વભૌમત્વ અને અખંડિતતાના હિતમાં છે.

રાજ્યની સુરક્ષાના હિતમાં.

વિદેશી રાજ્યો અથવા જાહેર વ્યવસ્થા સાથે મૈત્રીપૂર્ણ સંબંધો.

ગુનો કરવા માટે ઉશ્કેરણી ન કરવી.

નોંધ

> બંધારણની કલમ 19(2) હેઠળ અભિવ્યક્તિની સ્વતંત્રતા પર લાદવામાં આવેલા આ જ પ્રતિબંધો છે.

> જો કે આ પ્રતિબંધો ત્યારે જ લાગુ કરી શકાય છે જ્યારે જાહેર કટોકટી હોય અથવા જાહેર સલામતીના હિતની બાબત હોય.

> વધુમાં દેખરેખ માટે વ્યક્તિની પસંગીનો આધાર અને માહિતી એકત્રિત કરવાની મર્યાદા લેખિતમાં નોંધવામાં આવે છે. આ કાયદેસર અવરોધ પત્રકારો સામે ન હોઈ શકે.

> ભારતમાં પ્રકાશનના ઈરાદાથી કેન્દ્ર સરકાર અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા માન્યતા પ્રાપ્ત પત્રકારોના પ્રેસ સંદેશાઓ, જોકે તેમનું પ્રસારણ આ પેટા વિભાગ હેઠળ મર્યાદિત ન હોય.

> સુપ્રીમ કોર્ટ હસ્તક્ષેપ : પબ્લિક યુનિયન પ્રક્રિયાગત સલામતીના અભાવ તરફ ઈશારો કરતી નીચેની ટિપ્પણીઓ કરી હતી :

> ટેપિંગ એ વ્યક્તિની ગોપનીયતા પર ગંભીર હુમલો છે.

> તેમાં કોઈ શંકા નથી કે દરેક સરકાર તેની ગુપ્તચર સંસ્થા મારફતે કેટલીક સર્વેલન્સ કામગીરી હાથ ધરે છે, પરંતુ સાથે સાથે નાગરિકોના ગોપનીયતાના અધિકારનું રક્ષણ કરવાની જરૂર છે.

> ઈન્ટરસેપ્શન માટે મંજૂરી: સુપ્રીમ કોર્ટના યોગ્ય નિરીક્ષણોએ 2007માં ગેલિગ્રામ નિયમોમાં નિયમ 419એ રજૂ કરવાનો અને ત્યારબાદ 2009માં IT એક્ટમાં ફેરફાર કરવાનો આધાર નક્કી કર્યો હતો.

> નિયમ 419એ જણાવે છે કે ગૃહ મંત્રાલયમાં ભારત સરકારના સચિવ (સંયુક્ત પદથી નીચે નથી) કેન્દ્રના કિસ્સામાં ઈન્ટરસેપ્શન ઓર્ડર પસાર કરી શકે છે આવી જ જોગવાઈ ઓ રાજ્ય સ્તરે પણ ઉપલબ્ધ છે

IT એક્ટ, 2000

> માહિતી ટેકનોલોજી અધિનિયમ અને માહિતી ટેકનોલોજીની કલમ 69 (પ્રક્રિયા અને સુરક્ષા માટે ઈન્ટરસેપ્શન, મોનિટરિંગ અને માહિતીનું ડિક્રિપ્શન) નિયમો, 2009 ઈલેક્ટ્રોનિક સર્વેલન્સ માટે કાનૂની માળખું પ્રદાન કરવા માટે અમલમાં મૂકવામાં આવ્યા હતા.

> જો કે, IT એક્ટની કલમ 69નો વ્યાપ ટેલિગ્રાફ એક્ટ કરતા ઘણો વ્યાપક અને અસ્પષ્ટ છે, કારણ કે ઈલેક્ટ્રોનિક સર્વેલન્સ રજૂ કરવાની એકમાત્ર શરત "ગુનાની તપાસ" કરવાની છે.

મુદ્દાઓની દેખરેખ રાખવી

> કાનૂની ખામીઓ : સેન્ટર ફોર ઈન્ટરનેટ એન્ડ સોસાયટીના જણાવ્યા અનુસાર, કાનૂની અંતર દેખરેખની મંજૂરી કરે છે. અને ગોપનીયતાને અસર કરે છે. ઉદાહરણ :

> ઈન્ટરસેપ્શનના પ્રકાર (Interception) જેવા મુદ્દાઓ પર અસ્પષ્ટતા, માહિતીનું સ્તર કે જેને આંતરી શકાય છે અને સેવા પ્રદાતાઓની સહાય અને રાજ્ય દ્વારા દેખરેખના પરિણામે કાયદાને અવગણવામાં મદદ કરે છે.

> મૂળભૂત અધિકારોની અસર : મોનિટરિંગ સિસ્ટમની હાજરી ગોપનીયતાના અધિકાર (કેએસપુટ્ટાસ્વામી વિરુદ્ધ યુ નિયન ઓફ ઈન્ડિયા કેસ 2019 સુપ્રિમ કોર્ટ દ્વારા રાખવામાં આવેલા) અને બંધારણના 1921 હેઠળ વાણી સ્વાતંત્ર્ય અને વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતાની પ્રથાને અસર કરે છે.

> સર્વસત્તાવાદી નિયમ : સર્વેલન્સ સરકારી વ્યવસાયમાં સત્તાવાદના ફેલાવાને પ્રોત્સાહન આપે છે કારણ કે તે કારોબારીને નાગરિકો પર વધુ સત્તાનો ઉપયોગ કરવાની અને તેમના અંગત જીવનને પ્રભાવિત કરવાની મંજૂરી આપે છે.

> પ્રેસની સ્વતંત્રતા માટે ખતરો : પેગાસસ (Pegasus) ના ઉપયોગ અંગેના હાલના ખુલાસાઓ સૂચવે છે કે ઘણા પત્રકારો પર પણ નજર રાખવામાં આવી હતી. આ પ્રેસની સ્વતંત્રતાને અસર કરે છે.

આગળનો રસ્તો

> ભારતીય દેખરેખ પ્રણાલીમાં સુધારો કરવાની જરૂર છે, જેમાં દેખરેખની નૈતિકતાનો સમાવેશ થવો જોઈએ અને દેખરેખના નૈતિક પાસાઓ પર વિચાર કરવો જોઈએ.

> આ સંદર્ભમાં પર્સનલ ડેટા પ્રોટેક્શન (PDP), 2019 લાગુ થાય તે પહેલાં એકંદરે ચર્ચા જરૂરી છે.

> જેથી મૂળભૂત અધિકારોના પાયા સામેના કાયદાની કસોટી થઈ શકે અને ડિજિટલ અર્થતંત્ર અને દેશની સુરક્ષાના વિકાસને સંતુલિત કરી શકાય.

ભારતીય સર્વોચ્ચ ગોપનીયતા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારતમાં સંદેશાવ્યવહાર દેખરેખ મુખ્યત્વે બે કાયદા હેઠળ છે— ટેલિગ્રાફ એક્ટ, 1885 અને ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી એક્ટ, 2000.
2. દેખરેખ માટે વ્યક્તિની પસંદગીનો આધાર અને માહિતિ એકત્રિત કરવાની મર્યાદા લેખિતમાં નોંધવામાં આવે છે.
3. ભારતીય દેખરેખ પ્રણાલીમાં સુધારો કરવાની જરૂર છે, જેમાં દેખરેખની નૈતિકતાનો સમાવેશ થવો જોઈએ અને દેખરેખના નૈતિક પાસાઓ પર વિચાર કરવો જોઈએ.
4. પેગાસસ (Pegasus) ના ઉપયોગ અંગેના હાલના ખુલાસાઓ સૂચવે છે કે ઘણા પત્રકારો પર પણ નજર રાખવામાં આવી હતી. આ પ્રેસની સ્વતંત્રતાને અસર કરે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

હાઈકોર્ટમાં ન્યાયિક નિમણૂક

- > તાજેતરનાં કેન્દ્રીય કાયદા અને ન્યાય મંત્રીએ વિવિધ હાઈકોર્ટમાં ન્યાયાધીશોની નિમણૂક અંગે માહિતી આપી હતી.
- > મંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે, ઉચ્ચ ન્યાયતંત્રમાં ખાલી જયાઓ ભરવી એ કારોબારી અને ન્યાયતંત્ર વચ્ચે સતત, સંકલિત અને સહકારી પ્રક્રિયા છે.
- > આ માટે રાજ્ય તેમજ કેન્દ્રીય સ્તરે બંધારણીય અધિકારીઓની પરામર્શ અને મંજૂરીની જરૂર છે.

Back to basics :

હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશોની નિમણૂક :

- > બંધારણની કલમ 217: તેમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે રાજ્યના રાજ્યપાલ ચીફ જસ્ટિસ ઓફ ઈન્ડિયા (CJI) સાથે પરામર્શ કરીને રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશની નિમણૂક કરવામાં આવશે.
- > મુખ્ય ન્યાયાધીશ સિવાય ન્યાયાધીશની નિમણૂક મામલે હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયાધીશની સલાહ લેવામાં આવે છે.
- > પરામર્શ પ્રક્રિયા : હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશો CJI અને બે વરિષ્ઠ સૌથી વરિષ્ઠ ન્યાયાધીશોની બનેલી કોલેજિયમ દ્વારા ભલામણ કરવામાં આવે છે.

- > આ દરખાસ્ત હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયાધીશ દ્વારા બે વરિષ્ઠ મોટાભાગના સાથીદારો સાથે પરામર્શ કરીને કરવામાં આવી છે.
- > આ ભલામણ મુખ્યમંત્રીને મોકલવામાં આવે છે, જે કેન્દ્રીય કાયદા પ્રધાનને આ પ્રસતાવ રાજ્યપાલને મોકલવાની સલાહ આપે છે.
- > હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયાધીશની નિમણૂક એક નીતિના આધારે કરવામાં આવે છે કે જે રાજ્યના મુખ્ય ન્યાયાધીશ સંબંધિત રાજ્યની બહારથી હશે.
- > તદર્થ ન્યાયાધીશો : બંધારણની કલમ 224એ નિવૃત્ત ન્યાયાધીશોની નિમણૂકની જોગવાઈ કરે છે.
- > રાજ્ય હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશ રાષ્ટ્રપતિની પૂર્વ સંમતિથી એવી વ્યક્તિને વિનંતી કરી શકે છે કે જેણે તે હાઈકોર્ટમાં અથવા અન્ય કોઈ હાઈકોર્ટમાં ન્યાયાધીશનું પદ સંભાળ્યું હોય તે રાજ્યની હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશ તરીકે કામ કરે.
- > તાજેતરમાં સુપ્રીમ કોર્ટમાં પેન્ડિંગ કેસો (Pendency of Cases)ને પહોંચી વળવા માટે નિવૃત્ત ન્યાયાધીશોની નિમણૂક કરવાનો આગ્રહ રાખ્યો છે.
- > કોર્ટ એડહોક જજ (Ad-hoc Judge)ની નિમણૂક અને પ્રક્રિયા માટે મૌખિક માર્ગદર્શિકા આપી છે.
- > તે ન્યાયાધીશોની નિમણૂક અને હસ્તાંતરણની પદ્ધતિ છે જે સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાઓ દ્વારા વિકસિત થઈ છે (સંસદના કાયદા અથવા બંધારણની જોગવાઈ દ્વારા નહીં)

ઉત્ક્રાંતિ

- > તેણે 1981 હેઠળ પ્રથમ ન્યાયાધીશ મામલા (First judges Case)માં ચુકાદો આપ્યો હતો કે ન્યાયિક નિમણૂકો અને બદલીઓ અંગે ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ (CJI) દ્વારા ભલામણ કરવામાં આવેલી "પ્રાથમિકતા" "જો કોઈ નક્કર કારણ હોય તો" નકારી શકાય છે.
- > તત્કાલીન સરકારે આગામી 12 વર્ષ માટે ન્યાયિક નિમણૂકોમાં ન્યાયતંત્ર પરની કારોબારીને પ્રાથમિકતા આપી હતી.
- > સુપ્રીમ કોર્ટે 1993માં દ્વિતીય ન્યાયાધીશ મામલા (Second Judges Case) માં કોલેજિયમ સિસ્ટમ રજૂ કરી હતી, એમ માનીને કે પરામર્શનો અર્થ સંમતિ થાય છે.
- > તેમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે તે CJIનો વ્યક્તિગત અભિપ્રાય નથી, પરંતુ સુપ્રીમ કોર્ટના બે વરિષ્ઠ સૌથી ન્યાયાધીશો સાથે પરામર્શ કરીને રચયેલા સંસ્થાકીય અભિપ્રાય શામેલ હશે.
- તેમાં સામેલ મુદ્દાઓ
- > બોબારૂપ પ્રક્રિયા : હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશોની નિમણૂકમાં ભારે વિલંબ થાય છે અને ઉચ્ચ ન્યાયતંત્રમાં ન્યાયાધીશોની ઘટતી સંખ્યા ન્યાય ડિલિવરી પદ્ધતિને અસર કરી શકે છે.

- > પારદર્શિતાનો અભાવ : ઔપચારિક ધોરણનોની ગેરહાજરીની ઘણી ચિંતાજનક અસરો છે.
- > હાલમાં કોલેજિયમ દ્વારા ભલામણ કરાયેલા ન્યાયધીશના હિતોનો કોઈ ટકરાવ છે કેમ તે જાણવા માટે કોઈ માળખાગત પ્રક્રિયા નથી.
- > અયોગ્ય પ્રતિનિધિત્વ : કોલેજિયમ સિસ્ટમ માળખાગત રીતે સમાજના ચોક્કસ વર્ગોની તરફેણ કરે છે અને વસ્તીના જૂથોથી ઘણી દૂર છે જેના માટે તે ન્યાય માટે પ્રતિનિધિત્વ કરવા માંગે છે.
- > હાઈકોર્ટમાં ખાલી જગ્યાઓ : 25 હાઈકોર્ટમાં ન્યાયાધીશોની કુલ મંજૂર તાકાત 1,098 છે, પરંતુ કામ કરતા ન્યાયાધીશોની કુલ સંખ્યા માત્ર 645 છે અને 453 ન્યાયાધીશોની અછત છે.
- > પેન્ડિંગ કેસોની સંખ્યા વધુ છે : વિવિધ સ્તરે ભારતની અને અદાલતોમાં બાકી રહેલા કેસોની કુલ સંખ્યા આશરે 3.7 કરોડ છે, આમ વધુ સારી ન્યાયિક વ્યવસ્થાની માંગમાં વધારો થયો છે.

સુધારાના પ્રયાસો

- > કોલેજિયમને 2014માં 99મા બંધારણીય સુધારા અધિનિયમ, 2014 મારફતે નેશનલ જ્યુડિશિયલ એપોઈન્ટમેન્ટ્સ કમિશન (NJAC) દ્વારા બદલવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > NJAC એ હાઈકોર્ટ અને સુપ્રીમ કોર્ટના ન્યાયાધીશો અને મુખ્ય ન્યાયાધીશોની નિમણૂકને વધુ પારદર્શક બનાવાવનો પ્રસ્તાવ મૂક્યો હતો.
- > ન્યાયતંત્ર, ધારાસભા અને નાગરિક સમાજના સભ્યોની પસંદગી પંચ દ્વારા કરવામાં આવશે.
- > સુપ્રીમ કોર્ટની બુધારણીય ખંડપીઠે 2015માં NJAC ને ગેરબંધારણીય જાહેર કર્યું હતું અને કહ્યું હતું કે તે ભારતના બંધારણના મૂળભૂત માળખાનું ઉલ્લંઘન કરે છે જે ન્યાયતંત્રની સ્વતંત્રતા ને જોખમમાં મૂકે છે.

આગળનો રસ્તો

- > હવે એક કાયમી સ્વતંત્ર સંસ્થા વિશે વિચારવાનો સમય આવી ગયો છે જે ન્યાયતંત્રની સ્વતંત્રતા જાળવવા માટે પૂરતા રક્ષણ સાથે પ્રક્રિયાને સંસ્થાગત બનાવાવ માટે ન્યાયિક પ્રાધાન્યની બાંધધરી આપે છે પરંતુ ન્યાયિક વિશિષ્ટતા નહીં.
- > તેણે સ્વતંત્રતાની ખાતરી કરવી જોઈએ, વિવિધતાને પ્રતિબિંબ કરવી જોઈએ, વ્યાવસાયિક ક્ષમતા અને અખંડિતતાનું પ્રદર્શન કરવું જોઈએ,
- > અમુક સંખ્યામાં ખાલી જગ્યાઓ માટે જરૂરી ન્યાયાધીશોની સંખ્યા પસંદ કરવાને બદલે કોલેજિયમ પસંદગી અને અન્ય માન્ય માપદંડોના ક્રમમાં રાષ્ટ્રપતિની નિમણૂક કરવા માટે સંભવિત નામોની પેનલ પૂરી પાડવી જોઈએ.

હાઈકોર્ટમાં ન્યાયિક નિમણૂક વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ઉચ્ચ ન્યાયતંત્રમાં ખાલી જગ્યાઓ ભરવી કારોબારી અને ન્યાયતંત્ર વચ્ચે સતત, સંકલિત અને સહકારી પ્રક્રિયા છે.
 2. બંધારણની કલમ 217: રાજ્યના રાજ્યપાલ ચીફ જસ્ટિસ ઓફ ઈન્ડિયા (CJI) સાથે પરામર્શ કરીને રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશની નિમણૂક કરવામાં આવશે.
 3. હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશોની નિમણૂકમાં ભારે વિલંબ થાય છે અને ઉચ્ચ ન્યાયતંત્રમાં ન્યાયાધીશોની ઘટતી સંખ્યા ડિલિવરી પદ્ધતિને અસર કરી શકે છે.
 4. તેણે સ્વતંત્રતાની ખાતરી કરવી જોઈએ, વિવિધતાને પ્રતિબિંબ કરવી જોઈએ, વ્યાવસાયિક ક્ષમતા અને અખંડિતતાનું પ્રદર્શન કરવું જોઈએ.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

તૃણમૂલ કોંગ્રેસના સાંસદ શાંતનું સેન રાજ્યસભામાંથી સરપેન્ડ

- > શુક્રવારે તૃણમૂલ કોંગ્રેસ (TMC) ના સાંસદ શાંતનું સેનને બાકીના ચોમાસાના સત્ર માટે રાજ્યસભામાંથી સરપેન્ડ કરવામાં આવ્યા હતા. જ્યારે તેમણે નિવેદન વાંચી રહેલા ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી પ્રધાન અશ્વિની વૈષ્ણવ પાસેથી કાગળો છીનવી લીધા હતા.
- > વી મુરલીધને સેનને સરપેન્ડ કરવાની દરખાસત રજૂ કરતાં કહ્યું કે TMCના ધારાસભ્યો ગૃહને બદનામ કરી રહ્યા છે. બહાર નીકળવાનું કહ્યું તે પછી પણ સેને ત્યાંથી જવાનો ઈનકાર કર્યો હતો.
- > નાયડુએ આ પ્રસ્તાવને મંજૂરી આપી હતી, જે પાછળથી ગૃહમાં પસાર કરવામાં આવી હતી.
- > TMC ના સુબેન્દુ શેખર રોય આ પ્રસ્તાવ સામે વાંધો ઉઠાવતા કહ્યું હતું કે તે ગૃહના એજન્ડામાં નથી.
- > રાયે કહ્યું કે શાંતનું સેનને સરપેન્ડ કરવાના સરકારના પ્રસ્તાવ પર TMCને કોઈ સમય આપવામાં આવ્યો નથી.
- > નાયડુએ રેના વાંધાઓનો વિરોધ કરતાં કહ્યું હતું કે સેન ગૃહની ગરિમા ઘટાડી રહ્યા હોવાથી આ દરખાસને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.

- > સેને IT પ્રધાન પાસેથી કાગળો છીનવી લીધા અને તેમને ફાડી નાખ્યા અને ઉગ્ર વિનિમય વચ્ચે હવામાં ફેંકી દીધા.
- શાંતનું સેનને ક્યા કાયદા હેઠળ સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યા હતા ?
- > સરકારે નિયમ 256(2) હેઠળ TMC સાંસદને સસ્પેન્ડ કરવાની માંગ કરી હતી. નિયમોને દુરુપયોગ કર્યો છે જો રાજ્યસભાના અધ્યક્ષની સત્તાનો અનાદર કર્યો છે અથવા વિક્ષેપો મારફતે કાઉન્સિલના નિયમોનો દુરુપયોગ ર્યો છે જો રાજ્યસભાના અધ્યક્ષ સંમત થાય તો તેમને બાકી સંસદીય સત્ર માટે ગૃહમાંથી સસ્પેન્ડ કરી શકાય છે.

રાજ્યસભામાંથી સસ્પેન્ડ થયેલ તૃણમૂલ કોંગ્રેસના સાંસદ શાંતનું સેન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. વી મુરલીધરને સેનને સસ્પેન્ડ કરવાની દરખાસ્ત રજૂ કરતાં કહ્યું હતું કે TMCના ધારાસભ્યો ગૃહને બદનામ કરી રહ્યા છે.
2. નાયડું એ રેના વાંધાઓનો વિરોધ રતાં કહ્યું હતું કે સેન ગૃહની ગરિમા ઘટાડી રહ્યા હોવાથી આ દરખાસ્તને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.
3. સરકારે નિયમ 256(2) હેઠળ TMC સાંસદને સસ્પેન્ડ કરવાની માંગ કરી હતી.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1, અને 2
(B) 2, અને 3
(C) 1, અને 3
(D) 1, 2, અને 3

મતની ગોપનીયતા

- > તાજેતરમાં ભારતે ઠરાવ્યું છે કે સંસદીય હોય કે રાજ્ય ધારાસભા હોય, કોઈપણ ચૂંટણીમાં મતદાનની ગુપ્તતા જાળવવી ફરજિયાત છે.
- > તેણે 'પીપલ્સ યુનિયન ફોર સિવિલ લિબર્ટીઝ' કેસમાં તેના 2013ના ચુકાદાને પુનરાવર્તિત કર્યો હતો.

નવીનતમ નિર્ણયની વિશેષતાઓ

- > મૂળભૂત અધિકારોનો એક ભાગ : ગોપનીયતા એ સ્વતંત્રતાના મૂળભૂત અધિકારનો એક ભાગ છે. લોકશાહી કોઈની પસંદગીની ગોપનીયતા મજબૂત થાય છે.
- > માળખાગત સુવિધાઓનો એક ભાગ : લોકશાહી અને મુક્ત ચૂંટણીઓ બંધારણના ભાગ છે.

- > 1973ના ઐતિહાસિક ચુકાદામાં 'ઈન્ફાસ્ટ્રક્ચર'નો ખ્યાલ અસ્તિત્વમાં આવ્યો હતો.
- > બૂથ કેપ્યારિંગ પર : બૂથ કેપ્યારિંગ અને /અથવા બોગસ મતદાન પર લોખંડના હાથથી કાર્યવાહી થવી જોઈએ, કારણ કે આખરે કાયદા અને લોકશાહીના શાસનને અસર કરે છે.
- > કોઈને પણ મુક્ત અને નિષ્પક્ષ ચૂંટણીના અધિકારને નબળો પાડવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં.
- > ગેરકાયદેસર સભા પર : એક વખત ગેરકાયદેસર સભા સામાન્ય હેતુની કાર્યવાહીમાં સ્થાપિત થઈ જાય પછી, ગેરકાયદેસર સભાનો દરેક સભ્ય રમખાણોના ગુનામાં દોષી છે.
- > બળનો ઉપયોગ : વિધાનસભાના એક સભ્ય દ્વારા તે નાનું વર્તન હોય તો પણ તેને ગેરકાયદેસર કૃત્ય તરીકે સ્થાપિત થયા પછી રમખાણોની વ્યાખ્યામાં શામેલ કરવામાં આવે છે.
- > એ જરૂરી નથી કે ગેરકાયદેસર બળ અથવા હિંસા બધાએ કરવી જોઈએ, પરંતુ વિધાનસભાના તમામ સભ્યો માટે છે.
- > ભારતીય કાયદા મુજબ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ 141માં 'ગેરકાયદેસર સભા'ની વ્યાખ્યા નક્કી કરવામાં આવી છે.
- > સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદામાંથી બહાર આવેલા બે મુખ્ય મુદ્દાઓ નીચે મુજબ છે.
- > મત આપવાનો અધિકાર પણ મત ન આપવાનો અધિકાર એટલેકે નકારી કાઢવાનો અધિકાર પણ સામેલ છે.
- > ગોપનીયતનો અધિકાર એ મુક્ત અને નિષ્પક્ષ ચૂંટણીઓનો અભિન્ન ભાગ છે.
- > નકારી કાઢવાનો અધિકાર : તેનો અર્થ એ થાય છે કે મતદાન કરતી વખતે ચૂંટણી દરમિયાન કોઈ ઉમેદવારની પસંદગી ન કરવાનો સંપૂર્ણ અધિકાર છે.
- > આવા અધિકારનો અર્થ તટસ્થ રહેવાનો વિકલ્પ છે. તે વાણી અભિવ્યક્તિની સ્વતંત્રતામાંથી લેવામાં આવ્યું છે.
- > મતદાન સમયે 'ઉપરોક્તમાંથી કોઈ નહીં' (None of the Above'-NOTA)ના બટનનો સમાવેશ ચૂંટણી પ્રક્રિયામાં લોકોની ભાગીદારીમાં વધારો કરી શકે છે.

Back to basics : ગોપનીયતાનો અધિકાર :

- > ભારતના બંધારણની કલમ 21 અનુસાર, વેર, દબાણ અથવા બળજબરીના ડર વિના મત આપવાનો મતદાતાઓનો કેન્દ્રીય અધિકાર છે.
- > તેથી, મતદાતાઓની ઓળખનું રક્ષણ કરવું અને તેમને ગોપનીયતા પુરી પાડવી એ મુક્ત અને નિષ્પક્ષ ચૂંટણીઓનો અભિન્ન ભાગ છે.

- મત આપનારા મતદારો અને મતદાન ન કરનારા મતદારો વચ્ચેનો તફાવત ભારતના બંધારણની કલમ 14 કલમ 19(1)(A) અને કલમ 21(3) 'ગોપનીયતાના અધિકાર' સાથે સંબંધિત છે.

અન્ય નિર્ણયો

- અગાઉ, સુપ્રીમ કોર્ટે સ્વીકાર્યું હતું કે મતપત્રોની ગુપ્તાનો સિદ્ધાંત બંધારણીય લોકશાહીનો એક મહત્વપૂર્ણ સિદ્ધાંત છે અને ઉલ્લેખ જનપ્રતિનિધત્વ અધિનિયમ (RPA) 1951ની કલમ 94 હેઠળ કરવામાં આવે છે.
- આ વિભાગ મતદારોની મતની પસંદગી વિશે ગુપ્તતા જાળવવાના વિશેષાધિકારને સમર્થન આપે છે.

મતની ગોપનીયતા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારતની ઠરાવ્યું છે કે સંસદીય હોય કે રાજ્ય ધારાસભા હોય, કોઈપણ ચૂંટણીમાં મતદાનની ગુપ્તતા જાળવવી ફરજિયાત છે.
2. કોઈને પણ મુક્ત અને નિષ્પક્ષ ચૂંટણીના અધિકારને નબળો પાડવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં.
3. મતદાન સમયે 'ઉપરોક્તમાંથી કોઈ નહીં.' (None of the Above'-NOTA)ના બટનનો સમાવેશ ચૂંટણી પ્રક્રિયામાં લોકની ભાગીદારીમાં વધારો કરી શકે છે.
4. મત આપનારા મતદારો અને મતદાન ન કરનારા મતદાર વચ્ચેનો તફાવત ભારતના બંધારણીય કલમ 14, કલમ 19(1) (A) અને કલમ 21નું ઉલ્લંઘન છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

ફટકડા પરના પ્રતિબંધ સામેની અરજી નકારી કાઢવામાં આવી

- તાજેતરમાં સુપ્રીમ કોર્ટ National Green Tribunal-NGT પડકારતી અપીલોને નકારી કાઢી છે, જેમાં NCR અને ભારતના અન્ય શહેરોમાં કોવિડ-19 મહામારી દરમિયાન તમામ ફટકડાના વેચાણ અને ઉપયોગ પર સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ લાદવામાં આવ્યો હતો.
- ફટકડા સળગાવવાને કારણે નબળા ઈન્ડેક્સ (Air Quality Index-AQI)ના સંદર્ભમાં આ આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- સુપ્રીમ કોર્ટ દિવાળી, ક્રિસમસ વગેરે તહેવારો દરમિયાન હાનિકારક ફટકડાના ઉપયોગ અને વેચાણ પર પ્રતિબંધ મૂક્યો હતો. કોર્ટે કહ્યું હતું કે વિવિધ પરિબળો, ખાસ કરીને ફટકડાને કારણે થતા વાયુ પ્રદૂષણો દિલ્હીને ગેસ ચેમ્બર બનાવ્યું હતું.
- અરજદારોએ તેમના જીવનના અધિકાર (Right to Life) ના રક્ષણ માટે વિનંતી કરી હતી.
- કોર્ટે આ દલીલને નકારી કાઢી હતી કે દિવાળી જેવા ધાર્મિક તહેવારો માં ફટકડા ફોડવા એ મૂળભૂત અધિકાર અને જરૂરી પ્રથા છે.
- કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે ધર્મની સ્વતંત્રતાનો અધિકાર (કલમ 25) જીવનના અધિકાર (કલમ 21)ને આધિન છે.
- જો કોઈ ખાસ ધાર્મિક પ્રથા લોકોના સ્વાસ્થ્ય અને જીવન માટે ખતરો છે, તો આવી પ્રથા કલમ 25 હેઠળ રક્ષણ મેળવવા માટે હકદાર નથી.
- ડિસેમ્બર 2020ના NGTના આદેશ મુજબ, ક્રિસમસ અને નવા વર્ષે એવા વિસ્તારોમાં માત્ર લીલા (જે ઓછા પ્રદૂષણ યુક્ત કાચા માલનો ઉપયોગ કરે છે) જ મંજૂરી આપવામાં આવશે જ્યાં એમ્બિયન્ટ હવાની ગુણવત્તાનું સ્તર મધ્ય અથવા નીચેની કેટેગરીમાં હશે.
- જો કે કોવિડ-19 કારણે NGT એ ફરી ફટકડાના વેચાણ અને ઉપયોગ પર પ્રતિબંધ મૂક્યો છે.
- કેકર કંપનીઓએ દલીલ કરી હતી કે આર્ટિકલ 19(1) (g) મુજબ 'રાઈટ ટુ બિઝનેસ' આત્યંતિક નથી અને તેમને હવાની ગુણવત્તા અને ધ્વનિ પ્રદૂષણના સ્તરના ધોરણોનું ઉલ્લંઘન કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી.

ફટકડાની હાનિકારક અસરો

- ફટકડામાં ભારે ધાતુઓ અને ઝેરી રસાયણો જેવા કે કેડીમયમ, સીસું, કોમિયમ, એલ્યુમિનિયમ, મેગ્નેશિયમ, નાઈટ્રેટ્સ, કાર્બન મોનોક્સાઈડ, તાંબુ, પોટેશિયમ, સોડિયમ, ઝિંક ઓક્સાઈડ, મેગ્નેશિયમ ડાયોક્સાઈડ વગેરે હોય છે.
- આ રસાયણો હૃદયરોગ, શ્વસન અથવા ચેતાતંત્રના વિકારના સ્વરૂપમાં લોકોના સ્વાસ્થ્ય પર ગંભીર અસરો કરી શકે છે.
- આ ઉપરાંત ધ્વનિ પ્રદૂષણને કારણે અસ્વસ્થતા, કાયલાઉ અથવા કાયમી શ્રવણ શક્તિ ગુમાવવી, હાઈપરટેન્શન, ઊંઘમાં ખલેલ અને બાળકોમાં પણ નબળી જ્ઞાનાત્ક વિકાસ થાય છે.

નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો ફટાક્કડા પરના પ્રતિબંધ

- ફટાક્કડા સળગાવવાને કારણે નબળા ઈન્ડેક્સ (Air Quality Index-AQI)ના સંદર્ભમાં આ આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.
- કોર્ટે આ દલીલને નકારી કાઢી હતી કે દિવાળી જેવા ધાર્મિક તહેવારો માં ફટાક્કડા ફોડવા એ મૂળભૂત અધિકાર અને જરૂરી પ્રથા છે.
- ક્રિસમસ અને નવા વર્ષે એવા વિસ્તારોમાં માત્ર લીલા (જે ઓછા પ્રદૂષણ યુક્ત કાચા માલનો ઉપયોગ કરે છે) જ મંજૂરી આપવામાં આવશે જ્યાં એમ્બિયન્ટ હવાની ગુણવત્તાનું સ્તર મધ્ય અથવા નીચેની કેટેગરીમાં હશે.
- આ રસાયોણ હૃદયરોગ, શ્વસન અથવા ચેતાતંત્રના વિકારના સ્વરૂપમાં લોકોના સ્વાસ્થ્ય પર ગંભીર અસરો કરી શકે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - 1, 2 અને 3
 - 2, 3 અને 4
 - 1, 2 અને 4
 - 1, 2, 3 અને 4

બેસવાનો અધિકાર

- તાજેતરમાં તમિલનાડુ સરકારે શોપ્સ એન્ડ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ્સ એક્ટ, 1947માં સુધારો કરવા માટે એક વિધેયક રજૂ કર્યું છે.
- આ વિધેયકમાં કર્મચારીઓ માટે ફરજિયાત બેઠક સુવિધા પૂરી પાડવા માટે પેટા વિભાગ ઉમેરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.

Back to basics : વિધેયકની વિશેષતાઓ

- કાયદાની સૂચિત કલમ 22-A કહે છે કે દરેક સંસ્થાના પરિસરમાં તમામ કર્મચારીઓ માટે યોગ્ય બેઠક વ્યવસ્થા હશે જેથી તેઓ પ્રસંગોપાત બેઠકનો લાભ થઈ શકે છે.

■ વિધેયકની આવશ્યકતા :

- દુકાનો અને સંસ્થાઓમાં કામ કરતા કર્મચારીઓને ફરજ પર ઉભા રહેવાની ફરજ પડે છે. પરિણામે આરોગ્યની વિવિધ સમસ્યાઓ થાય છે.

મહત્વ

- આનાથી મોટા અને નાના મથકોના હાજરો કર્મચારીઓને, ખાસ કરીને કાપડ અને જવેલરી શોરૂમમાં કામ કરતા લોકોને ફાયદો થશે.

- થોડાં વર્ષો પહેલાં કેરળમાં ટેક્સટાઈલ શોરૂમના કર્મચારીઓએ 'બેસવાના અધિકાર'ની માંગ સાથે વિરોધ પ્રદર્શન કર્યું હતું.
- તેણે કેરળ સરકારને 2018માં કેરળ શોપ્સ એન્ડ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ્સ એક્ટ (Kerala Shops and Establishments Act) માં સુધારો કરવા પ્રેરણા આપી હતી જેથી તેમને બેઠક પૂરી પાડવામાં આવે.

આગળનો રસ્તો :

- બેસવાનો અધિકાર એ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ 42 (રાજ્ય નીતિના નિર્દેશ સિદ્ધાંતોનો એક ભાગ) ના અનુસંધાનમાં એક નવું પગલું છે જે રાજ્યને કાર્યસ્થળ પર સમાન અને માનવીય પરિસ્થિતિઓ પ્રદાન કરવા માટે જોગવાઈઓ કરવા માટે પ્રેરિત કરે છે.
- તેથી સંસદે તેની નોંધ લેવી જોઈએ અને અખિલ ભારતીય ધોરણે બેસવાનો અધિકાર બનાવવો જોઈએ.

બેસવાનો અધિકાર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- તાજેતરમાં તમિલનાડુ સરકારે તમિલનાડુ શોપ્સ એન્ડ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ્સ એક્ટ, 1947માં સુધારો કરવા એક વિધેયક રજૂ કર્યું છે.
- આ વિધેયકમાં કર્મચારીઓ માટે ફરજિયાત બેઠક સુવિધા પૂરી પાડવા માટે પેટા વિભાગ ઉમેરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.
- બેસવાનો અધિકાર એ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ 42ના અનુસંધાનમાં એક નવું પગલું છે. જે રાજ્યને કાર્યસ્થળ પર સમાન અને માનવીય પરિસ્થિતિઓ પ્રદાન કરવા માટે જોગવાઈઓ કરવા માટે પ્રેરિત કરે છે.
- થોડા વર્ષો પહેલાં કેરળમાં ટેક્સટાઈલ શોરૂમના કર્મચારીઓએ 'બેસવાનો અધિકાર'ની માંગ સાથે વિરોધ પ્રદર્શન કર્યું હતું. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે ?

(A) 1, 2 અને 3	(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 3 અને 4	(D) 1, 2, 3 અને 4

એકાઉન્ટ એગ્રીગેટર સિસ્ટમ

- તાજેતરમાં આઠ મોટી બેન્કો 'એકાઉન્ટ એગ્રીગેટર' (AA) નેટવર્કમાં જોડાઈ છે, જે ગ્રાહકોને તેમના નાણાકીય ડેટાને સરળતાથી એક્સેસ અને શેર કરવામાં સક્ષમ બનાવશે.

Back to basics એકાઉન્ટ એગ્રીગેટર

- એકાઉન્ટ એગ્રીગેટર (AA) એક માળખાનો ઉલ્લેખ કરે છે જે વાસ્તવિક સમય અને 'ડેટા-બ્લાઈન્ડ' (તેમાંથી વહેતા ડેટા સંપૂર્ણ પણે એનક્રિપ્ટેડ છે) દ્વારા નિયંત્રિત કંપનીઓ (બેંકો અને NBFCs) વચ્ચે નાણાકીય માહિતી શેર કરવાની સુવિધા આપે છે.
- રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયાએ 2016માં એકાઉન્ટ એગ્રીગેટરને નોન-બેન્કિંગ ફાઈનાન્સિયલ કંપનીઓ (NBFCs)ની નવી કેટેગરી તરીકે મંજૂરી આપી હતી, જેની પ્રાથમિક જવાબદારી યુઝરના નાણાકીય ડેટાને તેનીસ્પષ્ટ સંમતિથી ટ્રાન્સફર કરવાની સુવિધા આપવામાં આવી હતી.
- તે નાણાકીય માહિતી પંદાતાઓ(FIPs) અને નાણાકીય માહિતી વપરાશકર્તાઓ (FIPs) વચ્ચે ડેટાના પ્રવાહને સક્ષમ બનાવે છે.
- 'એકાઉન્ટ એગ્રીગેટર' (AA)નું માળખું 'ડેટા એમ્પાવરમેન્ટ એન્ડ પ્રોટેક્શન આર્કિટેક્ચર' (DEPA) ફ્રેમવર્ક પર આધારિત છે.
- DEPA એકે આર્કિટેક્ચર છે જે વપરાશકર્તાઓને તેમના ડેટાને સુરક્ષિત રીતે એક્સેસ કરવાની અનેત્રીજા પક્ષો સાથે શેર કરાવનીમંજૂરી આપે છે.

મહત્વ

- ગ્રાહકો માટે :
 - AA ફ્રેમવર્ક ગ્રાહકોને સંમત પદ્ધતિના આધારે એક જ પોર્ટલ પર પ્રદાતાઓના એક જ યજમાન દ્વારા વિવિધ નાણાકીય સેવાઓ મેળવવા મટે પરવાનગી આપે છે, જે અંતર્ગત ગ્રાહકો કયો નાણાકીય ડેટા શેર કરવો અને કઈ એન્ટિટી સાથે પસંદ કરી શકે છે.
 - તે વપરાશકર્તાઓને તેમના ડેટાને કોણ એક્સેસ કરી શકે છે તે નિયંત્રિત કરવાની, તેની ગતિને ટ્રેક અને લોગ કરવાની અને પીરવહનમાં લિકેજના સંભવિત જોખમને ઘટાડવાની મંજૂરી આપે છે.

બેંકો માટે :

- ભારતના ડિજિટલ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ઉપરાંત, તે બેંકોને સંમત ડેટા ફ્લો અને વેરિફાઈડ ડેટાએક્સેસ કરવાની મંજૂરી આપશે. આનાથી બેંકોને ટ્રાન્ઝેક્શન ખર્ચ ઘટાડવામાં મદદ મળશે, જે તેમને તેમના ગ્રાહકોને ઓછા કદની લોન અને વધુ અનુરૂપ ઉત્પાદનો અને સેવાઓ પ્રદાન કરવામાં સક્ષમ બનાવશે.

છેતરપિંડીમાં ઘટાડો :

- AA ફ્રેમવર્ક ડેટા શેરિંગ માટે સુરક્ષિત ડિજિટલ હસ્તાક્ષરો અને એન્ડ-ટુ-એન્ડ એનક્રિપ્શન રજૂ કરીને ભૌતિક ડેટા છેતરપિંડી ઘટાડે છે.

આગળનો રસ્તો

- લાંબા ગાળે મોટી સંખ્યામાં લઘુ અને મધ્યમ ઉદ્યોગ (SME) ભૌતિક શાખાઓ વિના પહોંચી શકશે અને તેનાથી ધિરાણમાં પ્રવેશ બદલાશે. આપણે ખુલ્લી બેંકિંગ સિસ્ટમમાં ઊંડા ઉતરીએ છીએ, ત્યારે આશ્ચર્યજનક રીતે ભારત ધિરાણ અને અન્ય નાણાકીય ઉત્પાદનોની વાત કરે છે. જાગૃતિ અને ઈકોસિસ્ટમનું સ્તર અપનાવવાથી તેનો મોટો ધક્કો લાગશે. એકાઉન્ટ એગ્રીગેટર (AA) ફ્રેમવર્ક અન્ય ડ્રોમોઈનના ડેટાને હેન્ડલ કરવા મટે પણ વિસ્તૃત કરી શકાય છે, જેમ કે આરોગ્ય સંભાળ અને ટેલિકોમ્યુનિકેશન સંબોધિત ડેટા. જો લાઈસન્સ વિનાની કંપનીઓને મંજૂરી આપવી હોય તો તે મહત્વપૂર્ણ છે કે ડેટાનું માળખું ગોપનીય છે કારણ કે RBI હાલમાં તેના આદેશની અંદર માત્ર નાણાકીય ડેટાનું રક્ષણ કરે છે.

એકાઉન્ટ એગ્રીગેટર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- તાજેતરમાં આઠ મોટી બેન્કો 'એકાઉન્ટ એગ્રીગેટર' (AA) નેટવર્કમાં જોડાઈ છે, જે ગ્રાહકોને તેમના નાણાકીય ડેટાને સરળતાથી એક્સેસ અને શેર કરવામાં સક્ષમ બનાવશે.
- રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયાએ 2016માં એકાઉન્ટ એગ્રીગેટરને નોન-બેન્કિંગ ફાઈનાન્સિયલ કંપનીઓ (NBFCs)ની નવી કેટેગરી તરીકે મંજૂરી આપી હતી.
- 'એકાઉન્ટ એગ્રીગેટર' (AA)નું માળખું 'ડેટા એમ્પાવરમેન્ટ એન્ડ પ્રોટેક્શન આર્કિટેક્ચર' (DEPA) ફ્રેમવર્ક પર આધારિત છે.
- AA ફ્રેમવર્ક ડેટા શેરિંગ માટે સુરક્ષિત ડિજિટલ હસ્તાક્ષરો અને એન્ડ-ટુ-એન્ડ એનક્રિપ્શન રજૂ કરીને ભૌતિક ડેટા છેતરપિંડી ઘટાડે છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1,2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

ભારતનું વિદેશી મુદ્રા ભંડાર 633.558 અબજ ડોલર પર પહોંચી ગયું છે

- > 27 ઓગસ્ટ, 2021ના રોજ પૂરા થયેલા સપ્તાહ દરમિયાન ભારતનું વિદેશી મુદ્રા ભંડાર \$ 16.663 અબજ ડોલર વધીને \$ 633.558 અબજ ડોલર થયું છે. વિશ્વમાં સૌથી વધુ વિદેશી મુદ્રા ભંડાર ધરાવતા દેશોની યાદીમાં ભારત ચોથા ક્રમે છે.
- > આ યાદીમાં ચીન સૌથ પ્રથમ સ્થાને છે.

Back to basics : વિદેશી વિનિમય અનામત

- > તે ફોરક્સ રિઝર્વ અથવા અનામત નિધિ તરીકે પણ ઓળખાય છે, ચૂકવણીના સંતુલનમાં વિદેશી વિનિમય અનામતને 'અનામત સંપત્તિ' કહેવામાં આવે છે અને તે મૂડી ખાતામાં રાખવામાં આવે છે. આ દેશની આંતરરાષ્ટ્રીય રોકાણ સ્થિતિનો મહત્વનો ભાગ છે. તેમાં માત્ર વિદેશી રૂપિયા, વિદેશી બેંકોમાં જમા થાપણો, વિદેશી તિજોરી બિલ અને ટૂંકા ગાળાની અથવા લાંબા ગાળાની સરકારી અસ્ક્યામતોનો સમાવેશ થવો જોઈએ. પરંતુ તેમાં ખાસ ડ્રોઈંગ અધિકારો, સોનાના ભંડાર અને આંતરરાષ્ટ્રીય નાણાકીય ભંડોળની અનામત સ્થિતિઓ પણ શામેલ હોવી જોઈએ. તેને અધિકૃત આંતરરાષ્ટ્રીય અનામત અથવા આંતરરાષ્ટ્રીય અનામત કહેવું વધુ યોગ્ય છે.

વિદેશી મુદ્રા ભંડાર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. 27 ઓગસ્ટ, 2021ના રોજ પૂરા થયેલા સપ્તાહ દરમિયાન ભારતનું વિદેશી મુદ્રા ભંડાર \$ 16.663 અબજ ડોલર વધીને \$ 633.558 અબજ ડોલર થયું છે.
2. વિશ્વમાં સૌથી વધુ વિદેશી મુદ્રા ભંડાર ધરાવતા દેશોની યાદીમાં ચોથા ક્રમે છે, યાદીમાં ચીન પ્રથમ સ્થાને છે.
3. ચૂકવણીના સંતુલનમાં વિદેશી વિનિમય અનામતને 'અનામત સંપત્તિ' કહેવામાં આવે છે અને તે મૂડી ખાતામાં રાખવામાં આવે છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2
(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3
(D) 1, 2, અને 3

કોમન સર્વિસ સેન્ટર (CSC)

- > તાજેતરમાં, ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં Passport Seva Kendra kiosksના સંચાલન અને પ્રબંધન માટે સામાન્ય સેવા કેન્દ્રો/કોમન સર્વિસ સેન્ટર્સ (Common Services Centres -CSC)ને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

CSC વિશે

- > તે ઈલેક્ટ્રોનિક્સ અને આઈટી મંત્રાલય (MeitY)ની પહેલ છે.
- > CSC એ રાષ્ટ્રીય ઈ-ગવર્નન્સ પ્લાન (NeGP)નો બ્યુટાલ્મક પાયો છે, જેને સરકારે મે 2006માં મંજૂરી આપી હતી, જે મોટા પાયે ઈ-ગવર્નન્સ શરૂ કરવા માટે રાષ્ટ્રીય સામાન્ય લઘુત્તમ કાર્યક્રમની પ્રતિબદ્ધતા તરીકે છે.
- > CSCs નો ઉદ્દેશ ઈ-ગવર્નન્સ, શિક્ષણ આરોગ્ય, ટેલિમેડિસિન, મનોરંજન તેમજ અન્ય ખાનગી સેવાઓના ક્ષેત્રો ઉચ્ચ ગુણવત્તાયુક્ત અને અસરકારક વિડિઓ, વોઈસ અને ડેટા કન્ટેન્ટ અને સેવાઓ પ્રદાન કરાવાનો છે.
- > આ યોજના ખાનગી ક્ષેત્ર અને NGO માટે CSC યોજનાના અમલીકરણમાં સક્રિય ભૂમિકા ભજવવા માટે અનુકૂળ વાતાવરણ પ્રદાન કરે છે, જે ગ્રામીણ ભારતના વિકાસમાં સરકારની ભાગીદારી સુનિશ્ચિત કરે છે.
- > CSC ઓપરેટર્સ (CSC Operator) વિલેજ લેવલ એન્ટરપ્રિન્યોર્સ અથવા VLE તરીકે ઓળખાય છે.
- > સર્વિસ સેન્ટર એજન્સી (CSA), જે 500-1000 CSCsના વિભાજન માટે જવાબદાર રહેશે.
- > રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત રાજ્ય નિયુક્ત એજન્સી (SDA) સમગ્ર રાજ્યમાં અમલીકરણનું સંચાલન કરવા માટે જવાબદાર છે.

CSC અને ડિજિટલ ઈન્ડિયા :

- > ડિજિટલ ઈન્ડિયા એ ભારતનો એક મોટો કાર્યક્રમ છે જેનો ઉદ્દેશ ભારતને ડિજિટલ રીતે સશક્ત કરવું અને જ્ઞાન આધારિત અર્થતંત્રમાં પરિવર્તિત કરવાનો છે.
- > CSC ડિજિટલ ઈન્ડિયા પ્રોગ્રામના ત્રણ વિઝન ક્ષેત્રોને સક્ષમ બનાવે છે.
- > દરેક નાગરિક માટે ઉપયોગિતા તરીકે માળખું :
- > માંગ પર શાસન અને સેવાઓ :
- > નાગરિકોનું ડિજિટલ સશક્તિકરણ.

Back to basics CSC 2.0

- > 2015માં તેની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી, જેણે દેશની તમામ ગ્રામ પંચાયતો સુધી કાર્યક્રમની પહોંચ વધારી હતી. 2.5 લાખ ગ્રામ પંચાયતોમાં ઓછામાં ઓછો એક CSCની કલ્પના કરવામાં આવી છે.
- > CSC 2.0એ સર્વિસ ડિલિવરી ઓરિએન્ટ એન્ટરપ્રિન્યોરશિપ મોડેલ છે, જેનો ઉપયોગ રાજ્ય વ્યાપક વિસ્તાર નવેટર્ક (SWAN), રાજ્ય સેવા ડિલિવરી ગેટવે (SSDG), ઈ-ડિસ્ટ્રિક્ટ (e-District), સ્ટેટ ડેટા સેન્ટર (SDC) નેટવર્ક (SWAN), રાજ્ય સેવા ડિલિવરી ટેવે (SSDG), ઈ-ડિસ્ટ્રિક્ટ (e-DISTRICT), સ્ટેટ ડેટા સેન્ટર (SDC), અને નેશનલ ઓપ્ટિકલ ફાઇબર નેટવર્ક (NOFN)/ 2009 માટે થાય છે. ભારતનેટ (BharatNet) એ પહેલેથી જ બાંધવામાં આવેલા માળખાગત સુવિધાઓના મહત્તમ ઉપયોગ દ્વારા નાગરિકોને પૂરી પાડવામાં આવતી સેવાઓનું એક વ્યાપક પ્લેટફોર્મ છે.

કોમન સર્વિસ સેન્ટર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. તાજેતરમાં, ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં Passport Seva Kendra kiosksના સંચાલન અને પ્રબંધન માટે કોમન સર્વિસ સેન્ટર્સ (CSC)ને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
2. તે ઈલેક્ટ્રોનિક્સ અને આઈટી મંત્રાલય (MeitY)ની પહેલ છે.
3. આ યોજના ખાનગી ક્ષેત્ર અને NGO માટે CSC યોજનાના અમલીકરણમાં સક્રિય ભૂમિકા ભજવવા માટે અનુકૂળ વાતાવરણ પ્રદાન કરે છે.
4. CSC 2.0ની શરૂઆત 2015માં કરવામાં આવી હતી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) ફક્ત 1, અને 2
 - (B) ફક્ત 2, અને 3
 - (C) ફક્ત 1, અને 3
 - (D) 1, 2, અને 3

કિપ્ટો ફાઇનાન્સ

- > એક દાયકામાં બિટકોઈન અને અન્ય કિપ્ટોકરન્સીના વિકાસે રૂપિયાની વ્યાખ્યા બદલી નાખી છે અને વૈકલ્પિક નાણાકીય સેવાઓ (AFS)ની સમાંતર વિશ્વ બનાવ્યું છે.
- > આ પ્રકારના વિકાસે કિપ્ટો વ્યવસાયોને પરંપરાગત બેંકિંગ ક્ષેત્રમાં પ્રવેશવાની મંજૂરી આપી છે.
- > AFSએ એક શબ્દ છે જેનો ઉપયોગ ઘણી વાર બેંકોની બહાર કામ કરતા પ્રદાતાઓ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવતી નાણાકીય

સેવાઓની શ્રેણી અને સંઘ દ્વારા વીમા હેઠળની કઠોરતાનું વર્ણન કરવા માટે થાય છે.

કિપ્ટો દ્વારા ઓફર કરવામાં આવતી વૈકલ્પિક સેવાઓ

- > 1. ધિરાણ
- 2. ઉધાર

બેંકો લાભ

- > રોકાણકારો ડિજિટલ ચલણના તેમના લોઈલિંગ પર વ્યાજ મેળવી શકે છે, ઘણી વખત બેંકોમાં રોકડ થાપણો પર અથવા લોન ચૂકવવા માટે કોલેટરલ તરીકે કિપ્ટો સાથે ઉધાર લે છે.
- કારણ : કાયદા મુજબ બેંકોએ રોકડ અનામત રાખવી જરૂરી છે જેથી કુલ લોનમાંથી કેટલીક લોન બેંક લોનમાં રૂપાંતરિત થાય તો પણ ગ્રાહકો તેમના નાણાં ઉપાડી શકે તે સુનિશ્ચિત કરી શકાય છે, જ્યારે કિપ્ટો બેંકો પાસે આવો કોઈ ભંડાર નથી અને તઓ જે સંસ્થાઓ ઉધાર આપે છે તે જોખમી પ્રવૃત્તિઓનો ભોગ બને છે.
- જોખમ : કેન્દ્રિય બેંકના સમર્થિત ડિપોઝિટ વીમા નિગમ દ્વારા આવી થાપણોની ખાતરી આપવામાં આવતી નથી. સાયબર હુમલા, બજારની પ્રતિકૂળતા સ્થિતિ અથવા અન્ય ઓપરેશનલ અથવા તકનીકી મુશ્કેલીઓને કારણે ઉપાડ અથવા ટ્રાન્સફર અસ્થાયી અથવા કાયમી ધોરણે પ્રતિબંધિત હોઈ શકે છે.

સ્ટેબલકોઈન

- > સ્ટેબલકોઈન એ કિપ્ટોકરન્સી છે જે સામાન્ય રીત ડોલર સાથે જોડાયેલી હોય છે. તે બ્લોકચેન વ્યવહારો માટે ડિજિટલ રીતે સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા નાણાંનું સ્થિર મૂલ્ય પ્રદાન કરવા માટે છે, પરંતુ ખાનગી સંસ્થાઓ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવે છે.
- > કિપ્ટોકરન્સી અસ્થિર પ્રકૃતિની હોય છે, જે તેને ચુકવણી અથવા લોન જેવા વ્યવહારો માટે ઓછી વ્યવહારો માટે ઓછી વ્યવહારું બનાવે છે. તેથી સ્ટેબલકોઈનનું મહત્વ વધે છે.
- > સ્ટેબલકોઈન ઈશ્યુઅરએ સરકારી સંસ્થાઓ જેવા ભંડારોની જાળવણી અને દેખરેખ રાખવી જોઈએ, પરંતુ તે ઓ બરેખર ડોલરના ટેકાનો દાવો કરે છે તેની કોઈ ખાતરી નથી.

Back to basics : સેન્ટ્રલ બેંક ડિજિટલ કરન્સી

- > તે ફિયાટ ચલણનું વર્ચ્યુઅલ ફોર્મેટ છે (સરકારી દ્વારા જારી કરવામાં આવે છે. અને કોઈ ચોક્કસ રાષ્ટ્ર અથવા પ્રદેશ માટે કેન્દ્રીય સત્તા દ્વારા નિયંત્રિત)ચલણ છે.
- > કેન્દ્રીય બેંકરો કિપ્ટોકરન્સી જારી કરવાની સરકારની ક્ષમતાની તપાસ કરી રહ્યા છે. તે સૈદ્ધાંતિક રીતે કેન્દ્રીય બેંક

દ્વારા નિયંત્રિત ભંડોળની વિશ્વસનીયતા સાથે ક્રિપ્ટોને સરળ બનાવશે.

- > અમેરિકા અને ભારત સહિત અનેક દેશો કેન્દ્રીય બેંકનું ડિજિટલ ચલણ વિકસાવવા વિચારણા કરી રહ્યા છે.

વિકેન્દ્રિત ફાઇનાન્સ

- > વિકેન્દ્રિત ફાઇનાન્સ અથવા DeFi વૈકલ્પિક ફાઇનાન્સ ઈકોસિસ્ટમનો ઉલ્લેખ કરે છે, જ્યાં ગ્રાહક સૈદ્ધાંતિક રીતે પરંપરાગત નાણાકીય સંસ્થાઓ અન નિયમનકારી માળખાઓમાંથી અલગ અને સ્વતંત્ર રીતે ક્રિપ્ટોકરન્સી, ટ્રેડિંગ, ધિરાણ, સ્થાનાંતરિત કરવાનું કામ કરે છે.
- > DeFiનો હેતુ કમ્પ્યુટર કોડનો ઉપયોગ કરીને નાણાકીય વ્યવહારોની પ્રક્રિયામાં વચેટિયાઓને દૂર કરવાનો છે. પ્લેટફોર્મ તેના વિકાસકર્તાઓ અને બેંકરોથી સ્વતંત્ર બનવા માટે સમય જતા માળખું બનાવવામાં આવ્યું છે અને આખરે વપરાશકર્તાઓના સમુદાય દ્વારા સંચાલિત થાય છે.

ક્રિપ્ટો ફાઇનાન્સનું મહત્વ

- નાણાકીય સમાવેશ : ઈનોવેટર્સ દલીલ કરે છે કે ક્રિપ્ટો નાણાકીય સમાવેશ પ્રોત્સાહન આપે છે. આ ગ્રાહકોને બેંકોથી વિપરીત તેમના હોલ્ડિંગ્સ પર અસામાન્ય રીતે ઊંચું વળતર મેળવવા માટે સક્ષમ કરી શકે છે.

ઝડપી અને કરકસરચુકત વ્યવહારો

- > ક્રિપ્ટો ફાઇનાન્સ પરંપરાગત સંસ્થાઓ દ્વારા લાંબા સમયથી બાકાત લોકોને ઝડપી, સસ્તા અને નિર્ણય વિનાના વ્યવહારોમાં જોડવાની તક આપે છે.
- > ક્રિપ્ટો તેના દેવાને ટેકો આપે છે, તેથી સેવાઓને તે ઘણી વાર કોઈ ક્રેડિટ ચેકની જરૂર હોતી નથી, જો કે તે અમુક ટેક્સ રિપોર્ટિંગ અને છેતરપિંડી વિરોધી હેતુઓ માટે ગ્રાહકોની ઓળખ માહિતી લે છે.
- > આ હેઠળ, વપરાશકર્તાની વ્યક્તિગત ઓળખ સામાન્ય રીતે શેર કરવામાં આવતી નથી, કારણ કે તેઓ તેમના ક્રિપ્ટોના મૂલ્ય દ્વારા સંપૂર્ણપણે નક્કી કરવામાં આવે છે.

આગળનો રસ્તો

- > કેટલાક નિયમનકારો અને નવીનતાઓ દલીલ કે છે કે નવી તકનીકીના અભિગમની માંગ કરે છે, કારણ કે નવીનતાને વિક્ષેપણ કર્યા વિના પણ નવા પ્રકારના જોખમ દૂર કરી શકાય છે.
- > ઉદાહરણ તરીકે DeFi પ્રોટોકોલ બેંક ભંડાર જાળવશે અને ગ્રાહકો માહિતી એકત્રિત કરશે તે ફરજિયાત બનાવવાને બદલે

અધિકારીઓ તકનીકી અને ઉત્પાદન માટે 'કોડ ઓડિટ' અને જોખમ પરિણામો' જેવી નવી સિસ્ટમો બનાવી શકે છે.

- > નાણાકીય છેતરપિંડીનો સામનો કરવા માટે મહત્વપૂર્ણ ઓળખના મુદ્દાઓ પર ધ્યાન આપવાની જરૂર છે. વિશિષ્ટતાઓથી શરૂઆત કરવાને બદલે—જેઓ વ્યક્તિઓની ઓળખને લગતા કાયદાઓનો અમલ કરે છે તેઓ વ્યાપક અભિગમ અપનાવી શકે છે.
- > શંકાસ્પદ પ્રવૃત્તિ પર નજર રાખવા અને ઓળખને ટ્રેક કરવા માટે કૃત્રિમ બુદ્ધિ અને ડેટા વિશ્લેષણનો પણ ઉપયોગ કરી શકાય છે.

ક્રિપ્ટો ફાઇનાન્સ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. એક દાયકામાં બિટકોઈન અને અન્ય ક્રિપ્ટોકરન્સીના વિકાસે રૂપિયાની વ્યાખ્યા બદલી નાખી છે અને વૈકલ્પિક નાણાકીયસેવાઓ (AFS)ની સમાંતર વિશ્વ બનાવ્યું છે.
2. સ્ટેબલકોઈન એ ક્રિપ્ટોકરન્સી છે જે સામાન્ય રીત ડોલર સાથે જોડાયેલી હોય છે.
3. વિકેન્દ્રિત ફાઇનાન્સ અથવા DeFi વૈકલ્પિક ફાઇનાન્સ ઈકોસિસ્ટમનો ઉલ્લેખ કરે છે, જ્યાં ગ્રાહક સૈદ્ધાંતિક રીતે પરંપરાગત નાણાકીય સંસ્થાઓ અન નિયમનકારી માળખાઓમાંથી અલગ અને સ્વતંત્ર રીતે ક્રિપ્ટોકરન્સી, ટ્રેડિંગ, ધિરાણ, સ્થાનાંતરિત કરવાનું કામ કરે છે.
4. DeFiનો હેતુ કમ્પ્યુટર કોડનો ઉપયોગ કરીને નાણાકીય વ્યવહારોની પ્રક્રિયામાં વચેટિયાઓને દૂર કરવાનો છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) 1, 2 અને 3
 - (B) 2, 3 અને 4
 - (C) 1, 2 અને 4
 - (D) 1, 2, 3 અને 4

કન્વેક્ટિવ વપરાશ અને ઉત્પાદન : SDG 12

- > ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યો (SDG) 12ની દ્રષ્ટિએ વિશ્વમાં ભારતની પ્રગતિ ખૂબ જ વાજબી ગતિએ રહી છે. પરંતુ આ પ્રગતિ સંતોષકારક નથી.
- > ટકાઉ વપરાશ અને ઉત્પાદનનો અર્થ થાય છે "સેવાઓ અને સંબંધિત ઉત્પાદનોનો ઉપયોગ, tLhs જે મૂળભૂત જરૂરિયાતોને પૂર્ણ કરતી વખતે જીવનની ગુણવત્તામાં સુધારો કરે છે અને ઝેરનો ઉપયોગ ઘટાડે છે, તેમજ કુદરતી સંસાધનો અને ભાવિ પેઢીઓની જરૂરિયાતોને જોખમમાં મૂક્યા વિના જીવનચક્ર પર કચરા અને પ્રદૂષક ઉત્સર્જનની અસરો ઘટાડે છે."

Back to basics : SDG 12 વિશે

- > માથાદીઠ વૈશ્વિક ખાદ્ય કચરાને અડધો કરવો અને 2030 સુધીમાં કુદરતી સંસાધનોનો કાર્યક્ષમ અને ટકાઉ ઉપયોગ સુનિશ્ચિત કરવો.
- > પ્રદૂષણને દૂર કરવા માટે, એકંદરે કચરાનું ઉત્પાદન ઘટાડવું અને રસાયણો અને ઝેરી કચરાના સંચાલનમાં સુધારો કરવો.
- > ગ્રીન ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અને પ્રોક્રિટસને અમલમાં મૂકવા માટે કંપનીઓ વચ્ચે સંકલનને ટેકો આપવો.
- > દરેક જગ્યાએ દરેક વ્યક્તિ પ્રકૃતિ સાથે સુમેળમાં જીવવાની રીતોનો સંપૂર્ણપણે સંપર્ક કરે અને છેવટે હેતુપૂર્ણ પદ્ધતિઓ અપનાવવામાં આવે તેની ખાતરી કરવી.

ભારતની સ્થિતિ

- જીવનશૈલી સામગ્રી ફૂટપ્રિન્ટ :
 - > તેમણે આપણી જીવનશૈલી દ્વારા ઉત્પન્ન થતા સંસાધનોના વપરાશની માત્રાને માપે છે.
 - > વર્ષ 2015ના ડેટા મુજબ ભારતની સરેરાશ 'લાઈફસ્ટાઈલ મટિરિયલ ફૂટપ્રિન્ટ' વાર્ષિક માથાદીઠ આશરે 8,400 કિગ્રા છે, જે વાર્ષિક 8,000 કિલો પ્રતિ માથાદીઠ કાયમી જીવનશૈલી સામગ્રી ફૂટપ્રિન્ટ' ની તુલનામાં મોટા ભાગે સ્વીકાર્ય છે.
- ખોરાકનો બગાડ :
 - > સંયુક્ત રાષ્ટ્ર પર્યાવરણ કાર્યક્રમ (UNEP)2021 ના અહેવાલ મુજબ ભારતમાં દર વર્ષે માથાદીઠ આશરે 50 કિલો ખોરાકનો બગાડ થાય છે.
 - > બાકીના નવ વર્ષ (2030) માં રોકાણમાં નોંધપાત્ર વધારો કર્યા વિના ખોરાકનો કચરો અડધો કરવો અથવા ખોરાકનો બગાડ ઘટાડવાનો ધ્યેય હાંસલ કરવો અશક્ય લાગે છે.
 - > ખાદ્ય કચરામાં ઘટાડો મંદી દરમિયાન ગ્રીનહાઉસ ગેસના ઉત્સર્જન, ભૂખમરો, પ્રદૂષણ અને નાણાંની બચત પર નોંધપાત્ર અસર કરી છે.
- પેટીનું ગુકસાન :
 - > ચીન અને ભારત મળીને વૈશ્વિક વસ્તીના માત્ર 4 ટકા વસ્તી ધરાવે છે અને 12 ટકા કચરો ઉત્પન્ન કરે છે.
- પ્લાસ્ટિક કચરો :
 - > 2018ના આંકડા અનુસાર ભારતનો 'પ્લાસ્ટિક પોલિસી ઈન્ડેક્સ' રાષ્ટ્રીય જરૂરિયાત કરતાં ઘણો ઓછો છે, પરંતુ આ અંતર ચીન કરતાં ઘણું ઓછું છે.
 - > સેન્ટ્રલ પોલ્યુશન કન્ટ્રોલ બોર્ડ (CPCB)ના જણાવ્યા અનુસાર ભારત દિવસમાં લગભગ 26,000 ટન પ્લાસ્ટિકનું ઉત્પાદન કરે છે જ્યારે એક દિવસમાં 10,000 ટનથી વધુ પ્લાસ્ટિકનો કચરો એકત્રિત કરવામાં આવ્યો નથી.
 - > ભારતનો માથાદીઠ પ્લાસ્ટિકનો વપરાશ 11 કિલોથી ઓછો છે, જે યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ (109 કિગ્રા) ના દસમા ભાગનો છે.

- રિસાયક્લિંગ દર :
 - > 2019માં, ભારતનો ઘરેલું રિસાયક્લિંગ દર લગભગ 30 ટકા હતો અને નજીકના ભવિષ્યમાં તેમાં સુધારો થવાની સંભાવના છે.
 - > જે રાષ્ટ્રીય રિસાયક્લિંગ નીતિનો યોગ્ય રીતે અમલ કરવામાં આવે અને સ્કેપ કેર તકનીકો રિસાયક્લિંગ ઉદ્યોગોમાં સ્થાનાંતરિત કરવામાં આવે તો ભારત આગામી 10 વર્ષમાં આત્મનિર્ભરતાની સ્થિતિ હાંસલ કરી શકે છે.
- અશ્મિભૂત ઈંધણ સબસિડી
 - > 2020માં, સરકારે તેના GDPના લગભગ 0.2% અશ્મિભૂત ઈંધણ પર ખર્ચ કર્યો હતો, જે 2019ની તુલનામાં થોડો વધારે નફો થયો છે.
 - > 2019માં અશ્મિભૂત ઈંધણ સબસિડીમાં વધારો નફો હતો, જે વૈકલ્પિક ઊર્જા સબસિડી કરતા સાત ગણો વધારે છે.
 - > 2014ની તુલનામાં 2017માં નવીનીકરણીય ઊર્જા સબસિડી માં નોંધપાત્ર વધારો થયો હતો અને ઊર્જા સબસિડીની કુલ માત્રામાં ધરખમ ઘટાડો થયો હતો.
 - > પરંતુ 2017થી કુલ ઊર્જા સબસિડીમાં નજીવો વધારો થયો છે.
 - > નવીનીકરણીય ઊર્જા સબસિડીમાં વધારો પ્રશંસનીય છે, ત્યારે આ ક્ષેત્રમાં વધુ સંસાધનો ઉમેરવાની અને અશ્મિભૂત ઈંધણોનો ઉપયોગ ઘટાડવાની જરૂર છે.
- ટકાઉ પર્યટન :
 - > ટકાઉ પર્યટન (Sustainable Tourism) મુલાકાતીઓ, ઉદ્યોગ પર્યાવરણ અને યજમાન સમુદાયનો જરૂરિયાતોને પૂર્ણ કરતી વખતે વર્તમાન અને ભાવિ આર્થિક, સામાજિક અને પર્યાવરણીય અસરોની સંપૂર્ણ કાળજી લે છે.
 - > તે પર્યટનનું કોઈ ચોક્કસ સ્વરૂપ નથી પરંતુ તે તમામ પ્રકારના પર્યટનને વધુ ટકાઉ બનાવવા માગે છે.
 - > કુમારકો (કેરળ)માં 'જાવબદાર પર્યટન'નો પ્રોજેક્ટ સ્થાનિક સમુદાયને પર્યટન ઉદ્યોગ સાથે જોડવામાં અને ઈકો-ફ્રેન્ડલસ ટૂરિઝમ જાળવવા મદદ કરે છે.
 - > હિમાચલ પ્રદેશ કુદરતી, આરામદાયક અને બજેટને અનુકૂળ આવાસ અને ખોરાક સાથે ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં પ્રવાસીઓને આકર્ષવા માટે 'હોમસ્ટે સ્કીમ (Homestay Scheme) શરૂ કરી છે.
 - > નીતિ આયોગના SDG ડેશબોર્ડ 2020-21 મુજબ ભારતના તમામ રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો અત્યાર સુધી જમ્મુ-કાશ્મીર અને નાગાલેન્ડ SDG-12 ના સંદર્ભમાં ટોચનું પ્રદર્શન કરી રહ્યા છે.
- પર્યાવરણીય શિક્ષણ :
 - > ભારત સરકારે 1960ના દાયકામાં ઔપચારિક અભ્યાસક્રમમાં પર્યાવરણીય શિક્ષણને ફરજિયાત ઘટક તરીકે રજૂ કર્યું હતું.

SDG 12 વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યો (SDG) 12નો ઉદ્દેશ વિશ્વમાં દરેક જગ્યાએ ટકાઉ/સતત વપરાશ અને ઉત્પાદન પેટર્ન સુનિશ્ચિત કરવાનો છે.
2. SDG 12 માથાદીઠ વૈશ્વિક ખાદ્ય કચરાને અડધો કરવો અને 2030 સુધીમા કુદરતી સંસાધનોનો કાર્યક્ષમ અને ટકાઉ ઉપયોગ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે.
3. 2020માં, સરકારે તેના GDPના લગભગ 0.2% અશ્મિભૂત ઈધણ પર ખર્ચ કર્યો હતો, જે 2019ની તુલનામાં થોડો વધારે છે.
4. સેન્ટ્રલ પોલ્યુશન કન્ટ્રોલ બોર્ડ (CPCB)ના જણાવ્યા અનુસાર ભારત દિવસમાં લગભગ 26,000 ટન પ્લાસ્ટિકનું ઉત્પાદન કરે છે
(A) 1,2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

વિભિન્ન GST શાસન

- > ગુડ્સ એન્ડ સર્વિસ ટેક્સ (GST) કાઉન્સિલ એવા ક્ષેત્રો માટે વિભિન્ન GST શાસન રજૂ કરવા અંગે મંત્રીઓના જૂથના અહેવાલ પર વિચાર કરે તેવી સંભાવના છે જ્યાં કરચોરી ખૂબ વધારે છે.
- > જૂથના અહેવાલ પર વિચાર કરે તેવી સંભાવના છે જ્યાં કરચોરી ખૂબ વધારે છે.
- > કરચોરીએ કરચોરી, કરપાત્ર આવકનું ઈરાદાપૂર્વકનું નિવેદન અથવા ખર્ચ વધારવા જેવી છેતરપિંડી યુક્ત તકનીકો મારફતે કર જવાબદારી કે કોઈના કરબોજને ઘટાડવાનો ગેરકાયદેસર પ્રયાસ છે.

Back to basics : ગુડ્સ એન્ડ સર્વિસ ટેક્સ (GST)**કાઉન્સિલ**

- > GST ને લગતા મુદ્દાઓ પર કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારોને ભલામણો કરનાર તે એક બંધારણીય સંસ્થા (અનુચ્છેદ 279A) છે.
- > GST કાઉન્સિલનું નેતૃત્વ કેન્દ્રીય નાણાં પ્રધાન કરે છે અને અન્ય સભ્યો કેન્દ્રીય મહેસૂલ અથવા નાણાં પ્રધાન અને તમામ રાજ્યોના નાણાં અથવા કરવેરાનો હવાલો સંભાળતા મંત્રી છે.
- > તેને એક સંઘીય સંસ્થા તરીકે ગણવામાં આવે છે જ્યાં કેન્દ્ર અને રાજ્યો બંનેને યોગ્ય પ્રતિનિધિત્વ મળે છે.

પૃષ્ઠભૂમિ

- > GST કાઉન્સિલે અગાઉ કેટલાક રાજ્યોની માંગણીઓ પર વિચારણા કરવા માટે મંત્રીઓના જૂથ (GOM)ની

રચના કરી હતી, જેમાં ઉત્પાદનને બદલે ઉત્પાદન ક્ષમતા પર આધારિત છે.

- > ઉચ્ચ કરચોરીવાળા વિસ્તારોના કેટલાક ઉદાહરણોમાં ઈટના ભટ્ટા, રેતીખનન અને ગુટખા અને પાન મસાલા ઉત્પાદનનો સમાવેશ થાય છે.
- > ઉદાહરણ તરીકે, અગાઉ 2021 માં પાન મસાલા યુનિટમાં રૂ. 830 કરોડની ચોરી મળી આવી હતી.

શિંતાઓ

- > ક્ષમતા પર આધારિત કર (Capacity Based Tax) GST ના મળખાની વિરુદ્ધ છે કારણ કે તેનો એક ઉદ્દેશ વેચાણ જથ્થામાં વધારાની સાથે આવકવૃદ્ધિ સુનિશ્ચિત કરવાનો હતો.
- > તે કાપડ જેવા અન્ય ક્ષેત્રોની માંગના દરવાજા ખોલી શકે છે.
- > તેનો અમલ કરવો સરળ ન હોઈ શકે અને ચોરી અટકાવવા માટે ઈચ્છિત પરિણામો ન આપી શકે, મુખ્યત્વે ખૂબ ઊંચા કર દરોને કારણે.
- > આ પ્રકારના ફેરફારો GSTના મૂળભૂત વિચારો મટે હાનિકારક હશે અને પ્રમાણિક કરદાતાઓને ખોટો સંકેત આપશે. તે GST માળખામાં વધારાની જટિલતામાં વધારો કરશે.

આગળનો રસ્તો

- > અગાઉની યોજનાઓના ઘટકો કરચોરીને રોકવામાં અસરકારક રહ્યા ન હોવાથીજેના કારણે મહેસૂલ અધિકારીઓ અને ઉત્પાદકો વચ્ચે ઉત્પાદન ક્ષમતા (Production Capacity) વિવાદો મોટા પાયે મુકદ્દમો થયો છે, સરકારે GST ચોરી કરવા માટે વધુ સારા ડેટા એનાલિટિક્સનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ, તેમજ કરચોરી ટાળવા માટે નવીનતા હોવી જોઈએ, કડક કાનૂની જોગવાઈઓ રજૂ કરવી જોઈએ.

વિભિન્ન GST શાસન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. GST કાઉન્સિલ એવા ક્ષેત્રો માટે વિભિન્ન GST શાસન રજૂ કરવા અંગે મંત્રીઓના જૂથના અહેવાલ પર વિચાર કરે તેવી સંભાવના છે જ્યાં કરચોરી ખૂબ વધારે છે.
2. GST ને લગતા મુદ્દાઓ પર કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારોને ભલામણો કરનાર તે એક બંધારણીય સંસ્થા (અનુચ્છેદ 279A) છે.
3. ઉચ્ચ કરચોરીવાળા વિસ્તારોના કેટલાક ઉદાહરણોમાં ઈટના ભટ્ટા, રેતીખનન અને ગુટખા અને પાન મસાલા ઉત્પાદનનો સમાવેશ થાય છે.

4. કરચોરીએ કરચોરી, કરપાત્ર આવકનું ઈરાદાપૂર્વકનું નિવેદન અથવા ખર્ચ વધારવા જેવી છેતરપિંડી યુક્ત તકનીકો મારફતે કર જવાબદારી કે કોઈના કરબોજને ઘટાડવાનો ગેરકાયદેસર પ્રયાસ છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે ?
(A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

2022-23 માટે તમામ રવિ પાકોની MSPમાં વધારો થયો

- આર્થિક બાબતોની કેબિનેટ સમિતિ (Cabinet Committee on Economic Affairs - CCEA) એ 8 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ તમામ ફરજિયાત રવિ પાક માટે લઘુત્તમ ટેકાના ભાવ (Minimum Support Prices - MSP)માં વધારો કરવાની મંજૂરી આપી હતી.
- રવી માર્કેટિંગ સીઝન (RMS) 2022-23 માટે કઠોળ, તેલીબિયાં અને બરછટ અનાજની તરફેણમાં MSP વધારવામાં આવી છે.

MSP વધારવાના ફાયદા

- આ પગલાથી ખુદૂતો દ્વારા હેઠળ મોટા વિસ્તારોમાં સ્થળાંતર કરવા અને માંગ-પુરવઠાના અસંતુલનને સુધારવા માટે શ્રેષ્ઠ તકનીકો અને કૃષિ પદ્ધતિઓ અપનાવવા પ્રોત્સાહિત કરવામાં આવશે.
- આ પગલાથી સરકાર ખેડૂતોના ઉત્પાદન માટે ઉત્પાદકો માટે વળતરાત્મક કિંમતો સુનિશ્ચિત કરવા માંગે છે.

MSP દર

- MSP માં સૌથી વધુ સંપૂર્ણ વધારાની ભલામણ કરવામાં આવી છે. મેસૂર, રેપસીડ અને રાઈના MSP માં ક્વિન્ટલ દીઠ રૂ. 400 અને ચણા પર ક્વિન્ટલ દીઠ 130 વધારો કરવામાં આવ્યો છે.

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- RMS કેન્દ્રીય બજેટ 2018-19 દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલી જાહેરાત મુજબ 2022-23 માટે રવિ પાકની MSP લંબાવાવનમાં આવી હતી. બજેટમાં ભારતભરના ઉત્પાદનના સરેરાશ ખર્ચ કરતાં ઓછામાં ઓછા 1.5 ગણી MSP નક્કી કરવાની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.

સરકાર દ્વારા અન્ય પગલાં

1. ખાદ્ય તેલો પર રાષ્ટ્રીય મિશન- પામ ઓઈલ (National Mission on Edible Oils-Oil Palm - NMEO-OP) સરકારે તાજેતરમાં ખાદ્ય તેલના ઘરેલું ઉત્પાદનમાં વધારો કરવામાં અને આયત પરાધીનતા ઘટાડવામાં મદદ કરવા માટે આ કેન્દ્ર પ્રાયોજિત યોજનાની જાહેરાત કરી હતી. 11,040 કરોડના કુલ ખર્ચ સાથે તેની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી. આ યોજના ખેડૂતોને વિસ્તારના વિસ્તરણ અને ઉત્પાદકતામાં મદદ કરશે અને તેમની આવક અને વધારાની રોજગારી પેદા કરીને તેમને લાભ થશે.
2. પ્રધાનમંત્રી અન્નદાતા આવક સંરક્ષણ અભિયાન (Pradhan Mantri Annadata Aay SanraksHan Abhiyan-PM-AASHA) ખેડૂતોને તેમના ઉત્પાદન માટે મહેનતાણું વળતર પ્રદાન કરવામાં મદદ કરવા માટે 2018 માં આ યોજનાની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી. તેમાં ત્રણ પેટા યોજનાઓ, ભાવ સહાય યોજના, ખાનગી ખરીદી અને સ્ટોકિસ્ટ યોજના અને ભાવ ઘટાડાની ચૂકવણી યોજના છે.

રવિ પાકોની MSP વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. આર્થિક બાબતોની કેબિનેટ સમિતિએ તમામ ફરજિયાત રવિ પાક માટે લઘુત્તમ ટેકાના ભાવ (MSP)માં વધારો કરવાની મંજૂરી આપી હતી.
2. રવી માર્કેટિંગ સીઝન (RMS) 2022-23 માટે કઠોળ, તેલીબિયાં અને બરછટ અનાજની તરફેણમાં MSP વધારવામાં આવી છે.
3. બજેટમાં ભારતભરના ઉત્પાદનના સરેરાશ ખર્ચ કરતાં ઓછામાં ઓછા 1.5 ગણી MSP નક્કી કરવાની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે ?
(A) 1 અને 2
(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3
(D) 1, 2 અને 3

MSMEને ક્રેડિટ સપોર્ટ આપવા HDFC અને NSIC નું જોડાણ

- HDFC બેન્કે રાષ્ટ્રીય લઘુ ઉદ્યોગ નિગમ (NSIC) સાથે દેશભરમાં MSMEને ધિરાણ સહાય પૂરી પાડવા અને મજબૂત કરવા માટે સમજૂતી કરાર પર હસ્તાક્ષર કર્યા છે.
- મુખ્ય 7 પોઈન્ટ
- NSIC સાથેની ભાગીદારી MSME ક્ષેત્રની વૃદ્ધિને વેગ આપવામાં મદદ કરશે જે આર્થિક વૃદ્ધિ તેમજ રોજગારીની દ્રષ્ટિએ ભારતની કરોડરજજી છે.

- > આ MoU હેઠળ, HDFC બેંક MSMEને તેમની સ્પર્ધાત્મકતા વધારવા માટે ખાસ રચાયેલ યોજનાઓનો સમૂહ આપશે.
- > HDFC બેંકની શાખાઓ તે વિસ્તારો અને ભારતના અન્ય મહત્વના ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રોમાં MSME પ્રોજેક્ટ્સને પણ ટેકો પૂરો પાડશે.
- > NSIC એક મીની રત્ન સરકારી એજન્સી છે. તેની સ્થાપના 1995માં સૂક્ષ્મ, નાના અને મધ્યમ ઉદ્યોગો (MSMEs) મંત્રાલય દ્વારા કરવામાં આવી હતી. તે MSME મંત્રાલયની અનેક યોજનાઓ જેવી કે કામગીરી અને ક્રેડિટ રેટિંગ, MSME ડેટાબેંક, સિંગલ પોઈન્ટ રજિસ્ટ્રેશન, નેશનલ SC ST હબ વગેરે માટે નોડલ ઓફિસ છે.

HDFC બેંક લિમિટેડ

- > તે એક ભારતીય બેન્કિંગ અને નાણાકીય સેવા કંપની છે જેનું મુખ્ય મથક મુંબઈમાં છે. એપ્રિલ 2021 સુધી, તે સંપત્તિ અને બજાર મૂડી દ્વારા ભારતની સૌથી મોટી ખાનગી ક્ષેત્રની બેંક છે. ભારતીય સ્ટોક એક્સચેન્જમાં માર્કેટ કેપિટલાઈઝેશન દ્વારા તે ત્રીજી સૌથી મોટી બેંક છે. બેંક 1,20,000 કર્મચારીઓ સાથે ભારતની 15 સૌથી

મોટી રોજગારદાતા પણ છે. આ બેંક 1994 માં હાઉસિંગ ડેવલપમેન્ટ ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશનની પેટાકંપની તરીકે સામેલ કરવામાં આવી હતી.

HDFC અને NSICના જોડાણ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. HDFC બેન્કે રાષ્ટ્રીય લઘુ ઉદ્યોગ નિગમ (NSIC) સાથે દેશભરમાં MSMEsને ધિરાણ સહાય પૂરી પાડવા અને મજબૂત કરવા માટે સમજૂતી કરાર પર હસ્તાક્ષર કર્યા છે.
2. HDFC બેંકની શાખાઓ તે વિસ્તારો અને ભારતના અન્ય મહત્વના ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રોમાં MSME પ્રોજેક્ટ્સને પણ ટેકો પૂરો પાડશે.
3. HDFC બેંક લિમિટેડ એક ભારતીય બેન્કિંગ અને નાણાકીય સેવા કંપની છે જેનું મુખ્ય મથક મુંબઈમાં છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે ?
(A) 1 અને 2
(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3
(D) 1, 2 અને 3

DY.S.O MAINS

અંગ્રેજી

ગુજરાતી

નિતિશાસ્ત્ર

જાહેર વહીવટ

Answer Writing Practice માટેનું માર્ગદર્શન

ફ્રી માર્ગદર્શન
30-09-2021

બપોરે: 12:30 to 2:30

રજિસ્ટ્રેશન ફરજિયાત

76985-01110 / 76986-01110

નવા કોલસા આધારિત પાવર પ્લાન્ટ્સની સમર્થતા

- બે સ્વતંત્ર થિંક ટેન્ક, એમ્બર (EMBER) અને ક્લાઈમેટ રિસ્ક હોરિઝોન્સ (Climate Risk Horizons) દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલા તાજેતરના અહેવાલ મુજબ, ભારતને નાણાકીય વર્ષ 2030 સુધીમાં અપેક્ષિત વીજ વૃદ્ધિને પહોંચી વળવા માટે વધારાની નવી કોલસા ક્ષમતા (Additional New Coal Capacity)ની જરૂર નથી.

Back to basics : અહેવાલની વિશેષતાઓ

- 2030 સુધીમાં ભારતની વીજળીની ટોચની માંગ 301 ગીગાવોટ સુધી પહોંચી જશે, જો તે વાર્ષિક વૃદ્ધિ દર 5% (જે સેન્ટ્રલ ઈલેક્ટ્રિસિટી ઓથોરિટી દ્વારા કરવામાં આવેલા અંદાજોને અનુરૂપ પણ છે), તો ભારતની આયોજિત સૌર ક્ષમતા તેમાંના મોટાભાગના ને આવરી શકે છે.
- તેથી, નવા કોલસા પ્લાન્ટને સમાવિષ્ટ કરવાના ઉદ્દેશ સાથે 'ઝોમ્બીયુનિટ્સ' (Zombie units) સ્થાપિત કરવામાં આવશે – જે અસ્તિત્વમાં હશે પરંતુ અમલીકરણમાં નહીં હોય.
- વધુમાં ભારત આ સરપ્લસ પ્લાન્ટ્સમાં રોકાણ ન કરીને લગભગ 2.5 લાખ કરોડ રૂપિયાની બચત કરી શકે છે.
- એકવાર ખર્ચ કર્યા પછી, રોકાણ ડિસ્કોમ્સ (વીજ વિતરણ કંપનીઓ) અને ગ્રાહકોને મોંઘા કરારો સાથે જોડશે અને સિસ્ટમને જરૂરિયાત કરતા વધુ કાર્યક્ષમતા સાથે જોડીને ભારતના નવીનીકરણીય ઊર્જા લક્ષ્યોને પણ જોખમમાં મૂકી શકે છે.
- આ સિવાય 43,219 કરોડ રૂપિયાનું વાર્ષિક નુકસાન થશે જે ભારત રિન્યુઅલ અને સ્ટોરેજમાં રોકાણ કરી શકે છે.
- આમ, અહેવાલમાં એવું તારણ કાઢવામાં આવ્યું છે કે નાણાકીય વર્ષ 2030 સુધીમાં કુલ માંગ વૃદ્ધિને પહોંચીવળવા માટે પહેલેથી જ નિર્માણાધીન ક્ષમતાથી વધુકોલસાની ક્ષમતાની જરૂર નથી.

કોલસા આધારિત પાવર પ્લાન્ટ્સ કરતાં સૌર ઊર્જાના વધુ ઉપયોગ માટે જવાબદાર પરિબલો

- સૌર ઊર્જા આધારિત ઉત્પાદન થર્મલ આધારિત ઊર્જા ઉત્પાદનનું સ્થાન લઈ રહ્યું છે, જે સોલર પેનલની કિંમતમાં પણ ઘટાડો કરી રહ્યું છે, જેના પરિણામે ઊર્જા ક્ષેત્રમાં નોંધપાત્ર ફેરફારો થઈ શકે છે.
- આ ઉપરાંત બેટરી એનર્જી સ્ટોરેજ સિસ્ટમ જેવા નવા ટેકનોલોજી વિકલ્પો સૌર ઊર્જાને વધુ પ્રોત્સાહન આપી રહ્યા છે.
- પર્યાવરણીય મુદ્દાઓ, ખાસ કરીને જળવાયુ પરિવર્તન પર, વિશ્વભરમાં ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવ્યું છે.

અને સાથે સાથે ટકાઉ વિકાસની વિભાનાએ વૈશ્વિક સ્તરે કેન્દ્રીય સ્થાન લીધું છે.

- કાર્બન મુક્ત ઊર્જાના ઉદ્દેશને સાકાર કરવા માટે ભારતે માર્ચ 2022 સુધીમાં નવીનીકરણીય ઊર્જાને વધુ પ્રોત્સાહન આપી રહ્યા છે.
- આ લક્ષ્યને હાંસલ કરવા માટે ભારતે આંતરરાષ્ટ્રીય સૌર ગઠબંધનની સ્થાપના કરી છે અને એક વન સન વન વર્લ્ડવન ગ્રીડનો પ્રસ્તાવ મૂક્યો છે.
- પ્રધાનમંત્રી કુસુમ અને રૂકરોપ સોલાર સ્કીમ જેવી યોજનાઓ દ્વારા સૌર ઊર્જાને પ્રોત્સાહન આપવા માટે સરકાર દ્વારા મહત્વપૂર્ણ પ્રયાસો કરવામાં આવી રહ્યા છે.
- કોલસા આધારિત પાવર પ્લાન્ટનું રાખવાનું મહત્વ :
- બીપી એનર્જી આઉટલુક 2019 મુજબ ભારતના પ્રાથમિક ઊર્જા વપારાશમાં કોલસાનો હિસ્સો 2017માં 56 ટકાથી ઘટને 2040માં 48 ટકા થઈ જશે.
- જો કે, તે હજી પણ કુલ ઊર્જા મિશ્રણનો લગભગ અડધો ભાગ છે અને ઊર્જાના અન્ય કોઈ સ્ત્રોત કરતા ઘણો આગળ છે. આમ, કોલસાનું સ્થાન લેવું સરળ નથી.
- જમીન સંપાદન, ધિરણ અને નીતિ સાથે સંબંધિત મુદ્દાઓ નવીનીકરણીય ઊર્જા યોજનાઓના માર્ગમાં આવી રહ્યા છે.
- પાવર સેક્ટર ઉપરાંત સ્ટીલ અને એલ્યુમિનિયમ જેવા અન્ય મહત્વના ક્ષેત્રો પણ કોલસા આધારિત વીજળી પર નિર્ભર છે.
- વધુમાં, કોલસા આધારિત પાવર પ્લાન્ટ્સની ક્ષમતા તાત્કાલિન ટોચના ભારને પહોંચી વળવા માટે મહત્વપૂર્ણ છે અને નવીનીકરણીય ઊર્જાની ઉપલબ્ધતા ન હોય તો ભાર મહત્વપૂર્ણ છે.
- વધુમાં, ભારતે શરૂઆતમાં ફ્લૂ ગેસ ડિસલ્ફ્યુરાઈઝેશન (FGD) એકમો સ્થાપવા માટે થર્મલ પવાર પ્લાન્ટ્સ માટે 2017ની સમયમર્યાદા નક્કી કરી હતી જે સલ્ફર ડાયોક્સાઈડના ઉત્સર્જનમાં ઘટાડો કરે છે પરંતુ 2020માં સમાપ્તિ થતી વિવિધ સમયમર્યાદા માટે તેને વિવિધ ક્ષેત્રો માટે મુલતવી રાખવામાં આવી હતી.

આગળનો રસ્તો

- વીજ ઉત્પાદનમાં મહત્તમ ઊર્જા મિશ્રણ :
- ઊર્જાના વિવિધ સ્ત્રોતો જેવા કે કોલસા, હાઈડ્રો, કુદરતી ગેસ અને નવીનીકરણીય (સૌર, પવન) દ્વારા વીજળી ઉત્પન્ન થાય છે. શ્રેષ્ઠ ઊર્જા મિશ્રણ એ છે જે આ ઉત્પાદન સ્ત્રોતોના મિશ્રણનો સૌથી કાર્યક્ષમ રીતે ઉપયોગ કરે છે. આ પણ ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે કારણ કે ભવિષ્યમાં ઉત્પાદન ક્ષમતા મિશ્રણ ખર્ચ અસરકારક તેમજ પર્યાવરણને અનુકૂળ હોવું જોઈએ.
- કોલસા આધારિત એકમો માટે નવી તકનીકો :
- સરકારે વધુ કુશળ સુપરક્રિટિકલ કોલસા આધારિત એકમો શરૂ કર્યા છે. અને જૂના અને બિનકાર્યક્ષમ કોલસા આધારિત એકમોને દૂર કરવામાં આવી રહ્યા છે. કોલસાથી ચાલતા પાવર પ્લાન્ટ્સને

પર્યાવરણને અનુકૂળ બનાવવા માટે સંખ્યાબંધ નવી તકનીકો (જેમ કે કોલસાગેસિફિકેશન, કોલસાના વળતર વગેરે) નો ઉપયોગ કરી શકાય છે.

નવા કોલસા આધારિત પવાર પ્લાન્ટ્સની અસમર્થતા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. 2030 સુધીમાં ભારતની વીજળીની ટોચની માંગ 301 ગીગાવોટ સુધી પહોંચી જશે,
2. નવા કોલસા પ્લાન્ટને સમાવિષ્ટ કરવાના ઉદ્દેશ સાથે 'ઝોમ્બીયુ નિટ્સ' (Zombie units) સ્થાપિત કરવામાં આવશે – જે અસ્તિત્વમાં હશે પરંતુ અમલીકરણમાં નહીં હોય.
3. પાવર સેક્ટર ઉપરાંત સ્ટીલ અને એલ્યુમિનિયમ જેવા અન્ય મહત્વના ક્ષેત્રો પણ કોલસા આધારિત વીજળી પર નિર્ભર છે.
4. સરકારે વધુ કુશળ સુપરક્રિકટિકલ કોલસા આધારિત એકમો શરૂ કર્યા છે. અને જૂના અને બિનકાર્યક્ષમ કોલસા આધારિત એકમોને દૂર કરવામાં આવી રહ્યા છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે ?
(A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

સામયિક શ્રમ દળ સર્વેનું ત્રિમાસિક બુલેટિન

- > તાજેતરમાં ઓફિસ ફોર નેશનલ સ્ટેટિસ્ટિક્સ (NSO)એ ઓક્ટોબર-ડિસેમ્બર, 2020 માટે ધ પિરિઓડિક લેબર ફોર્સ સર્વે (PLFS)નું ત્રિમાસિક બુલેટિન બહાર પાડ્યું હતું.
- > આ ડેટાસેટ પિરિઓડિક લેબર ફોર્સ સર્વેના વાર્ષિક અહેવાલથી અલગ છે, જે ગ્રામીણ અને શહેરી બંને વિસ્તારોને આવરી લે છે. શહેરી વિસ્તારો માટે બેરોજગારીના ડેટા ત્રિમાસિક ધોરણે જાહેર કરવામાં આવે છે.
- > NSO આંકડાકીય સેવા અધિનિયમ, 1980 હેઠળ આંકડાકીય સેવા અધિનિયમ, 1980 હેઠળ સરકારની કેન્દ્રીય આંકડાકીય એજન્સી છે.

ત્રિમાસિક બેલેટિનના મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > શહેરી વિસ્તારોમાં 15 વર્ષ અને તેથી વધુવયના વયજૂથ માટે બેરોજગારીનો દર ઓક્ટોબર-ડિસેમ્બર 2020 દરમિયાન વધીને 10.3 ટકા થયો હતો, જ્યારે એક વર્ષ અગાઉના સમાન સમયગાળા દરમિયાન 7.9 ટકા હતો.
- > વર્ષ 2020ના ઓક્ટોબર-ડિસેમ્બર ક્વાર્ટરમાં 15 વર્ષ કે તેથી વધુ વયજૂથના શહેરી વિસ્તારોમાં શ્રમબળની ભાગીદારીનો

દર 47.3 ટકા થયો હતો, જ્યારે એક વર્ષ અગાઉના સમાન સમયગાળા દરમિયાન 44.1 ટકા હતો.

Back to basics : સમાચારો શ્રમબળસર્વેક્ષણ વિશે

- > વધુ નિશ્ચિત સમયના અંતરે શ્રમબળના ડેટાની ઉપલબ્ધતાના મહત્વને ધ્યાનમાં રાખીને ઓફિસ ફોર નેશનલ સ્ટેટિસ્ટિક્સ (NSO)એ એપ્રિલ 2017માં પિરિઓડિક લેબર ફોર્સ સર્વે (PLFS) શરૂ કર્યો હતો.
- PLFSના મુખ્ય ઉદ્દેશો :
 - > વર્તમાન સાપ્તાહિક દરજ્જા (CWS)માં, શહેરી વિસ્તારો માટે ત્રણ મહિનાના ટૂંકા ગાળાના અંતરે મોટા રોજગાર અને બેરોજગારી સૂચકાંકો (એટલે કે શ્રમ-વસ્તી ગુણોત્તર, શ્રમ બળની ભાગીદારીદર, બેરોજગારી દર) નો અંદાજ લગાવો.
 - > દર વર્ષે ગ્રામીણ અને શહેરી બંને વિસ્તારોમાં સામાન્ય સ્થિતિ (PS+ SS) અને CWS બંનેમાં રોજગાર અને બેરોજગારી સૂચકાંકોનો અંદાજ લગાવો.
 - > PLFSમાં એકત્રિત કરવામાં આવેલા ડેટાના આધારે PLFSના ત્રણ વાર્ષિક અહેવાલો જુલાઈ 2017-જૂન 2018, જુલાઈ 2018, - જૂન 2019- જૂન 2020ના સમયગાળાને અનુરૂપ છે.
 - > ડિસેમ્બર 2018થી ડિસેમ્બર 2020 સુધી પૂરા થતા ક્વાર્ટર્સ માટે PLFSના નવ ત્રિમાસિક બુલેટિન જારી કરવામાં આવ્યા છે.
- લેબર ફોર્સ પાર્ટિસિપેશન રેટ (LFPR) :
 - > LFPRને કુલ વસ્તી શ્રમ દળ (એટલે કે રોજગાર અથવા કામની શોધમાં અથવા કામ માટે ઉપલબ્ધ) હેઠળની વ્યક્તિઓની ટકાવારી તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે.
- વર્કર-પોપ્યુલેશન રેશિયો (WPR) :
 - > WPRને કુલ વસ્તીમાં નોકરી કરતા વ્યક્તિઓની ટકાવારી તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવશે.
- બેરોજગારી દર (UR) :
 - > તેને શ્રમબળના કુલ લોકોમાંથી બેરોજગાર વ્યક્તિઓની ટકાવારી તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે.
- પ્રવૃત્તિની સ્થિતિ :
 - > વ્યક્તિની પ્રવૃત્તિની સ્થિતિ ચોક્કસ સંદર્ભ સમયગાળા દરમિયાન વ્યક્તિ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવતી પ્રવૃત્તિઓના આધારે નક્કી કરવામાં આવે છે.
- સામાન્ય સ્થિતિ :
 - > સર્વેક્ષણની તારીખ પહેલાંના છેલ્લા 365 દિવસનાં સંદર્ભ સમયગાળાના આધારે નિર્ધારિત પ્રવૃત્તિની સ્થિતિને વ્યક્તિની સામાન્ય પ્રવૃત્તિ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- વર્તમાન સાપ્તાહિક સ્થિતિ (CWS) :
 - > સર્વેક્ષણની તારીખ પહેલાંના છેલ્લા 7 દિવસના સંદર્ભ સમયગાળાના આધારે નિર્ધારિત પ્રવૃત્તિની સ્થિતિને વ્યક્તિની વર્તમાન સાપ્તાહિક સ્થિતિ (CWS) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

સામયિક દળ સર્વેનું ત્રિમાસિક બુલેટિન (PLFS) વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. શહેરી વિસ્તારો માટે બેરોજગારીના ડેટા ત્રિમાસિક ધોરણે જાહેર કરવામાં આવે છે.
2. શહેરી વિસ્તારોમાં 15 વર્ષ અને તેથી વધુવયના વયજૂથ માટે બેરોજગારીનો દર ઓક્ટોબર-ડિસેમ્બર 2020 દરમિયાન વધીને 10.3 ટકા થયો હતો,
3. ડિસેમ્બર 2018થી ડિસેમ્બર 2020 સુધી પૂરા થતા ક્વાર્ટર્સ માટે PLFSના નવ ત્રિમાસિક બુલેટિન જારી કરવામાં આવ્યા છે.
4. WPRને કુલ વસ્તીમાં નોકરી કરતા વ્યક્તિઓની ટકાવારી તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવશે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે ?
(A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

ભારત-ADBએ મહારાષ્ટ્રમાં ગ્રામીણ કનેક્ટિવિટી વધારવા માટે લોન પર હસ્તાક્ષર કર્યા

- ભારત સરકાર અને એશિયન ડેવલપમેન્ટ બેંક (ADB) એ 8 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ મહારાષ્ટ્રમાં ગ્રામીણ કનેક્ટિવિટી વધારવા માટે 300 મિલિયન ડોલરની લોન પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા.
- ગ્રામીણ કનેક્ટિવિટી સુધારવા માટે વધારાના ભંડોળ તરીકે લોન કરાર પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા.
- "મહારાષ્ટ્ર રૂરલ કનેક્ટિવિટી ઈમ્પ્રૂવમેન્ટ પ્રોજેક્ટ" માટે વધારાના ભંડોળથી રાજ્યના 34 જિલ્લાઓમાં વધારાના 1,100 ગ્રામીણ રસ્તાઓ અને કુલ 2,900 કિમીની લંબાઈ ધરાવતા 230 પુલોમાં સુધારો કરવામાં મદદ મળશે.

મહારાષ્ટ્ર ગ્રામીણ કનેક્ટિવિટી સુધારણા પ્રોજેક્ટ

- તે મહારાષ્ટ્રમાં ચાલીરહેલો પ્રોજેક્ટ છે જેને ઓગસ્ટ 2019માં 200 મિલિયન ડોલરના ભંડોળ સાથે મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. આ પ્રોજેક્ટ પહેલેથી જ 2,100 કિમી ગ્રામીણ રસ્તાઓની સ્થિતિ અને સલામતી જાળવી રહ્યો છે અને સુધારી રહ્યો છે.

નવા પ્રોજેક્ટનું મહત્વ

- નવા પ્રોજેક્ટથી સ્થાનિક સમુદાયો માટે 3.1 મિલિયન વ્યક્તિ-દિવસની નોકરીઓનું સર્જન થવાની સંભાવના છે. બાંધકામ અને જાળવણીના સમયગાળા દરમિયાન 25% નોકરીઓ મહિલાઓ માટે રહેશે.

Back to basics : Asian Development Bank - ADB

- ADB એક પ્રાદેશિક વિકાસ બેંક છે જે 19 ડિસેમ્બર, 1966 ના રોજ અસ્તિત્વમાં આવી હતી. તેનું મુખ્ય મથક ફિલિપાઈન્સમાં છે. તે એશિયામાં સામાજિક અને આર્થિક વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા માગે છે. યુનાઈટેડ નેશન્સ ઈકોનોમિક એન્ડ સોશિયલ કમિશન ફોર એશિયા એન્ડ પેસિફિક (UNESCAP) તેમજ બિન - પ્રાદેશિક વિકસિત દેશોના સભ્યો બેંકને સભસ્કાર્થી બ કરી શકે છે. તેણે 31 સભ્યો સાથે તેની કામગીરી શરૂ કરી હતી પરંતુ હવે તેના 68 સભ્યો છે.

મહારાષ્ટ્રમાં ગ્રામીણ કનેક્ટિવિટી વધારવા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ADBએ 8 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ મહારાષ્ટ્રમાં ગ્રામીણ કનેક્ટિવિટી વધારવા માટે 300 મિલિયન ડોલરની લોન પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા.
2. તે મહારાષ્ટ્રમાં ચાલીરહેલો પ્રોજેક્ટ છે જેને ઓગસ્ટ 2019માં 200 મિલિયન ડોલરના ભંડોળ સાથે મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.
3. ADB એક પ્રાદેશિક વિકાસ બેંક છે જે 19 ડિસેમ્બર, 1966 ના રોજ અસ્તિત્વમાં આવી હતી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે ?
(A) ફક્ત 1, અને 2
(B) 2, અને 3
(C) 1, અને 3
(D) 1, 2, અને 3

નાણાં મંત્રાલયે રાજ્યોને મહેસૂલ ખાદ્ય ગ્રાન્ટ (Revenue Deficit Grants) જાહેર કરી

- નાણાં મંત્રાલયે 9 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ 17 રાજ્યોને 9,871 કરોડ રૂપિયાની આવક ખાદ્ય અનુદાનનો છટ્ટો માસિક હપ્તો બહાર પાડ્યો.
- 15મા નાણાં પંચની ભલામણો પર 2021-22 માટે 17 રાજ્યોને ગ્રાન્ટ જાહેર કરવામાં આવી હતી.
- આ અનુદાન ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ 275 અનુસાર બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. અનુચ્છેદ 275 હેઠળ, રાજ્યોમાં સ્થાનાંતરિત થયા પછી મહેસૂલ ખાદ્ય ગ્રાન્ટ આપવામાં આવે છે.
- રાજ્યોના મહેસૂલ ખાતાઓમાં અંતરોને દૂર કરવા માટે માસિક હપ્તામાં 15માં નાણાં પંચની ભલામણો પર અનુદાન જાહેર કરવામાં આવે છે.
- આ છટ્ટો માસિક હપ્તો ખર્ચ વિભાગ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો.

> ચાલુ નાણાકીય વર્ષમાં અત્યાર સુધીમાં કુલ રૂ. 59,226 કરોડ પાત્ર રાજ્યોને જાહેર કરવામાં આવ્યા છે.

■ રાજ્યોની લાયકાત કોણ નક્કી કરે છે ?

> આ ગ્રાન્ટ મેળવવા માટે રાજ્યોની લાયકાત ગ્રાન્ટની માત્રા નાણાં પંચ દ્વારા રાજ્યની આવક અને ખર્ચના મૂલ્યાંકન વચ્ચેના તફાવતના આધારે નક્કી કરવામાં આવે છે. આ પંચ સંબંધિત નાણાકીય વર્ષ માટે સ્પર્ધારત હસ્તાંતરણને પણ ધ્યાનમાં લે છે.

■ આ વર્ષે કયા રાજ્યોને ગ્રાન્ટ મળી ?

> 15 માં નાણાં પંચે અનુદાન મેળવવા માટે રાજ્યોના નામની ભલામણ કરી હતી. જેમાં આસામ, આંધ્રપ્રદેશ, હિમાચલ પ્રદેશ, હરિયાણા, કેરળ, કર્ણાટક, મેઘાલય, મણિપુર, મિઝોરમ સિક્કિમ, નાગાલેન્ડ, પંજાબ, રાજસ્થાન, ત્રિપુરા, તમિલનાડુ, ઉત્તરાખંડ અને પશ્ચિમ બંગાળનો સમાવેશ થાય છે.

Back to basics : 15માં નાણાં પંચની ભલામણ

> 15માં નાણાં પંચે 2021-22માં 17 રાજ્યો માટે કુલ 1,18,452 કરોડ રૂપિયાની આવક ખાદ્ય અનુદાનની ભલામણ કરી છે. આમાંથી અત્યાર સુધીમાં 59,226 કરોડ રૂપિયા એટલે કે 50% રિલિઝ કરવામાં આવ્યા છે.

મહેસૂલ ખાદ્ય ગ્રાન્ટ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. નાણાં મંત્રાલયે 9 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ 17 રાજ્યોને 9,871 કરોડ રૂપિયાની આવક ખાદ્ય અનુદાનનો છટ્ટો માસિક હપ્તો બહાર પાડ્યો.
2. ચાલુ નાણાકીય વર્ષમાં અત્યાર સુધીમાં કુલ રૂ. 59,226 કરોડ પાત્ર રાજ્યોને જાહેર કરવામાં આવ્યા છે.
3. 15માં નાણાં પંચે 2021-22માં 17 રાજ્યો માટે કુલ 1,18,452 કરોડ રૂપિયાની આવક ખાદ્ય અનુદાનની ભલામણ કરી છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે ?
(A) ફક્ત 1, અને 2
(B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3
(D) 1, 2, અને 3

રેલ્વે મંત્રાલયે ભારતીય રેલવે વૈકલ્પિક ઈંધણ સંગઠન (IROAF) બંધ કર્યું

> રેલવે મંત્રાલયે 7 સપ્ટેમ્બર, 2021થી ભારતીય રેલવે વૈકલ્પિક ઈંધણ સંગઠન (Indian Railways Organization of Alternate Fuel - IROAF) ને અસરકારક રીતે બંધ કરી દીધું છે.

> IROAF એ એક અલગ સાહસ છે જે પરિવહન માટે હરિત બળતણના ક્ષેત્રમાં કામ કરે છે.

> તેણે તાજેતરમાં ટ્રેનો ચલાવવા માટે હાઈડ્રોજન ફ્યુઅલ સેલ આધારિત તકનીક માટે બોલીઓ મંગાવી છે.

> તેના બંધ થવાથી IROA ના ચાલુ પ્રોજેક્ટ્સ અથવા કરારોને અસર થશે નહીં. કેટલાક વહીવટી ફેરફારો સાથે, પ્રોજેક્ટ્સ અગાઉની જેમ અમલમાં મૂકવામાં આવશે.

> IROAF અથવા વૈકલ્પિક ઈંધણોનો સૌર ઊર્જા રોલિંગ સ્ટોક રેલવે બોર્ડને ડિરેક્ટોરેટ ઓફ પાવરમાં ટ્રાન્સફર કરાવામાં આવશે, જ્યારે હાલના ટેન્ડર ઉત્તર રેલવે દ્વારા સંચાલિત કરવામાં આવશે.

બાયો-ડીઝલ સાથેના પ્રોગ્રામો

> IFOAF એ અગાઉ બાયો-ડીઝલ એન્જિન, CNG-ફ્યુઅલ એન્જિન વગેરે પ્રોગ્રામ કર્યો હતો. તે 022 સુધીમાં નવીનીકરણીય ઊર્જા અપનાવીને કાર્બન ઉત્સર્જન ઘટાડવાની સરકારની યોજના અને અનુરૂપ સૌર ઊર્જા અપનાવીને કાર્બન ઉત્સર્જન ઘટાડવાની સરકારની યોજનાઓને અનુરૂપ સૌર ઊર્જાથી ચાલતી ટ્રેનો પણ કામ કરી રહ્યાં હતાં.

Back to basics : IROAF

> IROAF એ ભારતીય રેલવે પરની એક વિન્ડો છે જે વૈકલ્પિક ઈંધણોના ઉપયોગ સાથે સંબંધિત કાર્ય સાથે પણ સંબંધિત છે. તે ભારતીય રેલવેમાં બાયો-ડીઝલ રજૂ કરવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યાં છે તે રોલિંગ સ્ટોક અને યાંત્રિક ગુણધર્મોમાં સૌર ઊર્જાના ઉપયોગનું પ્રોત્સાહન આપવાનો પણ પ્રયાસ કરે છે.

ભારતીય રેલવે વૈકલ્પિક ઈંધણો સંગઠન (IROAF) વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. રેલવે મંત્રાલયે 7 સપ્ટેમ્બર, 2021થી ભારતીય રેલવે વૈકલ્પિક ઈંધણ સંગઠન (Indian Railways Organization of Alternate Fuel - IROAF) ને અસરકારક રીતે બંધ કરી દીધું છે.
2. IROAF એ એક અલગ સાહસ છે જે પરિવહન માટે હરિત બળતણના ક્ષેત્રમાં કામ કરે છે.
3. IROAF એ ભારતીય રેલવે પરની એક વિન્ડો છે જે વૈકલ્પિક ઈંધણોના ઉપયોગ સાથે સંબંધિત કાર્ય સાથે પણ સંબંધિત છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે ?
(A) ફક્ત 1, અને 2
(B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3
(D) 1, 2, અને 3

યોશિહિદે સુગા જાપાનના વડા પ્રધાનનું પદ છોડશે

- જાપાનના વડા પ્રધાન યોશિહિદે સુગા (Yoshihide Suga) સપ્ટેમ્બરમાં ફરી પક્ષના નેતા તરીકે ચૂંટણી લડશે નહીં.
- શિન્જો આબેના રાજીનામા બાદ યોશિહિદે સુગાને 2020માં વડા પ્રધાન તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા.
- સુગાઓએ તેની મંજૂરી રેટિંગ (approval ratings) ઓલટાઈમ નીચી સપાટીએ આવી જતાં તેની મુદત સમાપ્ત કરવાની જાહેરાત કરી હતી.

જાપાનમાં કટોકટીની સ્થિતિ

- જાપાનમાં હજી પણ કટોકટીની સ્થિતિમાં છે અને અત્યાર સુધીની સૌથી ખરાબ કોવિડ લહેર હેઠળ છે. હવે તેણે 1.5 મિલિયનથી વધુ વાયરસના કેસ નોંધાવ્યા છે. 2021માં ઓલિમ્પિક રમતોની યજમાની કરવાના નિર્ણયથી રોગચાળો વકર્યો હોવા છતાં પરિસ્થિતિ વધુ વણસી હતી.

જાપાનમાં ચૂંટણીઓ

- જાપાનના શાસક પક્ષને રાષ્ટ્રપતિની પસંદગી માટે 29 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ ચૂંટણી યોજાવાની છે. નેતૃત્વની ચૂંટણીનો વિજેતા જાપાનના નેતા હશે કારણ કે LDP પાસે સંસદીય બહુમતી છે.

Back to basics : યોશિહિદે સુગા કોણ છે ?

- 77 વર્ષીય યોશિહિદે સુગાનો જન્મ ખેડૂત પરિવારમાં થયો હતો. તેઓ સૌ પ્રથમ 1987માં યોકોહામા સિટી કાઉન્સિલમાં ચૂંટાયા હતા. 1996માં જાપાનની ડાયેટમાં તેમની પ્રથમ પસંદગી કરવામાં આવી હતી. 2006માં તાત્કાલી વડા પ્રધાન જુનિયિરો કોઈગુમીએ તેમને આંતરિક બાબતો અને સંદેશાવ્યવહારના વરિષ્ઠ ઉપાધ્યક્ષ તરીકે નિયુક્ત કર્યા હતા. બાદમાં વડા પ્રધાન શિન્જો આબેએ તેમને ત્રણ કેબિનેટ પદ સાથે મંત્રી તરીકે નિયુક્ત કર્યા હતા. તેમણે 2007 સુધી આ પદ પર સેવા આપી હતી.

જાપાનના વડા પ્રધાન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. જાપાનના વડા પ્રધાન યોશિહિદે સુગા (Yoshihide Suga) સપ્ટેમ્બરમાં ફરી પક્ષના નેતા તરીકે ચૂંટણી લડશે નહીં.
2. શિન્જો આબેના રાજીનામા બાદ યોશિહિદે સુગાને 2020માં વડા પ્રધાન તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા.

3. સુગાઓએ તેની મંજૂરી રેટિંગ (approval ratings) ઓલટાઈમ નીચી સપાટીએ આવી જતાં તેની મુદત સમાપ્ત કરવાની જાહેરાત કરી હતી.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2
- (B) ફક્ત 2, અને 3
- (C) ફક્ત 1, અને 3
- (D) 1, 2, અને 3

તાલિબાન સામે પંજશીર ખીણનો પ્રતિકાર

- તાલિબાન અને વિપક્ષી દળો 4 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ અફઘાનિસ્તાનની પંજશીર ખીણને નિયંત્રિત કરવા માટે લડે છે.
- પંજશીર ખીણ કાબુલની ઉત્તરે આવેલી છે.
- બંને પક્ષોએ પંજશીર પર અંકુશનોદાવો કર્યો હતો. પરંતુ તેને સાબિત કરવા માટે કોઈ ચોક્કસ પુરાવા રજૂ કરી શક્યુ નથી.

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- 1996 થી 2001 સુધી અફઘાનિસ્તાન પર શાસન કરતી વખતે તાલિબાન અગાઉ ખીણને નિયંત્રિત કરી શક્યુ નથી.
- 3 સપ્ટેમ્બર 2021 ની રાત્રુ પંજશીર પ્રાંત પર યુદ્ધ દરમિયાન, રાષ્ટ્રીય પીતકાર મોરયાના બે વરિષ્ઠ નેતાઓ માર્યા ગયા હતા. અહેવાલો અનુસાર, અફઘાનિસ્તાનના કાર્યવાહક રાષ્ટ્રપતિ અમરૂલ્લાહ સાલેહ તેમના ઘર પર હેલિકોપ્ટર હુમલા બાદ સલામત સ્થળે ખસી ગયા છે.

પંજશીર ખીણ

- પંજશીર ખીણ અફઘાનિસ્તાનના 34 પ્રાંતોમાંનો એક છે. તે અફઘાનિસ્તાનના ઉત્તર-પૂર્વ ભાગમાં સ્થિત છે જેમાં પંજશીર ખીણનો સમાવેશ થાય છે. તે 512 ગામો સાથે સાત જિલ્લાઓમાં વહેંચાયેલું છે. પંજશીરની પ્રાંતીય રાજધાની બઝારક છે. આ વિસ્તારમાં હાલમાં નેશનલ રેજિસ્ટ્રેશન ઇન્ટ ઓફ અફઘાનિસ્તાન દ્વારા નિયંત્રિત છે.

એક સ્વતંત્ર પ્રાંત

- પંજશીર 2001માં પરવાન પ્રાંતમાંથી સ્વતંત્ર પ્રાંત બન્યો. તે ઉત્તરમાં બાગલાન અને તખાર, પૂર્વમાં બદાખશાન અને નુરીસતાન, દક્ષિણમાં લગભગ અને કપિસા અને પશ્ચિમમાં પરવાન સાથે જોડાયેલ છે.

બઝારક

- તે પંજશીર પ્રાંતની પ્રાંતીય રાજધાની છે, જેમાં 9 ગામોનો સમાવેશ થાય છે, અર્થાત જુગલ, ખાનેઝ, માલ્સપા, પરંદે

રહેમાનખેલ. અહેમદશાહ મસૂદ (પાંજશીરનો સિંહ)ની કબર બાજારકમાં આવેલી છે.

પંજશીર ખીણના પ્રતિકાર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. પંજશીર ખીણ કાબુલની ઉત્તરે આવેલી છે.
2. તાલીબાન અને વિપક્ષીય દળો અફઘાનિસ્તાનની પંજશીર ખીણને નિયંત્રિત કરવા માટે લડે છે.
3. બજારક પંજશીર પ્રાંતની પ્રાંતીય રાજધાની છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) ફક્ત 1, અને 2
 - (B) ફક્ત 2, અને 3
 - (C) ફક્ત 1, અને 3
 - (D) 1, 2, અને 3

શ્રીલંકાની આર્થિક કટોકટી

- > વધતી જતી ખાદ્ય કિંમતો, ચલણનું અવમૂલ્યન અને વિદેશી મુદ્રા ભંડારના ઘટાડાને કારણે શ્રીલંકા સરકારે ઓગસ્ટ 2021ના છેલ્લા સપ્તાહમાં આર્થિક કટોકટી જાહેર કરી હતી.
- > શ્રીલંકા રાષ્ટ્રપતિ ગોતાબાયા રાજપક્ષે સેનાને આવશ્યક ચીજવસ્તુઓના પુરવઠાને નિયંત્રિત કરીને આ સંકટનો સામનો કરવાનો બોલાવી હતી.
- > શ્રીલંકામાં આર્થિક સંકટને માટે ઊભું થયું ?

શ્રીલંકામાં વર્તમાન આર્થિક સંકટ માટે જવાબદાર પરિબલો

- > COVID-19 રોગચાળાને કારણે શ્રીલંકાના પ્રવાસન ઉદ્યોગને ઘણું નુકસાન થયું છે. તે તેના GDPના થી વધુનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે અને વિશાળ વિદેશી હૂંડિયામણ લાવે છે.
- > આમ, વિદેશી મુદ્રા ભંડાર જુલાઈ 2021 માં ઘટીને 2.8 અબજ ડોલર થયો જે 2019 માં 7.5 અબજ ડોલર હતો.
- > વિદેશી હૂંડિયામણનો પુરવઠો ઘટી રહ્યો હોવાથી શ્રીલંકાના લોકોએ વિદેશી હૂંડિયામણ ખરીદવા માટે જે નાણાં ખર્ચવા પડ્યા તે વધ્યા છે. શ્રીલંકા રૂપિયાનું મૂલ્ય 8% ઘટ્યું છે.
- > શ્રીલંકા તેના મુળભૂત ખાદ્ય પૂરવઠાને પહોંચી વળવા માટે આયાત પર આધાર રાખે છે, તેથી ત્યાં ઘટી રહેલા રૂપિયાની તુલનામાં ખાદ્ય પદાર્થોના ભાવમાં વધારો થયો છે.
- સરકાર કટોકટીને સામનો કેવી રીતે કરી રહી છે ?
- > શ્રીલંકાની સરકારે આવશ્યક પુરવઠો સંગ્રહ કરીને ખાદ્ય પદાર્થોના ભાવમાં વધારા માટે સટોડિયોઓને જવાબદાર ઠેરાવ્યા છે.
- > સરકારે જાહેર સલામતી વટહુકમ હેઠળ " આર્થિક કટોકટી" જાહેર કરી. કટોકટીમાં, સૈન્યને વેપારીઓ પાસેથી ખાદ્ય પુરવઠો જપ્ત કરવાનું અને ગ્રાહકોને વાજબી ભાવે સપલાય

કરવાનું કામ સોંપવામાં આવે છે. સરકારે લશ્કરને એ સુનિશ્ચિત કરવાની સત્તા પણ આપી છે કે વિદેશી મુદ્રા ભંડારનો ઉપયોગ માત્ર આવશ્યક ચીજવસ્તુઓ ખરીદવા માટે થાય છે.

શ્રીલંકાની આર્થિક કટોકટી વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. વધતી જતી ખાદ્ય કિંમતો, ચલણનું અવમૂલ્યન અને વિદેશી મુદ્રા ભંડારના ઘટાડાને કારણે શ્રીલંકા સરકારે ઓગસ્ટ 2021ના છેલ્લા સપ્તાહમાં આર્થિક કટોકટી જાહેર કરી હતી.
2. શ્રીલંકા રાષ્ટ્રપતિ ગોતાબાયા રાજપક્ષે સેનાને આવશ્યક ચીજવસ્તુઓના પુરવઠાને નિયંત્રિત કરીને આ સંકટનો સામનો કરવાનો બોલાવી હતી.
3. શ્રીલંકા તેના મુળભૂત ખાદ્ય પૂરવઠાને પહોંચી વળવા માટે આયાત પર આધાર રાખે છે, તેથી ત્યાં ઘટી રહેલા રૂપિયાની તુલનામાં ખાદ્ય પદાર્થોના ભાવમાં વધારો થયો છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે ?
 - (A) 1, અને 2
 - (B) 2, અને 3
 - (C) 1, અને 3
 - (D) 1, 2, અને 3

વિદેશ મંત્રીએ ભારત-ડેનિશ સંયુક્ત આયોગની બેઠકના ચોથા રાઉન્ડની સહ-અધ્યક્ષતા કરી

- > વિદેશ મંત્રી એસ. જયશંકરની સહ-અધ્યક્ષતામાં 5 સપ્ટેમ્બર 2021 ના રોજ કોપનહેગનમાં 'ભારત-ડેનિશ સંયુક્ત આયોગની બેઠક' યોજાઈ હતી.
- > આ બેઠક દરમિયાન વિદેશ મંત્રીએ કહ્યું કે હરિયાણી વધારવાના પ્રયાસો માટે ડેનમાર્ક ભારતનો ખૂબ જ અનન્ય ભાગીદાર છે.
- > ડેનમાર્કની તાકાત, અનુભવ અને શ્રેષ્ઠ પ્રયાસોને કારણ તે વિકાસના વર્તમાન તબક્કામાં ભારત જેવા દેશો માટે મદદરૂપ છે. ડેનમાર્ક એકમાત્ર એવો દેશ છે. જેની સાથે ભારતે ગ્રીન સ્ટ્રેટેજિક પાર્ટનરશિપની સ્થાપના કરી છે.

Back to basics : પૃષ્ઠ ભૂમિ

- > વિદેશી મંત્રી ત્રણ યુરોપિયન દેશો, સ્લોવેનિયા, ક્રોએશિયા અને ડેનમાર્કના મુલાકાતના અંતિમ ચરણમાં ડેનમાર્કમાં છે. દ્વિપક્ષીય સંબંધોને વેગ આપવા અને યુરોપિયન યુનિયન સાથે ભારતના સહયોગને વધુ મજબૂત કરવાના હેતુથી આ મુલાકાતનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ તેમની ડેનમાર્કની પ્રથમ મુલાકાત અને 20 વર્ષમાંકોઈ પણ ભારતીય વિદેશ મંત્રીની પ્રથમ મુલાકાત હતી.

- > દ્વિપક્ષીય વ્યાપારિક સંબંધો વધારવા માટે, EAM ભારતમાં બિઝનેસ ધરાવતા મહત્વના વ્યાવસાયોના પાંચ CEOને મળ્યા. આ કંપનીઓમાં ગ્રુન્ડફોસ, વેસ્ટસ, મેસર્ક, હલ્ડોર, ટોપસો અને સીઆઈપીનો સમાવેશ થાય છે. ભારતમાં 200 ડેનિશ કંપનીઓ કાર્યરત છે.

ભારત-ડેનમાર્ક સંબંધો

- > ભારત અને ડેનમાર્ક વચ્ચે મૈત્રીપૂર્ણ સંબંધો 1947 માં ભારતની આઝાદી પછી સ્થાપિત થાય હતા. ભારતના તત્કાલીન વડાપ્રધાન પંડિત જવાહરલાલ નહેરુ એ સંબંધનો પાયો નાખવા માટે 1957 માં ડેનમાર્કની મુલાકાત લીધી હતી. જો, કે જુલાઈ 2021 માં, ભારત સરકારે પુરુલિયા હથિયાર છોડવાના મુખ્ય આરોપી કિમ ડેવીના પર્યાવરણને ફગાવી દેવાના નિર્ણયો સામે સુપ્રીમ કોર્ટમાં અપીલ કરવાનો ઈનકાર કર્યા બાદ જુલાઈ 2021માં ડેનમાર્ક સાથેના રાજદ્વારી સંબંધો ઘટાડવાનો નિર્ણય કર્યો હતો.

શ્રીલંકાની આર્થિક કટોકટી વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. વિદેશી મંત્રીએ ભારત-ડેનિશ સંયુક્ત આયોગની બેઠકના ચોથા રાઉન્ડના સહ-અધ્યક્ષતા કરી.
2. આ બેઠક દરમિયાન વિદેશ મંત્રીએ કહ્યું કે હરિયાણાની વધારવાના પ્રયાસો માટે ડેનમાર્ક ભારતનો ખૂબ જ અનન્ય ભાગીદાર છે.
3. ડેનમાર્ક એકમાત્ર એવો દેશ છે જેની સાથે ભારતે ગ્રીન સ્ટ્રેટજિક પાર્ટનરશિપની સ્થાપના કરી છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) 1, અને 2
 - (B) 2, અને 3
 - (C) 1, અને 3
 - (D) 1, 2, અને 3

ભારત-કોએશિયા સંબંધો

- > ભારત અને એશિયાના વિદેશ કે એશિયા વચ્ચેની તાજેતરની બેઠકોમાં બંને દેશો એ વાત પર સંમત થયા હતા કે ભારત-પેસિફિક, અફઘાનિસ્તાનની સ્થિતિ, આતંકવાદ વિરોધી અને સામાન્ય આર્થિક હિતો જેવા મુદ્દાઓ પર બંને દેશો મોટે ભાગે સમાન છે.

બેઠકની વિશેષતાઓ

- > પર્યટન એ ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ ક્ષેત્ર છે અને બંને દેશો હવાઈ જોડાણને વિસ્તૃત કરવાનો પ્રયાસ કરશે.
- > બંનેનું માનવું છે કે રેલવે, ફાર્માસ્યુટિકલ્સ, ડિજિટલ અને ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર જેવા ક્ષેત્રોમાં ઘણી સંભાવનાઓ છે.

- > આ બેઠકમાં યુરોપિયન યુનિયન-ભારત સંબંધો, અફઘાનિસ્તાનની પરિસ્થિતિ, આર્થિક અને સાંસ્કૃતિક સહકાર અને કોવિડ પછીની પુનઃપ્રાપ્તિ સહિતના પારસ્પરિક હિતના અનેક મુદ્દાઓ પર પણ ચર્ચા કરવામાં આવી હતી.

Back to basics : ભારત-કોએશિયા સંબંધો વિશે

- > કોએશિયા તેની ભૂ-વ્યૂહાત્મક સ્થિતિની દૃષ્ટિએ એક મહત્વપૂર્ણ મધ્ય યુરોપિયન દેશ છે, જે યુરોપિયન યુનિયન અને નાટોનો સભ્ય છે તેમજ એડ્રિયાટિક બીચ મારફતે યુરોપનું પ્રવેશદ્વાર છે.
- > ભારત અને કોએશિયા વચ્ચેના ભૂતપૂર્વ યુગોસ્લાવિયાના દિવસોથી મૈત્રીપૂર્ણ રહ્યા છે.
- > 1990ના દાયકાની શરૂઆતમાં, રાજકીય ઉથલપાથલ અને સંઘર્ષોની શ્રેણીને પરિણામે યુગોસ્લાવિયાનું વિભાજન થયું.
- > આ વિભાજનને કારણે બોસ્નિયા અને હર્ઝેગોવિના, કોએશિયા, મેસેડોનિયા, મોન્ટેનેગ્રો, સર્બિયા અને સ્લોવેનિયા એમ છ નવા દેશોનો જન્મ થયો હતો.
- > ભારતના વડા પ્રધાન જવાહરલાલ નહેરુ અને યુગોસ્લાવિયાના રાષ્ટ્રપતિ જોસેપ બ્રોઝ ટીટો બંને બિનજોડાણવાદી ચળવળના પ્રણેતા હતા.
- > કોએશિયાના લોકોને ભારતમાં ઊંડો રસ છે. ઝાગ્રેબ યુનિવર્સિટીમાં ઈન્દ્રશાસ્ત્ર વિભાગ છ દાયકાથી વધુ સમયથી અસ્તિત્વમાં છે અને દાયકા પહેલા ઘ ઈન્ડિયન કાઉન્સિલ ફોર કલ્ચરલ રિલેન્સ (ICCR)ની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.

ભારત-કોએશિયા સંબંધો વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારત અને એશિયાના વિદેશ કોમીઓ વચ્ચેની તાજેતરની બેઠકોમાં બંને દેશો એ વાત પર સંમત થયા હતા કે ભારત-પેસિફિક, અફઘાનિસ્તાનની સ્થિતિ, આતંકવાદ વિરોધી અને સામાન્ય આર્થિક હિતો જેવા મુદ્દાઓ પર બંને દેશો મોટે ભાગે સમાન છે.
2. ભારત અને કોએશિયા વચ્ચેના ભૂતપૂર્વ યુગોસ્લાવિયાના દિવસોથી મૈત્રીપૂર્ણ રહ્યા છે.
3. કોએશિયા તેની ભૂ-વ્યૂહાત્મક સ્થિતિની દૃષ્ટિએ એક મહત્વપૂર્ણ મધ્ય યુરોપિયન દેશ છે, જે યુરોપિયન યુનિયન અને નાટોનો સભ્ય છે.
4. ભારતના વડા પ્રધાન જવાહરલાલ નહેરુ અને યુગોસ્લાવિયાના રાષ્ટ્રપતિ જોસેપ બ્રોઝ ટીટો બંને બિનજોડાણવાદી ચળવળના પ્રણેતા હતા. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) 1, અને 2
 - (B) 2, અને 3
 - (C) 1, અને 3
 - (D) 1, 2, અને 3

પ્રધાનમંત્રી મોદી 13 બ્રિક્સ સમિટીની અધ્યક્ષતા કરશે

પ્રધાનમંત્રી શ્રી નરેન્દ્ર મોદી વર્ચ્યુઅલ ફોર્મેટમાં 13મી બ્રિક્સ સમિટીની અધ્યક્ષતા કરશે. આ બેઠકમાં રશિયાના રાષ્ટ્રપતિ વ્લાદિમીર પુતિન, ચીનના રાષ્ટ્રપતિ શી જિનપિંગ, દક્ષિણ આફ્રિકાના રાષ્ટ્રપતિ સિરિલ રામાફોસા અને બ્રાઝિલના જેયર બોલસોનારો ઉપસ્થિત રહેશે.

■ આ સમિટીની થીમ : BRICS@15: Intra-BRICS cooperation for continuity, consolidation and consensus. ભારતે તેના અધ્યક્ષપદ માટે ચાર પ્રાથમિકતા વાળા ક્ષેત્રોની રૂપરેખા આપી છે. તેમાં બહુપક્ષીય વ્યવસ્થામાં સુધારો, આતંકવાદનો સામનો કરવો, ટકાઉ વિકાસના લક્ષ્યો હાંસલ કરવા માટે ડિજિટલ અને તકનીકી સાધનોનો ઉપયોગ કરવો અને લોકો વચ્ચે આદાનપ્રદાનમાં વધારો સામેલ કરવા માટે ડિજિટલ અને તકનીકી સાધનોનો ઉપયોગ કરવો અને લોકો વચ્ચે આદાનપ્રદાનમાં વધારો સામેલ છે. આ ક્ષેત્રો ઉપરાંત બ્રિક્સ નેતાઓ કોવિડ-19 મહામારી અને અન્ય હાલના વૈશ્વિક અને પ્રાદેશિક મુદ્દાઓની અસર અંગે પણ વિચારોનું આદાનપ્રદાન કરશે.

Back to basics : બ્રિક્સ

પ્રધાનમંત્રી શ્રી નરેન્દ્ર મોદી વર્ચ્યુઅલ ફોર્મેટમાં 13મી બ્રિક્સ સમિટી અધ્યક્ષતા કરશે.

■ બ્રિક્સનો ઇતિહાસ :

પહેલા BRIC (બ્રાઝિલ, રશિયા, ભારત અને ચીન)નું એક જૂથ હતું. દક્ષિણ આફ્રિકાને 2010માં બ્રિક્સમાં ઉમેરવામાં આવ્યું હતું.

■ બ્રિક્સનો ભાગ :

બ્રિક્સ દેશોનું કુલ ક્ષેત્રફળ 39,746,220 ચોરસ કિમી છે, જેની અંદાજિત વસ્તી આશરે 3.21 અબજ છે. આ વિસ્તાર વિશ્વની જમીનની સપાટીના 26.656 ટકા છે જ્યારે વસતી વિશ્વની વસ્તીના 41.53 ટકા છે.

બ્રિક્સ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. પ્રધાનમંત્રી શ્રી નરેન્દ્ર મોદી વર્ચ્યુઅલ ફોર્મેટમાં 13મી બ્રિક્સ સમિટી અધ્યક્ષતા કરશે.
2. બ્રિક્સ દેશો મુખ્ય ઉભરતા અર્થતંત્રો છે જે પ્રાદેશિક બાબતો પર તેમની નોંધપાત્ર અસર માટે જાણીતા છે.

3. પહેલા BRIC (બ્રાઝિલ, રશિયા, ભારત અને ચીન)નું એક જૂથ હતું. દક્ષિણ આફ્રિકાને 2010માં બ્રિક્સમાં ઉમેરવામાં આવ્યું હતું.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2
(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3
(D) 1,2 અને 3

મેક્સિકોની સુપ્રીમ કોર્ટે ગર્ભપાતને બિન-ગુનાહિત બાહરે કર્યો

- મેક્સિકોની સુપ્રીમ કોર્ટે ગર્ભપાતને ગુનાથી મુક્ત બનાવ્યો છે (decriminalise) અને ચુકાદો આપ્યો છે કે કોહુલા (Coahuila) રાજ્યમાં ગર્ભવસ્થા સમાપ્ત કરવા બદલ ફોજદારી દંડ ગેરબંધારણીય છે.
- આ નિર્ણય ઉત્તરી રાજ્ય કોહુલા માટે હતો.
- હાલમાં મેક્સિકોના ચાર રાજ્યોમાં ગર્ભપાત પર ભારે પ્રતિબંધ છે. બળાત્કારના કેસોમાં અથવા જ્યાં માતાનો જીવ જોખમમાં છે ત્યાં તે કાયદેસર છે.
- આમ, આ નિર્ણયથી ગર્ભપાત માટે જેલમાં બંધ મહિલાઓને હવે તત્કાલિન અસર મુક્ત કરવામાં આવશે.

ગર્ભપાત અધિકારો માટે અભિયાન

- Information Group on Reproductive Choice (GIRE) પરનું માહિતી જૂથ દેશમાં ગર્ભપાતના અધિકારો માટે ઝુંબેશ ચલાવી રહ્યું હતું. નારીવાદી અને મહિલા અધિકાર પ્રચારકોના ઉચ્ચ પ્રોફાઇલ વિરોધોએ વધુ પ્રજનન અધિકારોની જરૂરિયાતને પ્રકાશિત કરી છે.

પૃષ્ઠભૂમિ

- ચુકાદા પહેલા, કોહુલા રાજ્યમાં ગેરકાયદેસર ગર્ભપાત કરનારી મહિલાઓ માટે ત્રણ વર્ષ સુધીની જેલની જોગવાઈ હતી.

Back to basics : મેક્સિકોમાં ગર્ભપાત

- દેશમાં ગર્ભપાતની કાનૂની માંગ હતી. તેની કાનૂની સ્થિતિ દરેક રાજ્યમાં બદલાય છે. જોકે, મેક્સિકોની સુપ્રીમ કોર્ટે 7 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ ચુકાદો આપ્યો હતો કે ગર્ભપાતને સજા આપવી ગેરબંધારણીય છે અને તેને દેશભરમાં ગુનાખોરીમાંથી મુક્ત કરવાનો આદેશ આપ્યો હતો. ગર્ભપાતની પ્રક્રિયા મેક્સિકો સિટી તેમજ ઓક્સાકા, વેરાક્રુઝ અને હિડાલ્ગો રાજ્યોમાં ગર્ભવસ્થાના 12 અઠવાડિયા સુધી કોઈ પણ મહિલાની વિનંતી પર ઉપલબ્ધ છે.

મેક્સિકોમાં ગર્ભપાત વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. મેક્સિકોની સુપ્રીમ કોર્ટે ગર્ભપાતને ગુનાથી મુક્ત બનાવ્યો છે (decriminalise) અને ચુકાદો આપ્યો છે કે કોહુલા (Coahuila) રાજ્યમાં ગર્ભાવસ્થા સમાપ્ત કરવા બદલ ફોજદારી દંડ ગેરબંધારણીય છે.
2. હાલમાં મેક્સિકોના ચાર રાજ્યોમાં ગર્ભપાત પર ભારે પ્રતિબંધ છે. બળાત્કારના કેસોમાં અથવા જ્યાં માતાનો જીવ જોખમમાં છે ત્યાં તે કાયદેસર છે.
3. ચુકાદા પહેલા, કોહુલા રાજ્યમાં ગેરકાયદેસર ગર્ભપાત કરનારી મહિલાઓ માટે ત્રણ વષ સુધીની જેલની જોગવાઈ હતી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) 1, અને 2
 - (B) 2, અને 3
 - (C) 1, અને 3
 - (D) 1, 2, અને 3

13મી બ્રિક્સ

- > તાજેતરમાં પ્રધાનમંત્રીએ 13મી બ્રિક્સ વાર્ષિક સમિટીની અધ્યક્ષતા કરી હતી, જેનું આયોજન વર્યુઅલ માધ્યમો દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.
- > આ વર્ષે બ્રિક્સ સમિટીની થીમ 'BRICS@15: ઈન્ટ્રા બ્રિક્સ કોઓપરેશન ફોર કન્ટિન્યુએટી, કોન્સોલિડેશન ઍન્ડ કોસેન્સસ' હતી.

પ્રધાનમંત્રીનું સંબોધન

- > પ્રધાનમંત્રીએ આ વધારો (2021) ભારતની અધ્યક્ષતામાં શરૂ કરવામાં આવેલી અનેક નવી પહેલોની સિદ્ધિઓ પર પ્રકાશ પાડ્યો હતો, જેમાં રિમોટ-સેન્સિંગ ઉપગ્રહોના ક્ષેત્રમાં સહકાર પર સમજૂતીનો સમાવેશ થાય છે. વર્યુઅલ બ્રિક્સ વેકસિન R&D સેન્ટર ; ગ્રીન ટૂરિઝમ વગેરે પર બ્રિક્સ એલાયન્સ.
- > આ ઉપરાંત પ્રધાનમંત્રીએ કોવિડ-19 મહામારી બાદ વૈશ્વિક પુનઃપ્રાપ્તિ પ્રક્રિયામાં બ્રિક્સ દેશોની મહત્વપૂર્ણ અને અગ્રણી ભૂમિકા પર પ્રકાશ પાડ્યો હતો અને 'બિલ્ડ-બેક રેઝિલન્ટલી, કેડિબલી અને સસ્ટેનેબલ'ના સૂત્ર હેઠળ બ્રિક્સ સહયોગ વધારવાની અપીલ કરી હતી.

બ્રિક્સ સંગઠનનાં સભ્ય દેશોઆતંકવાદ વિરોધી કાર્ય યોજના

- > તે આતંકવાદ વિરોધી સહકારના ક્ષેત્રો પ્રત્યે બ્રિક્સ દેશોના અભિગમ અને પગલાંનું વ્યાખ્યાયિત કરે છે, જેમાં કટ્ટરવાદવિરોધી અને ઓલલાઈન આતંકવાદી ધમકીઓ, સરહદ વ્યવસ્થાપન, માહિતી/ગુપ્તમાહિતીની વહેંચી વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

દિલ્હી ઘોષણા

- > આ ઘોષણાપત્રમાં સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સુરક્ષા પરિષદ (UNSC) સહિત સંયુક્ત રાષ્ટ્રના મુખ્ય અંગોમાં સુધારો કરવાની માંગ કરવામાં આવી હતી.
- > આ પહેલી વાર છે જ્યારે બ્રિક્સે "બહુપક્ષીય પ્રણાલીઓને મજબૂત અને સુધારવા" પર સામૂહિક વલણ અપનાવ્યું છે.
- > અફઘાનિસ્તાન ઉપરાંત બ્રિક્સ નેતાઓ ઓમ્યાનમાર, સીરિયામાં સંઘર્ષ, કોરિયન દ્વીપકલ્પ પર તણાવ, ઈઝરાયલ પેલેસ્ટાઈન હિંસા અને અન્ય પ્રાદેશિક વિવાદોનો મુદ્દો પણ ઉઠાવ્યો હતો. તેમાં અફઘાનિસ્તાનમાં સ્થિરતા માટે "સર્વસમાવેશક આંતર-અફઘાન સંવાદ" કરવાની પણ અપીલ કરવામાં આવી હતી.
- કોવિડ -19 સંબંધિત :
 - > ભારતમાં અને દક્ષિણ આફ્રિકા દ્વારા વિશ્વ વેપાર સંગઠનમાં બૌદ્ધિક સંપત્તિ અધિકારો (TRIPS) ના વેપાર સંબંધિત પાસાઓ પર મુક્તિ માટે કરવામાં આવેલી દરખાસ્તો પર વિચારણા કરવામાં આવી હતી, જેથી વિશ્વમાં કોવિડ -19 રસી ઉત્પાદનનું ઝડપી વિસ્તરણ સુનિશ્ચિત કરી શકાય.

Back to basics : બ્રિક્સ

- > બ્રિક્સ વિશ્વની પાંચ અગ્રણી ઉભરતી અર્થવ્યવસ્થાઓ – બ્રાઝિલ, રશિયા, ભારત, ચીન અને દક્ષિણ આફ્રિકાના જૂથ માટે એક ટૂંકો શબ્દ (Abbreviation) છે.
- > BRICSની ચર્ચા 2001માં અર્થશાસ્ત્રી જિમ ઓ'નીલ બ્રાઝિલ, રશિયા ભારત અને ચીનની અર્થવ્યવસ્થા માટે વૃદ્ધિની સંભાવના અંગે એક અહેવાલમાં કરી હતી.
- > 2006માં, ચાર દેશોએ સંયુક્ત રાષ્ટ્ર મહાસભાની સામાન્ય ચર્ચાના અંતે વિદેશ મંત્રીઓની વાર્ષિક બેઠક સાથે નિયમિત અનૌપચારિક રાજદ્વારી સંકલન શરૂ કર્યું હતું.
- > ડિસેમ્બર 2010માં દક્ષિણ આફ્રિકાને બ્રિક્સમાં જોડવા આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું હતું. અને તેને બ્રિક્સ કહેવામાં આવ્યું હતું.
- > બ્રિક્સ વિશ્વના પાંચ સૌથી મોટા વિકાસશીલ દેશોને એકસાથે લાવે છે, જે વૈશ્વિક વસ્તીના 41ટકા, વૈશ્વિક GDPના 24 ટકા અને વૈશ્વિક વેપારના 16 ટકાનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે.
- > B-R-I-C-Sના ક્રમમાં સભ્ય દેશોના ટોચના નેતાઓ દ્વારા દર વર્ષે બ્રિક્સ સમિટીની અધ્યક્ષતા કરવામાં આવે છે.
- > ભારત 2021ની પરિષદના પ્રમુખ છે.
- > વર્ષ 2014માં બ્રાઝિલના ફોર્ટાલેઝામાં BRICS સંગઠનના 6મી બ્રિક્સ સમિટિ દરમિયાન બ્રિક્સ નેતાઓઓ નવી વિકાસ બેંક (NDG) ની સ્થાપના માટે સમજૂતી પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા. તેમણે સભ્યોને ટૂંકા ગાળાની પ્રવાહિતા સહાય પૂરી પાડવા માટે બ્રિક્સ સંગઠનનાં સભ્ય દેશોના આકસ્મિક અનામત વ્યવસ્થા (BRICS Contingent Reserve Arrangement) પર પણ હસ્તાક્ષર કર્યા હતા.

13મી બ્રિક્સ સમિટ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- તાજેતરમાં પ્રધાનમંત્રીએ 13મી બ્રિક્સ વાર્ષિક સમિટની અધ્યક્ષતા કરી હતી, જેનું આયોજન વર્ચ્યુઅલ માધ્યમો દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.
- આ વર્ષે બ્રિક્સ સમિટની થીમ 'BRICS@15: ઈન્ટ્રા બ્રિક્સ કોઓપરેશન ફોર કન્ટિન્યુએટી, કોન્સોલિડેશન ઍન્ડ કોસેન્સસ' હતી.
- બ્રિક્સ વિશ્વના પાંચ સૌથી મોટા વિકાસશીલ દેશોને એકસાથે લાવે છે, જે વૈશ્વિક વસ્તીના 41ટકા, વૈશ્વિક GDPના 24 ટકા અને વૈશ્વિક વેપારના 16 ટકાનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2
(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3
(D) 1,2 અને 3

મંત્રીમંડળે ભૂસ્તરશાસ્ત્રમાં સહકાર માટે રશિયા-ભારત સમજૂતીને મંજૂરી આપી

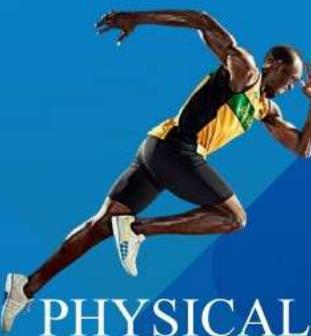
- પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીની અધક્ષતામાં કેન્દ્રીય મંત્રીમંડળે ભૂસ્તરીયશાસ્ત્રના ક્ષેત્રમાં સહકાર અંગે ભારત અને રશિયા વચ્ચે સમજૂતી કરાર (MoU)ને મંજૂરી આપી હતી.
- આ સમજૂતી કરાર પર રશિયાની સંયુક્ત સ્ટોક કંપની રોઝજિયેલોઝિયા અને ખાણ મંત્રાલયના જિયોલોજિકલ સર્વે ઓફ ઈન્ડિયા (Geological Survey of India-GSI) વચ્ચે હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા.

MoUનો હેતુ

- આ સમજૂતી કરાર પર નીચેમુજબની માહિતી મેળવવા માટે તકનીકી સહકાર માટે પારસ્પરિક સહકાર વધારવાના ઉદ્દેશસાથે હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા :

★★★ **સેવા, સુરક્ષા, શાંતી શૂરવીરોની શાન છે...** ★★★

★★★ **પોલીસ ક્ષેત્રની કારકિર્દી બહાદુરોની પહેચાન છે....** ★★★

PHYSICALની
આક્રમક તૈયારી સાથે

10% DISCOUNT

ફ્રી
ટ્રાયલ
લેકચર

પોલીસ કોન્સ્ટેબલ

05/10/21
સવારે 10:30 TO 12:30

Spacial Batch

રાજકોટ, અમદાવાદ અને ગાંધીનગરની શ્રેષ્ઠતમ ફેકલ્ટી દ્વારા શિક્ષણ તથા માર્ગદર્શન

Daily, Weekly, Monthly OMR દ્વારા ટેસ્ટ ગણિત, REASONING અને કાયદામાં સ્કોર કરાવવા ગેરન્ટેડ તૈયારી

નિશ્ચિત સફળતાની હાઈટેક વ્યુરચના

ટુ ધી પોઈન્ટ પરીક્ષાલક્ષી એડવાન્સ લેવલ મટીરિયલ્સ

રજિસ્ટ્રેશન ફરજિયાત

81406-01110
81407-01110

ફ્રી રીડીંગ રૂમ
8 AM TO 8 PM
offline

ICE®
INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

ઘ-2, સેક્ટર-6, બીજો માળ,
ઈસ્કોન ગાંધીયા પાસે,
ગાંધીનગર

ગાંધીનગર

ભૌતિક અને છુપાયેલા ખનિજ બંડારો**■ ભૌતિક માહિતનું વિશ્લેષણ :**

- > રશિયન ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી સાથે ભારતીય ભૂસ્તરશાસ્ત્ર ડેટા રિપોઝિટરીનો સંયુક્ત વિકાસ.
- > ડેટા ચોકસાઈ અને ખર્ચ ઓપ્ટિમાઇઝેશન મેળવવા માટે ડ્રિલિંગ, સેમ્પલિંગ અને પ્રયોગશાળા વિશ્લેષણના સંદર્ભમાં તકનીકી અને જ્ઞાનનું આદાનપ્રદાન
- > વૈજ્ઞાનિક કર્મચારીઓની તાલીમ અને ક્ષમતા નિર્માણ

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- > ROSGEOના એક પ્રતિનિધિમંડળે નવી દિલ્હીમાં સંશોધન કાર્યોમાં સહકાર પર ચર્ચા કરવા માટે 2020માં ખાણ અને ભૂસ્તરીય સર્વેક્ષણ મંત્રાલય (GSI) સાથે બેઠક યોજી હતી. બેઠક દરમિયાન GSI અને ROSGEO વચ્ચે MoU પર હસ્તાક્ષર કરવાનો પ્રસ્તાવ હતો. તે મુજબ, GSIએ RPSGEP સાથે પરામર્શ કરીને MoU ને અંતિમ સ્વરૂપ આપ્યું હતું.

Resgeologia (ROSGEO)

- > તે રશિયન ફેડરેશનની સૌથી મોટી ભૂસ્તરીય સરકરી હોલિંગ કંપની છે. કંપની પાસે ઉત્પાદન અને તકનીકી ક્ષમતાઓની અનન્ય શ્રેણી, ઉચ્ચ વ્યવસાયિક ક્ષમતાઓ તેમજ એકત્રિત ભૂસ્તરીય માહિતી છે. તે તમામ પ્રકારના ખનિજ સંસાધનો માટે તમામ પ્રકારના ભૂસ્તરીય સર્વેક્ષણો અને સંશોધન પ્રવૃત્તિઓ હાથ કરે છે.

ભૂસ્તરીયશાસ્ત્ર સહકાર માટે રશિયા-ભારત વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીની અધક્ષતામાં કેન્દ્રીય મંત્રીમંડળે ભૂસ્તરીયશાસ્ત્રના ક્ષેત્રમાં સહકાર અંગે ભારત અને રશિયા વચ્ચે સમજૂતી કરાર (MoU)ને મંજૂરી આપી હતી.
2. આ સમજૂતી કરાર પર રશિયાની સંયુક્ત સ્ટોક કંપની રોઝજિયેલોઝિયા અને ખાણ મંત્રાલયના જિયોલોજિકલ સર્વે ઓફ ઈન્ડિયા (Geological Survey of India-GSI) વચ્ચે હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા.
3. GSIએ RPSGEP સાથે પરામર્શ કરીને MoU ને અંતિમ સ્વરૂપ આપ્યું હતું.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2
(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3
(D) 1,2 અને 3

ભારત-ડેન્માર્ક 'સેન્ટર ઓફ ઓક્સલન્સ ઓન ઓફશોર વિન્ડ' શરૂ કર્યું

- > કેન્દ્રીય ઊર્જા અને નવી અને નવીનીકરણીય ઊર્જા મંત્રી આર. કે. સિંહે 9 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ નવી દિલ્હીમાં ડેન્માર્કના જળવાયુ, ઊર્જા અને ઉપયોગિતા મંત્રી ડેન જોર્ગેન્સન સાથે મુલાકાત કરી હતી.

- > બેઠક દરમિયાન એ બાબત પર પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો હતો કે ગ્રીન એનર્જી ચેન્જ ભારતની નીતિનો એક મહત્વપૂર્ણ ભાગ છે.
- > ભારતે 2030 સુધીમાં 450 ગીગાવોટ નવીનીકરણીય ઊર્જા ક્ષમતાનો લક્ષ્યાંક નક્કી કર્યો છે.
- > હાલ ભારતનો સંપૂર્ણ રિન્યુએબલ એનર્જી પોર્ટફોલિયો 146 ગીગાવોટ છે. મંત્રીએ કહ્યું હતું કે, G-20 દેશોમાંથી માત્ર ભારતની કાર્યવાહી તાપમાનમાં ગ્લોબલ વોર્મિંગ પર પેરિસ જળવાયુ સમજૂતીને અનુરૂપ છે.
- > બંને મંત્રીઓએ સંયુક્ત પણે ગ્રીન સ્ટ્રેટેજિક પાર્ટનરશીપ હેઠળ 'Center of Excellence on Offshore Wind' ની શરૂઆત કરી હતી.

Back to basics : Green Strategic Partnership

- > ભારત અને ડેનમાર્કે ભારતમાં કાયમી ઉકેલ લાવવા માટે 2020 માં ગ્રીન સ્ટ્રેટેજિક પાર્ટનરશીપ શરૂ કરી હતી. આ માટે વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલયે ડેનમાર્ક સાથે બૌદ્ધિક સંપત્તિ (Intellectual Property-IP) સહયોગ માટે સમજૂતી કરાર (MoU) પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા. ગ્રીન સ્ટ્રેટેજિક પાર્ટનરશીપ ગ્રીન ડેવલપમેન્ટ, આર્થિક સંબંધો અને જળવાયુ પરિવર્તન જેવા વૈશ્વિક પડકારો પર સહકાર વધારવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે.

ગ્રીન સ્ટ્રેટેજિક ભાગીદારીના મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > આ ભાગીદારી હેઠળ, વિશિષ્ટ તકનીકો અન કુશળતા ધરાવતી ડેનિશ કંપનીઓએ ભારતનવે તેના વાયુ પ્રદૂષણ નિયંત્રણ લક્ષ્યોને પૂર્ણ કરવામાં મદદ કરવાની ઓફર કરી હતી.
- > તેણે કોવિડ-19 રોગચાળાને પહોંચી વળવા અને પાણીની કાર્યક્ષમતા અને પાણીના નુકસાનમાં સહકાર માટે વ્યવસ્થા પણ પૂરી પાડી હતી.

ભારત-ડેન્માર્ક 'સેન્ટર ઓફ ઓક્સલન્સ ઓન ઓફશોર**વિન્ડ'ક વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.**

1. કેન્દ્રીય ઊર્જા અને નવી અને નવીનીકરણીય ઊર્જા મંત્રી આર. કે. સિંહે 9 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ નવી દિલ્હીમાં ડેન્માર્કના જળવાયુ, ઊર્જા અને ઉપયોગિતા મંત્રી ડેન જોર્ગેન્સન સાથે મુલાકાત કરી હતી.
2. ભારતે 2030 સુધીમાં 450 ગીગાવોટ નવીનીકરણીય ઊર્જા ક્ષમતાનો લક્ષ્યાંક નક્કી કર્યો છે.
3. હાલ ભારતનો સંપૂર્ણ રિન્યુએબલ એનર્જી પોર્ટફોલિયો 146 ગીગાવોટ છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2
(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3
(D) 1,2 અને 3

ક્ષય રોગ

- બેસિલ કેલ્મેટ-ગ્યુરિન (BCG) રસીએ 100 વર્ષ પૂર્ણ કર્યા છે અને હાલમાં તે ક્ષય રોગ (TB)ના નિવારણ માટે ઉપલબ્ધ એકમાત્ર રસી છે.

Back to Basics : ક્ષય (TB)

- TB અથવા ક્ષયરોગ 'માયકોબેક્ટેરિયમ ટ્યુબરક્યુલોસિસ' નામના જીવાણુને કારણે થાય છે, જે લગભગ 200 સભ્યોના 'માયકોબેક્ટેરિયાસીઝ પરિવારનું છે.
- કેટલાક માયકોબેક્ટેરિયા મનુષ્યમાં TB અન રક્તપિત્તનું કારણ બને છે અને અન્ય ખૂબ મોટા પાયે પ્રાણીઓન ચેપ લગાવે છે.
- TB મનુષ્યમાં સૌથી વધુ ફેફસાં (પલ્મોનરીTB) ને અસર કરે છે, પરંતુ તે અન્ય અંગો (એક્ટરસ્ટ્રા-પલ્મોનરી TB) ને પણ અસર કરી શકે છે.
- TB એ ખૂબ જ પ્રાચીન રોગ છે અન ઈ.સ. પૂ. લગભગ 3000 માં ઈજિપ્તમાં અસ્તિત્વમાં હોવાનું દસ્તાવેજીકરણ કરવામાં આવ્યું હતું.
- TB હાલમાં સારવાર લાયક રોગ છે.

ટ્રાંસમિશન

- TBનો રોગ હવા દ્વારા વ્યક્તિથી વ્યક્તિમાં ફેલાય છે. જ્યારે પલ્મોનરી TBની ઉધરસ, છીંક કે થૂંકથી પીડાતી વ્યક્તિ હવામાં TBના જંતુઓ ફેલાવે છે.

લક્ષણ

- પલ્મોનરી TBના સામાન્ય લક્ષણોમાં મ્યુક્સ અને બહુવિધ રક્તસ્ત્રાવ, છાતીમાં દુખાવો, નબળાઈ, વજન ઘટાડવું, તાવ અને રાત્રે પરસેવો પડવો સામેલ છે.

TBની વૈશ્વિક અસરો

- વર્ષ 2019માં નવા કેસોમાં માત્ર આઠ દેશો જ બે તૃતીયાંશ કેસોમાં ફાળો આપે છે.
- જેમાં ભારત, ઈન્ડોનેશિયા, ચીન, ફિલિપાઈન્સ, પાકિસ્તાન, નાઈજીરિયા, બાંગ્લાદેશ અને દક્ષિણ આફ્રિકાનો સમાવેશ થાય છે.
- ભારતમાં જાન્યુઆરીથી ડિસેમ્બર 2020 વચ્ચે TBના 1.8 મિલિયન કેસ નોંધાયા હતા, જ્યારે એક વર્ષ પહેલા 2.4 મિલિયન હતા.
- 2019માં મલ્ટિ-ડ્રગ રેઝિસ્ટન્ટ TB (MDR-TB) જાહેર આરોગ્ય કટોકટી અને આરોગ્ય સલામતી માટે ગંભીર ખતરો રહ્યો હતો.

- મલ્ટિ-ડ્રગ રેઝિસ્ટન્ટ ટ્યુબરક્યુલોસિસ (MDR-TB) એ એક પ્રકારનો TB છે જેની સારવાર TB વિરોધી બે સૌથી શક્તિશાળી દવાઓથી કરી શકાતી નથી. વ્યાપક દવા પ્રતિરોધક ક્ષય રોગ (XDR-TB) એ બેક્ટેરિયાને કારણે થતા TBનું એક સ્વરૂપ છે જેઘણી અસરકારક TB વિરોધી દવાઓ સામે પ્રતિરોધક છે.

બીસીજી (BCG) રસી

- BCG રસી બે ફ્રેન્ચ વૈજ્ઞાનિકો Albert Calmett અને Camille Guerin દ્વારા માયકોબેક્ટેરિયમ બોવિસ [Mycobacterium bovis (જે પશુઓમાં TBનું કારણ બને છે)] ના તાણને બદલીને વિકસાવવામાં આવી હતી. જેનો પ્રથમ ઉપયોગ 1921માં મનુષ્યમાં કરવામાં આવ્યો હતો.
- BCG ની પસંદગી સૌ પ્રથમ 1948માં મર્યાદિત ધોરણે ભારતમાં કરવામાં આવી હતી અને તે 1962માં રાષ્ટ્રીય TB નિયંત્રણ કાર્યક્રમનો ભાગ બની હતી.
- તેનો ઉપયોગ મુખ્યત્વે TB સામેની રસી તરીકે થાય છે અને તે નવજાત શિશુઓના શ્વસન અને બેક્ટેરિયલ ચેપ, રક્તપિત્ત અને બુરુલી અલ્સર (Buruli Ulcer) જેવા અન્ય માયકોબેક્ટેરિયલ શિશુઓના સામે પણ રક્ષણ આપે છે.
- તેનો ઉપયોગ મૂત્રાશયના કેન્સર અને જીવલેણ મેલાનોમા રોગમાં ઈમ્યુનોથેરાપી એજન્ટ તરીકે પણ થાય છે.
- BCG વિશેની સૌથી રસપ્રદ હકીકત એ છે કે તે કેટલાક ભૌગોલિક સ્થળોએ સારી રીતે કામ કરે છે, જ્યારે કેટલીક જગ્યાએ તે એટલું અસરકારક નથી. સામાન્ય રીતે વિષુવૃત્તથી અંતર વધતાં BCG રસીની અસરકારકતા પણ વધતી જાય છે.
- યુકે, નોર્વે, સ્વીડન અને ડેન્માર્કમાં તેની અસરકારકતા ઊંચી છે અને ભારત, કેન્યા અને મલાવી જેવા વિષુવૃત્ત પર અથવા તેની આસપસાના દેશોમાં તેની ઓછી અથવા કોઈ અસર નથી, જ્યાં ક્ષયરોગનો બોજ વધારે છે.

સંબંધિત પહેલ વૈશ્વિક પ્રયાસો

- વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન (WHO) એ ગ્લોબલ ફંડ અને સ્ટોપ TB પાર્ટનરશિપ સાથે #EndTB" (Find. Treatp. All. #EndTB) ની સંયુક્ત પહેલ શરૂ કરી છે.
- વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન વર્લ્ડ ટ્યુબરક્યુલોસિસ રિપોર્ટ (Global Tuberculosis Report) પણ બહાર પાડે છે.

ભારતના પ્રયાસો

- TB નાબૂદી માટે રાષ્ટ્રીય વ્યૂહાત્મક યોજના 2017-2025 (NSP), નિક્ષય ઈકોસિસ્ટમ (નેશનલ TB ઈન્ફોર્મેશન સિસ્ટમ), નિક્ષય પોષણ યોજના (NPA દ્વારા નાણાકીય સહાય), TB હારેગા દેશ જીતેગા અભિયાન.

- > હાલમાં, ક્લિનિકલ પરીક્ષણોના ત્રીજા તબક્કા હેઠલળ TB માટે બે રસી વિકસાવવામાં આવી છે – વેક્સિન પ્રોજેક્ટ મેનેજમેન્ટ 1002 (VPM1002) અને માયકોબેક્ટેરિયમ ઈન્ડિકસ એનિમલ્સ(MIP).

ક્ષયરોગ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. બેસિલ કેલ્મેટ-ગ્યુરિન (BCG) રસીએ 100 વર્ષ પૂર્ણ કર્યા છે અને હાલમાં તે ક્ષય રોગ (TB)ના નિવારણ માટે ઉપલબ્ધ એકમાત્ર રસી છે.
2. BCG વિશેની સૌથી રસપ્રદ હકીકત એ છે કે તે કેટલાક ભૌગોલિક સ્થળોએ સારી રીતે કામ કરે છે, જ્યારે કેટલીક જગ્યાએ તે એટલું અસરકારક નથી.
3. સામાન્ય રીતે વિષુવૃત્તથી અંતર વધતાં BCG રસીની અસરકારકતા પણ વધતી જાય છે.
4. વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન વર્લ્ડ ટ્યુબરક્યુલોસિસ રિપોર્ટ (Global Tuberculosis Report) પણ બહાર પાડે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) 1,2 અને 3
 - (B) 2,3 અને 4
 - (C) 1,2 અને 4
 - (D) 1, 2, 3 અને 4

હબલ સ્પેસ ટેલિસ્કોપ

- > તાજેતરમાં અમેરિકાની એજન્સી નાસાએ હબલ સ્પેસ ટેલિસ્કોપ (HST) પર વૈજ્ઞાનિક ઉપકરણોનું સંચાલન ફરી શરૂ કર્યું છે, જ્યારે પેલોડ કમ્પ્યુટરમાં ઊભી થતી ટેકનિકલ સમસ્યાઓને કારણે તેમનું કામ લગભગ એક મહિના પહેલા સ્થગિત કરવામાં આવ્યું હતું.

Back to Basics : હબલ સ્પેસ ટેલિસ્કોપ વિશે :

- > ટેલિસ્કોપનું નામ બગોળશાસ્ત્રી એડવિન હબલના નામ પરથી રાખવામાં આવ્યું છે. વેદશાળા અવકાશમાં સ્થાપિત કરવામાં આવેલું પ્રથમ મુખ્ય ઓપ્ટિકલ ટેલિસ્કોપ છે. અને તેના પ્રક્ષેપણ પછી બગોળશાસ્ત્રના ક્ષેત્રમાં (1990 માં લો અર્થ ઓર્બિટમાં) અભૂતપૂર્વ શોધો કરી છે.
- > તે નાસાના ગ્રેટ ઓબ્ઝર્વેટરી પ્રોગ્રામનો ભાગ છે, જેમાં ચાર અવકાશ આધારિત વેદશાળાઓનું જૂથ છે. અને દરેક વેદશાળા બ્રહ્માંડ પર અલગ પ્રકારના પ્રકાશમાં નજર રાખે છે.
- > કાર્યક્રમના અન્ય મિશનોમાં વિઝિબલ-લાઈટ સ્પિલટ્ઝર સ્પેસ ટેલિસ્કોપ, કોમ્પ્ટન ગામા-રે ઓબ્ઝર્વેટરી (CGRO) અને ચંદ્ર એક્સ-રે ઓબ્ઝર્વેટરી (CXO) નો સમાવેશ થાય છે.

વિશાળ અને બહુમુખી :

- > તે ટેલિસ્કોપના કદમાં એક સ્કૂલ બસ (13.3 મીટર) કરતા મોટી છે અને તેનો અરીસો 7.9 ફૂટનો છે.
- > દૂર સ્થિત તારાઓ, આકાશગંગાઓ અને ગ્રોને જોઈને બગોળ શાસ્ત્રીઓને બ્રહ્માંડને સમજવામાં મદદ કરવામાં તે મુખ્ય ભૂમિકા ભજવે છે.

સામાન્ય લોકો માટે બહાર ડેટા :

- > નાસા કોઈને પણ હબલ ડેટાબેઝ મેળવવાની મંજૂરી આપે છે, જેમાં ટેલિસ્કોપ દ્વારા શોધાયેલી નવી ગેલેક્સીઓ, નવા તારાઓ, સૌરમંડળ અને ગ્રહો, અસામાન્ય અવકાશ ઘટનાઓ અને આયનાઈઝ્ડ વાયુઓની વિશિષ્ટ પેટર્ન વગેરે સાથે સંબંધિત માહિતીનો સમાવેશ થાય છે.

HSTનું મહત્વપૂર્ણ યોગદાન

- > 1990 માં, હબલ સ્પેસ ટેલિસ્કોપે શોધી કાઢ્યું કે બ્રહ્માંડ ઝડપથી વિસ્તરી રહ્યું છે, જે નિષ્કર્ષ કાઢે છે કે મોટાભાગના બ્રહ્માંડ નિબંધો 'ડાર્ક એનર્જી' નામના રહસ્યમય પદાર્થથી બનેલા છે.
- > દક્ષિણ રિંગ નેબ્યુલાનો સ્નેપશોટ(1995): તેમાં બે તારાઓ, એક તેજસ્વી સફેદ તારો અને નેબ્યુલાની મધ્યમાં ઓછો ઝાંખો તારો દર્શાવવામાં આવ્યો હતો. જેમાં ઝાંખો તારો સમગ્ર નેબ્યુલાની રચના કરી રહ્યો હતો.
- > બે વામન આકાશગંગાઓનું જોડાણ (1998): આમાંનું એક છે. I Zwicky 18. આ એક નવો તારાની રચના તરફ દોરી ગયો.
- > બ્લેક હોલથી ચાલતી ગેલેક્સીમાં વાયુઓની રંગીન પેટર્ન જેને 'સર્સિનસ ગેલેક્સી' (1999) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- > UGC 06471 અને 06472 (2000) બે ગેલેક્સી વચ્ચેની અથડામણ.
- > નેપ્ચ્યુનનો સ્નેપશોટ (2011) : તેમાં મિથેન બરફના સ્ફટિકથી બનેલા ઊંચા વાદળોની સંસ્થા બહાર આવી હતી, જે સૌથી દૂરના ગ્રહની છબીને લઈ ગઈ હતી.
- > સ્ટાર 'બીટા પિકટોરિસની આસપાસની ડિસ્ક વર્ષમાં 1984 માં શોધી કાઢવામાં આવી હતી.
- > તેણે 2013 માં 'ગેલેક્સી ક્લસ્ટર એબેલ 2744'(Galaxy Cluster Abell 2744) ને અધિકૃત કર્યું હતું. તે 3.5 અબજ પ્રકાશ વર્ષ દૂર રહે છે અને તેમાં નાની આકાશગંગાઓના ઘણા જૂથો છે.
- > તે એક મજબૂત ગુરુત્વાકર્ષણ ક્ષેત્ર પણ બનાવે છે. જે લગભગ 3000 આકાશગંગાઓના પ્રકાશને પ્રતિબિંબિત કરવા માટે લેન્સ તરીકે કાર્ય કરે છે.
- > તેણે 2014માં મંગળ સાથે C/2013 A1 નામના ધૂમકેતુની અથડામણને કેદ કરી હતી.

- > કોમેટ સ્પાઈડિંગ સ્પ્રિંગ (Comet Siding Spring) મંગળ થી માત્ર 87.000 માઈલ દૂરથી પસાર થયું હતું.
- > ગમ 29 (Gum 29) 20,000 પ્રકાશ વર્ષ દૂર સ્થિત એક ઓસિલેટિવ સ્ટારલ (Vibrant Stellar) સપાટી છે. જેમાં 2014માં 3,000 તારાઓનું વિશાળ જૂથ કબજે કરવામાં આવ્યું હતું.
- > તારાઓના આ વિશાળ જૂથને 'વેસ્ટરલેન્ડ 2' (Westerlund 2) કહેવામાં આવે છે.
- > 2016 માં, એક પ્રાચીન ધૂમકેતુએ 332P / Ikeya મુરાકામી (332P/Ikeya-Murakami) નાં વિસર્જનની તસવીરો લીધી હતી.
- > ત્રિકોણીય આકાશગંગા તારાના જન્મના વિશિષ્ટ વિસ્તારોનો દર્શાવતા તેજસ્વી વાદળી પ્રકાશ સાથે આકાશગંગાઓના ગરમ વાયુના સુંદર નેબ્યુલામાં ફેરવાયેલી હતી.
- > 'ગેલેક્સી ઈએસઓ 243-49' (Galaxy ESO 243-49) ની તસવીર, જેમાં 2012 માં મધ્યમ કદનું બ્લેક હોલ હતું.
- > લગભગ 20,000 સૂર્ય આકારના બ્લેક હોલ ગેલેક્સીના ગ્લેશિયર તળિયે સ્થિત હતા

HSTના અનુગામી :

- > જેમ્સ વેબ સ્પેસ ટેલિસ્કોપ (James Webb space telescope - JWST) આ વર્ષના અંતમાં હબલના અનુગામી તરીકે લોન્ચ થવાનું છે.
- > પરંતુ ઘણા ખગોળશાસ્ત્રીઓને આશા છે કે બંને થોડા સમય માટે એકબીજા સાથે કામ કરી શકશે.

જેમ્સ વેબ સ્પેસ ટેલિસ્કોપ

- > જેમ્સ વેબ સ્પેસ ટેલિસ્કોપ (JWST અથવા વેબ તરીકે ઓળખાય છે.) 6.5 મીટર પ્રાથમિક અરીસા સાથે એક મોટું ઈન્ફ્રારેડ ટેલિસ્કોપ હશે.
- > ટેલિસ્કોપને 2021 માં ફ્રેન્ચ ગિયાનાથી એરિયન 5 રોકેટ સુધી લોન્ચ કરવામાં આવશે.
- > તે આપણા બ્રહ્માંડના ઈતિહાસના દરેક તબક્કાનો અભ્યાસ કરશે, જેમાં બિગ બેંગ પછીની પ્રથમ ફ્લોરેસેન્સથી માંડીને પૃથ્વી જેવા ગ્રહોના વિકાસ અને જીવનને ટેકો આપવા માટે સક્ષમ આપણા પોતાના સૌરમંડળનો સમાવેશ થાય છે.
- > વેબ (Webb) નાસા, યુરોપિયન સ્પેસ એજન્સી (ISRO) અને કેનેડિયન સ્પેસ એજન્સી (CSA) વચ્ચે આંતરરાષ્ટ્રીય સહયોગ છે.

હબલ સ્પેસ ટેલિસ્કોપ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ટેલિસ્કોપનું નામ ખગોળશાસ્ત્રી એડવિન હબલના નામ પરથી રાખવામાં આવ્યું છે.

2. તે નાસાના ગ્રેટ ઓબ્ઝર્વેટરી પ્રોગ્રામનો એક ભાગ છે, જેમાં ચાર અવકાશ આધારિત વેધશાળાઓનું જૂથ છે અને દરેક વેધશાળા બ્રહ્માંડ પર અલગ પૂકારના પ્રકાશમાં નજર રાખે છે.
3. 1990માં, હબલ સ્પેસ ટેલિસ્કોપ શોધી કાઢ્યું કે બ્રહ્માંડ ઝડપથી વિસ્તરી રહ્યું છે, જે નિષ્કર્ષ કાઢે છે કે મોટાભાગના બ્રહ્માંડ નિબંધો 'ડાર્ક એનર્જી' નામના રહસ્યમય પદાર્થથી બનેલા હોય છે.
4. બ્લેક હોલથી ચાલતી ગેલેક્સીમાં વાયુઓની રંગીન પેટર્ન જેને 'સર્સિનમ ગેલેક્સી' (1999) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1,2 અને 3
(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

ચંદ્રના ડગમગવાની અસર

- > તાજેતરમાં નેશનલ એરોનોટિક્સ એન્ડ સ્પેસ એડમિનિસ્ટ્રેશન એ (NASA) સંભવિત સમસ્યા તરીકે નજીકના ભવિષ્યમાં ચંદ્રના ડગમગતા પ્રભાવ પર પ્રકાશ પાડ્યો છે.

ચંદ્રનું ડગમગવું :

- > જ્યારે ચંદ્ર તેની અંડાકાર ભ્રમણકક્ષા બનાવે છે, ત્યારે તેનો વેગ બદલાય છે જેમાંથી તે " પ્રકાશ પક્ષ" વિશેનો આપણો દષ્ટિકોણ થોડો અલગ ખૂણાઓ પર પ્રગટ કરીને બદલી નાખે છે. જેના પરિણામે ચંદ્ર ડગમગતો હોય છે અથવા આવી ઘટના જોઈ શકાય છે.
- > તે ચંદ્રની ભ્રમણકક્ષામાં ચક્રીય પરિવર્તન છે અને ચંદ્રની ભ્રમણકક્ષામાં નિયમિત ઓસિલેશન છે.
- > તેનું પ્રથમ દસ્તાવેજીકરણ 1728 માં કરવામાં આવ્યું હતું. આ ડગમગતી પ્રક્રિયા પૂર્ણ થવામાં 18.6 વર્ષ લાગે છે. આને સમુદ્રની સપાટી વધવાના પરિણામ તરીકે જોવામાં આવે છે.

Back to basics : પૃથ્વી પર ચંદ્રના ડગમગતા પ્રભાવ :

- > ચંદ્રની ડગમગતી ચંદ્રના ગુરુત્વાકર્ષણ ખેંચાણને અસર કરે છે જે પૃથ્વી પર ભરતીની વધઘટને સીધી અસર કરે છે.
- > ડગમગવાની દરેક ચક્રીય પ્રક્રિયામાં પૃથ્વી પરની ભરતીને વધારવાની અને દબાવવાની શક્તિ હોય છે. હાલમાં, આ 18.6 વર્ષમાંથી અડધા વર્ષમાં, પૃથ્વીની નિયમિત ભરતીઓ દબાઈ ગઈ છે જેના પરિણામે ભરતી સામાન્ય કરતા ઓછી અને નીચી ભરતી સામાન્ય કરતા વધુ છે. બીજા ભાગમાં,

અસર ઉલટી થાય છે, જેને ચંદ્રનો ભરતી-એમ્પ્લિફાયર તબક્કો કહેવામાં આવે છે.

સંબંધિત ચિંતાઓ

- > આ ચક્રમાં 2030ના મધ્યમાં ફરી થવાની સંભાવના છે અને અગામી તબક્કામાં ફરી એકવાર ભરતી વધશે.
- > આ ચક્રમાં ફેરફારથી ગંભીર ખતરો ઊભો થશે કારણ કે ભરતી અને દરિયાના પાણીના વધતા સ્તરથી વિશ્વના તમામ દરિયાકાંઠાના વિસ્તારોમાં પૂર જોખમ વધશે. તે બેઝલાઈન અને બેઝલાઈન જેટલી ઊંચી હોય છે, ઓછી મોસમી ઘટનાઓ પૂરનું કારણ બને છે.
- > ભરતીના પૂર-ઉપદ્રવ પૂર અથવા તડકાવાળા પૂર તરીકે પણ ઓળખાય છે જે સમૂહોમાં થઈ શકે છે અને મહિનાઓ અથવા લાંબા સમય સુધી ચાલી શકે છે.
- > આ ઘટના કે પરિવર્તન ચંદ્ર, પૃથ્વી અને સૂર્યની સ્થિતિ સાથે ગાઢ રીતે સકળાયેલું હશે.

ભરતી

- પરિચય :
- > ભરતીને દરિયાઈ પાણીના સમાયાંતરે ઉદય અને પતન તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરી શકાય છે.

ઘટના

- > આ પૃથ્વી પર સૂર્ય અને ચંદ્ર દ્વારા કરવામાં આવેલા ગુરુત્વાકર્ષણ બળની સંયુક્ત અસરો અને પૃથ્વીના પરિભ્રમણને કારણે છે.

■ પ્રકાર :

- > મોટી ભરતી : પૃથ્વીના સંદર્ભમાં સૂર્ય અને ચંદ્રની સ્થિતિ આડકતરી રીતે ભરતીની ઊંચાઈને અસર કરે છે. જ્યારે ત્રણેય એક જ સીધી રેખામાં હોય છે, ત્યારે ભરતીનો ઉભરો મહત્તમ હશે. આને મોટી ભરતી કહેવામાં આવે છે. અને મહિનામાં બે વાર થાય છે. - એક પૂનમના સમયે અને બીજું અમાવસ્યાના દિવસે.

નીચી ભરતી : આ સ્થિતિ ત્યારે થાય છે. જ્યારે ચંદ્ર તેના પ્રથમ અને અંતિમ ત્રિમાસિક ગાળામાં હોય છે, જેમાં સૂર્ય અને પૃથ્વીના ગુરુત્વાકર્ષણ ખેંચને કારણે સમુદ્રનું પાણી વિરુદ્ધ દિશાઓ તરફ ત્રાંસા ખેંચાય છે. જેના પરિણામે ભરતીની સ્થિતિ ઓછી થાય છે.

ટાઈડલ ટ્રાન્સફોર્મેશન ફેઝ :

- > ભરતી એ તબક્કો છે જ્યારે ભરતીની ટોચ દરિયાકાંઠે કોઈ ચોક્કસ સ્થળે પહોંચે છે, જે સ્થાનિક સમુદ્રના પાણીના સ્તરને વધારે છે.

- > જ્યારે ટ્રફ (Trough) ની સ્થિતિ ઊભી થાય છે ત્યારે નીચી ભરતી એ તબક્કો છે, જે સ્થાનિક સમુદ્રના પાણીના સ્તરને ઘટાડે છે.
- > ભરતીનું પુર (Flood Tide) એ નીચી ભરતી અને ભરતી વચ્ચે વધતી અથવા નજીક આવતી ભરતી છે. ભરતી અને નીચી ભરતી વચ્ચેના સમયને, જ્યારે પાણીનું સ્તર ઘટે છે, તેને 'રિફ્લક્સ (Ebb)' કહેવામાં આવે છે. ભરતી અને નીચી ભરતી વચ્ચેનું ઊભું અંતર ભરતીની સીમા છે.

■ પ્રભાવ :

- > ભારતીઓ દરિયાઈ જીવનના અન્ય પાસાઓને અસર કરે છે, જેમાં માછલી અને દરિયા છોડની સંવર્ધન પ્રવૃત્તિઓનો સમાવેશ થાય છે.
- > ભરતી નેવિગેશનમાં મદદ કરે છે. તેઓ દરિયા કાઠાની નજીક પાણીનું સ્તર વધારે છે, જે જહાજોને બંદર સુધી વધુ સરળ તાથી પહોંચાડવામાં મદદ કરે છે.
- > ભરતીઓ દરિયાના પાણી અથડાય છે જે રહેવાલાયક આબોહવાની પરિસ્થિતિઓ બનાવે છે અને ગ્રહો પર તાપમાનને સંતુલિત કરે છે.
- > પ્રવાહ અને આઉટફ્લો દરમિયાન પાણીની ગતિ દરિયાકાંઠે રહેતા સમુદાયોને નવીની કરણીય ઊર્જા નો સ્ત્રોત પ્રદાન કરશે.

ચંદ્રના ડગમગવાની અસર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. તેનું પ્રથમ દસ્તાવેજીકરણ 1728 માં કરવામાં આવ્યું હતું આ ડગમગતી પ્રક્રિયા પૂર્ણ થવામાં 18.6 વર્ષ લાગે છે. આને સમુદ્રની સપાટી વધાવના પરિણામ તરીકે જોવામાં આવે છે.
 2. ચંદ્રની ડગમગતી ચંદ્રના ગુરુત્વાકર્ષણ ખેંચાણને અસર કરે છે જે પૃથ્વી પર ભરતીની વધઘટને સીધી અસર કરે છે.
 3. ભરતીને દરિયાઈ પાણીના સમાયાંતરે ઉદય અને પતન તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરી શકાય છે.
 4. ભરતીઓ દરિયાના પાણીને અથડાય છે જે રહેવાલાયક આબોહવાની પરિસ્થિતિઓ બનાવે છે અને પર તાપમાનને સંતુલિત કરે છે.
- (A) 1,2 અને 3
(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

પેગાસસ સ્પાયવેર

- > તાજેતરમાં એવી માહિતી મળી છે કે ભારતમાં સ્પાયવેર પેગાસસ (Pegasus) ગુપ્ત રીતે દેખરેખ રાખવા અને જાહેર વ્યક્તિઓની જાસૂસી કરવા માટે વ્યાપક પણે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોવાના અહેવાલ છે.

Back to basics : પેગાસસ (Pegasus)ના સંદર્ભો

- > તે એક પ્રકારનું મૈલેશિયસ સોફ્ટવેર અથવા માલવેર છે જેને સ્પાયવેર તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે. તે વપરાશકર્તાઓની જાણ વિના ઉપકરણોને એકસેસ કરવા માટે ડિઝાઇન કરવામાં આવ્યું છે અને વ્યક્તિગત માહિતી એકત્રિત કરે છે અને સોફ્ટવેરનો ઉપયોગ તેને પાછો રિલે કરવા માટે થાય છે.
- > પેગાસસ ઈઝરાની કંપની NSO ગ્રુપ દ્વારા વિકસાવવામાં આવી છે. જેની સ્થાપના વર્ષ 2010 માં કરવામાં આવી હતી.
- > પેગાસસ સ્પાયવેર ઓપરેશન અંગેનો પહેલો અહેવાલ 2016 માં પ્રકાશમાં આવ્યો હતો. જ્યારે UAE માં એક માનવાધિકાર કાર્યકર્તાને તેના આઈફોન 6 પર SMS લિંકથી નિશાન બનાવવામાં આવ્યો હતો. આને સ્પીયર-ફિશિંગ કહેવામાં આવે છે.
- > જો કે ત્યારથી NSO ની હુમલાની ક્ષમતા વધુ અદ્યતન બની ગઈ છે. પેગાસસ સ્પાયવેર એ એક સોફ્ટવેર પ્રોગ્રામ છે જે વપરાશકર્તાઓના મોબાઈલ અને કમ્પ્યુટરની ગુપ્ત અને વ્યક્તિગત માહિતીને નુકસાન પહોંચાડે છે.
- > આ ઓપરેટિંગ સિસ્ટમમાં એક પ્રકારની તકનીકી ખામીઓ અથવા બગસ છે જેમાં મોબાઈલ ફોનના ઉત્પાદકને માહિતી મળતી નથી અને તેથી તે સુધારવામાં સક્ષમ નથી.

લક્ષ્ય :

- > ઈઝરાયલની દેખરેખ રાખતી પેઠી દ્વારા સત્તવાદી સરકારોને વેચાયેલા ફોન માલવેર મારફતે વિશ્વભરના માનવાધિકાર કાર્યકરો, પત્રકારો અને વકીલોને નિશાન બનાવવામાં આવ્યા છે.
- > ભારતીય મંત્રીઓ, સરકારી અધિકારીઓ અને વિપક્ષી નેતાઓ પણ એવા લોકોની યાદીમાં છે જેમના સાથે આ સ્પાયવેર દ્વારા ચેડા કરવામાં આવે તેની સંભાવના છે.
- > 2019 માં, વોટ્સએપે ઈઝરાયલના NSO ગ્રુપ સામે અમેરિકાની કોર્ટમાં દાવો દાખલ કર્યો હતો જેમાં આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો કે આ પેઠીને દૂષિત સોફ્ટવેરથી મોબાઈલ ઉપકરણોને ચેપ લગાવીને અરજીઓ પર સાયબર હુમલા કરવામાં આવ્યા હતા.

ભારતમાં લેવામાં આવેલા પગલાં :

- > સાયબર સેફ ઈન્ડિયા ઈનિશિયેટિવ : તમામ સરકારી વિભાગોમાં મુખ્ય માહિતી સુરક્ષા અધિકારીઓ (CISO) અને ફાઇનલાઈન IT કર્મચારીઓ માટે સુરક્ષા પગલાં માટે સાયબર ગુના અને બાંધકામ ક્ષમતા અંગે જાગૃતિ ફેલાવવાના ઉદ્દેશ સાથે 2018 માં તેની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.
- > નેશનલ સાયબર સિક્યોરિટી કો-ઓર્ડિનેશન સેન્ટર (NCCC): 2017 માં NCCC નેવાસ્તવિક સમયના સાયબર જોખમોને શોધવા માટે દેશમાં આવતા ઈન્ટરનેટ ટ્રાફિક અને કોમ્યુનિકેશન

મેટાડેટા (જે દરેક સુદેશાવ્યવહારની અંદર છુપાયેલી માહિતીના નાના ભાગો છે) સ્કેન કરવા માટે વિકસાવવામાં આવ્યું હતું.

- > સાયબર સેનિટેશન સેન્ટર : ઈન્ટરનેટ વપરાશકર્તાઓ માટે માલવેર જેવા સાયબર હુમલાથી તેમના કમ્પ્યુટર અને ઉપકરણોને નુકસાન પહોંચાડવા માટે 2017 માં રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું.
- > ઈન્ડિયન સાયબર કાર્ગમ કો-ઓર્ડિનેશન સેન્ટર (I4C) : સાયબર કાર્ગમને પહોંચ વળવા માટે સરકાર કેન્દ્રનું ઉદ્દઘાટન કરવામાં આવ્યું હતું.
- > સમગ્ર ભારતમાં નેશનલ સાયબર કાર્ગમ રિપોર્ટિંગ પોર્ટલ પણ શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.
- કમ્પ્યુટર ઈમરજન્સી રિસ્પોન્સ ટીમ-ઈન્ડિયા (CERT-IN) : હેકિંગ અને ફિશિંગ જેવા સાયબર સુરક્ષા જોખમોનો સમાનો કરવા માટે નોડલ એજન્સી છે.

કાનૂન:

- > ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી એક્ટ, 2000
- > પર્સનલ ડેટા પ્રોટેક્શન બિલ, 2019

આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યવસ્થા:

- આંતરરાષ્ટ્રીય ટેલિકોમ્યુનિકેશન એસોસિએશન : તે સંયુક્ત રાષ્ટ્ર (United Nations) ની અંદર એક વિશેષ એજન્સી છે જે ટેલિકોમ અને સાબર સુરક્ષા મુદ્દાઓના ધોરણીકરણ અને વિકાસમાં અગ્રણી ભૂમિકા ભજવે છે.
- બુડાપેસ્ટ કન્વેન્શન ઓન સાયબર કાર્ગમ: આ એક આંતરરાષ્ટ્રીય સંધિ છે જે રાષ્ટ્રીય કાયદાઓને સુસંગત કરીને, તપાસ તકનીકોમાં સુધારો કરીને અને રાષ્ટ્રો વચ્ચે સહકાર વધાશીને ઈન્ટરનેટ અને સાબર અપરાધને રોકવાનો પ્રયાસ કરે છે. આ સંધિ 1 જુલાઈ 2004 ના રોજ અમલમાં આવી હતી. ભારત આ સંધિ પર હસ્તાક્ષર કરનાર નથી.

સાયબર હુમલાના પ્રકાર

- > માલવેર: Malicious Software (એટલે કે દૂષિત સોફ્ટવેર) માટે વપરાતા સંક્ષિપ્ત નામ છે, તે એક જ કમ્પ્યુટર, સર્વર અથવા કમ્પ્યુટર નેટવર્કને નુકસાન પહોંચાડવા માટે ડિઝાઇન કરેલા કોઈપણ સોફ્ટવેરનો સંદર્ભ આપે છે, રેન્સમવેર, સ્પાય વેર, વોર્મ્સ, વાયરસ અને ટ્રોજન એ બધા પ્રકારના માલવેર છે.
- ફિશિંગ : ગેરમાર્ગે દોરનારા ઈ-મેઈલ અને વેબસાઈટ્સનો ઉપયોગ કરીને વ્યક્તિગત માહિતી એકત્રિત કરવાનો પ્રયાસ કરવાની આ રીત છે.
- ડેનિયલ ઓફ સર્વિસ એટેક : ડેનિયલ-ઓફ-સર્વિસ (DoS) હુમલો એ એક એવો હુમલો છે જે મશીન અથવા નેટવર્કને બંધ કરવા માટે કરવામાં આવે છે.

- > DoS હુમલાના લક્ષ્યો ટ્રાફિક અથવા હાનિકારક માહિતી મોકલવાથી શરૂ થાય છે.
- > મેન-ઈન-ધ-મિડલ (MitM) હુમલાઓ : જેને ઈવસ્ક્રૂપિંગ હુમલાઓ તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે, આ હુમલાઓ ત્યારે થાય છે જ્યારે હુમલાખોરો પોતાને બે તરફી વ્યવહારોમાં સામેલ કરે છે.
- > એકવાર હુમલાખોરો ટ્રાફિકમાં અવરોધ પેદા કરે છે ત્યારે તેઓ ડેટાફિલ્ટર કરી શકે છે અને ચોરી શકે છે.
- > SQL ઈન્જેક્શન હુમલો ખાસ કરીને સર્વરોને લક્ષ્ય બનાવે છે. જે સર્વરને માહિતી જાહેર કરવા માટે દૂષિત કોડનો ઉપયોગ કરે છે.
- > કોસ સાઈટ સ્ક્રિપ્ટિંગ (XSS): SQL ઈન્જેક્શન હુમલાની જેમ જ આ હુમલામાં પણ વેબસાઈટમાં દૂષિત કોડ મૂકવાનો સમાવેશ થાય છે, પરંતુ આ કિસ્સામાં વેબસાઈટ પર હુમલો કરવામાં આવતો નથી.
- > તેના બદલે, હુમલાખોર જે દૂષિત કોડ ઈન્જેક્ટ કરે છે તે ફક્ત વપરાશકર્તાના બ્રાઉઝરમાં જ ચાલે છે જ્યારે તે હુમલો કરેલી વેબસાઈટ પર જાય છે, સીધો મુલાકાતીની પાછળ જાય છે, વેબસાઈટની પાછળ નહીં.
- > સોશિયલ એન્જિન્યરિંગ: આ એક એવો હુમલો છે જે સામાન્ય રીતે સુરક્ષિત સંવેદનશીલ માહિતી મેળવવા માટે વપરાશકર્તાઓને છેતરવા માટે માનવ સંપર્ક પર આધાર રાખે છે.

પેગાસસ સ્પાયવેર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. તે એક પ્રકારનું મૈલેશિયસ સોફ્ટવેર અથવા માલવેર છે જેને સ્પાયવેર તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે.
2. પેગાસસ સ્પાયવેર એ એક સોફ્ટવેર પ્રોગ્રામ છે જે વપરાશકર્તાઓના મોબાઈલ અને કમ્પ્યુટરની ગુપ્ત અને વ્યક્તિગત માહિતીને નુકસાન પહોંચાડે છે.
3. તે સંયુક્ત રાષ્ટ્ર (United Nations) ની અંદર એક વિશેષ એજન્સી છે જે ટેલિકોમ અને સાયબર સુરક્ષા મુદ્દાઓના ધોરણીકરણ અને વિકાસમાં અગ્રણી ભૂમિકા ભજવે છે.
4. ઈઝરાયલની દેખરેખ રાખતી પેઢી દ્વારા સત્તવાદી સરકારોને વેચાયેલા ફોન માલવેર મારફતે વિશ્વભરના માનવીયકાર કાર્યકરો, પત્રકારો અને વકીલોને નિશાન બનાવવામાં આવ્યા છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1, 2 અને 3
- (B) 2, 3 અને 4
- (C) 1, 2 અને 4
- (D) 1, 2, 3 અને 4

IIT-M દ્વારા કેન્સર પેદા કરનારા પરિવર્તનો અભ્યાસ કરવા માટે ટૂલ વિકસાવવામાં આવ્યું

1. NBDriver (neighbourhood driver): એ AI ઉપકરણ છે કોશિકાઓમાં કેન્સર પેદા કરવાના પરિવર્તનો (mutations) ના વિશ્લેષણમાં કરી શકાય છે. ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજી મદ્રાસ (IIT - M) માં કામ હરતા સંશોધકો દ્વારા AI ટૂલ વિકસાવવામાં આવ્યું છે.

Back to basics : NBDriver

- > ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજી મદ્રાસ (IIT - M) ના સંશોધકોએ કૃત્રિમ બુદ્ધિમત્તા (artificial intelligence) પર આધારિત ગાણિતિક મોડેલ (mathematical model) બનાવ્યું છે. આ AI ને અલ્ગોરિધમ સેલમાં ફેરફારો મળશે. જે કેન્સરનું કારણ બની શકે છે.
- > તે અલ્ગોરિધમ (DNA) માળખાનો અભ્યાસ કરે છે અને આનુવંશિક ફેરફારોને જવાબદાર ગણાવે છે જે કેન્સર પેદા કરવા માટે જવાબદાર છે. સરળ AI તકનીકોનો ઉપયોગ કરીને, આ સંસ્થાના સંશોધકોએ NBDriver (NEIGHBOURHOOD DRIVER) નામનું નવું પિડિક્શન એલ્ગોરિધમ વિકસાવ્યું છે અને પછી કેન્સરના વિવિધ ઓપન-સોર્સ ડેટાસેટ પર તેના પ્રદર્શનનું પરીક્ષણ કર્યું છે.

IIT મદ્રાસ :

- > ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજી મદ્રાસ ચેન્નાઈમાં સ્થિત છે. તેની સ્થાપના 1959 માં પશ્ચિમ જર્મનીની ભૂતપૂર્વ સરકારના નાણાકીય અને તકનીકી ટેકાથી કરવામાં આવી હતી. IIT -M ભારત સરકાર દ્વારા સ્થાપવામાં આવેલી IIT ત્રીજી હતી.

IIT દ્વારા કેન્સર પેદા કરનારા પરિવર્તનો અભ્યાસ કરવા માટેના AI ટૂલ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો. :

1. NBDriver (neighbourhood driver) એ AI ઉપકરણ છે. જેનો ઉપયોગ કોશિકાઓમાં કેન્સર પેદા કરવાના પરિવર્તનો (mutations) ના વિશ્લેષણમાં કરી શકાય છે.
2. IIT-M ના સંશોધકોએ કૃત્રિમ બુદ્ધિમત્તા પર આધારિત ગાણિતિક મોડેલ બનાવ્યું છે. આ AI ને અલ્ગોરિધમ સેલમાં ફેરફારો મળશે જે કેન્સરનું કારણ બની શકે છે.
3. ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજી મદ્રાસ (IIT-M) ચેન્નાઈમાં સ્થિત છે. તેની સ્થાપના 1959માં પશ્ચિમ જર્મનીની ભૂતપૂર્વ સરકારના નાણાકીય અને તકનીકી ટેકાથી કરવામાં આવી હતી.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2
(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3
(D) 1,2 અને 3

નાસાનું અવકાશયાન: NEA સ્કાઉટ

- તાજેતરમાં નેશનલ એરોનોટિક્સ એન્ડ સ્પેસ એડમિનિસ્ટ્રેશન (NASA) એ જાહેરાત કરી છે કે તેનું નવું અવકાશયાન (નેયર-અર્થ એસ્ટરોઈડ સઉટ્સ અથવા NEA સ્કાઉટ્સ) એ તમામ જરૂરી પરીક્ષણો પૂર્ણ કર્યો છે અને તેને સ્પેસ લોન્ચ સિસ્ટમ (SLS) રોકેટની અંદર સલામત રીતે સ્થાપિત કરવામાં આવ્યું છે.

Back to basics : NEA સ્કાઉટ્સ વિશે

- નાસાના એડવાન્સ્ડ એક્સપ્લોરેશન સિસ્ટમ (AES) પ્રોગ્રામ હેઠળ નજીકના પૃથ્વી એસ્ટરોઈડ સ્કાઉટ્સ અથવા NEA સ્કાઉટ્સ ક્યુબસેટ (CubeSat) તરીકે ઓળખાતું નાનું અવકાશયાન વિકસાવવામાં આવ્યું છે. આ AI ને અલ્ગોરિધમ સેલમાં ફેરફારો મળશે. જે કેન્સરનું કારણ બની શકે છે.
- AES ઝડપથી વિકસતી પ્રોટોટાઈપ સિસ્ટમ્સ, મુખ્ય ક્ષમતાઓનું પ્રદર્શન અને નીચી પૃથ્વીની ભ્રમણકક્ષાથી આગળ ભવિષ્યના માનવ મિશનો માટે ઓપરેશનલ ખ્યાલોને માન્ય રાખવા માટે અભિગમોનું પ્રણેતા છે.
- મુખ્ય ઉદ્દેશ પૃથ્વીની નજીકના લઘુગ્રહોમાંથી ઉડવાનો અને ડેટા એકત્રિત કરવાનો છે.
- લઘુગ્રહ સુધી પહોંચવામાં લગભગ બે વર્ષ લાગશે અને એસ્ટરોઈડનો સંપર્ક કરતી વખતે તે પૃથ્વીથી લગભગ ૯૩ મિલિયન માઈલ દૂર હશે.
- તે યુ. એસ. માં વિશેષ સૌર સેલ પ્રોપલ્શનનો ઉપયોગ કરવાનું પ્રથમ આંતરગ્રહીય મિશન પણ હશે. અત્યાર સુધી અવકાશયાન સૌર ઊર્જાનો ઉપયોગ તેમને શક્તિ આપવા અને મહત્વપૂર્ણ કાર્યો કરવા માટે કરી રહ્યું છે.
- આ પહેલી વાર હશે જ્યારે અવકાશયાન તેનો ઉપયોગ જોર અથવા થ્રસ્ટ ઉત્પન્ન કરવા અને આગળ વધવા માટે હવા તરીકે કરશે.
- તે ઘણા પેલોડ્સમાંનું એક છે જે આર્ટેમિસ-1 (Artemis) પર ઉડાન ભરશે, જે નવેમ્બર 2021 માં થવાની સંભાવના છે.
- Artemis | ઓરિયન અવકાશયાન અને SLS રોકેટની માવરહિત પરીક્ષણ ઉડાન હશે.

- તે જટિલ ઝડપી ઉડાન મિશનની શ્રેણીમાં પ્રથમ છે જે ચંદ્ર અને મંગળ પર માનવ સંશોધનને સક્ષમ બનાવશે.
- NEA સ્કાઉટ (NEA Scout) ને 2021 માં આર્ટેમિસ 1 પર સવાર અન્ય નાના ઉપગ્રહોના કાફલા સાથે ચંદ્ર માટે લોન્ચ કરવામાં આવ્યો હતો.
- NEA સ્કાઉટ ચંદ્ર પર તેનાં 86 ચોરસ મીટરના સૌર કોષને તૈનાત કરીને ચંદ્રની ભ્રમણકક્ષાની બહાર હશે, જે ધીરે ધીરે આગળ વધશે.
- તે નજીકના પૃથ્વીના લઘુગ્રહની મુસાફરી કરશે અને ધીરે ધીરે ઉડાન ભરશે, સપાટીની નજીકની છબીઓ કેપ્ચર કરશે.

મહત્વ

- NEA સ્કાઉટ્સ દ્વારા એકત્રિત કરવામાં આવેલી છબીઓ એસ્ટરોઈડના ભૌતિક ગુણધર્મો જેવા કે ભૂમણકક્ષા, કદ, વોલ્યુમ, રોટેશન, તેની આસપાસ ધૂળ અને કાટમાળ ના વિસ્તાર તેમજ તેની સપાટીના ગુણધર્મો વિશે મહત્વપૂર્ણ માહિતી પ્રદાન કરશે.
- આ અવકાશયાન સોલાર કુઝરનોમાર્ગ મોકળો કરશે, જે 2025 માં ઉડાન ભરતી વખતે 16 ગણી મોટી સફર (Sail) નો ઉપયોગ કરશે.
- પૃથ્વીની નજીકના લઘુગ્રહોનો અભ્યાસ અસરની સ્થિતિમાં સંભવિત નુકસાન ઘટાડવા માટે વ્યૂહરચના વિકસાવવામાં મદદ કરી શકે છે.
- જોખમ ઘટાડવા, અસરકારકતા વધારવા અને રોબોટિક અને માનવ અવકાશ સંશોધનની ડિઝાઈન અને કામગીરીમાં સુધારો કરવા માટે શું જરૂરી છે તે નક્કી કરવા માટે ડેટાનો ઉપયોગ કરી શકાય છે.

પૃથ્વીની નજીકની વસ્તુઓ (NEOs)

- પૃથ્વીની નજીકની વસ્તુઓ શરીર/લઘુગ્રહો અથવા ધૂમકેતુ ઓ છે જે તેની ભ્રમણકક્ષાની નજીકથી પસાર થાય છે જે પૃથ્વી માટે ખતરો છે. આ લઘુગ્રહો મોટે ભાગે બરફ અન ધૂળ ના કણોથી બનેલા હોય છે.
- NEO કેટલીક વાર સૂર્યની પરિક્રમા કરતી વખતે પૃથ્વીની નજીક આવે છે.
- નાસાનું સેન્ટર ફોર નિયર-અર્થ ઓબ્જેક્ટ સ્ટડી (CNEOS) એસ્ટરોઈડ વોચ વિજેટ મારફતે પદાર્થોને સમય અને અંતર નક્કી કરે છે જ્યારે તેઓ પૃથ્વીની નજીક હોય છે.

એસ્ટરોઈડ્સ

- આ સૂર્યની પરિક્રમા કરતા ખડકાળ બોડો છે જે ગ્રહો કરતા ઘણા નાના છે. તેમને નાના ગ્રહો (Minor Planets) તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

- નાસાના જણાવ્યા અનુસાર, અત્યાર સુધી જાણીતા લઘુ ગ્રહોની સંખ્યા (4.6 અબજ વર્ષ પહેલા સૌરમંડળની રચના દરમિયાન અવશેષો) 9,94,383 છે.
- લઘુગ્રહોને ત્રણ કેટેગરીમાં વિભાજિત કરવામાં આવ્યા છે :
- પ્રથમ કેટેગરીમાં મંગળ અને ગુરુ વચ્ચેના લઘુગ્રહપટ્ટા/પટ્ટીમાં જોવા મળતા લઘુગ્રહોનો સમાવેશ થાય છે. એક અંદાજ મુજબ આ પટ્ટામાં 1.1-1.9 મિલિયન લઘુગ્રહો છે.
- ટ્રોજનને બીજી કેટેગરી હેઠળ શામેલ કરવામાં આવ્યા છે. ટ્રોજન એ લઘુગ્રહો છે. જે મોટા ગ્રહ સાથે ભ્રમણકક્ષા (Orbit) વહેંચે છે.
- ત્રીજી કેટેગરી પૃથ્વી નજીક લઘુગ્રહો, નજીકના પૃથ્વી લઘુ ગ્રહો (NEA) ની છે, જે પૃથ્વીની નજીકથી પસાર થતી ભ્રમણ કક્ષાને પાર કરતા લઘુગ્રહોને અર્થ ક્રોસર્સ (Earth - crosser) કહેવામાં આવે છે.
- અવા 10,000થી વધુ લઘુગ્રહો જાણીતા છે, જેમાંથી 14,000 ને સંભવિત જોખમી લઘુગ્રહો (Potentially Hazardous Asteroid - PHA) તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા છે.
- PHA કેટેગરીમાં ન્યૂનતમ ભ્રમણકક્ષા તફાવત અંતર (Minimum Orbit Intersection Distance

MODD)0.05 AU અથવા તેનાથી ઓછા ધરાવતા એટરોઈડનો સમાવેશ થાય છે. તેમજ 'એબ્સોલ્યુટ મેનિટ્યુડ' (Absolute Magnitude-h) 22.0 કે તેથી ઓછી હોવી જોઈએ.

- પૃથ્વી અને સૂર્ય વચ્ચેનું અંતર ખગોળીય એકમ (Astronomical Unit-AU) દ્વારા સૂચવવામાં આવે છે.

નાસાનું નવું અવકાશયાન NEA સ્કાઉટ વિશે નીચે ના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- NEA સ્કાઉટસએ તમામ જરૂરી પરીક્ષણો પૂર્ણ કર્યા છે અને તેને સ્પેસ લોન્ચ સિસ્ટમ (SLS) રોકેટની અંદર સલામત રીતે સ્થાપિત કરવામાં આવ્યું છે.
- મુખ્ય ઉદ્દેશ પૃથ્વીની નજીકના લઘુગ્રહોમાંથી ઉડવાનો અને ડેટા એકત્રિત કરવાનો છે.
- PHA એ લઘુગ્રહો છે જે પૃથ્વીની નજીકથી પસાર થતાં પૃથ્વી માટે ખતરો પેદા કરે તેવી સંભાવના છે.
- આ અવકાશયાન સોલાર કુઝરનો માર્ગ મોકળો કરશે, જે 2025માં ઉડન ભરતી વખતે 16 ગણી મોટી સફર (Sail) નો ઉપયોગ કરશે.

GUJARAT PUBLIC SERVICE COMMISSION

GPSC

GPSCની એકઝામ પેટર્ન સમજવાની એકમાત્ર માસ્ટર કી

GPSC CLASS 1/2, STI, PI, Dy. SO, Dy. MAMLATDAR, A.O., GUJ ENGINEERING SERVICE, તથા લેકચરર અને આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસરના પેપરોનો સમાવેશ

અગાઉની પરીક્ષાઓના પ્રશ્નોનો ગ્રંથ

TOTAL QUESTIONS **7700+**

2017 થી લઈ 2020 સુધીના પેપરોનો સમાવેશ

INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

સંપાદક મૌલિક ગોધિયા

LATEST EDITION

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1,2 અને 3
(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

હાઈ અલ્ટિટ્યૂડ બલૂન દ્વારા ઈન્ટરનેટ

- યુ. એસ. એ તાજેતરમાં ક્યુબામાં 'હાઈ અલ્ટિટ્યૂડ બલૂન' મારફતે લોકો સુધી ઈન્ટરનેટ ફેલાવવાની યોજના બનાવી હતી જ્યારે તેમની સરકારે ઈન્ટરનેટ એક્સેસને અવરોધિત કરી હતી.
- અધિકારો પર પ્રતિબંધ, ખોરાક અને દવાઓની અછત અને કોવિડ-19 રોગચાળા સામે સરકારની નબળી પ્રતિક્રિયા સામે ક્યુબામાં લાંબા સમયથી વિરોધ પ્રદર્શન ચાલી રહ્યું છે.

Back to Basics :

ઈન્ટરનેટ માટે હાઈ અલ્ટિટ્યૂડ બલૂન :

- તેઓ સામાન્ય રીતે 'લૂન બલૂન' તરીકે ઓળખાય છે. કારણ કે ઈન્ટરનેટ પ્રદાન કરવા માટે પ્રોજેક્ટ લૂન હેઠળ અગાઉ હાઈ અલ્ટિટ્યૂડ બલૂનનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો હતો.
- તેઓ સામાન્ય પ્લાસ્ટિક પોલિથીનથી બનેલા છે અને ટેનિસ કોર્ટના કદના છે.
- તેઓ સોલર પેનલ દ્વારા સંચાલિત છે અને જમીન પર સોફ્ટવેર દ્વારા નિયંત્રિત છે.
- હવામાં હોય ત્યારે તેઓ 'ફ્લોટિંગ સેલ ટાવર્સ' તરીકે કામ કરે છે અને ગ્રાઉન્ડ સ્ટેશનો અને વ્યક્તિગત ઉપકરણોમાં ઈન્ટરનેટ સિગ્નલનું પરિવહન કરે છે.
- તેઓ વ્યાપારી જેટલાઈનર માર્ગો (પૃથ્વીથી 60,000 થી 75,000 ફૂટ ઉપર) પર ઉડાન ભરે છે.
- તેઓ પૃથ્વી પર પાછા ફરતા 100 દિવસથી વધુ સમય સુધી ઊર્ધ્વમંડળમાં રહે છે.
- દરેક ફૂગ્ગો હજારો લોકોને સેવા આપી શકે છે, પરંતુ ઊર્ધ્વમંડળની કઠોર પરિસ્થિતિઓ દર પાંચ મહિને તેમને બદલવામાં અને ફૂગ્ગાઓને નિયંત્રિત કરવામાં મુશ્કેલી લાવી શકે છે.

આવશ્યકતાઓ

- નેટવર્ક :
- ફૂગ્ગાઓથી આગળ, તેને આ વિસ્તારમાં ગ્રાઉન્ડ સર્વિસ અને કેટલાક ઉપકરણો પ્રદાન કરવા માટે ટેલિકોમ્યુનિકેશન સાથે નેટવર્ક ઈન્ટિગ્રેશનની જરૂર હતી.

- તેને સ્થાનિક નિયમનકારોની પરવાનીગીની પણ જરૂર છે પરંતુ ક્યુબન સરકાર દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવે તેવી શક્યતા નથી.

મહત્વ

- સુલભ :
- ફોન કંપનીઓને જરૂર પડે તો તેમનું કવરેજ વિસ્તૃત કરવાની મંજૂરી આપીને, બલૂનનો ઉદ્દેશ કેબલ મૂકવા અથવા સેલ ટાવર બનાવવા દેશોને સસ્તો વિકલ્પ પૂરો પાડવાનો છે.

દૂરના વિસ્તારોમાં પ્રવેશ

- આ દૂરના અને ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં ઈન્ટરનેટનો ઉપયોગ કરવા માટે સક્ષમ છે જ્યાં હાલની જોગવાઈઓ હેઠળ નબળી સેવા પૂરી પાડવામાં આવી રહી છે અને કુદરતી આપત્તિઓ દરમિયાન અસરગ્રસ્ત વિસ્તારોમાં સંદેશાવ્યવહાર સુધારવામાં સક્ષમ છે.

પડકારો

- બિનઉપયોગી બેન્ડ જરૂરી :
- ક્યુબામાં જોડાણ પ્રસારિત કરવા માટે સ્પેક્ટ્રમ અથવા રેડિયો ફ્રિક્વન્સીના બિનઉપયોગી બેન્ડની જરૂર પડશે અને સ્પેક્ટ્રમનો ઉપયોગ ઘણીવાર રાષ્ટ્રીય સરકારો દ્વારા નિયંત્રિત કરવામાં આવે છે.
- જે કોઈ આ પ્રકારનો પ્રયાસ કરે છે તેણે સ્પેક્ટ્રમનો મફત બ્લોક શોધવો પડશે જેમાં દખલ કરવામાં આવશે નહિ.

બિનવળતર કારક

- લાંબા ગાળે બલૂન અથવા ડ્રોન સંચાલિત નેટવર્ક પોસાય તેવી શક્યતા નથી.
- ઓપરેશનલ પડકાર :
- બલૂનની સ્થિતિનો યોગ્ય નકશો બનાવવા માટે આલ્ગોરિધમ્સ વિકસાવવા, ખરાબ હવામાનને પહોંચી વળવા માટે સારી વ્યૂહરચના નક્કી કરવી અને બિન-નવીનીકરણીય સંસાધનો પર આધાર રાખવાની ચિંતા ને દૂર કરવી એ અન્ય પડકારો છે.

પ્રોજેક્ટ લૂન (Project Loon):

- તેને 2011માં ગૂગલ (Google)ની પેરેન્ટ કંપની આલ્ફાબેટ (Alphabet) દ્વારા લોન્ચ કરવામાં આવી હતી. તે ગ્રામીણ અને અંતરિયાળ વિસ્તારોમાં ઈન્ટરનેટ કનેક્ટિવિટી પ્રદાન કરવા માટે રચાયેલા સ્ટ્રેટોસ્ફિયરમાં ફૂગ્ગાઓનું નેટવર્ક હતું.
- આ પ્રોજેક્ટ જાન્યુઆરી 2020 માં બંધ કરવામાં આવ્યો હતો કારણ કે તે વ્યાવસાયિક રીતે વ્યવહારુ ન હતું.

- શટડાઉન પહેલાં લૂન બલૂન સ્થાનિક ટેલિકોમ્યુનિકેશન સાથે ભાગીદારી દ્વારા કેન્યાના પર્વતી વિસ્તારોમાં સેવા આપી રહ્યો હતો.
- આ સેવાએ તુફાન મારિયા પછી પ્યુર્ટો રિકોમાં વાયરલેસ સંદેશાવ્યવહાર પ્રદાન કરવામાં પણ મદદ કરી હતી.

હાર્ડ અલ્ટિગયૂડ બલૂન દ્વારા ઈન્ટરનેટ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. તે સામાન્ય રીતે 'લૂન બલૂન' તરીકે ઓળખાય છે. કારણ કે ઈન્ટરનેટ પ્રદાન કરવા માટે પ્રોજેક્ટ લૂન હેઠળ અગાઉ હાર્ડ અલ્ટિગયૂડનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો હતો.
2. તેઓ વ્યાપારી જેટલાઈનર માર્ગો (પૃથ્વીથી 60,000 થી 75,000 ફૂટ ઉપર) પર ઉડાન ભરે છે.
3. આ દૂરના અને ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં ઈન્ટરનેટનો ઉપયોગ કરવા માટે સક્ષમ છે જ્યાં હાલની જોગવાઈઓ હેઠળ નબળી સેવાઓ પૂરી પાડવામાં આવી રહી છે.
4. લાંબા ગાળે બલૂન અથવા ડ્રોન સંચાલિત નેટવર્ક પોસાય તેવી શક્યતા નથી.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1,2 અને 3
(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

Project 75 - India : સરકારે 6 સબમરીનના નિર્માણ માટે 50,000 કરોડ રૂપિયા જાહેર કર્યા

- પ્રોજેક્ટ 75 –ઈન્ડિયા (Project 75-India) હેઠળ સરકારે છ પરંપરાગત ડીઝલ-ઈલેક્ટ્રિક સબમરીનના નિર્માણ માટે 50,000 કરોડ રૂપિયાનું ટેન્ડર બહાર પાડ્યું છે. આ સબમરીન મુંબઈના મજાગોન ડોકયાર્સ લિમિટેડમાં બનાવવામાં આવી રહેલી સ્કોર્પીન ક્લાસ સબમરીન કરતા મોટી હશે.
- સંરક્ષણ મંત્રાલય દ્વારા પ્રોજેક્ટ-75 ભારત હેઠળ છ પરંપરાગત સબમરીનના નિર્માણ માટે રૂા. 50,000 કરોડ નું ટેન્ડર બહાર પાડવામાં આવ્યું છે. Larsen and Toubro અને Mazagon Dockyards Limited ને ટેન્ડર બહાર પાડવામાં આવ્યા છે.
- બંને ભારતીય કંપનીઓ હવે જર્મની, ફ્રાન્સ, દક્ષિણ કોરિયા, રશિયા અને સ્પેનની કંપનીઓ સહિત પાંચ વૈશ્વિક મૂળ ઉપકરણ ઉત્પાદકો (original equipment manufactures) માંથી એક-એક ભાગીદારની પસંદગી કરશે.

- સબમરીન ભારે ફાયર પાવરથી સજ્જ હશે અને તેમાં ઓછામાં ઓછી 12 લેન્ડ એટેક ક્રુઝ મિસાઈલ્સ (LACM) સાથે એન્ટી શિપ ક્રુઝ મિસાઈલ્સ (ASCM) હશે.
- ભારતને સંરક્ષણ ઉપકરણ ઉત્પાદન કેન્દ્ર તરીકે પ્રોત્સાહન આપવાના ઉદ્દેશ સાથે પ્રોજેક્ટ હાથ ધરવામાં આવી રહ્યો છે.
- આ પ્રોજેક્ટનો બીજો ઉદ્દેશ દુશમાં સંશોધન અને ઔદ્યોગિક ઈકોસિસ્ટમ સ્થાપિત કરવાનો છે જે ભારતીય સશસ્ત્ર દળોની ભવિષ્યની તમામ જરૂરિયાનોને પહોંચી વળવામાં સક્ષમ હશે.

Back to basics : Project 75 - India :

- પ્રોજેક્ટ 75- ઈન્ડિયા સરકાર દ્વારા શરૂ કરવામાં આવી રહેલા સૌથી છ મોટા મેક ઈન ઈન્ડિયા પ્રોજેક્ટ્સમાંનો એક છે. આ કામ ઈન્ડો-પેસિફિક ક્ષેત્રની સુરક્ષા અને આત્મનિર્ભરતા સુનિશ્ચિત કરવા માટે કરવામાં આવી રહ્યું છે.

Project 75-India : વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો. :

1. Project 75-India સરકારે છ પરંપરાગત ડીઝલ-ઈલેક્ટ્રિક સબમરીન નિર્માણ માટે 50,000 કરોડ રૂપિયાનું ટેન્ડર બહાર પાડ્યું છે.
2. Larsen and Toubro અને Mazagon Dockyards Limited ને ટેન્ડર બહાર પાડવામાં આવ્યા છે.
3. ભારતને સંરક્ષણ ઉપકરણ ઉત્પાદન કેન્દ્ર તરીકે પ્રોત્સાહન આપવાના ઉદ્દેશ સાથે આ પ્રોજેક્ટ હાથ ધરવામાં આવી રહ્યો છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2
(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3
(D) 1, 2 અને 3

રશિયાએ S-500 એર ડિફેન્સ મિસાઈલ સિસ્ટમનું પરીક્ષણ કર્યું

- 20 જુલાઈ, 2021 ના રોજ રશિયાએ જાહેરાત કરી હતી કે તેણે દેશની દક્ષિણ તાલીમ રેન્જમાં તેની નવી એર ડિફેન્સ મિસાઈલ સિસ્ટમ S-500 નું સફળતા પૂર્વક પરીક્ષણ કર્યું છે.

Back to basics : S-500 એર ડિફેન્સ મિસાઈલ સિસ્ટમ (S-500 Air Defence Missile Systems) :

- રશિયાએ જાહેરાત કરી હતી કે S-500 વિશ્વની સૌથી અદ્યતન એન્ટી મિસાઈલ સિસ્ટમ છે અને તેની રેન્જ 600 કિમી થવાની સંભાવના છે. મિસાઈલ સિસ્ટમ અવકાશમાં થી થયેલા હુમલાનો સામનો કરવામાં પણ સક્ષમ છે. આ મિસાઈલ સિસ્ટમનું પરીક્ષણ ક્યુસ્ટિન યાર (Kapustin

Yar) ટ્રેનિંગ ગ્રાઉન્ડ પર કરવામાં આવ્યું હતું અને લાઈવ ફાર એક્સસાઈઝ કરવામાં આવી હતી મિસાઈલોએ સફળતા પૂર્વક હાઈસ્પીડ બેલિસ્ટિક ટાર્ગેટને કટકાર્યો. પરીક્ષણો સફાઈપૂર્વક પૂર્ણ થયા બાદ, પ્રથમ S-500 સિસ્ટમ જેને ટ્રિઅમ્ફાટોએમ (Triumfator-M) અને પ્રોમેથિયસ (Prometheus) તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે, તેને મોસ્કો શહેરની બહાર એર ડિફેન્સ યુનિટમાં મૂકવામાં આવશે.

S-500 એર ડિફેન્સ મિસાઈલ સિસ્ટમનો વિકાસ

- આ મિસાઈલ સિસ્ટમનો વિકાસ સમયાંતરે વર્ષો પાછળ થઈ રહ્યો છે. સેનાએ અગાઉ જાહેરાત કરી હતી કે આર્મીને 2020 માં પ્રથમ S-500 સિસ્ટમ મળવાનું શરૂ થશે.

રશિયા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલા અન્ય પરીક્ષણો :

- રશિયાએ જાહેરાત કરી હતી કે તેણે તેની ઝિરકોન હાઈપરસોનિક ક્રુઝ મિસાઈલ (Zircon Hypersonic Cruise Missile) નું વધુ એક સફળ પરીક્ષણ કર્યું છે. ઝિરકોન રશિયાના શસ્ત્રગારનો નવો ભાગ છે.

રશિયાએ કરેલ S-500 એર ડિફેન્સ મિસાઈલ સિસ્ટમનું પરીક્ષણ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. રશિયાએ જાહેરાત કરી હતી કે S-500 વિશ્વની સૌથી અદ્યતન એન્ટી મિસાઈલ સિસ્ટમ છે અને તેની રેન્જ 600 કિમી થવાની સંભાવના છે.
2. તેને મોસ્કો શહેરની બહાર એર ડિફેન્સ યુનિટમાં મૂકવામાં આવશે.
3. આ મિસાઈલ સિસ્ટમનો વિકાસ સમયાંતરે વર્ષો પાછળ જઈ રહ્યો છે. સેનાએ અગાઉ જાહેરાત કરી હતી કે આર્મીને 2020માં S-500 પ્રથમ સિસ્ટમ મળવાનું શરૂ થશે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2
(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3
(D) 1, 2 અને 3

DRDOએ હાઈ પાવર બીટા ટાઈટેનિયમ એલોય વિકસાવ્યું

- ભારતના સંરક્ષણ સંશોધન અને વિકાસ સંગઠન (DRDO) દ્વારા ઉચ્ચ શક્તિની ટાઈટેનિયમ મિશ્રધાતુ વિકાસવામાં આવી છે. આ મિશ્રધાતુ એરોસ્પેસ સ્ટ્રક્ચરલ ફોર્જિંગમાં એપ્લિકેશન-સ માટે વિકસાવવામાં આવી છે.

Back to basics : ટાઈટેનિયમ એલોય

(Titanium Alloy)

- ટાઈટેનિયમ મિશ્રધાતુઓ તેની લવચીકતા, ઉચ્ચ તાકાત, ફેકચર તાકાતને કારણે અનન્ય છે જે તેને વિવિધ વિમાન માળખાગત એપ્લિકેશનો (aircraft structural applications) માટે ફાયદાકારક બનાવે છે.
- તદુપરાંત, સ્ટીલ કરતાં તેના શ્રેષ્ઠ કાટ પ્રતિકારક (corrosion resistance) ને કારણે આ મિશ્રધાતુનો આયુષ્ય સમયગાળો ખર્ચ પ્રમાણમાં ઓછો હોય છે. જે તેને વિમાનની માળખાકીય એપ્લિકેશનો માટે ખૂબ ફાયદાકારક બનાવે છે.
- તદુપરાંત, સ્ટીલ કરતાં તેના શ્રેષ્ઠ કાટ પ્રતિકારક (corrosion resistance) ને કારણે આ મિશ્રધાતુનો આયુષ્ય સમયગાળો ખર્ચ પ્રમાણમાં ઓછો હોય છે. જે તેને વિમાનની માળખાકીય એપ્લિકેશનો માટે ખૂબ ફાયદાકારક બનાવે છે.

S-500 એર ડિફેન્સ મિસાઈલ સિસ્ટમનો વિકાસ :

- આ મિસાઈલ સિસ્ટમનો વિકાસ સમયાંતરે વર્ષો પાછળ થઈ રહ્યો છે. સેનાએ અગાઉ જાહેરાત કરી હતી કે આર્મીને 2020 માં પ્રથમ S-500 સિસ્ટમ મળવાનું શરૂ થશે.

રશિયા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલા અન્ય પરીક્ષણો :

- DRDO એ એ જણાવ્યું હતું કે એલોયનો ઉપયોગ સ્લેટ અને ફ્લેપ ટ્રેક્સ, લેન્ડિંગ ગિયરમાં ડ્રોપ લિંક્સ અને લેન્ડિંગ ગિયર વગેરે સહિત વિવિધ રીતે કરી શકાય છે.
- એરોનોટિકલ ડેવલપમેન્ટ એજન્સી (Aeronautical Development Agency - ADA) દ્વારા નજીકના ભવિષ્યમાં આ મિશ્રધાતુ સાથે બદલી શકાય તેવા 15થી વધુ સ્ટીલ ઘટકોની ઓળખ કરવામાં આવી છે.

મિશ્રધાતુનું માળખું (composition of the Alloy)

- આ હાઈ પાવર એલોય, Ti-10V-2Fe-3Al માં આર્થન, વેનાડિયમ અને એલ્યુમિનિયમ છે. ડિફેન્સ મેટલર્જીકલ રિસર્ચ લેબોરેટરી (DRDO) એ આ હાઈ પાવર ટાઈટેનિયમ એલોય વિકસાવી છે.

DRDO હાઈ પાવર બીટા ટાઈટેનિયમ એલોય વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. સંરક્ષણ સંશોધન અને વિકાસ સંગઠન (DRDO) દ્વારા ઉચ્ચ શક્તિની ટાઈટેનિયમ મિશ્રધાતુ વિકસાવવામાં આવી છે.
2. ટાઈટેનિયમ મિશ્રધાતુઓ તેની લવચીકતા, ઉચ્ચ તાકાત, ફેકચર તાકાતને કારણે અનન્ય છે જે તેને વિવિધ વિમાન માળખાગત એપ્લિકેશનો માટે ફાયદાકારક બનાવે છે.

3. DRDO એ જણાવ્યું હતું કે એલોયનો ઉપયોગ સ્લેટ અને ફલેપ ટ્રેક્સ, લેન્ડિંગ ગિયરમાં ડ્રોપ લિંક્સ અને લેન્ડિંગ ગિયર વગેરે સહિત વિવિધ રીતે કરી શકાય છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2
- (B) ફક્ત 2 અને 3
- (C) ફક્ત 1 અને 3
- (D) 1, 2 અને 3

2. AMLEX દર્દીના ઓક્સિજન પ્રવાહને સુભેળ કરે છે. આમ, ઓક્સિજનના પ્રવાહને નિયંત્રિત કરીને, તે બગાડ ઘટાડે છે.

3. AMLEX ઉપકરણ દર્દીના શ્વાસ અને શ્વાસ સાથે ઓક્સિજનના પ્રવાહને એડજસ્ટ કરવામાં મદદ કરશે અને આ રીતે મોટી માત્રામાં ઓક્સિજનને જાળવવામાં મદદ કરશે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2
- (B) ફક્ત 2 અને 3
- (C) ફક્ત 1 અને 3
- (D) 1, 2 અને 3

IIT રોપરે પ્રથમ ઓક્સિજન રેશનિંગ ડિવાઈસ AMLEX ને તેના પ્રકારનું વિકસાવ્યું

- > "AMLEX" એ ઓક્સિજન રેશનિંગ ઉપકરણ છે, જે ભારતમાં આ પ્રકારનું પ્રથમ ઉપકરણ છે, જે ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજી, રોપરના સંશોધકો દ્વારા વિકસાવવામાં આવ્યું છે. આ ઉપકરણ દર્દી દ્વારા સિલિન્ડરમાં થી ઓક્સિજનના પ્રવાહને નિયંત્રિત કરીને, તે બગાડ (wastage) ઘટાડે છે.
- > તે ખાસ કરીને ઓક્સિજન સિલિન્ડરનું આયુષ્ય વધારશે અને આ રીતે દર્દીઓ તેમજ હોસ્પિટલો માટે ઘણા પૈસા બચાવશે. કોરોના વાયરસની બીજી લહેર દરમિયાન દેશમાં પ્રવાહી તબીબી ઓક્સિજનની માંગ અનેક ગણી વધી ગઈ હતી અને દેશના ઘણા લોકોને ઓક્સિજનની અછતનો સામનો કરવો પડ્યો હતો.
- > શ્વાસ લેતી વખતે, ઓક્સિજન સિલિન્ડર અથવા પાઈપમાં ઓક્સિજન વપરાશકર્તા દ્વારા બાકી રહેલા CO2 સાથે બહાર ધકેલવામાં આવે છે. તેનાથી મોટી માત્રામાં ઓક્સિજન બગાડ થાય છે. તદુપરાંત, માર્સ્કમાં ઓક્સિજનનો સતત પ્રવાહ હોવાથી શ્વાસ અને શ્વાસ વચ્ચેના ગાળા દરમિયાન છિદ્રમાંથી મોટી માત્રામાં ઓક્સિજન છોડવામાં આવે છે.
- > AMLEX ઉપકરણ દર્દીના શ્વાસ અને શ્વાસ સાથે ઓક્સિજનના પ્રવાહને એડજસ્ટ કરવામાં મદદ કરશે અને આ રીતે મોટી માત્રામાં ઓક્સિજનને જાળવવામાં મદદ કરશે. આ ઉપકરણ દર્દીને શ્વાસ લેવા માટે જરૂરી માત્રામાં ઓક્સિજન પૂરો પાડશે.
- > AMLEX ના શોધકોએ કહ્યું છે કે તેઓ આશા રાખે છે કે તેઓ જે ઉપકરણ બનાવે છે તે ઓક્સિજનના બગાડને બચાવવામાં અને દર્દીઓની મદદ કરવામાં મદદ કરશે.

IIT રોપરે ઓક્સિજન રેશનિંગ ડિવાઈસ AMLEX વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. AMLEX" એ ઓક્સિજન રેશનિંગ ઉપકરણ છે, જે ભારતમાં આ પ્રકારનું પ્રથમ ઉપકરણ છે.

DRDOએ નવી પેટીની આકાશ મિસાઈલનું પરીક્ષણ કર્યું (આકાશ-NG)

- > સપાટીથી હવાઈ મિસાઈલ નવી પેટીની આકાશ મિસાઈલ (આકાશ- NG) નું 21 જુલાઈ, 2021નો રોજ ઓડિશાના દરિયાકાંઠે ઈન્ટિગ્રેટેડ ટેસ્ટ રેન્જ (Integrated Test Range - ITR)થી સફળતાપૂર્વક પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > 80 કિમીની રેન્જ ધરાવતા આકાશ-NGની રેન્જ ઓરિજિનલ રેન્જ કરતાં વધુ સારી છે, જેની રેન્જ લગભગ 25 કિમી છે.
- > આ પરીક્ષણ જમીન આધારિત પ્લેટફોર્મ પરથી કમાન્ડ, કન્ટ્રોલ અને કોમ્યુનિકેશન સિસ્ટમ, મલ્ટિફંક્શન રડાર અને લોન્ચર જેવા તમામ શસ્ત્રો પ્રણાલી તત્વો સાથે હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.
- > DRDL હૈદરાબાદ, DRDOની અન્ય પ્રયોગશાળાઓના સહયોગથી આ મિસાઈલ સિસ્ટમવિકસાવી છે.
- > આ લોકાર્પણ પ્રસંગે ભારતીય વાયુસેનાના પ્રતિનિધિઓ પણ હાજર હતા.
- > આ પરીક્ષણના ફ્લોઈટ ડેટાને કેમ્ચર કરવા માટે રડાર, ટેલિમેટ્રી અને ઈલેક્ટ્રો-ઓપ્ટિકલ ટ્રેકિંગસિસ્ટમ્સ તૈનાત કરવામાં આવી હતી.
- > મિસાઈલે દર્શાવ્યું છે કે તે તેની ઉચ્ચ ગતિશીલતાને કારણે ઝડપી હવાના જોખમોને સરળતાથી નિષ્ક્રિય કરી શકે છે.
- > પરીક્ષણ દરમિયાન મળેલા સંપૂર્ણ ફ્લોટ ડેટાએ શસ્ત્ર પ્રણાલીના સફળ પ્રદર્શનનીસ પુષ્ટિ કરી છે. આકાશ- NG શસ્ત્ર પ્રણાલી ભારતીય વાયુસેનાના શસ્ત્રગારને મજબૂત બનાવશે. પ્રોડક્શન એજન્સીઓ BDL અને BELએ પણ આ ટ્રાયલમાં ભાગ લીધો હતો.

DRDOએ કરેલ નવી પેટીની આકાશમિસાઈલનું પરીક્ષણ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. 80 કિમીની રેન્જ ધરાવતા આકાશ-NGની રેન્જ ઓરિજિનલ વર્ઝન કરતાં વધુ સારી છે, જેની રેન્જ લગભગ 25 કિમી છે.

2. હેદરાબાદે DRDOની અન્ય પ્રયોગશાળાઓના સહયોગથી આ મિસાઈલ સિસ્ટમ વિકસાવી છે.
 3. મિસાઈલે દર્શાવ્યું છે કે તે તેની ઉચ્ચ ગતિશીલતાને કારણે ઝડપી હવાના જોખમોને સરળતાથી નિષ્ક્રિય કરી શકે છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1 અને 2
 - (B) ફક્ત 2 અને 3
 - (C) ફક્ત 1 અને 3
 - (D) 1, 2 અને 3

3. આ મિસાઈલ અત્યાધુનિક ઈન્ફારેડ ઈમેજિંગ શોધકો અને અદ્યતન ઐવિઓનિક્સની સજ્જ છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1 અને 2
 - (B) ફક્ત 2 અને 3
 - (C) ફક્ત 1 અને 3
 - (D) 1, 2 અને 3

DRDOએ મેન-પોર્ટેબલ એન્ટી-ટેન્ક ગાઈડેડ મિસાઈલનું પરીક્ષણ કર્યું

- ભારતના સંરક્ષણ સં શોધન અને વિકાસ સંગઠન (DRDO) દ્વારા સ્વદેશી રીતે વિકસાવવામાં આવેલી "મેન-પોર્ટેબલ એન્ટી ટેન્ક ગાઈડેડ મિસાઈલ (MPATGM)" નામની માર્ગદર્શિત મિસાઈલનું સફળ પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે.
- આ મિસાઈલને લોન્ચ કરવા માટે થર્મલ સાઈટ સાથે સંકલિત માનવ-પોર્ટેબલ લોન્ચરનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.
- સીધા હુમલાના મોડમાં, મિસાઈલે પ્રભાવશાળી ચોકસાઈ સાથે લક્ષ્યને સફળતાપૂર્વક નષ્ટ કર્યું.
- DRDOને એક નિવેદન જારી કરીને જણાવ્યું હતું કે જે મિશનની તપાસ કરવામાં આવી રહી છે તેના ઉદ્દેશો સફળતાપૂર્વક પૂર્ણ થયા છે. મિસાઈલનું મહત્તમ અને ન્યૂનતમ રેન્જ માટે સફળતાપૂર્વક પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું.

Back to basics : મેન-પોર્ટેબલ એન્ટી ગાઈડેડ મિસાઈલ (MPATGM) :

- આ મિસાઈલ અત્યાધુનિક ઈન્ફારેડ ઈમેજિંગ શોધકો અને અદ્યતન ઐવિઓનિક્સથી સજ્જ છે.
- હુમલો-પોર્ટેબલ મિસાઈલને 15 કિગ્રાથી ઓછા વજન સાથે મહત્તમ 5 કિમીની રેન્જ સાથે ડિઝાઈન કરેલા ટ્રાઈપોડનો ઉપયોગ કરીને લોન્ચ કરવામાં આવી છે.
- વધુ માર્ગદર્શિત ફ્લાઈટ પરીક્ષણ (Guided Flight Tests) નું આયોજન કરવામાં આવી રહ્યું છે.

DRDOએ કરેલ પરિક્ષણ મેન-પોર્ટેબલ એન્ટી-ટેન્ક ગાઈડેડ મિસાઈલ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. આ મિસાઈલને લોન્ચ કરવા માટે થર્મલ સાઈટ સાથે સંકલિત માનવ-પોર્ટેબલ લોન્ચરનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.
2. DRDOને એક નિવેદન જારી કરીને જણાવ્યું હતું કે, જે મિશનની તપાસ કરવામાં આવી રહી છે તેના ઉદ્દેશો સફળતાપૂર્વક પૂર્ણ થયા છે.

રશિયા ભારતને 21 MIG-

29 ફાઈટર જેટ્સ સપ્લાય કરશે.

- 2020માં ભારતીય વાયુસેનાને રશિયા તરફથી 12 સુ-30 MKI ઉપરાંત 21 મિગ-29 ફાઈટર જેટની ખરીદી માટે સંરક્ષણ મંત્રાલય તરફથી મંજૂરી મળી હતી. તાજેતરમાં એનો અહેવાલોમાં રશિયાની ફેડરલ સર્વિસ ફોર મિલિટરી-ટેકનિકલ કોઓપરેશનના પ્રવક્તાએ જણાવ્યું હતું કે રશિયા ભારતને 21 મિગ-29 ફાઈટર જેટ સપ્લાય કરશે.
- ભારતીય વાયુસેના (IAF)એ ભારત સરકારને રશિયા પાસેથી નવા ફાઈટર જેટ્સ ખરીદવા વિનંતી કરી હતી, જેમાં 12 સુખોઈ અને MKI અને મિગ 29 ન સમાવેશ થાય છે.
- ભારતીય વાયુસેના પાસે મિગ-29 ફાઈટર એરક્રફ્ટની એરફ્રેમની તપાસ માટે એક અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવ્યો છે.
- હાલમાં, વાયુસેના પાસે મિગ 29ના ત્રણ સ્કવોડ્રન છે જે નિયમિત પણે અપગ્રેડ કરવામાં આવે છે. અને વિવિધ હવાઈ સંરક્ષણ ભૂમિકાઓ માટે વિશ્વસનીય છે.

Back to basics : મિગ 29 :

- સોવિયેત યુનિયન દ્વારા ડિઝાઈન કરવામાં આવેલું મિકોયન મિગ-29 ટૂવિન એન્જિન ફાઈટર એરક્રાફ્ટ છે. તે 1970ના દાયકામાં સુખોઈ સુ-27 સાથે વિકસાવવામાં આવ્યું હતું, જેથી F-16 ફાઈટિંગ ફાલ્કન અને F-15 ઈગલ જેવા CS ફાઈટર જેટ્સનો સામનો કરી શકે. 1982માં, મિગ-29એ સોવિયેત વાયુસેના માટે સેવામાં પૂવેશ કર્યો. આ વિમાન એર-ટુ-સરફેસ મિસાઈલનો અને અન્ય કેટલીક લડાયક સામગ્રીથી સજ્જ છે.

રશિયા ભારત 21 MIG-29 ફાઈટર જેટ્સ વશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. 2021માં ભારતીય વાયુસેનાને રશિયા તરફથી 12 સુ-30 MKI ઉપરાંત 21 મિગ-29 ફાઈટર જેટની ખરીદી માટે સંરક્ષણ મંત્રાલય તરફથી મંજૂરી મળી હતી.

2. હાલમાં, વાયુસેના પાસે મિગ-29ના ત્રણ સ્કવોડ્રન છે જેનિયમિત પણે અપગ્રેડ કરવામાં આવે છે અને વિવિધ હવાઈ સંરક્ષણ ભૂમિકાઓ માટે વિશ્વસનીય છે.
3. સોવિયેત યુનિયન દ્વારા કરવામાં આવેલું મિકાયોન મિગ-29 ટ્વિન એન્જિન ફાઈટર એરક્રાફ્ટ છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1 અને 2
(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3
(D) 1, 2 અને 3

ભારતમાં જળ ક્ષેત્ર માટે ભૂ-અવકાશી તકનીકો

- > તાજેતરમાં એસોસિએશન ઓફ જિયોસ્પેશિયલ ઈન્ડસ્ટ્રીઝે "ભારતમાં જળ ક્ષેત્ર માટે ભૂ-અવકાશી ટેકનોલોજીની ક્ષમતા" (Potential of Geospatial Technologies for the Water Sector in India) શીર્ષક ધરાવતો અહેવાલ બહાર પાડ્યો છે. અહેવાલમાં જળ ક્ષેત્રમાં ઉપલબ્ધ તકોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. જે ભૂ-અવકાશી તકનીકોના ઉપયોગથી લાભ મેળવી શકે છે.
- > દર વર્ષે ભારતમાં જળ સંકટની તીવ્રતા વધતાં કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારની એજન્સીઓ જળ સંકટને પહોંચી વળવા માટે વિવિધ સંસાધનોનો ઉપયોગ કરી રહી છે. તેમાંથી એક ભૂ-અવકાશી તકનીકો અપનાવવાની છે.

Back to basics : ભારતમાં જળ ક્ષેત્ર :

- > ડિમાન્ડ-સપ્લાય અસંતુલન : ભારતની વસ્તી વિશ્વની લગભગ 17 ટકા છે, પરંતુ વિશ્વના તાજા પાણીના ભંડારનો માત્ર 4 ટકા હિસ્સો છે અને ભારતમાં હાલમાં ગંભીર જળ પડકારનો સામનો કરી રહ્યું છે.
- > આ ઉપરાંત ભારતના જળાશયોની કુલ ક્ષમતા 250 અબજ ક્યુબિક મીટર (bcm) છે, જ્યારે સપાટી તેના પર તેની કુલ જળ હોલ્ડિંગ ક્ષમતા આશરે 320 bcm છે.
- > જળ સંચયનો નીચો દર: ભારતમાં વરસાદ અથવા હિનદીઓ જેવા અન્ય સ્ત્રોતો મારફતે દર વર્ષે 3,000 bcm પાણી મળે છે; તેમાંથી માત્ર 8 ટકા જ એકત્રિત થાય છે.
- > જમીનના પાણીની વધુ પડતી નિષ્કર્ષણ અને વધુ પડતી નિર્ભરતા : ભારત વાર્ષિક 458 bcm દરે ભારતના 89 દરે ભૂગર્ભજળ કાઢે છે, જ્યારે તે પૃથ્વીપરથી લગભગ 650 bcm પાણી કાઢે છે.
- > ભારતના 89 ટકા જળ સંસાધનોનો ઉપયોગ કૃષિ માટે થાય છે, જેમાંથી 65 ટકા જળ નિષ્કર્ષમાંથી સપ્લાય કરવામાં આવે છે.

- > આમ, ભારતનો સૌથી મોટો પડકાર જમીની જળ સંરક્ષણનો છે.
- > જળ સંકટ આયોગના અહેવાલ મુજબ હાલમાં ભારતની 12 મોટી નદી ખીણોમાં લગભગ 820 મિલિયન લોકો અત્યંત જળ સંકટનો સામનો કરી રહ્યા છે.
- > ગુણાત્મક મુદ્દો : પાણીની ઉપલબ્ધતાના અભાવનો મુદ્દો પાણીની ગુણવત્તા સાથે સંબંધિત મુદ્દો છે.
- > ભારતના 600 જિલ્લાઓમાંથી એક તૃતીયાંશ જિલ્લાઓમાં ભૂગર્ભ જળ મુખ્યત્વે ફ્લોરાઈડ અને આર્સેનિક મારફતે દૂષિત છે.
- > વધુમાં ભારતના પર્યાવરણ અહેવાલ, 2019 વર્ષ 2011-2018 વચ્ચે કુલ પ્રદૂષણ ફેલાવતા ઉદ્યોગોની સંખ્યામાં 13.6 ટકાનો વધારો થાય છે.

જળ સંરક્ષણની આવશ્યકતા

- > વસ્તીની ગીચતા અને કૃષિ માટે પાણીની જરૂરિયાતને જોતાં ભારત જમીનના પાણી પર ખૂબ નિર્ભર છે અને જ્યાં સુધી જળ સંકટનો સવાલ છે ત્યાં સુધી તે સૌથી વધુ અસરગ્રસ્ત દેશોમાંનો એક છે.

ભૂ-અવકાશી તકનીકો વિશે

- > ભૂ-અવકાશી તકનીકોનો ઉપયોગ આધુનિક સાધનોની શ્રેણીનું વર્ણન કરવા માટે થાય છે જે પૃથ્વી અને માનવ સમાજના ભૌગોલિક મેપિંગ અને વિશ્લેષણમાં ફાળો આપે છે.
- > 'ભૂ-સ્થાનિક' શબ્દ એક એકલતકનીકનો સંદર્ભ નથી, પરંતુ તકનીકોના સંગ્રહનો ઉલ્લેખ કરે છે જે ભૌગોલિક માહિતી એકત્રિત કરવામાં, વિશ્લેષણ કરવામાં, સંગ્રહ કરવામાં, સંચાલિત કરવામાં, વહેંચવામાં, સંકલિત કરવામાં અને પ્રસ્તુત કરવામાં મદદ કરે છે.
- વ્યાપક રીતે કહીએ તો, તેમાં નીચેની તકનીકોનો સમાવેશ થાય છે:

રિમોટ સેન્સિંગ

GIS (ભૌગોલિક માહિતી પ્રણાલી)

GNSS (ગ્લોબલ નેવિગેશન સેટેલાઈટ સિસ્ટમ)

સર્વે

લાભો

- > ભૂ-અવકાશી તકનીક સંપત્તિનું વધુ સારું માપ, સંચાલન અને જાળવણી, સંસાધનોનું નિરીક્ષણ અને આગાહી અને આયોજિત હસ્તક્ષેપો માટે દશાકીય વિશ્લેષણ પ્રદાન કરવા સક્ષમ બનાવે છે.

જળ ક્ષેત્ર માટે ભૂ-અવકાશી તકનીક

- > જળ સંકટને પહોંચી વળવા GPS, અને સેન્સર, ઈન્ટરનેટ ઓફ થિંગ્સ, 5G, અને ડિજિટલ ટ્વિન જેવી જિયોસ્પેશિયલ અને ડિજિટલ ટેકનોલોજીનો અસરકારક રીતે ઉપયોગ કરી શકાય છે.

ભારતમાં કાર્યરત મુખ્ય જળ પરિયોજનાઓ :

- > ભારતમાં જળસંકટને સ્વીકારીને ભારત સરકારે જળ ઊર્જા મંત્રાલય નામનું એક અલગ મંત્રાલય બનાવ્યું અગાઉ, પાણી એક વિષય હતો જેની તપાસ લગભગ નવા મંત્રાલયો દ્વારા કરવામાં આવી હતી.
- > તે ભૌતિક વિશ્વની વર્ચ્યુઅલ પ્રતિકૃતિ છે. તેની ગતિશીલતા અને પ્રક્રિયાઓ આપણને વાસ્તવિક જીવનની પરિસ્થિતિઓનું અનુકરણ કરવા અને તેની અસરનું વિશ્લેષણ કરવાની મંજૂરી આપે છે.
- > ડિજિટલ જોડિયા ત્રણ ભાગોથી બનેલા છે :
ભૌતિક વિશ્વમાં ભૌતિક સંસ્થાઓ.
વર્ચ્યુઅલ વિશ્વમાં વર્ચ્યુઅલ મોડેલ્સ
ડેટા જે બંને વિશ્વોને જોડે છે.
ડિજિટલ ટ્રિવિન્સ માત્ર ભૌતિક ગુણધર્મોના ડિજિટલ ભાગ (પાઈપ, પંપ, વાલ્વ, ટેન્ક વગેરે) ને એકીકૃત કરે છે એટલું જ નહીં, પરંતુ તેમા હવામાનરેકોર્ડ જેવા ઐતિહાસિક ડેટા સેટનો પણ સમાવેશ થાયછે, જે તેમને ઘણા વિશ્લેષણો માટે ઉપયોગમાં લેવાની મંજૂરી આપે છે.

આગળનો રસ્તો

- > લોંગ ટર્મ ભૂ-સ્થાનિક ફોરમ:વિવિધ સકાર્યક્રમોમાં ભૂ-સ્થાનિક ટેકનોલોજી અમલીકરણથી મહત્તમ લાભ મેળવવા માટે વપરાશકર્તા વિભાગોએ ભૂ-અવકાશી અમલીકરણના પરિણામો માટે લાંબા ગાળા માટે અપનાવવાની જરૂર છે.
- > ઈન્ટિગ્રેટેડ ભૂ-સ્થાનિક ફોરમ:વિવિધ સંસ્થાઓ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતા ડેટા અને ટેકનોલોજીને જોડવા માટે એક સંકલિત સહયોગી પ્લેટફોર્મ વિકસાવવાની અને સ્થાનિક અને રાષ્ટ્રીય સ્તરે માહિતીની સીમલેસ એક્સેસ માટે નિર્ણયો લેવા માટે સક્ષમ બનાવવાની જરૂર છે.
- ડેટા અને સિસ્ટમ અમલી કરણ : જનસંખ્યા, સમાજિક-સાંસ્કૃતિક, આર્થિક અને અન્ય માપદંડો સહિત વિવિધ ડેટાસેટને પાણી સાથે સંબંધિત અવકાશી અને બિન-અવકાશી ડેટા સાથે સંકલિત કરવાની જરૂર છે, જેમકે જમીનનો ભેજ, વાર્ષિક વરસા, નદીઓ, જળચર, જમીનના પાણીના સ્તર, પાણીની ગુણવત્તા વગેરે.
- > જળ ઉપયોગની કાર્યક્ષમતામાં સુધારો : ભારતમા કૃષિ ક્ષેત્ર જળ સંસાધનોનો સૌથી મોટો વપરાશકર્તા છે.
- > તેમાં 80-85 ટકા જળ સંસાધનોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે, જ્યારે માત્ર 30-35 ટકા પાણીનો ઉપયોગ કાર્યક્ષમતા છે.
- > ભૂ-અવકાશી તકનીકોનો ઉપયોગ પાણીના ઉપયોગની કાર્યક્ષમતામાં વધારવા માટે કરી શકાય છે જેથી તેને ઓછામાં ઓછા 50 ટકા સુધી વધારી શકાય.
- > શ્રેષ્ઠ પગલાંની વહેંચણી : રાજ્ય સરકારો સાથે સ્થાપિત ક્ષેત્રોમાં અથવા જળ ક્ષેત્ર સંબંધિત કાર્યક્રમો હેઠળ શ્રેષ્ઠ કાર્ય કરવામાં આવ્યું છે.

- > આ સંદર્ભમાં ઘણુંજાન/માહિતી ઉપલબ્ધ છે જે હિસ્સેદારોને લાભ લેવામાં મદદ કરી શકે છે અને તેનાથી કામનું ડુપ્લિકેશન નહીં થાય.
- > જળ ઊર્જા મંત્રાલય દ્વારા જ્ઞાન (Knowledge) પોર્ટલ તરીકે આવા જ્ઞાન આધારિત માળખાનો કેન્દ્રીય ભંડાર જાળવી શકાય છે જેમાં કેસ સ્ટડીઝ, શ્રેષ્ઠ પગલાં, ઉપકરણો, ડેટા સ્ત્રોતો અંગેની માહિતી વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

જળ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. દર વર્ષે ભારતમાં જળ સંકટની તીવ્રતા વધતાં કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારની એજન્સીઓ જળ સંકટને પહોંચી વળવા માટે વિવિધ સંસાધનોનો ઉપયોગ કરી રહી છે.
 2. ભારતની વસ્તી વિશ્વની લગભગ 17 ટકા છે, પરંતુ વિશ્વના તાજા પાણીના ભંડારનો માત્ર 4 ટકા હિસ્સો છે.
 3. ભારતમાં જળસંકટને સ્વીકારીને ભારત સરકારે જળ ઊર્જા મંત્રાલય નામનું એક અલગ મંત્રાલય બનાવ્યું હતું.
 4. ભૂ-અવકાશી તકનીકોનો ઉપયોગ પાણીના ઉપયોગની કાર્યક્ષમતા વધારવા માટે કરી શકાય છે જેથી તેને ઓછામાં ઓછા 50 ટકા સુધી વધારી શકાય.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3, અને 4

બર્ડ ફ્લૂ : એવિયન ઈન્ફ્લુએન્ઝા

- > ભારતે આ વર્ષે તાજેતરમાં બર્ડ ફ્લૂને કારણે પ્રથમ માનવ મૃત્યુ નોંધ્યું હતું. H5N1 વાયરસને કારણે થયું હતું.
- > ચીને અગાઉ H10N3 પ્રથમ માનવ ચેપની જાણ કરી હતી.
- > તે એવિયન ઈન્ફ્લુએન્ઝા (A1) પ્રકારના (A) વાયરસને કારણે થાય છે જે વિશ્વભરના જંગલી પક્ષીઓમાં કુદરતી રીતે જોવા મળે છે.
- > A1 વાયરસને તેમના રોગકારકતાના આધારે 'લો પેથોલોજિકલ A1' (LPA1) અને હાઈ પેથોલોજિકલ A1' (HPAI) વાયરસ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે. H5N1 સ્ટ્રેઈન HPAI વાયરસ હેઠળ આવે છે.
- > આ વાયરસ મરઘી, બતક, ટર્કી સહિત ઘરેલું મરઘીઓને ચેપ લગાવી શકે છે અને થાઈલેન્ડના પ્રાણી સંગ્રાહાલયોમાં ડુક્કર, બિલાડીઓ, વાઘમાં પણ H5N1 ચેપના અહેવાલો આવ્યો છે.

પ્રભાવ :

- > ખાસ કરીને મરઘાં ઉદ્યોગ માટે આના વિનાશક પરિણામો આવી શકે છે.
- > ખેડૂતો તેમના પ્રાણીજૂથોમાં ઉચ્ચ સ્તરના મૃત્યુ દરનો અનુભવ કરી શકે છે, ઘણીવાર લગભગ 50%નો દર હોય છે.

મનુષ્યમાં ચેપ :

- > વાયરસના સંક્રમણનો સૌથી સામાન્ય માર્ગ ચેપગ્રસ્ત પક્ષીઓ સાથે સીધો સંપર્ક છે, તે મૃત અથવા જીવતા અથવા ચેપગ્રસ્ત મરઘાંની નજીક દૂષિત સપાટીઓ અથવા હવાના સંપર્કમાં આવવાથી ફેલાય છે.
- > 40 વર્ષથી ઓછી વયના પુખ્ત વયના લોકો અને બાળકો સૌથી વધુ અસરગ્રસ્ત હોવાનું જોવા મળ્યું હતું. અને તેમણે 10-19 વર્ષની વયના બાળકોમાં મૃત્યુદર વધુ દર્શાવ્યો છે.

મનુષ્યમાં લક્ષણો :

- > તે હળવા ગુભીર ઈન્ફલ્યુએન્ઝા જેવા કે તાવ, ઉદરસ, ગળામાં દુખાવો, સ્નાયુઓમાં દુખાવો, પેટમાં દુખાવો, ઝાડા, ઊલટી, વાળા લોકોમાં શ્વાસની ગંભીર બીમારી (દાત. શ્વાસ લેવામાં તફીફ, શ્વાસની તીવ્ર સમસ્યાઓ, વાયરલ ન્યુમોનિયા) અને બદલાયેલી માનસિક સ્થિતિ, આંચકી વગેરેના લક્ષણો દર્શાવી શકે છે.

નિવારણ અને નાબૂદી

- > રોગના પ્રકોપને રોકવા માટે કડક બાયો-સેફ્ટી પગલાં અને સ્વચ્છતા જરૂરી છે.
- > જો પ્રાણીઓમાં ચેપ શોધી કાઢવામાં આવેત તો ચેપ ગ્રસ્ત અને ખુલ્લા પ્રાણીઓને મારવાની નીતિનો ઉપયોગ સામાન્ય રીતે રોગને ઝડપથી નિયંત્રિત કરવામાં અને રોગને નાબૂદ કરવા માટે થાય છે.
- > WHOની વૈશ્વિક પ્રયોગશાળા પ્રણાલી, ગ્લોબલ ઈન્ફલ્યુએન્ઝા વિવિધ દેશોમાં માનવ આરોગ્ય અને ઉપલબ્ધ સારવાર અથવા નિયંત્રણ પગલાં માટે દેશોને જોખમ આધારિત સલાહ પૂરી પાડે છે.

ભારતમાં બર્ડ ફ્લૂની સ્થિતિ

- > ડિસેમ્બર 2020થી જાન્યુઆરી 2021 વચ્ચે ભારતના વિવિધ રાજ્યોમાં બર્ડ ફ્લૂના નવા કેસો નોંધાયા છે. જેના કારણે દેશભરમાં ગભરાટ ફેલાયો છે.
- > અગાઉ 2019માં ભારતે એવિયન ઈન્ફલ્યુએન્ઝા (H5N1) થી મુક્ત જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું. આ સંદર્ભમાં વર્લ્ડ (IOE) ને પણ સૂચિત કરવામાં આવ્યું છે.
- > વર્લ્ડ એનિમલ હેલ્થ ઓર્ગનાઈઝેશન એક આંતરસરકારી સંસ્થા છે. જે વિશ્વભરમાં પ્રાણીઓના સ્વસ્થ્યમાં સુધારો કરવા માટે જવાબદાર છે. તેનું મુખ્ય મથક ફ્રાન્સના પેરિસમાં આવેલું છે.

Back to basics : ઈન્ફલ્યુએન્ઝા વાયરસના પ્રકારો :

- > ઈન્ફલ્યુએન્ઝા વાયરસના ચાર પ્રકારો છે : ઈન્ફલ્યુએન્ઝા A,B,C અને D
- > ઈન્ફલ્યુએન્ઝા A અને B એ બે પ્રકારના ઈન્ફલ્યુએન્ઝા છે. જે લગભગ દર વર્ષે મોસમી ચેપ પેદા કરે છે.
- > ઈન્ફલ્યુએન્ઝા વાયરસ C સામાન્ય રીતે મનુષ્યમાં થાય છે પરંતુ તે કૂતરાઓ અને ડુક્કરને પણ અસર કરે છે.
- > ઈન્ફલ્યુએન્ઝા D મુખ્યત્વે પશુઓમાં જોવા મળે છે. અત્યાર સુધી આ વાયરસથી મનુષ્યમાં ચેપ અથવા રોગ થયો હોવાના કોઈ પુરાવા મળ્યા નથી.

એવિયન ઈન્ફલ્યુએન્ઝા પ્રકાર A વાયરસ :

- > ઈન્ફલ્યુએન્ઝા A વાયરસને બે પ્રકારના પ્રોટીન HA (Hemagglutinin) અને NA (Neuraminidase)ના આધારે 18HA અને 11NA પેટા પ્રકારોમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે.
- > આ બંને પ્રોટીનના ઘણા સંયોજનો શક્ય છે જેમકે H5N1, H7N2, H9N6, H17N10, H18N11 વગેરે.
- > ઈન્ફલ્યુએન્ઝા A H17N10ના તમામ પેટા પ્રકારો અને H18N11 પેટા પ્રકારો સિવાયના અન્ય તમામ વાયરસ પક્ષીઓને ચેપ લગાવી શકે છે. જે ફક્ત જ મળી આવ્યા છે.

આગળનો રસ્તો :

- > સંભવિત રોગોના પરિવર્તન/આગમન માટે પ્રારંભિક ચેતવણી પ્રણાલી તરીકે કામ કરવા માટે આપણા વાતાવરણમાં જંગલી પક્ષી અને પ્રાણીઓના રોગનું નિરીક્ષણ જરૂરી છે.
- > અધ્યયનમાં એમ પણ જાણવા મળ્યું છે કે તળાવો, નદીઓ અને દરિયાકાંઠાની ભીની જમીનોના નજીકના સ્થળોએ H5N1 નો પ્રકોપ વધુ હતો. ઘરેલું મરઘાં અને જંગલી પાણીના પક્ષીઓ દ્વારા સપાટીના પાણીના મિશ્ર ઉપયોગને અવરોધિક કરીને એવિયન ઈન્ફલ્યુએન્ઝા વાયરસનું પરિભ્રમણ ખોરવાઈ શકે છે.
- > સ્થાનિક, રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય મહત્વના ઘણા જળ પક્ષીઓની દેખરેખ પર ભાર મૂકવો જોઈએ.

એવિયન ઈન્ફલ્યુએન્ઝા (H5N1) વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. બર્ડ ફ્લૂને કારણે પ્રથમ માનવ મૃત્યુ નોંધ્યું હતું. H5N1 વાયરસને કારણે થયું હતું.
2. એવિયન ઈન્ફલ્યુએન્ઝા (A1) પ્રકારના A વાયરસને કારણે થાય છે જે વિશ્વભરના જંગલી પક્ષીઓમાં કુદરતી રીતે જોવા મળે છે.
3. ઈન્ફલ્યુએન્ઝા A અને B એ બે પ્રકારના ઈન્ફલ્યુએન્ઝા છે જે લગભગ દર વર્ષે મોસમી ચેપ પેદા કરે છે.
4. સંભવિત રોગોના પરિવર્તન/આગમન માટે પ્રારંભિક ચેતવણી પ્રણાલી તરીકે કામ કરવા માટે આપણા વાતાવરણમાં જંગલી પક્ષી અને પ્રાણીઓના રોગનું નિરીક્ષણ જરૂરી પડે છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3, અને 4

મીઠું-સ્ત્રાવ કરતી મેન્ગ્રોવ પ્રજાતિઓના જીનોમનું ડિકોડિંગ

- તાજેતરમાં, વૈજ્ઞાનિકોએ પહેલી વાર અત્યંત મીઠું સહન શીલ અને મીઠું સ્ત્રાવ કરતી મેન્ગ્રોવ પ્રજાતિ Avicennia Marinaના સંદર્ભ-ગ્રેડના સમગ્ર Genome Sequence વિશે માહિતી પૂરી પાડી છે.
- આ અભ્યાસનું નેતૃત્વ બાયોટેકનોલોજી વિભાગ (Department of Biotechnology-DBT) ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ લાઈફ સાયન્સિસ, ભુવનેશ્વર દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.

Back to basics : અવિસાનિયા મરીના :

- અવિસાનિયા મરીના એ ભારતમાં તમામ મેન્ગ્રોવ માળખામાં જોવા મળતી સૌથી અગ્રણી મેન્ગ્રોવ પ્રજાતિઓમાંની એક છે.
- તે વનસ્પતિની દુર્લભ પ્રજાતિઓમાંની એક જ છે, જે મૂળમાં મીઠાના પ્રવેશને બકાત રાખવાની અસાધારણ ક્ષમતા ઉપરાંત મીઠાની ગ્રંથીઓ મારફતે 40% મીઠું ઉત્સર્જિત કરી શકે છે.
- તેને ગ્રેમેન્ગ્રોવ અથવા સફેદ મેન્ગ્રોવ તરીકે પણ ઓળખાય છે.

અભ્યાસનું મહત્વ :

- આ અભ્યાસ મહત્વપૂર્ણ છે કારણ કે વૈશ્વિક સ્તરે કૃષિ ઉત્પાદકતા અબાયોટિક તણાવ પરિબળો જેવા કે મર્યાદિત પાણીની ઉપલબ્ધતા અને જમીન અને પાણીની ખારાશથી પ્રભાવિત થાય છે.
- શુષ્ક વિસ્તારોમાં પાક ઉત્પાદન માટે પાણીન ઉપલબ્ધતા એ એક મહત્વ પૂર્ણ પડકાર છે, જે વિશ્વના કુલ જમીન વિસ્તારના 40 ટકા છે.
- વૈશ્વિક સ્તરે ખારાશ 900 મિલિયન હેક્ટર (ભારતમાં અંદાજિત 6.73 મિલિયન હેક્ટર) છે. અને તેના કારણે વાર્ષિક 27 અબજ ડોલરનું નુકસાન થવાનો અંદાજ છે.
- અભ્યાસમાં ઉત્પન્ન થયેલા જીવોમિક સંસાધનો સંશોધકો માટે દરિયાકાંઠાના પ્રદેશોમાં મહત્વપૂર્ણ પાક પ્રજાતિઓની શુષ્ક અને ખારાશ સહનશીલ જાતોના વિકાસ માટે ખોળખાયેલા જમીનોની સંભાવનાનો અભ્યાસકરવાનો માર્ગ મોકળો કરશે,

જે ભારતના દરિયાકિનારા 7,500 મીટર અને બે મુખ્ય ટાપુઓની જોગવાઈ માટે મહત્વ પૂર્ણ છે.

મેન્ગ્રોવ:

- આ દરિયા કિનારા, નદીઓ પર ભરતી, કળપવાળી જમીન પર જોવા મળતા નાના વૃક્ષો અથવા ઝાડીઓ છે. તેઓ મુખ્યત્વે ખારા પાણીમાં વિકસે છે.
- 'મેન્ગ્રોવ' શબ્દ સમગ્ર રહેઠાણ અથવા મેન્ગ્રોવ કળણમાં વૃક્ષો અને ઝાડીઓનો ઉલ્લેખ કરે છે.
- મેન્ગ્રોવ્સ ફૂલોના વૃક્ષો છે, જે રાઈઝોફોરેસી, ઈકેન્થેસી, લિથ્રેસી, કોમ્પ્રેટેસી અને એરેકી પરિવારો સાથે સંબંધિત છે.

મેન્ગ્રોવ લક્ષણો:

- ખારા વાતવરણ : કોઈપણ છોડના ભૂગર્ભપેશીઓને શ્વસન માટે ઓક્સિજનની જરૂર પડે છે પરંતુ મેન્ગ્રોવ વાતાવરણમાં જમીનમાં ઓક્સિજન મર્યાદિત અથવા શૂન્ય હોય છે. આથી મેન્ગ્રોવ રૂટ સિસ્ટમ વાતવરણમાંથી ઓક્સિજન શોષી લે છે.
- આ હેતુ માટે મેન્ગ્રોવ્સના ખાસ મૂળ છે જેને 'શ્વાસના મૂળ' અથવા 'ન્યૂમાટોફોર્સ' કહેવામાં આવે છે.
- આ મૂળમાં ઘણા છિદ્રો હોય છે જેના દ્વારા ઓક્સિજન ભૂગર્ભ વપેશીઓમાં પ્રવેશે છે.
- રસદાર પાંદડા : મેન્ગ્રોવ્સ રણના છોડની જેમ જાડા રસદાર પાંદડામાં તાજું પાણી એકત્રિત કરે છે.
- પાંદડા પરનું 'મીણજેવું' આવરણ પાણી સીલ કરે છે અને બાષ્પીભવન ઘટાડે છે.
- વિવિપેરસ : મૂળ વૃક્ષ સાથે જોડાયેલા હોય ત્યારે તેમના બીજ અંકુરિત થાય છે. એકવાર અંકુરિત થયા પછી, તે સંવર્ધક તરીકે વધે છે.

જોખમ

- દરિયાકાંઠાનું બાંધકામ : છેલ્લા કેટલાક દાયકાઓમાં તમામ મેન્ગ્રોવ જંગલોમાંથી ઓછામાં ઓછા એક તૃતીયાંશ જંગલો નાશ પામ્યા છે. ઝીંગાના ખેતરો, હોટલો અને અન્ય માળખાઓના નિર્ણય સહિત દરિયાકાંઠાનો વિકાસ મેન્ગ્રોવ જંગલો માટે પ્રાથમિક ખતરો છે.
- કૃષિ જમીન અને માનવ વસાહતોના વિસ્તરણ માટે મેન્ગ્રોવ જંગલો ઘણીવાર કાપવામાં આવે છે.
- વધુ પડતી કાપણી : મેન્ગ્રોવના વૃક્ષોનો ઉપયોગ લાકડા સળગાવવા, બાંધકામલાકડા, ચારકોલ ઉત્પાદન અને પ્રાણીઓ માટે ઘાસચારા માટે થાય છે.
- વિશ્વના કેટલાક ભાગોમાં મેન્ગ્રોવના જંગલોની ભારે કાપણી કરવામાં આવી રહી છે, જે કોઈપણ રીતે ટકાઉ નથી.
- અન્ય : મેન્ગ્રોવ જંગલો અને તેમની ઈકોસિસ્ટમ માટેના અન્ય જોખમોમાં અતિશય મત્સ્યપાલન, પ્રદૂષણ અને સમુદ્રની સપાટીમાં વધારો વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

કવરેજ :

- > વૈશ્વિક :મેન્ગ્રોવ વિશ્વના ઉષ્ણકીટબંધીય અને ઉપઉષ્ણકટિબંધીય પ્રદેશોમાં 118થી વધુ દેશો અને પ્રદેશોમાં મળી શકે છે. એશિયા વિશ્વના મેન્ગ્રોવ જંગલોનું સૌથી મોટું કવરેજ ધરાવે છે, ત્યારબાદ આફ્રિકા, ઉત્તર અને મધ્ય અમેરિકા, ઓસેનિયા અને દક્ષિણ અમેરિકાનો નંબર આવે છે.
- > વિશ્વના લગભગ 75 ટકા મેન્ગ્રોવ જંગલો માત્ર 15 દેશોમાં જોવા મળે છે.

ભારત :

- > India State of Forest Report, 2019 અનુસાર, દેશનું મેન્ગ્રોવ કવર 4,975 ચોરસ કિમી છે, જે દેશના કુલ ભૌગોલિક વિસ્તારના 0.15 ટકા છે.
- > વર્ષ 2017 ના આકારણીની તુલનામાં દેશમાં કુલ મેન્ગ્રોવ વનસ્પતિ 54 ચોરસ કિ.મી. (1.10%) વધી છે.
- > મેન્ગ્રોવના જંગલો ગંગા, અને ડેલ્ટામાં જોવા મળે છે.
- > કેરળના બેકવોટરમાં મેન્ગ્રોવ જંગલની ગીચતા વધારે છે.
- > પશ્ચિમબંગાળમાં વિશ્વનો સૌથી મોટો મેન્ગ્રોવ વિસ્તાર છે જે (UNESCO World Heritage Site) માંનો એક છે.
- > તે પશ્ચિમ બંગાળની હુગલી નદીથી બાંગ્લાદેશની બાલેશ્વર નદી સુધી ફેલાયેલી છે.
- > ઓડિશામાં મેન્ગ્રોવ સિસ્ટમ ભારતનું બીજું સૌથી મોટું મેન્ગ્રોવ જંગલ છે.
- > તમિલનાડુના ચિાવરામ ખાતે મેન્ગ્રોવ કવરનો 42.45 ટકા હિસ્સો છે, ત્યારબાદ ગુજરાત 23.66 ટકા અને આંદામાન અને નિકોબાર ટાપુઓ 12.39 ટકા છે.

બર્ડ ફ્લૂ : અવિચન ઈન્ફ્લુએન્ઝા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. આ અભ્યાસનું નેતૃત્વ બાયોટેકનોલોજી વિભાગ (Department of Biotechnology - DBT), ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ લાઈફ સાયન્સિસ, ભુવનેશ્વર દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.
2. મીઠાનો સ્ત્રાવ કરેલી અને અસાધારણ રીતે મીઠું સહન કરનારી મેન્ગ્રોવ પ્રજાતિ છે જે 75% દરિયાઈ પાણીમાં વધુ સારી રીતે ઉગે છે અને 250% સમુદ્ર પાણી ધરાવે છે.
3. તે પશ્ચિમ બંગાળની હુગલી નદીથી બાંગ્લાદેશની બાલેશ્વર નદી સુધી ફેલાયેલી છે.
4. તમિલનાડુના પિચાવરામ ખાતે મેન્ગ્રોવ જંગલથી ઢંકાયેલા પાણીનોવિશાળ વિસ્તાર છે. તે ઘણી જળચર પક્ષીઓ પ્રજાતિઓનું ઘર છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3, અને 4

IIT-K એ ડ્રોન વિરોધી તકનીકોના ઉકેલ શોધવા માટે ઈનોવેશન સાયબર હબ શરૂ કર્યું

- > IIT કાનપુરે ઘુણસરી ઓળખ પ્રણાલી, એન્ટી ડ્રોન ટેકનોલોજી સાયબર સિક્યોરિટી સિસ્ટમ માટે સાયબર સુરક્ષા ઉકેલો શોધવા માટે ટેકોનોલોજી ઈનોવેશન હબ શરૂ કર્યું.
- > સખત અરજી પ્રક્રિયા બાદ 25 સંશોધન અને વિકાસ મુખ્ય તપાસકર્તાઓ અને 13 સ્ટાર્ટ-અપ્સની પસંદગી કરવામાં આવી છે.
- > સામાન્ય જનતા તેમજ ઉદ્યોગ અને સરકારની ડિજિટલ સંપત્તિની સુરક્ષા માટે સાયબર સુરક્ષામાં અત્યાધુનિક તકનીક આવશ્યક છે.
- > IIT કાનપુરનું C3i હબ સાયબરસ્પેસની સુરક્ષા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે જેમાં મહત્વપૂર્ણ માળખાગત સુવિધાઓ પણ શામેલ હશે.
- > ચીન જેવા ભારતના પડોશી દેશો તરફથી વધતા જતા જોખમોનો સામનો કરવા માટે સરકાર દ્વારા મેક-ઈન ઈન્ડિયા સાયબર સિક્યોરિટી સોલ્યુશન્સને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવી રહ્યું છે.
- > સરકાર રેલવે, બેંકિંગ, પાવર અને ટેલિકોમ્યુનિકેશન જેવા દેશોના તમામ મહત્વપૂર્ણ ક્ષેત્રો માટે મેક ઈન ઈન્ડિયા ઉપકરણોને પ્રોત્સાહન આપવાનો પ્રયાસ કરી રહી છે.
- > IIT -કાનપુર C3iHub સાયબર સ્ટાર્ટ-અપ્સની વાઈબ્રન્ટ ઈકોસિસ્ટમનો પ્રોત્સાહન આપવા માટે પ્રતિબદ્ધ છે જે વિશ્વસ્તરીય નવીનતાઓ બનાવવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે.

Back to basics : સ્ટાર્ટ-અપ્સ

- > કાનપુરના C3iHub દ્વારા સમર્થિત IIT સ્ટાર્ટ-અપ્સ સાયબર સુરક્ષા, વિકાસશીલ સેવાઓ અને ઉત્પાદનો પર ઘણા નવીનતાઓ લાવશે અને ભારતના મહત્વપૂર્ણ માળખાગત સુવિધાઓની સુરક્ષા માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવશે તેવી ડિઝાઈન પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે.
- > આમાંના મોટી સંખ્યામાં સ્ટાર્ટ-અપ્સ એન્ટી ડ્રોન ટેકોનોલોજી બનાવવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે, જે દેશની સરહદ પર મહત્વપૂર્ણ માળખાગત સુવિધાઓની સુરક્ષા માટે તૈનાત કરવામા આવશે. ગયા મહિને જમ્મુમાં એરફોર્સ બેઝ પર ડ્રોનનો ઉપયોગ કરીને હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. જેના કારણે સરકારે એન્ટી ડ્રોન ટેકનોલોજી બનાવવાડ અંગે વિચારણા કરી હતી.

IIT એ ડ્રોન વિરોધી તકનીકોના ઉકેલો શોધવા માટે શરૂ કરેલ ઈનોવેશન હબ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. સમાન્ય જનતા તેમજ ઉદ્યોગો અને સરકારની ડિજિટલ સંપત્તિની સુરક્ષા માટે સાયબર સુરક્ષામાં અત્યાધુનિક તકનીક આવશ્યક છે.
2. IIT-કાનપુરનું C3i હબ સાયબરસ્પેસની સુરક્ષા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે જેમાં મહત્વપૂર્ણ માળખાગત સુવિધાઓ પણ શામેલ હશે.
3. IIT કાનપુર C3iHub સાયબરસ્પેસની વાર્ષિક અહેવાલ ઈકોસિસ્ટમને પ્રોત્સાહન આપવા માટે પ્રસિદ્ધ છે જે વિશ્વ સ્તરીય નવીનતાઓ બનવવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) 1, 2 અને 3
 - (B) 2, 3 અને 4
 - (C) 1, 2 અને 4
 - (D) 1, 2, 3, અને 4

એન્ટિ માઈક્રોબિયલ પ્રતિકાર

- તાજેતરમાં આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલયે દેશમાં Antimicrobial Resistance-AMR દ્વારા ઉભા થયેલા પડકારોને પહોંચી વળવા માટે વિવિધ પગલાં પર પ્રકાશ પાડ્યો હતો.

Back to basics : એન્ટિમાઈક્રોબિયલ પ્રતિકાર

- Antimicrobial Resistance-AMR ચેપની સારવાર માટે ઉપોગમાં લેવાતી એન્ટિમાઈક્રોબિયલ દવાઓ (જેમ કે એન્ટિબાયોટિક્સ, એન્ટીફંગલ, એન્ટીવાયરલ, એન્ટીકાયરિયલ અને એન્ટિહેલ્મિન્ટિક્સ) સામે કોઈ પણ સૂક્ષ્મજીવ (બેક્ટેરિયા, વાયરસ, ફૂગ, પરોપજીવીઓ વેગેરે) દ્વારા પ્રતિકાર પ્રાપ્ત કરવાનો સંદર્ભ આપે છે.
- પરિણામે પ્રમાણભૂત સારવાર બિનઅસરકારક રને છે, ચેપ ચાલુ રહે છે અને અન્ય લોકોમાં ફેલાઈ શકે છે.
- માઈક્રોએન્ટિબિયલ પ્રતિકાર વિકસાવતા સૂક્ષ્મજીવોને કેટલી વાર "સુપરબગ્સ" તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

AMR ફેલાવાનું કારણ

- એન્ટિમાઈક્રોબિયલ દવાનો દુરુપયોગ અને કૃષિમાં અયોગ્ય ઉપયોગ.
- દવા ઉત્પાદન સાર્થટ્સમાં આસપાસ દૂષણનો સમાવેશ થાય છે, જ્યાં સારવાર ન કરવામાં આવેલા કચરાને વધુ પડતા સક્રિય એન્ટિમાઈક્રોબિયલ વાતાવરણમાં છોડવામાં આવે છે.

ભારતમાં AMR :

- ભારતમાં વધતી આવક, જે એન્ટિબાયોટિક્સની ખરીદીને સરળ બનાવે છે, ચેપી રોગોનો ઊંચો ભોજ પ્રદાન કરે છે અને એન્ટિબાયોટિક્સની સરળ ઓવર-ઢ-કાઉન્ટર (Over-the-Counter) એક્સેસ, પ્રતિરોધક જનીનોની પેઢને વેગ આપે છે. મલ્ટિ-ડ્રગ રેઝિસ્ટન્સ ડિક્યોરન્ટ, નવી દિલ્હી મેટાલો-બીટા-લેક્ટેમ્સ-1 (NDM-1) આ ક્ષેત્રમાં વૈશ્વિક સ્તરે ઝડપથી ઉભરી આવ્યું છે.
- આફ્રિકા, યુરોપ અને અશિયાના અન્ય ભાગો પણ દક્ષિણ એશિયામાંથી ઉદ્ભવતા મલ્ટિ-ડ્રગ પ્રતિરોધક ટાઈડફોડથી પ્રભાવિત થયા છે.
- ભારતમાં, સૂક્ષ્મજીવો (બેક્ટેરિયા અને વાયરસ સહિત) ને કારણે સૈપ્સિસથી દર વર્ષે 56,000થી વધુ નવજાત શિશુઓ મૃત્યુ પામે છે જે પ્રથમ લાઈન એન્ટિબાયોટિક્સ સામે પ્રતિરોધક છે.

AMR સંબોધવામાં માટે લેવામાં આવેલા પગલાં

- રાષ્ટ્રીય નિયંત્રણ કાર્યક્રમ AMR : તેનો શુભારંભ 2012માં કરવામાં આવ્યો હતો. આ કાર્યક્રમ અંતર્ગત રાજ્યોમાં મેડિકલ કોલેજોમાં લેબોરેટરી સ્થાપીને AMR મોનિટરિંગ નેટવર્કને મજબૂત કરવામાં આવ્યું છે.
- કોલેજોમાં લેબોરેટરી સ્થાપીને AMR મોનિટરિંગ નેટવર્કને મજબૂત કરવામાં આવ્યું છે.
- AMR પર રાષ્ટ્રીય કાર્ય યોજના : તે આરોગ્ય દષ્ટિકોણ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે અને વિવિધ હિસ્સેદાર મંત્રાલયો/વિભાગોને સામેલ કરવાના ઉદ્દેશસાથે એપ્રિલ 2017માં શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- AMR સર્વેલન્સ એન્ડ રિસર્ચ નેટવર્ક (AMRSN) : દેશમાં ડ્રગ પ્રતિરોધક ચેપના પુરાવા અને વલણો અને પેટર્નને અનુસરવા માટે 2013માં શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું.
- AMR રિસર્ચ એન્ડ ઈન્ટરનેશનલ કોઓપરેશન : ઓફ મેડિકલ રિસર્ચ (ICMR) એ AMRમાં તબીબી સંશોધનને મજબૂત કરવા માટે આંતરરાષ્ટ્રીય સહકાર દ્વારા નવી દવાઓ વિકસાવવાની પહેલ કરી છે.
- ICMR એ રિસર્ચ કાઉન્સિલ ઓફ નોર્વે (RCN)ના સહયોગથી 2017માં એન્ટિમાઈક્રોબિયલ રેઝિસ્ટન્સમાં સંશોધન માટે સંયુક્ત કોલ શરૂ કર્યો હતો.
- ICMR એ AMR પર સંશોધન માટે જર્મનીના ફેડરલ મિનિસ્ટ્ર ઓફ એજ્યુકેશન એન્ડ રિસર્ચ (BMBF) સાથે સહયોગ કર્યો છે.
- એન્ટિબાયોટિક મેનેજમેન્ટ પ્રોગ્રામ : ICMR એ હોસ્પિટલના વોર્ડ અને ICUમાં એન્ટિબાયોટિક્સના દુરુપયોગ અને વધુ પડતા ઉપયોગને નિયંત્રિત કરવા માટે ભારતમાં પાઈલટ પ્રોજેક્ટ પર એન્ટિબાયોટિક્સ સ્ટીવર્ડશીપ પ્રોગ્રામ શરૂ કર્યો છે.

- > DCGI એ અયોગ્ય હેલ્થ મોનિટરિંગ નેટવર્ક : ઈન્ટિગ્રેટેડ ARM મોનિટરિંગ નેટવર્કમાં ભાગ લેવા માટે ભારતીય પશુ ચિકિત્સા પ્રયોગશાળાઓની તૈયારીનું મૂલ્યાંકન.
- > ICMR એ પ્રાણીઓ અને મનુષ્યોમાં એન્ટિમાઈક્રોબિયલ પ્રતિકાર પેટર્નની તુલના કરવા માટે પશુચિકિત્સા ધોરણ ઓપરેટિંગ પ્રક્રિયા (Vet-SOPs) પણ વિકસાવી છે.

અભ્યાસ:

- > ભારતે ઓછા રસીકરણ ક્વરેજને પહોંચી વળવા મિશન ઈન્દ્રધનુષ જેવી અનેક પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરી છે, તેમજ દેખરેખ અને જવાબદારીમાં સુધારો કરવા માટે માઈક્રો પ્લાનિંગ અને અન્ય વધારાની વ્યવસ્થા હાથ ધરી છે.
- > આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય (MoHFW)એ વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા (WHO) સાથેના સહયોગી કાર્ય માટે AMRને ટોચની 10 પ્રાથમિકતાઓમાંની એક તરીકે ઓળખી કાઢી છે.

AMR વિશ્વ આરોગ્ય સંગઠનની બાજુ :

- > વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન (WHO)એ AMRને વૈશ્વિક સ્વાસ્થ્ય માટેના ટોચના દસ જોખમોમાંના એક તરીકે ઓળખી કાઢ્યું છે.
- > વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન ભલામણ કરે છે કે દેશોએ ધિરાણ અને ક્ષમતા નિર્માણના પ્રયાસોમાં વધારો કરવા, મજબૂત નિયમનકારી પ્રણાલી સ્થાપિત કરવા અને મનુષ્ય, પ્રાણીઓ અને છોડના સ્વાસ્થ્યમાં વ્યાવસાયિકો દ્વારા એન્ટિમાઈક્રોબિયલ્સના જવાબદાર અને વિવેકપૂર્ણ ઉપયોગ માટે જાગૃતિ કાર્યક્રમોને ટેકો આપવા માટે તેમની રાષ્ટ્રીય કાર્ય યોજનાઓને પ્રાથમિકતા આપવી જોઈએ.
- > સાથે સાથે વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશને અનેક પગલાં સૂચવ્યા છે જેનો ઉપયોગ વિવિધ સ્તરે થઈ શકે છે જેથી અસર ઘટાડી શકાય અને આ પ્રતિકારના ફેલાવાને મર્યાદિત કરી શકાય.

એન્ટિ ક્રોબિયલ પ્રતિકાર વિશે નીચેના વિધાનો

ધ્યાનમાં લો.

1. માઈક્રોએન્ટિબિયલ પ્રતિકાર વિકસાવતા સૂક્ષ્મજીવોને કેટલી વાર "સુપરબગ્સ" તરીકે કહોળખવામાં આવે છે.
2. મલ્ટિ-ડ્રગ રેઝિસ્ટન્સ ડિક્યોરન્ટ, નવી દિલ્હી મોટાલો-બીટા-લેક્ટેમ્સ-1 (NDM-1) આ ક્ષેત્રમાં વૈશ્વિક સ્તરે ઝડપથી ઉભરી આવ્યું છે.
3. AMR તેનો શુભારંભ 2012માં કરવામાં આવ્યો હતો. આ કાર્યક્રમ અંતર્ગત રાજ્યોમાં મેડિકલ કોલેજોમાં લેબોરેટરી સ્થાપીને AMRમોનિટરિંગ નેટવર્કને મજબૂત કરવામાં આવ્યું છે.
4. વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન (WHO)એ AMRને વૈશ્વિક સ્વાસ્થ્ય માટેના ટોચના દસ જોખમોમાંના એક તરીકે ઓળખી કાઢ્યું છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1, 2 અને 3
- (B) 2, 3 અને 4
- (C) 1, 2 અને 4
- (D) 1, 2, 3, અને 4

SpaceX એ સ્ટેશન માટે કીડીઓ, એવોકાડો અને રોબોટિક આર્મ લોન્ચ કર્યા

- > SpaceXએ 29 ઓગષ્ટ, 2021ના રોજ આંતરરાષ્ટ્રીય અંતરિક્ષ સ્ટેશન પર કીડીઓ, એવોકાડો, માનવકદના રોબોટિક આર્મનું શિપમેન્ટ શરૂ કર્યું હતું.
- > આ શિપમેન્ટની ડિલિવરી 30 ઓગષ્ટ, 2021ના રોજ પહોંચશે.
- > એક દાયકામાં નાસા માટે સ્પેસએક્સનું આ 23મું મિશન હશે.
- > ડ્રેગન સ્પેસ સ્ટેશનના સાત અવકાશયાત્રીઓ માટે 2,170 કિલોગ્રામથી વધુ પુરવઠો અને પ્રયોગો તેમજ એવોકાડો, લીબુ અને આઈસ્ક્રીમ જેવા તાજા ખોરાકનું વહન કરી રહ્યું છે.

Back to basics : ફાલ્કન રોકેટ :

- > નાસાના કેનેડી સ્પેસ સેન્ટરમાંથી રિસાયકલ કરાયેલા ફાલ્કન રોકેટને આકાશમાં લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું. પ્રક્ષેપણ પછી, બુસ્ટરનો પ્રથમ તબક્કો SpaceXના દરિયાઈ પ્લેટફોર્મ પર ઉતરવામાં આવ્યો હતો જેને ડિક્લેમ ઓફ ગ્રેવિટાસ' કહેવામાં આવે છે.

સ્પેસએક્સ ડ્રેગન :

- > તેને ડ્રેગન 1 અથવા કાર્ગો ડ્રેગન તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે. સ્પેસએક્સે પુનઃઉપયોગી કાર્ગો અવકાશયાનનો આ વર્ગ વિકસાવ્યો છે. તેને સ્પેસએક્સના ફાલ્કન 9 લોન્ચ વાહન દ્વારા આંતરરાષ્ટ્રીય અંતરિક્ષ સ્ટેશન (ISS) માટે જરૂરી સપ્લાય કરવા માટે ભ્રમણકક્ષામાં લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું. તેને સૌ પ્રથમ 2010માં પ્રથમ સફળ વ્યાપારી રીતે નિર્મિત અને સંચાલિત અવકાશયાન તરીકે લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું. 2012માં, ડ્રેગનનું કાર્ગો વર્ઝન ISS સાથે સફળતાપૂર્વક જોડનાર અને જોડાવા માટેનું પ્રથમ વ્યાપારી અવકાશયાન બન્યું હતું. સ્પેસએક્સે ISSને કાર્ગો પહોંચાડવા માટે નાસાના વ્યાપારી રિસપ્લાય પ્રોગ્રામ સાથે જોડાણ કર્યું હતું અને ડ્રેગને ઓક્ટોબર 2012માં તેની નિયમિત કાર્ગો ફ્લાઈટ્સ શરૂ કરી હતી.

ઈ-શ્રમ પોર્ટલ

- > તાજેતરમાં શ્રમ અને રોજગાર મંત્રાલયે 'ઈ-શ્રમ પોર્ટલ' શરૂ કર્યું છે.

- > ઉદ્દેશ : દેશભરમાં બાંધકામ કામદારો, સ્થળાંતરિત કર્મચારીઓ, શેરી વિકેતાઓ અને ઘરેલું કામદારો જેવા કુલ 30 કરોડ અસંગઠિત કામદારોની નોંધણી કરવી.
- > આ અંતર્ગત કામદારોને 'ઈ-શ્રમ કાર્ડ' આપવામાં આવશે, જેમાં ચોક્કસ 12 ગુણનો સમાવેશ થશે.
- > જો કોઈ કર્મચારી 'ઈ-શ્રમ' પોર્ટલ પર નોંધાયેલા હોય અને અકસ્માતનો ભોગ બને તો તે મૃત્યુ અથવા કાયમી વિકલાંગતાના કિસ્સામાં રૂ. 2 લાખ અને આંશિક વિકલાંગતાના કિસ્સામાં રૂ. 1 લાખ માટે પાત્ર રહેશે.

પૃષ્ઠભૂમિ

- > ઈ-શ્રમ પોર્ટલની સ્થાપના સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય બાદ કરવામાં આવી છે, જેમાં સરકારને અસંગઠિત કામદારોની નોંધણી પ્રક્રિયા વહેલી તકે પૂર્ણ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે. જેથી તેઓ વિવિધ સરકારી યોજનાઓ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવતી કલ્યાણકારી સુવિધાઓનો લાભ લઈ શકે.

અમલીકરણ

- > દેશભરમાં અસંગઠિત કામદારોની નોંધણીનું કામ સંબંધિત રાજ્ય/કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશની સરકારો દ્વારા કરવામાં આવશે.

Back to basics : ભારતમાં અસંગઠિત દરજ્જો

- > શ્રમ અને રોજગાર મંત્રાલયે અસંગઠિત શ્રમ દળને ચાર જૂથો હેઠળ વર્ગીકૃત કર્યું છે.

વ્યવસાય :

- > જેમાં નાના અને સીમાંત ખેડૂતો, જમીન વગરના ખેતમજૂરો, શેરકોપર્સ, માછીમારો, પશુપાલન અને બીડી ઉત્પાદકોનો સમાવેશ થાય છે.

રોજગારની પ્રકૃતિ :

- > આ કેટેગરીમાં જોડાયેલા ખેત મજૂરો, બંધાયેલા મજૂરો, પર પ્રાંતીય મજૂરો, કોન્ટ્રાક્ટ અને કેઝ્યુઅલ મજૂરોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. ખાસ કરીને વ્યવસ્થિત કેટેગરી.
- > આ કેટેગરીમાં ટોડી ટેમ્પર્સ, સ્કેવેન્જર્સ, હેઠ વેઈટ કેરિયર્સ, પ્રાણી સંચાલિત વાહનોના ડ્રાઈવરો, લોડર અને અનલોડર્સનો સમાવેશ થાય છે.

સેવા વર્ગ :

- > જેમાં દાઈ, ઘરેલું કામદારો, માછીમારો, મહિલાઓ વાળંદ, શાકભાજી અને ફળ વિકેતાઓ, અખબાર વિકેતાઓ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.
- > પિરિઓડિક લેબર ફોર્સ સર્વે (PLFS 2018-09) અનુસાર, 46.5 મિલિયનમાંથી 90 ટકા કામદારો એટલે 41.9 મિલિયન કામદારો અનૌપચારિક ક્ષેત્રમાં રોકાયેલા છે.

- > રોજગારીની મોસમી પ્રકૃતિ અને રોગચાળા દરમિયાન ઔપચારિક કર્મચારીક-નોકરીદાતાના સંબંધોના અભાવને કારણે ગ્રામીણ અને શહેરી વિસ્તારોમાં અનૌપચારિક કામદારોને સૌથી વધુ નુકસાન થયું છે.

અસંગઠિત ક્ષેત્રને ટેકોઆપવા માટે અગાઉથી પ્રગતિ :

- > પ્રધાનમંત્રી શ્રમ યોગી માન ધન (PM-SYM)
- > પ્રધાનમંત્રી રોજગાર પ્રોત્સાહન યોજના (PMRPY)

શ્રમ સુધારણા :

- > પ્રધાનમંત્રી રોજગાર પ્રોત્સાહન યોજના (PMRPY)
- > પ્રધાનમંત્રી સ્વનિધિ : શેરી વિકેતાઓ માટે માઈક્રો લોન યોજના
- > આત્મનિર્ભર ભારત અભિયાન દીનદયાળ અંત્યોદર યોજના, રાષ્ટ્રીય શહેરી આજીવિકા મિશન પ્રધાનમંત્રી ગરીબ કલ્યાણ અન્ના યોજના (PMGKAY) વન નેશન વન રેશન કાર્ડ સ્વનિર્ભર ભારત રોજગાર યોજના પ્રધાનમંત્રી કિસાન સન્માન નિધિ ભારતના અનૌપચારિક કામદાર વર્ગને વિશ્વ બેંકની સહાય

એર-લોન્ડઅનમેન્ડ એરિયલ વ્હીકલ માટે ભારત-અમેરિકા સમજૂતી

- > તાજેતરમાં ભારત અને અમેરિકાએ એર-લોન્ડ એરિયલ વ્હીકલ (ALUAV) અથવા ડ્રોનને સંયુક્ત પણે વિકસાવવા માટે પ્રોજેક્ટ એગ્રીમેન્ટ (PA) પર હસ્તાક્ષર કર્યા છે, જેને વિમાન દ્વારા લોન્ચ કરી શકાય છે.
- > સંરક્ષણ મંત્રાલય (MoD) અને સંરક્ષણ ટેકનોલોજી અને વેપાર પહેલ (DTTI) પર સંયુક્ત કાર્યકારી જૂથ હવાઈ પ્રણાલી હેઠળ સંરક્ષણ મંત્રાલય (MoD) અને યુએસ ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ ડિફેન્સ (DoD) વચ્ચે પ્રોજેક્ટ કરાર (PA) પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા.

પ્રોજેક્ટ સમજૂતી વિશે (PA)

- લક્ષ્યો : સહકાર હેઠળ, બંને દેશો ALUAV પ્રોટોટાઈપ્સના સહ-વિકાસ માટે સિસ્ટમની ડિઝાઈન, વિકાસ, કામગીરી, પરીક્ષણ અને મૂલ્યાંકન તરફ કામ કરશે.
- > અલ-લોન્ડ અનમેન્ડ એરિયલ વ્હીકલ (ALUAV) માટે પ્રોજેક્ટ એગ્રીમેન્ટ (PA) ભારતના સંરક્ષણ મંત્રાલય (MoD) અને સંશોધન, વિકાસ પરીક્ષણ અને મૂલ્યાંકન (RDT&E) માટે અમેરિકાના સંરક્ષણ વિભાગ (DoD) વચ્ચે થયેલા સમજૂતી કરારનો એક ભાગ છે.
- > તે પ્રથમ જાન્યુઆરી 2006માં હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા અને જાન્યુઆરી 2015માં નવીનીકરણ કરવામાં આવ્યું હતું.

- **ભારતીય સહભાગીઓ** : એરફોર્સ રિસર્ચ લેબોરેટરી, પ્રોજેક્ટ એગ્રીમેન્ટ (PA) ભારતીય વાયુ સેના અને સંરક્ષણ સંશોધન અને વિકાસ સુગઠન (DRDO) વચ્ચે સરકારની રૂપરેખા આપે છે.
- **કામગીરી** : એરોનોટિકલ ડેવલપમેન્ટ ફાઉન્ડેશન (ADE) ખાતે સ્થાપિત ડિરેક્ટોરેટ ઓફ એરોસ્પેસસિસ્ટમ્સ અને ભારતીય અને યુએસ એરફોર્સ સાથે પ્રોજેક્ટ એગ્રીમેન્ટ (PA)ના અમલ માટે DRDO ખાતે સ્થાપિત એરફોર્સ રિસર્ચ લેબોરેટરી (AFRL)મુખ્ય સંસ્થા છે.

મહત્વ

- > સંરક્ષણ ઉપકરણોના સહ-વિકાસ દ્વારા બંને દેશો વચ્ચે વ્યુહાત્મક ટેકનોલોજી સહયોગને મજબૂત કરવાની દિશામાં આ સમજૂતી એક મહત્વપૂર્ણ પગલું હતું.
- > તે ભવિષ્યમાં આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલિજન્સ સમર્થિત ડ્રોન સ્વર્મ (Drone Swarm)ને વિમાનમાંથી વિરોધીની હવાઈ સંરક્ષણ પ્રણાલીઓનો નાશ કરવા માટે લોન્ચ કરી શકે છે.

Back to basics : સંરક્ષણ વેપાર અને તકનીકી પહેલ (DTTI)

- **રચના** : સંરક્ષણ વેપાર અને તકનીકી પહેલ (DTTI) ને 2021માં લશ્કરી પ્રણાલીઓના સહ-ઉત્પાદન અને સહવિકાસ માટે મહત્વાકાંક્ષી પહેલ તરીકે જાહેર કરવામાં આવી હતી, પરંતુ પ્રયાસો છતાં, આ પહેલમાં ખરેખર કોઈ પ્રગતિ થઈ નથી.
- **ઉદ્દેશો** : પરંપરાગત 'ખરીદદાર-વેચનાર'ની કલ્પનાને બદલે સહયોગી અભિગમ તરફ આગળ વધીને યુએસ. અને સંરક્ષણ ઔદ્યોગિક આધારને મજબૂત બનાવવો.
- > આ સહ-વિકાસ અને સહ-ઉત્પાદન મારફતે તકનીકી સહકારના નવા ક્ષેત્રોની શોધ કરીને કરવામાં આવશે.
- > DTTI હેઠળના પ્રોજેક્ટ્સને નજીકના, મધ્યમ અને લાંબા ગાળા તરીકે ઓળખવામાં આવ્યા છે.
- > ટેકનોલોજી અને 'ઈન્ટેલિજન્સ-સર્વેલન્સ-ટાર્ગેટિંગ એન્ડ રિકોઈનન્સ' (ISTAR) સિસ્ટમ્સનો સમાવેશ થાય છે.
- > મધ્યમ ગાળાના પ્રોજેક્ટ્સમાં 'મશીન ડોમેન અવેરનેસ સોલ્યુશન્સ' અને 'વર્ચ્યુઅલ ઓગમેન્ટેડ મિક્સ રિયાલિટી ફોર એરક્રાફ્ટ મેન્ટેનન્સ' (VARAM)નો સમાવેશ થાય છે.
- **સંયુક્ત કાર્યકારી જૂથ** : DTTI હેઠળ, સંબંધિત ડોમેઈનમાં પારસ્પરિક સંમત પ્રોજેક્ટ્સ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા માટે જમીન, નવ, હવાઈ અને વિમાનવાહક જહાજ તકનીકો પર સંયુક્ત કાર્યકારી જૂથોની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.

ભારત અને અમેરિકા વચ્ચે અન્ય મોટા કરારો

- > બેઝિક એક્સચેન્જ એન્ડ કોઓપરેશન એગ્રીમેન્ટ (Basic Exchange and Cooperation Agreement-BECA) મોટા પાયે ભૂ-અવકાશી ગુપ્ત માહિતી અને સંરક્ષણ માટે

નકશા અને સેટેલાઈટ ઈમેજ પર માહિતી શેર કરવા સાથે સંબંધિત છે.

- > 2020માં ભારત અને અમેરિકા વચ્ચે તેના પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા.
- > સંદેશાવ્યવહાર સુસંગતતા અને સુરક્ષા સમજૂતી (Communications Compatibility and Security Agreement - COMCASA) પર 2018માં હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા.
- > તેનો ઉદ્દેશ બંને શાસ્ત્ર દળોના શસ્ત્ર પ્લેટફોર્મ (Weapons Platforms) વચ્ચે સંદેશાવ્યવહારન સરળ બનાવવાનો છે.
- > લોજિસ્ટિક્સ એક્સચેન્જ મેમોરેન્ડમ ઓફ એગ્રીમેન્ટ (LEMOA) પર સંપૂર્ણ 14 વર્ષ બાદ 2016માં હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા.
- > તેનો ઉદ્દેશ યુ.એસ. દ્વારા શેર કરવામાં આવેલી લશ્કરી માહિતીનું રક્ષણ કરવાનો છે.

ALUAV વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. તાજેતરમાં ભારત અને અમેરિકાએ એર-લોન્ચ એરિયલ વ્હીકલ (ALUAV) અથવા ડ્રોનને સંયુક્ત પણે વિકસાવવા માટે પ્રોજેક્ટ એગ્રીમેન્ટ (PA) પર હસ્તાક્ષર કર્યા છે.
2. સંરક્ષણ મંત્રાલય (MoD) અને યુએસ ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ ડિફેન્સ (DoD) વચ્ચે પ્રોજેક્ટ કરાર (PA) પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા.
3. સંદેશાવ્યવહાર સુસંગતતા અને સુરક્ષા સમજૂતી (Communications Compatibility and Security Agreement - COMCASA) પર 2018માં હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા.દેશ બની ગયો છે.
4. મધ્યમ ગાળાના પ્રોજેક્ટ્સમાં 'મશીન ડોમેન અવેરનેસ સોલ્યુશન્સ' અને 'વર્ચ્યુઅલ ઓગમેન્ટેડ મિક્સ રિયાલિટી ફોર એરક્રાફ્ટ મેન્ટેનન્સ' (VARAM)નો સમાવેશ થાય છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) 1, 2, 3
 - (B) 2, 3, 4
 - (C) 1, 3, 4
 - (D) 1,2,3 અને 4

ચંદ્રયાન - 2 અવકાશયાને ચંદ્રની આસપાસ 9,000 પરિક્રમાઓ પૂર્ણ કરી

- > ભારતના ચંદ્રયાન - 2 અવકાશયાને ચંદ્રની આસપાસ 9,000 થી વધુ પ્રદક્ષિણા પુર્ણ કરી છે. આ અવકાશયાન પર ઈમેજિંગ અને અન્ય વૈજ્ઞાનિક સાધનો ત્યારથી ઉત્તમ ઉપયોગી ડેટા પૂરો પાડી રહ્યા છે.

ચંદ્ર વિજ્ઞાન વર્કશોપ 2021

- > ચંદ્ર વિજ્ઞાન કાર્યશાળા 2021 ભારતીય અવકાશ સંશોધન સંસ્થા (ઈસરો) દ્વારા આયોજિત બેદિવસીય વર્કશોપ છે.
- > આ વર્કશોપ 60 સપ્ટેમ્બર 2021 થી શરૂ થયો. ચંદ્રની ભ્રમણકક્ષામાં ચંદ્રયાન-2 ના ઓપરેશનના બે વર્ષ પૂર્ણ થયાની ઉજવણી માટે આ આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષણવિદો અને સંસ્થાઓ સુધી અસરકારક રીતે પહોંચાવા માટે આ વર્કશોપ ઈસરોની વેબસાઈટ અને ફેસબુક પેજ પર લાઈવ સ્ટ્રીમ કરવામાં આવ્યો હતો.

ચંદ્રયાન - 2 ના બે વર્ષ

- > ઈસરોના ચેરમેન કે. સિવનના જણાવ્યા મુજબ ચંદ્રયાન - 2 8 પેલોડ્સ વહન કરે છે અને ચંદ્રની સપાટીથી 100 કિમીની ઉંચાઈએ ચંદ્રનું દૂરસ્થ સંવેદના અને નિરીક્ષણ કરે છે.
- > આ પ્રસંગે કે. સિવને ચંદ્રયાન-2 ઓર્બિટર પેલોડના ડ્રેટા સિવાયના ડેટા પ્રોડક્ટ્સ અને વિજ્ઞાન દસ્તાવેજો પણ બહાર પાડ્યા.
- > શિક્ષણવિદો અને સંસ્થાઓને વિશ્લેષણ કરવા માટે વિજ્ઞાન ડેટા ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવી રહ્યો છે.

Back to basics : ચંદ્રયાન -2 મિશન

- > ચંદ્રયાન - 1 પછી ભારતીય અવકાશ સંશોધન સંગઠન (ઈસરો) દ્વારા લોન્ચ કરાયેલું આ બીજું ચંદ્ર સંશોધન મિશન છે. આમાં સ્વદેશી રીતે વિકસિત ચંદ્ર ઓર્બિટર, વિક્રમ લેન્ડર અને પ્રજ્ઞાન ચંદ્ર રોવરનો સમાવેશ થાય છે. ચંદ્રની સપાટી પર ચંદ્ર સપાટી રચના, સ્થાન અને વિપુલતાની વિવિધતાનો નકશો અને અભ્યાસ કરવાના ઉદ્દેશથી આ મિશન શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું.
- ચંદ્રયાન - 2 નું લોન્ચિંગ :
- > ચંદ્રયાન-2ને 22 જુલાઈ, 2019ના રોજ GSLV માર્ક III-M1 દ્વારા ચંદ્ર પર લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું. તે 20 ઓગસ્ટ, 201 ના રોજ ચંદ્રની ભ્રમણકક્ષાએ પહોંચ્યું હતું. તેણે વિક્રમ લેન્ડર પર ઉતરવા માટે ઓર્બિટલ પોઝિશનિંગ એક્સરસાઈઝ શરૂ કરી. લેન્ડર અને રોવર ચંદ્રના નજીકના દક્ષિણ ધ્રુવીય પ્રદેશોમાં ઉતરવાના હતા. અને એક ચંદ્ર દિવસ માટે સંશોધન કરવાનું હતું. જોકે, લેન્ડર તેના નિર્ધારિત માર્ગથી ભટક્યા પછી કેશ થયું.

ચંદ્રયાન -2 વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ચંદ્રયાન - 2 અવકાશયાનએ ચંદ્રની આસપાસ 9,000 થી વધુ પ્રદિક્ષણા પુર્ણ કરી છે.
2. ચંદ્રયાન-2ને 22 જુલાઈ, 2019ના રોજ GSLV માર્ક III-M1 દ્વારા ચંદ્ર પર લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું.
3. ચંદ્રયાન - 1 પછી ભારતીય અવકાશ સંશોધન સંગઠન (ઈસરો) દ્વારા લોન્ચ કરાયેલું આ બીજું ચંદ્ર સંશોધન મિશન છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2
- (B) ફક્ત 2, અને 3
- (C) ફક્ત 1, અને 3
- (D) 1,2, અને 3

C-29 એરક્રાફ્ટ ડિલ

- > સુરક્ષા બાબતોની સમિતિ (CCS) એ એરસ્પેસ ક્ષેત્રમાં મેક-ઈન-ઈન્ડિયા પહેલના ભાગરૂપે ભારતીય વાયુસેના માટે 56 C-295 MW મધ્યમ પરિવહન વિમાનોની ખરીદીને મંજૂરી આપી છે.
- > C-295MW વિમાન એરબસ ડિફેન્સ અને સ્પેસ S.A., સ્પેનથી ખરીદવામાં આવશે.
- ક્ષમતા :
- > C-295MW એ 5-10 ટનનું પરિવહન વિમાન છે જે આધુનિક ટેકનોલોજી ધરાવે છે.
- વિશેષતા :
- > તેમાં ઝડપી પ્રતિભાવ અને સૈનિકો અનવે કાર્ગોને છોડવા માટે પાછળના દરવાજા છે.
- > તે સ્વદેશી ઈલેક્ટ્રોનિક વોરફેર સ્યુટ સાથે સ્થાપિણ કરવામાં આવશે.
- રિપ્લેસમેન્ટ :
- > તે ભારતીય વાયુસેનાના એવ્રો - 748 વિમાનના જૂથના કાફલાને બદલશે.
- > એવ્રો - 748 વિમાન બ્રિટિશ મૂળનું ટૂવીન-એન્જિન ટર્બોપ્રોપ, લશ્કરી પરિવહન અન છ 6 ટનની કાર્ગો ક્ષમતા ધરાવતું કાર્ગો વિમાન છે.
- પ્રોજેક્ટ અમલીકરણ :
- > એરબસ ડિફેન્સ એન્ડ સ્પેસ અને ટાટા એડવાન્સ્ડ સિસ્ટમ્સ લિમિટેડ (TASL) એ એરસ્પેસ ક્ષેત્રમાં મેક-ઈન-ઈન્ડિયા પહેલના ભાગરૂપે વાયુસેનાને નવા પરિવહન વિમાનોથી સજ્જ કરવાના પ્રોજેક્ટને સંયુક્ત રીત ચલાવી રહ્યા છે.
- > એરબસ ફ્લાઈટની સ્થિતિમાં પ્રથમ 16 વિમાનો સપ્લાય કરશે, જ્યારે બાકીના 40 વિમાનો ભારતમાં TASL દ્વારા એસેમ્બલ કરવામાં આવશે.

સોદાનું મહત્વ

- ખાનગી ક્ષેત્રની ભાગીદારી :
- > આ તેના પ્રકારનો પહેલો પ્રોજેક્ટ છે જેમાં એક ખાનગી કંપની દ્વારા ભારતમાં લશ્કરી વિમાનનું ઉત્પાદન કરવામાં આવશે.
- > એવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે ભારતમાં ઉત્પાદન પ્રક્રિયા દરમિયાન વિશિષ્ટ પ્રક્રિયાઓમાં સામેલ થનારા તમામ ટાટા કન્સોર્ટિયમ સપ્લાયર્સ વૈશ્વિક સ્તરે માન્યતા

પ્રાપ્ત નેશનલ એરોસ્પેસ અને ડિફેન્સ કોન્ટ્રાક્ટ એકેડિટેશન પ્રોગ્રામ (NADCAP) માન્યતા પ્રાપ્ત કરશે અને જાળવી રાખશે.

- આત્મનિર્ભર ભારત અભિયાનને પ્રોત્સાહન :
 - તે ભારતીય ખાનગી ક્ષેત્રને ટેકોલોજી સઘન અને અત્યંત સ્પર્ધાત્મક ઉદ્યોગમાં પ્રવેશવાની એક અનોખી તક પૂરી પાડે છે.
 - આ કાર્યક્રમ સ્વદેશી ક્ષમતાઓને મજબૂત કરવા અનવે 'મેક ઈન ઈન્ડિયા' ને પ્રોત્સાહન આપવા મટે એક અનોખી પહેલ છે.

- MSMEs ને પ્રોત્સાહન :
 - આ પ્રોજેક્ટ ભારતમાં એરોસ્પેસ ઈકોસિસ્ટમને વેગ આપશે જેમાં દેશભરમાં ફેલાયેલા કેટલાય માઈક્રો, સ્મોલ એન્ડ મીડિયમ એન્ટરપ્રાઈઝ (MSMEs) વિમાનના ભાગોના ઉત્પાદનમાં સામેલ થશે.

- આયાત પર નિર્ભરતા ઘટાડવી :
 - આ પ્રોજેક્ટ સ્થાનિક ઉદ્યોગ ઉત્પાદનને પ્રોત્સાહન આપશે જેના પરિણામે આયાત પર ઓછી નિર્ભરતા અને નિકાસમાં અપેક્ષિત વૃદ્ધિ થશે.
 - એરો સ્ટ્રક્ચર્સની મોટી સંખ્યામાં ભાગો, પેટા-અસેમ્બલીઓ અને મુખ્ય ઘટક અસેમ્બલી એકમો ભારતમાં ઉત્પાદિત થવાના છે.

- રોજગારીનું સર્જન :
 - આ કાર્યક્રમ દેશના એરોસ્પેસ ઈકોસિસ્ટમમાં રોજગાર પેદા કરવા માટે ઉત્પ્રરક તરીકે કામ કરશે.
 - આનાથી એરોસ્પેસ અને ડિફેન્સ સેક્ટરમાં સીધી 600, કુશળ રોજગારીની 3000 થી વધુ પરોક્ષ નોકરીઓ અને 42.5 લાખથી વધુ માનવ-કલાકની રોજગારીનું સર્જન થવાની અપેક્ષા છે.

- ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ડેવલપમેન્ટ :
 - આમાં હેંગરો, ઈમારતો, એપ્રોન અને ટેક્સીવેઝના રૂપમાં વિશિષ્ટ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરના કિસનો સામવેશ થશે.
 - ભારતમાં 'C-295 MV' વિમાનની ડિલિવરી પૂરી થાય તે પહેલા 'D' લેવલ સર્વિસિંગ ફેસિલિટી (MRO) સ્થાપવાની યોજના છે.

- ઓફસેટ જવાબદારીઓ :
 - એરબસ ભારતીય ઓફસેટ ભાગીદારો પાસેથી લાયક ઉત્પાદનો અને સેવાઓની સીધી ખરીદી દ્વારા તેની ઓફસેટ જવાબદારીઓ પૂર્ણ કરશે, જેનાથી અર્થતંત્રને વધુ વેગ મળશે.
 - સરળ શબ્દોમાં કહીએ તો, 'ઓફસેટ લાયબિલિટી' નો અર્થ એ છે કે જો ભારત તેની પાસેથી સંરક્ષણ સાધનો ખરીદતો હોય તો ભારતના સ્થાનિક સંરક્ષણ ઉદ્યોગને પ્રોત્સાહન આપવાની આંતરરાષ્ટ્રીય કંપનીઓની જવાબદારી થાય છે.

C-295 એરક્રાફ્ટ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. સુરક્ષા બાબતોની સમિતિ (CCS) એ એરસ્પેસ ક્ષેત્રમાં મેક-ઈન-ઈન્ડિયા પહેલના ભાગરૂપે ભારતીય વાયુસેના માટે 56 C-295 MW મધ્યમ પરિવહન વિમાનોની

ખરીદીને મંજૂરી આપી છે.

2. C-295MW વિમાન એરબસ ડિફેન્સ અને સ્પેસ S.A., સ્પેનથી ખરીદવામાં આવશે.
 3. એરબસ ડિફેન્સ એન્ડ સ્પેસ અને ટાટા એડવાન્સ સિસ્ટમ્સ લિમિટેડ (TASL) એ એરસ્પેસ ક્ષેત્રમાં મેક-ઈન-ઈન્ડિયા પહેલના ભાગરૂપે વાયુસેનાને નવા પરિવહન વિમાનોથી સજ્જ કરવાના પ્રોજેક્ટને સંયુક્ત રીતે ચલાવી રહ્યા છે
 4. આ તેના પ્રકારનો પહેલો પ્રોજેક્ટ છે જેમાં એક ખાનગી કંપની દ્વારા ભારતમાં લશ્કરી વિમાનનું ઉત્પાદન કરવામાં આવશે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

સંરક્ષણ સેવા નિયમો માટે નાણાકીય સત્તાઓનું પ્રતિનિધિ મંડળ, 2021

- તાજેતરમાં સંરક્ષણ મંત્રાલયે સંરક્ષણ સેવાઓ માટે નાણાકીય સત્તાઓ (DFPDS) નિયમો, 2021 નું પ્રતિનિધિ મંડળ જારી કર્યું છે.
- આ નિયમનું પ્રાથમિક ધ્યાન નાણાકીય સત્તાઓના વધતા પ્રતિનિધિ મંડળમાં પ્રક્રિયાગત અવરોધોને દૂર કરવાનું અને વધુ વિકેન્દ્રીકરણ અને ઓપરેશનલ કાર્યક્ષમતા લાવવાનું છે.
- DEPDS નિયમો, 2021 રક્ષણાત્મક માળખાને મજબૂત કરવા મટે સંરક્ષણ સુધારાઓનમાં વધુ એક મોટું પગલું છે.

Back to basics : DEPDS, 2021ની હાઈલાઈટ્સ

- પ્રાદેશિક ટુકડીઓને સોંપવામાં આવેલા નાણાકીય સત્તાઓ (Field Formation):
 - તેમાં સેના, નૌકાદળ અને વાયુસેના (સશસ્ત્ર દળો) માટે મહેસૂલ સંપાદન સત્તાઓની દ્રષ્ટિએ સત્તાઓ વધારવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.
 - ડેપ્યુટી હેડ્સ ઓફ સર્વિસિસને આપવામાં આવેલી નાણાકીય સત્તાઓમાં 10 ટકાનો વધારો કરવામાં આવ્યો છે.
 - નવા અધિકારીઓને આવશ્યકતાઓના આધારે સેવાઓમાં નાણાકીય સત્તાઓને લગતી સત્તાઓ પણ સોંપવામાં આવી છે.
- ઓપરેશનલ તૈયારી પર ધ્યાન કેન્દ્રિત :
 - નવા નિયમો હેઠળ મહત્વના સાધનો (જે માત્ર ખૂબ ખર્ચાળ જ નથી પરંતુ સંચાલનમાં પણ લાંબો સમય લે છે)

- > લાંબા સમય સુધી ખરીદવા અથવા ભાડે આપવાને બદલે ટૂંકા ગાળા માટે ભાડે લઈ શકાય છે.
- > નાણાકીય સત્તાઓના પ્રતિનિધિમંડળનો ઉદ્દેશ ફિલ્ડ કમાન્ડરો અને અધિકારીઓને તાત્કાલિન ઓપરેશનલ આવશ્યકતાઓને પહોંચી વળવા અવને જરૂરી જાળવણીની આવશ્યકતાઓને પહોંચી વળવા માટે ઉપકરણો/યુદ્ધ જેવા સ્ટોર્સ ખરીદવા માટે સશક્ત બનાવાવનો છે.
- વેપાર કરવાની સરળતાને પ્રોત્સાહન આપવું :
- > 'આત્મનિર્ભર ભારત'ના લક્ષ્યને હાંસલ માટે સ્વદેશીકરણ / સંશોધન અને વિકાસ સંબંધિત ધિરાણમાં ત્રણ ગણો વધારો.
- સંરક્ષણ ક્ષેત્રમાં તાજેતરના સુધારા :
- > ચીફ ઓફ ડિફેન્સ સ્ટાફની પોસ્ટ રચના.
- > લશ્કરી બાબતોના વિભાગની સ્થાપના (Department of Military Affairs).
- > સંરક્ષણ સંપાદન પ્રક્રિયા 2020.
- નવીનતમ મહત્વપૂર્ણ સંરક્ષણ સંપાદન : રાફેલ ફાઈટર એરક્રાફ્ટ, S-400 મિસાઈલ ડિફેન્સ સિસ્ટમ વગેરે.
- સંરક્ષણ ટેકનોલોજીનું સ્વદેશીકરણ : LCA તેજસ, પ્રોજેક્ટ 75 વગેરે.

સંરક્ષણ સેવા નિયમો માટે નાણાકીય સત્તાઓના પ્રતિનિધિ

મંડળ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. તાજેતરમાં સંરક્ષણ મંત્રાલયે સંરક્ષણ સેવાઓ માટે નાણાકીય સત્તાઓ (DFPDS) નિયમો, 2021 નું પ્રતિનિધિ મંડળ જારી કર્યું છે.
 2. આ નિયમનું પ્રાથમિક ધ્યાન નાણાકીય સત્તાઓના વધતા પ્રતિનિધિ મંડળમાં પ્રક્રિયાગત અવરોધોને દૂર કરવાનું અને વધુ વિકેન્દ્રીકરણ અને ઓપરેશનલ કાર્યક્ષમતા લાવવાનું છે.
 3. ડેપ્યુટી હેડ્સ ઓફ સર્વિસિસને આપવામાં આવેલી નાણાકીય સત્તાઓમાં 10 ટકાનો વધારો કરવામાં આવ્યો છે.
 4. સેના, નૌકાદળ અને વાયુસેના (સશસ્ત્ર દળો) માટે મહેસૂલ સંપાદન સત્તાઓની દ્રષ્ટિએ સત્તાઓ વધારવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

કોરોનલ માસ ઈજેક્શન

- > ભારતીય વૈજ્ઞાનિકોએ આંતરરાષ્ટ્રીય સાથીઓ સાથે સૂર્યના વાતાવરણમાંથી વિસ્ફોટનું ચુંબકીય ક્ષેત્ર (Solar Corona) માપ્યું છે, જે સૂર્યના આંતરિક ભાગની દુર્લભ ઝલક રજૂ કરે છે.

- > કોરોનલ માસ ઈજેક્શન (Coronal Mass Ejection - CME) સૂર્યની સપાટી પરના સૌથી મોટા વિસ્ફોટોમાંનો એક છે જે કેટલાક મિલિયન માઈલ પ્રતિ કલાકની ઝડપે અવકાશમાં એક અબજ ટન પદાર્થ સમાવી શકે છે.

મુખ્ય મુદ્દાઓ :

- સંશોધનની દ્રષ્ટિએ :
- > ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ એસ્ટ્રોફિઝિક્સ (Indian Institute of Astrophysics-IIA) ના વૈજ્ઞાનિકોએ પ્રથમ વખત વિસ્ફોટિત પ્લાઝમા સાથે સંકળયેલા નબળા થર્મલ રેડિયો ઉત્સર્જનનો અભ્યાસ કર્યો હતો, જે ચુંબકીય ક્ષેત્રો અને વિસ્ફોટની અન્ય શારીરિક પરિસ્થિતિઓને માપે છે.
- > IIA, કર્ણાટકના ગૌરીબિદનુર ખાતે સ્થિત વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિભાગ (DST) ની સવચ્ચ સંસ્થા છે.
- > ટીમે 1 મે, 2016ના રોજ કોરોનલ માસ ઈજેક્શન (CME) માંથી વહેતા પ્લાઝમાનો અભ્યાસ કર્યો હતો.
- > પ્લાઝમાને પદાર્થના ચોથા તબક્કા તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે. ઊંચા તાપમાને ઈલેક્ટ્રોન પરમાણુના ન્યુક્લિયસથી અલગ થઈ જાય છે અને પ્લાઝમાં અથવા પદાર્થની આયોનાઈઝ્ડ અવસ્થાઓ બની જાય છે.
- > કેટલાક અવકાશ આધારિત ટેલિસ્કોપ તેમજ IIAના રેડિયો ટેલિસ્કોપની મદદથી ઉત્સર્જન શોધી કાઢવામાં આવ્યું હતું. જેમાં સૂર્ય અત્યંત અલ્ટ્રાવાયોલેટ અને સફેદ પ્રકાશમાં જોવા મળ્યો હતો.
- > તેઓ આ ઉત્સર્જનના ધ્રુવીકરણને પણ માપવામાં સક્ષમ હતા, જે તરંગોના વિદ્યૂત અને ચુંબકીય ઘટકો જે દિશામાં ડોલતા હોય છે તેની નિશાની છે.

Back to basics : 'કોરોનલ માસ ઈજેક્શન' વિશે

- > સૂર્ય એક અત્યંત સક્રિય શરીર છે જ્યાં ઘણી હિંસક અને વિનાશક ઘટનાઓ દ્વારા મોટી માત્રામાં ગેસ અને પ્લાઝમાં બહાર કાઢવામાં આવે છે.

મુખ્ય મુદ્દાઓ :

- સંશોધનની દ્રષ્ટિએ :
- > અવા જ વિસ્ફોટોના એક વિભાગને 'કોરોનલ માસ ઈજેક્શન' (CMEs) કહેવામાં આવે છે.
- > 'કોરોનલ માસ ઈજેક્શન'ના સૌર મંડળમાં સૌથી શક્તિશાળી વિસ્ફોટ છે.
- > 'કોરોનલ માસ ઈજેક્શન'ના મૂળભૂત કારણો હજી પણ વધુ સારી રીતે સમજવામાં આવ્યા નથી. જોકે, ખગોળશાસ્ત્રીઓ સંમત થાય છે કે સૂર્યનું ચુંબકીય ક્ષેત્ર આમાં મુખ્ય ભૂમિકા ભજવે છે.

- જો કે સૂર્ય પર ક્યાંય પણ 'કોરોનલ માસ ઈજેક્શન' થઈ શકે છે, પરંતુ સૂર્યની 'દૃશ્યમાન સપાટી' (જેને ફોટોસ્ફીયર કહેવામાં આવે છે) ના કેન્દ્રની નજીક ઉત્પન્ન થતું 'કોરોનલ માસ ઈજેક્શન' અભ્યાસની દ્રષ્ટિએ ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે, કારણ કે તેમની અસર પૃથ્વી પર સીધી દેખાય છે.
- તેનો અભ્યાસ વૈજ્ઞાનિકોને અવકાશ હવામાનને સમજવામાં મદદ કરે છે.
- જ્યારે મજબૂત 'કોરોનલ માસ ઈજેક્શન' પૃથ્વીની નજીક હોય છે, ત્યારે તે પૃથ્વીની આસપાસના ઉપગ્રહોમાં ઈલેક્ટ્રોનિક્સને નુકસાન પહોંચાડી શકે છે અને પૃથ્વી પર રેડિયો સંદેશા વ્યવહાર નેટવર્કને વિક્ષેપિત કરી શકે છે.
- જ્યારે પ્લાઝમાં વાદળ આપણા ગ્રહ પર અથડાય છે, ત્યારે ભૂચુંબકીય વાવાઝોડું આવે છે.
- ભૂચુંબકીય તોફાનો એ પૃથ્વીના મેગ્નેટોસ્ફીયર (પૃથ્વીના ચુંબકીય ક્ષેત્ર દ્વારા નિયંત્રિત જગ્યા) ની એક મોટી ખલેલ છે જે ત્યારે થાય છે જ્યારે સૌર પવન સૌર પવનમાં થી ઊર્જાના ખૂબ જ કાર્યક્ષમ આદાનપ્રદાનને પૃથ્વીની આસપાસના અવકાશ વાતાવરણમાં આદાનપ્રદાન કરે છે.
- તેઓ પૃથ્વી પરના આકાશમાંથી તેજસ્વી પ્રકાશ ઉત્પન્ન કરી શકે છે, જેને ઓરોરા (Auroras) કહેવામાં આવે છે.
- કેટલાક ઊર્જા અને નાના કણો પૃથ્વીના વાતાવરણમાં ઉત્તર અને દક્ષિણ ધ્રુવો પર ચુંબકીય ક્ષેત્રની રેખાઓની મુસાફરી કરે છે.
- ત્યાં કણો વાતાવરણમાં વાયુઓ સાથે ક્રિયાપ્રતિક્રિયા કરે છે જેના પરિણામો આકાશમાં પ્રકાશનું સુંદર પ્રદર્શન થાય છે.
- પૃથ્વીના ઉત્તરીય વાતાવરણમાં, ઓરોરાને ઓરોરા બોરેલીસ અથવા નોર્થન લાઈટ કહેવામાં આવે છે. તેના દક્ષિણી સમકક્ષને ઓરોરા ઓસ્ટ્રલિયા અથવા સર્થન લાઈટ્સ કહેવામાં આવે છે.

સૂર્યની રચના

- સૂર્યની મુખ્ય ઊર્જા થર્મોન્યુક્લિયર પ્રતિક્રિયાઓ દ્વારા ઉત્પન્ન થાય છે જે સૂર્યના મૂળમાં અત્યંત તાપમાન ઉત્પન્ન કરે છે.
- કિરણોત્સર્ગ ક્ષેત્ર (Radiative Zone) :
 - ઊર્જા ધીમે ધીમે બહારની તરફ આગળ વધે છે, સૂર્યના આ સ્તર દ્વારા વિકિરણ કરવામાં 1,70,0000 વર્ષથી વધુ સમય લાગે છે.
- કન્વેક્શન ઝોન (Convection Zone) :
 - ઊર્જા ગરમ ઠંડા ગેસના કન્વેક્શન પ્રવાહો મારફતે સપાટી તરફ આગળ વધે છે.
- ક્રોમોસ્ફીયર (Chromosphere) :
 - સૂર્યનું આ પ્રમાણમાં પાતળું સ્તર ચુંબકીય ક્ષેત્ર રેખાઓ દ્વારા રચાય છે જે ઈલેક્ટ્રિક્યાજર્ડ સૌર પ્લાઝમાને નિયંત્રિત કરે છે. કેટલીક વાર મોટા પ્લાઝમાં લક્ષણો, જે વિશિષ્ટ હોય છે, ખૂબ જ બળ અને ગરમ કોરોનામાં રચાય છે અને કેટલીકવાર સૂર્યનથી દૂર સામગ્રીને બહાર કાઢે છે.

કોરોના (Corona) :

- કોરોના (અથવા સૌર વાતાવરણ)ની અંદર આયોનાઈઝ્ડ તત્વો એક્સ-રે અને અત્યંત અલ્ટ્રાવાયોલેટ તરંગલંબાઈમાં ચમકે છે. અવકાશ સાધનો આ ઊંચી ઊર્જાઓ પર સૂર્યના કોરોનાની છબી બનાવી શકે છે કારણ કે આ તરંગલંબાઈમાં ફોટોસ્ફીયર (સૌર વાતાવરણનું સૌથી નીચું સ્તર) એકદમ ધીમું છે.

કોરોનલ સ્ટ્રીમર (Coronal Streamer) :

- કોરોનાની બહાર વહેતા પ્લાઝમાનો આકાર ચુંબકીય ક્ષેત્રરેખાઓ દ્વારા કોરોનલ સ્ટ્રીમર તરીકે ઓળખાતા પાતળા સ્વરૂપોમાં થાય છે, જે લાખો માઈલ અવકાશ ફેલાયેલો છે.
- સૌર કંલક અથવા સનસ્પોટ્સ એ એવા વિસ્તારો છે જે સૂર્યની સપાટી પર કાળા દેખાય છે. તેઓ સૂર્યની સપાટીના અન્ય ભાગો કરતા ઠંડા હોય છે, તેથી તેઓ કાળા દેખાય છે.

કોરોનલ માસ ઈજેક્શન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારતીય વૈજ્ઞાનિકોએ આંતરાષ્ટ્રીય સાથીઓ સાથે સૂર્યના વાતાવરણમાંથી વિસ્ફોટનું ચુંબકીય ક્ષેત્ર (Solar Corona) માપ્યું છે.
2. ટીમે 1 મે, 2016ના રોજ કોરોનલ માસ ઈજેક્શન (CME) માંથી વહેતા પ્લાઝમાનો અભ્યાસ કર્યો હતો.
3. જ્યારે પ્લાઝમાં વાદળ આપણા ગ્રહ પર અથડાય છે, ત્યારે ભૂચુંબકીય વાવાઝોડું આવે છે.
4. 'કોરોનલ માસ ઈજેક્શન' એ સૌરમંડળમાં સૌથી શક્તિશાળી વિસ્ફોટ છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

DRDOએ MRSAM સિસ્ટમ ભારતીય વાયુસેનાને સોંપી

- સંરક્ષણ સંશોધન અને વિકાસ સંગઠન (DRDO)એ 9 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ મધ્યમ અંતરની જમીનથી હવામાં મિસાઈલ (MRSAM) સિસ્ટમનું પ્રથમ ફાયરિંગ યુનિટ (FU) ભારતીય વાયુસેના (IAF) ને સોંપ્યું હતું.
- ભારતની સંરક્ષણ ક્ષમતાઓને નોંધપાત્ર વેગ આપવા માટે MRSAMને રાજસ્થાનના જેસલમેરના એરફોર્સ સ્ટેશન પર IAFને સોંપવામાં આવ્યા હતા.
- IAFને આ સિસ્ટમ સોંપવી એ "આત્મનિર્ભર ભારત" બનાવવાની દિશામાં એક મોટી છલાંગ છે અને તે હવાઈ સંરક્ષણ પ્રણાલીમાં ગેમ ચેન્જર સાબિત થશે.

Back to basics : મધ્યમ રેન્જની સપાટીથી એર મિસાઈલ**(MRSAM)**

- MRSAM એક અદ્યતન નેટવર્ક કેન્દ્રિત લડાયક હવાઈ સંરક્ષણ પ્રણાલી છે. તેનો વિકાસ DRDO અને ઈઝરાયલ એરોસ પેસ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ (IAI) દ્વારા ભારતીય ઉદ્યોગના સહયોગથી ખાનગી અને જાહેર ક્ષેત્રો તેમજ MSMEsના સહયોગથી કરવામાં આવ્યો હતો. તે 4.5 મીટર લાંબી જમીનથીહવામાં માર કરનારી મિસાઈલ છે. MRSAM કાર્યક્રમ માટેના કરાર પર ફેબ્રુઆરી 2009માં હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા. આ કરાર હેઠળ IAFએ 2 અબજ ડોલરની કિંમતે 450 MRSAM અને 18 ફાયરિંગ યુનિટ ખરીદવાનો નિર્ણય લીધો હતો.

ફાયરિંગ યુનિટ

- MRSAMના ફાયરિંગ યુનિટમાં મિસાઈલ, મોબાઈલ લોન્ચર સિસ્ટમ્સ (MLS), કોમ્બેટ મેનેજમેન્ટ સિસ્ટમ્સ (CMS), અદ્યતન લાંબા અંતરના રડાર, રિલોડર વાહનો (RV), મોબાઈલ પવાર સિસ્ટમ્સ (MPS), રડાર પાવર સિસ્ટમ્સ (RSP)નો સમાવેશ થાય છે.

MRSAM સિસ્ટમનું મહત્વ

- MRSAM સિસ્ટમ ફાઈટર એરક્રાફ્ટ, હેલિકોપ્ટર, UAV, સબ-સોનિક અને સુપરસોનિક ક્રૂઝ મિસાઈલ અને અનગાઈડેડ કોમ્બેટ મટિરિયલ્સ વગેરે જેવા જાવેખમો સામે ગ્રાઉન્ડ પ્રોપર્ટીઝ માટે પોઈન્ટ ફિલ્ડ એર ડિફેન્સ પ્રદાન કરે છે. આ સિસ્ટમ 70 કિમી સુધીના અંતરે ઘણા લક્ષ્યોને જોડવા માટે સક્ષમ છે. તે સ્વદેશી રીતે વિકસિત રોકેટ મોટર અને નિયંત્રણ સિસ્ટમ દ્વારા સંચાલિત છે જે ટર્મિનલ તબક્કા દરમિયાન ઉચ્ચ ગતિશીલતા પ્રાપ્ત કરવામાં મદદ કરે છે.

MRSAM સિસ્ટમ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારતની સંરક્ષણ ક્ષમતાઓને નોંધપાત્ર વેગ આપવા માટે MRSAMને રાજસ્થાનના જેસલમેરના એરફોર્સ સ્ટેશન પર IAFને સોંપવામાં આવ્યા હતા.
2. MRSAM એક અદ્યતન નેટવર્ક કેન્દ્રિત લડાયક હવાઈ સંરક્ષણ પ્રણાલી છે.
3. તે 4.5 મીટર લાંબી જમીનથીહવામાં માર કરનારી મિસાઈલ છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1, અને 2
(B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3
(D) 1, 2, અને 3

ચંદ્ર વિજ્ઞાન વર્કશોપ 2021 : ISRO

- તાજેતરમાં ભારતીય અવકાશ સંશોધન સંગઠન (Indian Space Research Organisation - ISRO) દ્વારા ચંદ્રની ભ્રમણકક્ષામાં ચંદ્રયાન-2 ઓર્બિટરના સંચાલનના બે વર્ષ પૂર્ણ થવા નિમિત્તે ચંદ્ર વિજ્ઞાન વર્કશોપ 2021નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.
- ISROના જણાવ્યા અનુસાર ચંદ્રયાન-2 ઓર્બિટલ-વ્હીકલઓવરલોડ્સ (Orbiter Payloads)ના નિરીક્ષણોના પરિણામે સર્યકલા (Discovery-class)માં પરિણામો આવ્યા છે.
- ચંદ્રયાન-3 મિશન આવતા વર્ષના અંતમાં શરૂ થવાની સંભાવના છે.

Back to basics : ચંદ્રયાન-2 વિશે

- ચંદ્ર સંશોધન મિશન : ચંદ્ર સંશોધન ઉપગ્રહોની ભારતીય શ્રેણીમાં તે બીજું અવકાશયાન છે.
- આમા એક ઓર્બિટર શામેલ હતું જેનું લેન્ડર વિક્રમ નામ હતું. અને ચંદ્રના દક્ષિણ ધ્રુવીય પ્રદેશનું અન્વેષણ કરવા માટે પ્રજ્ઞાન નામનું રોવર હતું.
- લોન્ચ :
➤ GSLV Mk-3 દ્વારા 22 જુલાઈ, 2019ના રોજ શ્રીહરિકોટના સતીશ ધવન સ્પેસ સેન્ટરથી તેનું લોકાર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.
- તેની સ્થાપના ઓગસ્ટ, 2019માં ચંદ્રની ભ્રમણકક્ષામાં કરવામાં આવી હતી.
- ઓર્બિટર અને લેન્ડર મોડ્યુલ સપ્ટેમ્બર 2019 માં બે સ્વતંત્ર તરીકે વિકૃત થયા હતા.
- લેન્ડર ફેલ્યોર :
➤ વિક્રમ લેન્ડર ISRO એ નક્કી કરેલા પ્લાન મુજબ અને સપ્ટેમ્બર 2019માં ચંદ્રની સપાટીથી 2.1 કિમી દૂર ઉતરી રહ્યું હતું. તેની સામન્ય કામગીરીની ઉચાઈ સુધી જોવા મળી હતી.
- ત્યારબાદ લેન્ડરનો સંપર્ક તૂટી ગયો હતો. અને લેન્ડરનું હાર્ડલેન્ડિંગ ચંદ્રની સપાટી પર થયું હતું.
- છ પૈડાવાળા રોવર (પ્રજ્ઞાન) ને લેન્ડર (વિક્રમ)ની અંદર સ્થાપિત કરવામાં આવ્યું હતું.
- જો સફળ સોફ્ટ લેન્ડિંગ થયું હોત તો ભારત તત્કાલીન સોવિયેત યુનિયન, અમેરિકા અને ચીન પછીનો ચોથો દેશ બની ગયો હોત.
- ઓર્બિટરની ભૂમિકા :
➤ ચંદ્રની આસપાસ તેની નિર્ધારિત ભ્રમણકક્ષામાં સ્થાપિત ઓર્બિટર ધ્રુવીય પ્રદેશોમાં ચંદ્રના વિકાસ અને તેના આઠ અદ્યતન વૈજ્ઞાનિક સાધોનનો ઉપયોગ કરીને ખનિજો અને પાણીના અણુઓનું મેપિંગ વહેંચશે.

- સચોટ પ્રક્ષેપણ અને ઓપ્ટિમાઇઝ્ડ મિશન મેનેજમેન્ટ આયોજિત એક વર્ષનવે બદલે ઓર્બિટર માટે લગભગ સાત વર્ષનું લાંબુ ઓપરેશન સુનિશ્ચિત કર્યું છે.
- ચંદ્રયાન-2 ઓર્બિટર દ્વારા કરવામાં આવેલી શોધો.
- આર્ગોન-40 શોધાયું :
- માસ સ્પેક્ટ્રોમીટર લૂનર એટમોસ્ફેરિક કમ્પોઝિશન એક્સપ્લોરર 2 (CHACE 2) એ ધ્રુવીય ઓર્બિટલ પ્લેટફોર્મ પરથી ચંદ્ર તટસ્થ બાહ્યગોળાની રચનાનો પ્રથમ ઈન-સિટુ અભ્યાસ હાથ ધર્યો હતો.
- તેણે ચંદ્રના મધ્ય અને ઉચ્ચ અક્ષાંશ પર આર્ગોન -40 ની પરિવર્તન શીલતા શોધી અને અભ્યાસ કર્યો, જે ચંદ્રના આંતરિક ભાગની મધ્ય અને ઉચ્ચ અક્ષાંશમાં કિરણોત્સર્ગી પ્રવૃત્તિઓ દર્શાવે છે.
- કોમિયમ અને મેંગેનીઝની શોધ :
- ચંદ્રયાન-2 લાર્જ એરિયા સોફ્ટ એક્સ -રે સ્પેક્ટ્રોમીટર (ક્લાસ) પેલોડમાં રિમોટ સેન્સિંગ દ્વારા કોમિયમ અને મેંગેનીઝના નાના તત્વો શોધી કાઢવામાં આવ્યા છે.
- સૂર્ય માઈક્રોફલેસનું નિરીક્ષણ :
- સૂર્યના કોરોનલ હીટિંગ સાથે સંબંધિત મહત્વપૂર્ણ માહિતી પૂરી પાડતા શાંત-સૂર્ય સમયગાળા (Quiet-Sun Period) દરમિયાન સૂર્યના માઈક્રોફલેસનું નિરીક્ષણ સોલાર એક્સ-રે મોનિટર (XSM) પેલોડ દ્વારા પૂર્ણ કરવામાં આવ્યું હતું.
- હાઈડ્રેશન સુવિધાઓની શોધ :
- ચંદ્રયાન-2એ સૌ પ્રથમ તેના ઈમેજિંગ ઈન્ફ્રા-રેડ સ્પેક્ટ્રોમીટર (IIRS) પેલોડ સાથે ચંદ્ર હાઈડ્રેશન લાક્ષણિકતાઓની સ્પષ્ટ શોધ કરી હતી [જેણે ચંદ્રનીસપાટી પર હાઈડ્રોક્સિલ (Hydroxyl) અને વોટર-આઈસ (Water-ice)ની દેખીતી હાજરી શોધી કાઢી હતી].
- પેટાસપાટી પર પાણી-બરફનીશોધ :
- ડ્યુઅલ ફ્રિક્વન્સી સિન્થેટિક અપર્યર રડાર (DFSAR) ઉપકરણો સબ સરફેસ વોટર-આઈસની હાજરી શોધી કાઢી હતી અને ધ્રુવીય પ્રદેશોમાં ચંદ્રની આકારશાસ્ત્રીની લાક્ષણિકતાઓની મુખ્ય લાક્ષણિકતાઓનું ઉચ્ચ રિઝોલ્યુશન મેપિંગ કર્યું હતું.
- ઈમેજિંગ ઓફ ઇ મૂન :
- તેન ઓર્બિટર હાઈ રિઝોલ્યુશન કેમેરા (OHRC) મારફતે 'હબેસ્ટ-એવર' રિઝોલ્યુશન સાથે 100 કિમી ચંદ્રની ભ્રમણકક્ષામાંથી ચંદ્રનું ઈમેજિંગ પણ મેળવ્યું હતું.

- નિયોલોજિકલ તારણો :
- ચંદ્રયાન-2ના ટેરેન મેપિંગ કેમેરા (TMC 2), જે વૈશ્વિક સ્તરે ચંદ્રને ઈમેજ કરી રહ્યું છે, તેણે ચંદ્ર કસ્ટલ શોર્ટિંગ અને જ્વાળામુખી ગંબજોની ઓળખના રસપ્રદ ભૂસ્તરીય પુરાવા મેળવ્યા છે.
- ચંદ્રના આયોનોસ્ફીયરનો અભ્યાસ :
- ચંદ્રયાન-2 પરના બેવડી આર્વતન રેડિયોસાયન્સ (DFRS) પ્રયોગે ચંદ્રના આયનમંડળનો અભ્યાસ કર્યો છે, જે ચંદ્રબાહ્ય ક્ષેત્રની તટસ્થ પ્રજાતિઓના સૌર ફોટો-આયનીકરણ દ્વારા ઉત્પન્ન થાય છે.
- નોંધ :
- 'પ્રદાન' પોર્ટલનું આયોજન ISRO મિશન માટે ડેટા કલેક્શન માટેના નોડોસેન્ટર ઈન્ડિયન સ્પેસ સાયન્સ ડેટા સેન્ટર (ISSDC) દ્વારા કરવામાં આવે છે.
- ચંદ્રયાન-2 મિશન અંગેના ડેટા PRADAN પોર્ટલ મારફતે વ્યાપક જાહેર ઉપયોગ માટે બહાર પાડવામાં આવી રહ્યા છે.

ચંદ્ર વિજ્ઞાન વર્કશોપ 2021 વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ચંદ્રયાન-3 મિશન આવતા વર્ષના અંતમાં શરૂ થવાની સંભાવના છે.
2. ચંદ્ર સંશોધન ઉપગ્રહોની ભારતીય શ્રેણીમાં તે બીજું અવકાશયાન છે.
3. GSLV Mk-3 દ્વારા 22 જુલાઈ, 2019ના રોજ શ્રીહરિકોટના સતીશ ધવન સ્પેસ સેન્ટરથી તેનું લોકાર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.
4. ઓર્બિટર અને લેન્ડર મોડ્યુલ સપ્ટેમ્બર 2019 માં બે સ્વતંત્ર તરીકે વિકૃત થયા હતા.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

ગુજરાતે 'વતન પ્રેમ યોજના' શરૂ કરી (Vatan Prem Yojana)

- વતન પ્રેમ યોજનાના સંચાલક મંડળે 4 સપ્ટેમ્બર, 2021 ના રોજ તેની પ્રથમ બેઠક યોજી હતી.
- તેમણે મુખ્યમંત્રી વિજય રૂપાણીના અધ્યક્ષ સથાને ગાંધીનગરમાં બેઠક યોજી હતી.
- આ યોજનાની વિગતો મુખ્યમંત્રી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી હતી.
- સંચાલક મંડળએ રૂ. 1,000 કરોડના કામોની દરખાસ્ત કરી હતી, જે ડિસેમ્બર 2022 સુધીમાં પૂર્ણ થવાની છે.

પ્રોજેક્ટ વ્યવસ્થાપન એકમ

- યોજનાના સરળ અમલીકરણ માટે, સંચાલક મંડળે પ્રોજેક્ટ મેનેજમેન્ટ યુનિટની રચના કરી છે.
- સંચાલક મંડળે દાતાઓ માટે તેમના નાણાં ઓનલાઈન મોકલવાનું શક્ય બનાવ્યું છે. આ યોજના હેઠળ, બિન નિવાસી ગુજરાતીઓ (NRGs) અને NRIs ગ્રામ્ય સ્તરના પ્રોજેક્ટના ખર્ચમાં 60% યોગદાન આપી શકે છે. બાકીની 40% રકમ રાજ્ય સરકાર ભોગવશે.

Back to basics : વતન પ્રેમ યોજના

- વતન પ્રેમ યોજના ગુજરાત રાજ્ય સરકાર દ્વારા માતૃ-એ-વતન યોજનાનું નવું સ્વરૂપ છે. આ યોજનાના અગાઉના સંસ્કરણમાં રાજ્ય સરકાર અને NRIs નું યોગદાન 50:50 હતું.

યોજના હેઠળના પ્રોજેક્ટ્સ

- વતન પ્રેમ યોજનામાં ગ્રામીણ સ્તરના પ્રોજેક્ટ્સને આવરી લેવામાં આવશે, જેમ કે :
 - શાળાઓ અને પુસ્તકાલયોમાં સ્માર્ટ વર્ગો
 - સામુદાયિક નિર્માણ, પાંચમિક આરોગ્ય કેન્દ્ર અને આંગણવાડી
 - CCTV મોનિટરિંગ સિસ્ટમ,
 - પાણીનું રિસાયકલિંગ, ડ્રેનેજ, ગટરની સારવાર અને તળાવોનું સૌંદર્યીકરણ.

બસ સ્ટેન્ડ

- સૌર ઊર્જા ચાલતી સ્ટ્રીટ લાઈટ્સ વગેરે.

વતન પ્રેમ યોજના વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- ગુજરાતે 'વતન પ્રેમ યોજના' શરૂ કરી છે.
- સંચાલક મંડળએ રૂ. 1,000 કરોડના કામોની દરખાસ્ત કરી હતી, જે ડિસેમ્બર 2022 સુધીમાં પૂર્ણ થવાની છે.

- આવકમાં ઘટાડાને કારણે તંદુરસ્ત ખોરાક માટે લોકોની ક્ષમતામાં નોંધપાત્ર ઘટાડો થયો છે.
- વતન પ્રેમ યોજના ગુજરાત રાજ્ય સરકાર દ્વારા માતૃ-એ-વતન યોજનાનું નવું સ્વરૂપ છે. આ યોજનાના અગાઉના સંસ્કરણમાં રાજ્ય સરકાર અને NRIs નું યોગદાન 50:50 હતું.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે.
 - 1, 2, 3
 - 2, 3, 4
 - 1, 3, 4
 - 1, 2, 3 અને 4

ભૂપેન્દ્ર યાદવે 'પ્રાણ પોર્ટલ લોન્ચ કર્યું' (PRANA Portal)

- કેન્દ્રીય પર્યાવરણ પ્રધાન ભૂપેન્દ્ર યાદવે 7 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ 'પ્રાણ' નામનું પોર્ટલ લોન્ચ કર્યું હતું.
- 'પ્રાણ' પોર્ટલનો ઉપયોગ રાષ્ટ્રીય સ્વચ્છ હવા કાર્યક્રમ (National Clean Air Programme - NCAP) ની પ્રગતિને ટ્રેક કરવા માટે કરવામાં આવશે, જેથી બધાને સ્વચ્છ હવા અને વાદળી આકાશ સુનિશ્ચિત કરવાની ભારતની પ્રતિબદ્ધતાનું પાલન કરી શકાય.
- આ પોર્ટલનો શુભારંભ 'Non-attainment Cities - NC'માં 'International day of Clean Air for blue Skies' નિમિત્તે કરવામાં આવ્યો હતો.
- બિન-પ્રાપ્તિ શહેરો એવા શહેરો છે જે 5 વર્ષના સમયગાળા દરમિયાન રાષ્ટ્રીય હવાની ગુણવત્તાના ધોરણોને પૂર્ણ કરવામાં નિષ્ફળ ગયા છે.
- ભારતના પ્રયાસોથી 2019માં 86 શહેરોમાં હવાની ગુણવત્તા વધુ સારી જોગવાઈ હતી અને 2020માં તે વધીને 104 શહેરોમાં પહોંચી ગઈ હતી.

ભારતનું લક્ષ્ય

- પર્યાવરણ મંત્રાલય અને કેન્દ્રીય પ્રદેશ નિયંત્રણ બોર્ડ (CPCB) 2024 સુધીમાં ભારતમાં PM10 તેમજ PM2.5 ની સાંદ્રતામાં 20-30 ટકાનો ઘટાડો હાંસલ કરવાનો ઈરાદો ધરાવે છે.
- ભારત પોતાનું લક્ષ્ય કેવી રીતે હાંસલ કરશે ?
 - આ હાંસલ કરવા માટે ભારતે 132 NC / મિલિયન પ્લસ શહેરોમાં હવાની ગુણવત્તા સુધારવા માટે શહેર-વિશિષ્ટ

કાર્ય યોજનાઓ તૈયાર કરી છે અને અમલમાં મૂકી છે. તે શહેર-વિશિષ્ટ વાયુ પ્રદૂષણ સ્ત્રોતો જેવા કે માટી અને રસ્તાની ધૂળ, વાહનો, ઘરેલું બળતણ, બાંધકામ સામગ્રી અને ઉદ્યોગને લક્ષ્ય બનાવે છે.

Back to basics : પ્રાણ પોર્ટલ

- 'પ્રાણ' પોર્ટલ શહેરના એર એક્શન પ્લાનના અમલીકરણની ભૌતિક અને નાણાકીય સ્થિતિને ટ્રેક કરવામાં મદદ કરશે. તે હવાની ગુણવત્તા વિશે માહિતી પણ લોકો સુધી પ્રસારિત કરશે.

'પ્રાણ' પોર્ટલ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- કેન્દ્રીય પચાવરણ પ્રધાન ભૂપેન્દ્ર યાદવે 7 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ 'પ્રાણ' નામનું પોર્ટલ લોન્ચ કર્યું હતું.
- 'પ્રાણ પોર્ટલ' શહેરના એર એક્શન પ્લાનના અમલીકરણની ભૌતિક અને નાણાકીય સ્થિતિને ટ્રેક કરવામાં મદદ કરશે.
- ભારતના પ્રયાસોથી 2019માં 86 શહેરોમાં હવાની ગુણવત્તા વધુ સારી જોગવાઈ હતી અને 2020માં તે વધીને 104 શહેરોમાં પહોંચી ગઈ હતી.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનનો યોગ્ય છે ?
(A) ફક્ત 1, અને 2
(B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3
(D) 1, 2, અને 3

પ્રધાનમંત્રી મોદીએ Vidyanjali Portalનું લોકાર્પણ કર્યું

- પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ 7 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ વિદ્યાજંલિ પોર્ટલ(Vidyanjali Portal) અને શિક્ષણ ક્ષેત્રમાં અન્ય કેટલીક પહેલો શરૂ કરી હતી.
- આ પહેલ ભારતના ભવિષ્યને આકાર આપવામાં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવશે.
- પહેલ લોકાર્પણ 'શિક્ષક મહોત્સવ' સંમેલનનું ઉદઘાટન કરતી વખત કરવામાં આવ્યું હતું.
- શિક્ષણ સ્વયંસેવકો, દાતાઓ અથવા CSR ફાળો આપનારો અને શાળા વિકાસ માટે સરળ કરવાના ઉદ્દેશ સાથે વિદ્યાજંલિ પોર્ટલ શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું.

Back to basics : વિદ્યાજંલિ પોર્ટલ

- સમુદાય અથવા સ્વયંસેવકોને તેમની પસંદગીની સરકાર અને સરકારી સહાયિત શાળાઓમાં સીધું યોગદાન આપવા માટે વિદ્યાજંલિ પોર્ટલ શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.

ફાળો આપવની રીતો :

- શિક્ષણ મંત્રાલયના જણાવ્યા મુજબ અનુસાર, ભારતમાં નોંધાયેલા કોઈપણ વ્યક્તિ, NIR, PIO અથવા કોઈપણ સંસ્થા, સંસ્થા, કંપની અને જૂથનો નાગરિક હોય તે સ્વેચ્છાએ નીચેની બે રીતે ફાળો આપી શકે છે :

■ સેવાઓ / પ્રવૃત્તિઓ :

- સંપત્તિ અથવા સામગ્રી અથવા ઉપકરણો, વર્ગખંડ સહાયક સામગ્રી અને ઉપકરણો, મૂળભૂત વીજ માળખું, ડિજિટલ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર, અભ્યાસક્રમ સિવાયની પ્રવૃત્તિઓ માટેના સાધનો, રમતગમત, યોગ અને આરોગ્ય વગેરે જેવી મૂળભૂત નાગરિક માળખાગત સુવિધાઓ.
- સેવા આપતા અને નિવૃત્ત શિક્ષકો, વૈજ્ઞાનિકો સરકાર અથવા અર્ધસરકારી અધિકારીઓ, સ્વરોજગાર અને પગારદાર વ્યાવસાયિકો, નિવૃત્ત સશસ્ત્ર દળોના કર્મચારીઓ, શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના ભૂતપૂર્વ વિદ્યાર્થીઓ, ગૃહિણીઓ અને અન્ય સાક્ષર વ્યક્તિઓ વિનંતી પર શાળામાં સ્વયંસેવક તરીકે ફાળો આપી શકે છે.

■ શિક્ષક પર્વ - 2021:

- શિક્ષણ મંત્રાલય દ્વારા શિક્ષક પર્વ-2021નો શુભારંભ કરવામાં આવ્યો હતો. આ તહેવાર 5 સપ્ટેમ્બરથી શરૂ થયો હતો અને 17 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ સમાપ્ત થશે. શિક્ષકોના મૂલ્યવાન યોગદાનને માન આપવા અને શિક્ષણ અંગેની રાષ્ટ્રીય નીતિને આગળ વધારવા માટે તેનું આયોજન કરવામાં આવી રહ્યું છે.

વિદ્યાજંલિ પોર્ટલ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ વિદ્યાજંલિ પોર્ટલ અને શિક્ષણ ક્ષેત્રમાં અન્ય કેટલીક પહેલો શરૂ કરી હતી.
- સમુદાય અથવા સ્વયંસેવકોને તેમની પસંદગીની સરકાર અને સરકારી સહાયિત શાળાઓમાં સીધું યોગદાન આપવા માટે વિદ્યાજંલિ પોર્ટલ શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.
- શિક્ષક પર્વ-2021 5 સપ્ટેમ્બરથી 17 સપ્ટેમ્બર, 2021 સુધી ઉજવાશે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1, અને 2
(B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3
(D) 1, 2, અને 3

ડિજિટલ ચુકવણીઓ પર PhonePe નો પલ્સ અહેવાલ

- ભારતના ફિનટેક પ્લેટફોર્મ PhonePe, જે હવે 300 મિલિયન વપરાશકર્તાઓ ધરાવે છે, તેમણે PhonePe પલ્સ નામની ઈન્ટરેક્ટિવ વેબસાઈટ રજૂ કરી છે, જેમાં વર્ચ્યુઅલ પેમેન્ટ માટે ડેટા અને મુખ્ય સુવિધાઓ છે.

- > PhonePe પલ્સ વેબસાઈટ ગ્રાહકો દ્વારા ભારતના ઈન્ટરેક્ટિવ મેપ પર કરવામાં આવેલા લાખો વ્યવહારો દર્શાવે છે.
- > PhonePe નો ડેટા ડિજિટલ ચુકવણી વિકલ્પોના વધતા ઉપયોગને સચોટ રીતે પ્રતિબિંબિત કરવાના હેતુથી રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.

Phone Pe પલ્સ રિપોર્ટ

- > PhonePe એ પલ્સ રિપોર્ટ રજૂ કર્યો, જે એક વ્યાપક અભ્યાસ છે અને છેલ્લા પાંચ વર્ષ દરમિયાન વર્ચ્યુઅલ પેમેન્ટના ઉદયને આવરી લે છે. તે 2016થી ભારતમાં ડિજિટલ અથવા ઓનલાઈન પેમેન્ટ અપનાવવાની પરિપક્વતા વિશે મહત્વની સમજ આપે છે. તેમાં ભૌગોલિક અને કેટેગરી-વિશિષ્ટ વલોણોનો સમાવેશ થાય છે. PhonePe ફિન્ટેક ફર્મની કોર્પોરેટ કોમ્યુનિકેશન્સ પ્રોફેશનલ્સ, બિઝનેસ એનાલિસ્ટ્સ, માર્કેટર્સ, ડિઝાઈનર્સ, એન્જિનિયરિંગ અને બિઝનેસ ટીમોની વ્યાવસાયિક ટીમ દ્વારા વ્યાપક સંશોધન અને સહયોગનું અંતિમ પરિણામ છે.

Back to basics : PhonePe

- > તે ભારતીય ડિજિટલ ચુકવણી અને નાણાકીય સેવા કંપની છે જેનું મુખ્ય મથક બેંગલોર/બેંગલુરુમાં છે. કંપનીની સ્થાપના સમીર નિમગ, રાહુલ ચારી અને બુર્જિન એન્જિનિયર દ્વારા ડિસેમ્બર 2015માં કરવામાં આવી હતી. આ કંપની "PhonePe એપ" ચલાવે છે. એપ ઓગસ્ટ, 2016 માં લાઈવ થઈ હતી અને યુનિફાઈવ પેમેન્ટ્સ ઈન્ટરફેસ (UPI) પર આધારિત છે. તે 11 થી વધુ ભારતીય ભાષાઓમાં ઉપલબ્ધ છે.

PhonePe વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. PhonePe પલ્સ વેબસાઈટ ગ્રાહકો દ્વારા ભારતના ઈન્ટરેક્ટિવ મેપ પર કરવામાં આવેલા લાખો વ્યવહારો દર્શાવે છે.
2. PhonePe તે ભારતીય ડિજિટલ ચુકવણી અને નાણાકીય સેવા કંપની છે જેનું મુખ્ય મથક બેંગલોરમાં છે.
3. આ કંપની "PhonePe એપ" ચલાવે છે. એપ ઓગસ્ટ, 2016 માં લાઈવ થઈ હતી અને યુનિફાઈવ પેમેન્ટ્સ ઈન્ટરફેસ (UPI) પર આધારિત છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2
- (B) ફક્ત 2, અને 3
- (C) ફક્ત 1, અને 3
- (D) 1, 2, અને 3

રેલવે ટ્રેનો મોડી ચલાવવા માટે વળતર ચૂકવશે: સુપ્રીમ કોર્ટ

- > સુપ્રીમ કોર્ટે ચુકાદો આપ્યો છે કે જો ટ્રેનો મોડી ચાલે તો ભારતીય રેલવેએ મુસાફરોને વળતર આપવું જોઈએ.
- > સુપ્રીમ કોર્ટે ટ્રેન ચલાવાવમાં વિલંબ કરવા બદલ ભારતીય રેલવેને ઠપકો આપ્યો છે.
- > ટ્રેનના વિલંબી દોડવા ઘણા લોકોને ઘણી મુશ્કેલી પડે છે.

Back to basics : શું હતો કેસ ?

- > સર્વોચ્ચ અદાલતે 2016માં તેના પરિવાર સાથે જમ્મુની મુસાફરી કરતી વખતે ચાર કલાક મોડી દોડતી મુસાફરને ચૂકવવામાં આવેલા વળતરને માન્ય રાખ્યું છે. તેઓ તેમની ફ્લાઈટ પકડવાનું ચૂકી ગયા. પરિણામે તેમને શ્રીનગર જવા માટે મોંઘી ટેક્સી લેવી પડી. તેઓ ડાલ લેક પર બોટ બુક કરાવવાનું પણ ચૂકી ગયા હતા. આ ઘટના બાદ મુસાફરે રાજસ્થાન અલવર ખાતે ડિસ્ટ્રિક્ટ મન્ડયુમર કમ્પ્લેઈન્ટ્સ ફોરમમાં કેસ નોંધ્યો હતો. ફોરમે ઉત્તર-પશ્ચિમ રેલવેને ફ્લાઈટ નિષ્ફળતાને કારણે મુસાફર અને તેના પરિવાર દ્વારા કરવામાં આવતા ખર્ચ માટે રૂ. 30,000નું વળતર ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

રેલવે પ્રતિસાદ

- > રેલવેએ ફોરમના આદેશ સામે અપીલ કરી હતી. પરંતુ રાષ્ટ્રીય ગ્રાહક વિવિદના નિવારણ આયોગ, નવી દિલ્હી સહિત વિવિધ મંચો દ્વારા તેની દલીલોને નકારી કાઢવામાં આવી હતી. ત્યાર બાદ રેલવેએ પેસેન્જરને ચૂકવાવમાં આવેલા વળતર સામે સંપ્રીમ કોર્ટમાં અપીલ કરી હતી. સુપ્રીમ કોર્ટમાં બે જજોની ખંડપીઠે કહ્યું હતું કે, જો રેલવે ટ્રેન ચલાવાવમાં વિલંબ માટે વાજબી અથવા યોગ્ય કારણ આપવામાં નિષ્ફળ જાય તો તેની સામે દાવો દાખલ કરનારા કોઈપણ મુસાફરને વળતર ચૂકવવા માટે રેલવે જવાબદાર નથી.

PhonePe વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. સુપ્રીમ કોર્ટે ચુકાદો આપ્યો છે કે જો ટ્રેનો મોડી ચાલે તો ભારતીય રેલવેએ મુસાફરોને વળતર આપવું જોઈએ.
2. જો રેલવે ટ્રેન ચલાવાવમાં વિલંબ માટે વાજબી અથવા યોગ્ય કારણ આપવામાં નિષ્ફળ જાય તો તેની સામે દાવો દાખલ કરનારા કોઈપણ મુસાફરને વળતર ચૂકવવા માટે રેલવે જવાબદાર નથી.
3. સુપ્રીમ કોર્ટે ટ્રેન ચલાવાવમાં વિલંબ કરવા બદલ ભારતીય રેલવેને ઠપકો આપ્યો છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનનો યોગ્ય છે?

- (A) 1, અને 2
(B) 2, અને 3
(C) 1, અને 3
(D) 1, 2, અને 3

કેન્દ્ર સરકારે ટેક્સટાઈલ ક્ષેત્ર માટે રૂ. 10,683 કરોડ રૂપિયાની PLI યોજનાને મંજૂરી આપી

- > 8 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ, કેન્દ્ર સરકારે કાપડ ક્ષેત્ર માટે 10,683 કરોડ રૂપિયાની ઉત્પાદન-લિંકડ પ્રોત્સાહન યોજના (Production-linked Incentive-PLI)ને મંજૂરી આપી છે.
- > સ્થાનિક ઉત્પાદન અને નિકાસને વેગ આપવા માટે આ યોજનાને PLIને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
- > આ યોજના 7.5 લાખથી વધુ લોકોની સીધી વધારાની રોજગારી બનાવવામાં મદદ કરશે.
- > PLI યોજનાને કાપડ, MMF (man-made fibre) કાપડ, MMF ગાર્મેન્ટ્સ અને 10 સેગમેન્ટ્સ અથવા ટેકનિકલ ટેક્સટાઈલ પ્રોડક્ટ્સ માટે મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.

આયોજનનું મહત્વ

- > આ યોજના ભારતમાં ઉચ્ચ મૂલ્યના MMF કાપડ, કાપડ અને તકનીકી કાપડના ઉત્પાદનમાં મદદ કરશે.
- > આના પરિણામે રૂ. 19,000 કરોડથી વધુનો નવો રોકાણ હિસ્સો અને પાંચ વર્ષના ગાળામાં રૂ. 3 લાખ કરોડથી વધુનું ટર્નઓવર થશે.
- > આ યોજના મહત્વાકાંક્ષી જિલ્લાઓ, ટાયર 3, ટાયર 4 શહેરો તેમજ ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં રોકાણને પ્રાધાન્ય આપે છે.
- કયા રાજ્યોને વધુ ફાયદો ?
- > PLI યોજનાથી ઉત્તર પ્રદેશ, ગુજરાત, મહારાષ્ટ્ર, તમિલનાડુ, પંજાબ, ઓડિશા સહિતના વિશેષ રાજ્યોને અસર થશે અને તેનો લાભ મળશે.

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમી

- > કાપડ માટે ઉત્પાદન માટેની પ્રોત્સાહન યોજના એકંદરે યોજનાનો એક ભાગ છે, જેની જાહેરાત બજેટ 2021-22 દરમિયાન 1.97 લાખ કરોડ રૂપિયાના ખર્ચ સાથે 13 ક્ષેત્રો માટે કરવામાં આવી હતી. 13 ક્ષેત્રો માટે PLI યોજનાઓ સાથે, ભારતમાં 5 વર્ષના ગાળામાં લઘુત્તમ ઉત્પાદન આશરે 37.5 લાખ કરોડ રૂપિયા રહેવાની સંભાવના છે.

કાર્યક્ષેત્રની PLI યોજના વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. કેન્દ્ર સરકારે કાપડ ક્ષેત્ર માટે 10,683 કરોડ રૂપિયાની ઉત્પાદન-લિંકડ પ્રોત્સાહન યોજના (Production-linked Incentive-PLI)ને મંજૂરી આપી છે.

2. આ યોજના 7.5 લાખથી વધુ લોકોની સીધી વધારાની રોજગારી બનાવવામાં મદદ કરશે.
3. PLI યોજનાથી ઉત્તર પ્રદેશ, ગુજરાત, મહારાષ્ટ્ર, તમિલનાડુ, પંજાબ, ઓડિશા સહિતના વિશેષ રાજ્યોને અસર થશે અને તેનો લાભ મળશે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2
(B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3
(D) 1, 2, અને 3

નિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા માટે પ્રોત્સાહન યોજનાઓ

- > નાણાકીય વર્ષ 2021-22માં વિવિધ નિકાસ પ્રોત્સાહન યોજનાઓ હેઠળ વેપાર તેમજ સેવા નિકાસ માટે 56,027 કરોડ રૂપિયા છે.
- > એપ્રિલ-ઓગસ્ટ, 2021 માટે મર્ચેન્ડાઈઝ નિકાસ લગભગ 164 અબજ ડોલર હતી, જે નાણાકીય વર્ષ 2020-21 ની તુલનામાં 6.7 ટકા વધુ હતી અને 2019-20ની તુલનામાં 2.3 ટકા વધારે હતી.

પરિચય

- > આ લાભો 45,000 થી વધુ નિકાસકારોમાં વહેંચવામાં આવશે, જેમાંથી લગભગ 98 ટકા MSME કેટેગરીના નાના નિકાસકારો છે.
- > વિકસિત દેશોમાં ભારતીય ચીજ વસ્તુઓની વધતી માંગ વચ્ચે સરકારે નાણાકીય વર્ષ 2021-22માં 400 અબજ ડોલરની વેપાર નિકાલ હાંસલ કરવાનો લક્ષ્યાંક નક્કી કર્યો છે.
- > ઈન્ડિયા સ્કીમ (MEIS), સર્વિસ એક્સપોર્ટ્સ ફોમ ઈન્ડિયા સ્કીમ (SEIS), છૂટ ઓફ સ્ટેટ લેવી (RoSL), રાજ્ય અને કેન્દ્રીય કરવેરા અને લેવી (RoSCTL) અને RoSCTL (નિકાસ ઉત્પાદનો પર ડ્યુટી અને કરમુક્તિ) માંથી મર્ચેન્ડાઈઝ નિકાસ.

મહત્વ

- વિદેશી ટૂંકિયામણ મેળવવામાં મદદ :
- > એક નિકાસકાર દેશ તરીકે ચીનની સફળતા તેના ઉત્પાદકો માટે માત્ર વિદેશી બજારો માટે ઉત્પાદન કરવા માટે વિશાળ સરકારી પ્રોત્સાહનો (વિશાળ કર મુક્તિ સહિત) પ્રાપ્ત કરવામાં આવે છે.
- ચાલુ ખાતાની ઓછી ખાધ :
- > પ્રોત્સાહન યોજનાઓ ચાલુ ખાતાની ખાધ ઘટાડવામાં મદદ કરશે, જે ખાધનું કારણ છે જ્યારે કોઈ દેશ નિકાસ કરતાં વધુ આયાત કરે છે.

> છેલ્લા દાયકામાં ભારતની ચાલુ ખાતાની ખાદ્ય GDP ના સરેરાશ 2.2 ટકા (જુલાઈ-સપ્ટેમ્બર 2020માં લગભગ 15 અબજ ડોલર) રહી છે.

■ પ્રવાહિતા :

> આ લાભથી ટ્રેડિંગ સેક્ટર્સ (કૃષિ અને સંલગ્ન ક્ષેત્રો, ઓટો અને ઓટો ઘટકો)ને રોકડ પ્રવાહ જાળવવામાં અને આંતરરાષ્ટ્રીય બજારમાં નિકાસની માંગને પહોંચી વળવામાં મદદ મળશે, જે આ નાણાકીય વર્ષમાં ઝડપથી સુધરી રહી છે.

Back to basics : નિકાસ પ્રોત્સાહન યોજનાઓ

■ ભારતમાંથી મર્યેન્ડાઈઝ એક્સપોર્ટ સ્કીમ :

> વિદેશી વેપાર નીતિ (FTP) 2015-20 માં MEIS રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. આ અંતર્ગત સરકાર .ત્પાદન અને દેશના આધારે ડ્યુટી લાભ આપે છે.

> આ યોજનામાં એવોર્ડ હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર ફી-ઓન-બોર્ડ વેલ્યુ (2%, 3% અને 5%)ની ટકાવારીની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે અને MEIS ડ્યુટી ક્રેડિટ સ્કિપને મૂળભૂત કસ્ટમડ્યુટી સહિત અનેક કામોની ચુકવણી માટે ટ્રાન્સફર અથવા ઉપયોગી કરી શકાય છે.

■ ભારત યોજનામાંથી સેવા નિકાસ :

> તેને ભારતની વિદેશ વેપાર નીતિ 2015-2020 હેઠળ એપ્રિલ 2015માં 5 વર્ષ માટે શરૂ કરવામાં આવી હતી.

> અગાઉ નાણાકીય વર્ષ 2009-2014 માટે આ યોજનાને ભારત યોજના (SFIS યોજના) ની સેવાતરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવી હતી.

> આ અંતર્ગત વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલય ભારત સ્થિત સેવા નિકાસકારોને ભારતમાંથી સેવાઓની નિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા પ્રોત્સાહિત કરે છે.

■ નિકાસ ઉત્પાદન પર ડ્યુટી અને કરની છૂટ (RoDTEP):

> ભારતમાં નિકાસને વેગ આપવા માટે GST (ગુડ્સ એન્ડ સર્વિસ ટેક્સ)માં ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ (ITC) માટે આ સંપૂર્ણ સ્વચાલિત માર્ગ છે.

> ITC કાચા માલ, વપરાશપાત્ર, માલ અથવા સેવાઓની ખરીદી પર ચૂકવવામાં આવતા કર પર ચૂકવવામાં આવે છે જેનો ઉપયોગ માલ અથવા સેવાઓના ઉત્પાદન માટે કરવામાં આવતો હતો. તે ભેવડા કરવેરા અને કરવેરાની વ્યાપક અસરને ટાળવામાં મદદ કરે છે.

> તે જાન્યુઆરી 2021માં MEISની જગ્યાએ શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું. જે WTOના નિયમોને અનુરૂપ ન હતું. વિવિધ ક્ષેત્રો માટે ટેક્સ રિફંડ દર 0.5% થી 4.3% સુધીના હોય છે.

> આ છૂટનો દાવો માલભાડાની ટકાવારી તરીકે નિકાસના બોર્ડ મૂલ્ય પર કરવો પડશે.

■ રાજ્ય અને કેન્દ્રીય કર અને લેવીની મુક્તિ :

> માર્ચ 2019માં જાહેર કરાયેલા RoSCTLને એમ્બેડેડ (Embedded State) અને કેન્દ્રીય જવાદારીઓ (Central Duties) અને ગુડ્સ એન્ડ સર્વિસ ટેક્સ (GST) દ્વારા પરત ન કરવામાં આવેલા કરવેરા માટે રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા.

> તે ફક્ત કપડાં માટે જ ઉપલબ્ધ હતું અને માલ બનાવતો હતો. તેને ટેક્સટાઈલ્સ મંત્રાલય દ્વારા રજૂ કરવામાં આવી હતી.

> અગાઉ, આ રાજ્ય લેવી માટે મુક્તિ (ROSL) હતું.

નિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા માટેની પ્રોત્સાહન યોજના

વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો :

1. વર્ષ 2021-22માં વિવિધ નિકાસ પ્રોત્સાહન યોજનાઓ હેઠળ વેપાર તેમજ સેવા નિકાસ માટે 56,027 કરોડ રૂપિયા છે.

2. આ લાભો 45,000 થી વધુ નિકાસકારોમાં વહેંચવામાં આવશે, જેમાંથી લગભગ 98ટકા MSME કેટેગરીના નાના નિકાસકારો છે.

3. પ્રોત્સાહન યોજનાઓ ચાલુખ તાની ખાદ્ય ઘટાડવામાં મદદ કરશે.

4. તેને ભારતની વિદેશ વેપાર નીતિ 2015-2020 હેઠળ એપ્રિલ 2015માં 5 વર્ષ માટે શરૂ કરવામાં આવી હતી.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે ?

(A) 1, 2 અને 3

(B) 2, 3 અને 4

(C) 1, 2 અને 4

(D) 1, 2, 3 અને 4

પરિવહન અને માર્કેટિંગ સહાય યોજના

> તાજેતરમાં વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલયે નિર્દિષ્ટ કૃષિ ઉત્પાદનો માટે પરિવહન અને માર્કેટિંગ સહાય (TMA) યોજનામાં સુધારો કર્યો છે.

> તે 1 એપ્રિલ, 2021 સુધી અથવા 31 માર્ચ, 2022થી આગળ લાગુ થશે.

Back to basics : પરિચય

> યુરોપ અને ઉત્તર અમેરિકાના કેટલાક દેશોમાં માલની નિકાસને વેગ આપવા માટે કૃષિ ઉત્પાદનોના પરિવહન અને માર્કેટિંગ માટે નાણાકીય સહાય પૂરી પાડવાના ઉદ્દેશ સાથે 2019માં તેની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.

> સરકારે 2018માં કૃષિ નિકાસ નીતિને મંજૂરી આપી હતી જેનો ઉદ્દેશ 2022 સુધીમાં શિપમેન્ટને બમણું કરીને 60 અબજ ડોલર કરવાનો છે.

- APEDA (કૃષિ અને પ્રોસેસ ફૂડ પ્રોડક્ટ્સ એક્સપોર્ટ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી) ભારતીય કૃષિ અને ખાદ્ય ઉત્પાદનોની નિકાસ ક્ષમતા વધારવાની દિશામાં કામ કરે છે.
- TMA હેઠળ, સરકાર માલ ભાડાફીના અમુક ભાગની ભરપાઈ કરે છે અને કૃષિ પેદાશોના મોર્કેટિંગ માટે સહાય પૂરી પાડે છે.
- નિયત પરવાનગી વાળા દેશોમાં સમયાંતરે લાયક કૃષિ ઉત્પાદનોની નિકાસ માટે સહાય સૂચિત દરે ઉપલબ્ધ છે.
- સુધારેલી યોજનામાં અન્ય કૃષિ ઉત્પાદનોની સાથે ડેરી ઉત્પાદનોને પણ આવરી લેવામાં આવ્યા છે.
- દરિયાઈ માર્ગે નિકાસ માટે સહાયના દરમાં 50 ટકા અને હવાઈ માર્ગ માટે 100 ટકાનો વધારો કરવામાં આવ્યો છે.
- TMAને DGFT (ડિરેક્ટરેટ જનરલ ઓફ ફોરેન ટ્રેડ)ના પ્રાદેશિક અધિકારોઓ મારફતે વળતર આપવામાં આવશે.

ઉદ્દેશ

- કૃષિ પેદાશોના માલભાડા અને માર્કેટિંગના આંતરરાષ્ટ્રીય ઘટક માટે પૂરો પાડવો.
- ટ્રાન્સ-શિપમેન્ટને કારણે નિર્દિષ્ટ કૃષિ ઉત્પાદનોની નિકાસના પરિવહનની ઊંચી કિંમત ઘટાડવી.
- ચોક્કસ વિદેશી બજારોમાં ભારતીય કૃષિ ઉત્પાદનો માટે બ્રાન્ડ ઓળખને પ્રોત્સાહન.

કૃષિ નિકાસ નીતિ, 2018

- કૃષિ નિકાસ નીતિનો અભિગમ ભારતની કૃષિમાં વૈશ્વિક મહાસત્તા બનાવવા અને ખેડૂતોની આવક વધારવા માટે યોગ્ય નીતિ ચેનલો મારફતે ભારતીય કૃષિની નિકાસ ક્ષમતાનો ઉપયોગ કરવાનો છે.
- આ ઉદ્દેશ સો નીતિને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.,
- નિકાસ બાસ્કેટ (Export Basket) માં વિવિધતા લાવવા માટે, એક્સેસ અને ઉચ્ચ મૂલ્ય અને મૂલ્ય વધિત કૃષિ નિકાસને પ્રોત્સાહન આપવું, જેમાં નાશવંત ચીજવસ્તુઓ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું પણ સામેલ છે.
- નવીન, સ્વદેશી, કાર્બનિક, વંશીય, પરંપરાગત અને બિન-પરંપરાગત કૃષિ ઉત્પાદનોની નિકાસને પ્રોત્સાહન
- બજારની પહોંચને પ્રોત્સાહન આપવા, અવરોધો અને સ્વચ્છતા અને ફાયટોસેનિટરી મુદ્દાઓને પહોંચી વળવા માટે સંસ્થાકીય વ્યવસ્થા પ્રદાન કરવી.
- ખેડૂતોને વિદેશી બજારમાં નિકાસની તકોનો લાભ લેવા માટે સક્ષમ બનાવવા.

કૃષિ અને પ્રોસેસ ફૂડ પ્રોડક્ટ્સ એક્સપર્ટ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (APED)

- કૃષિ અને પ્રોસેસ ફૂડ પ્રોડક્ટ્સ એક્સપર્ટ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (APED)એ કૃષિ અને પ્રોસેસ ફૂડ પ્રોડક્ટ એક્સપર્ટ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી એક્ટ હેઠળ ડિસેમ્બર 1985માં ભારતીય સંસદ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલી બિન-વ્યાપારી, વૈધાનિક સંસ્થા છે.
- તે વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલય હેઠળ કામ કરે છે. ઓથોરિટીનું મુખ્ય મથક નવી દિલ્હીમાં છે.
- તેને નિકાસ પ્રોત્સાહનોની જવાબદારી અને ફળો, શાકભાજી, માંસ ઉત્પાદનો, ડેરી ઉત્પાદનો આલ્કોહોલિક અને નોન-આલ્કોહોલિક પીણાં વગેરે જેવા નિર્ધારિત ઉત્પાદનોના વિકાસની જવાબદારી સાથે ફરજિયાત બનાવવામાં આવ્યું છે.
- ખાંડની આયત પર નજર રાખવાની જવાબદારી પણ સોંપવામાં આવી છે.
- 2017માં, APEDA એ એક મોબાઇલ એપ્લિકેશન – કિસાન કનેક્ટ (Farmer Connect) શરૂ કરી હતી, જેનો ઉદ્દેશ ખેડૂતોને તેમના ખેતરોની નોંધણી કરવાની સુવિધા માટે ઓનલાઇન પ્રક્રિયા લાગુ કરવાનો અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા અધિકૃત મંજૂરીઓ અને અધિકૃત પ્રયોગશાળાઓ દ્વારા લેબ સેમ્પલિંગ પર નજર રાખવાનો હતો.

પરિવહન મોર્કેટિંગ સહાય યોજના વિશે નીચેના વિધાનો

ધ્યાનમાં લો :

1. તે 1 એપ્રિલ, 2021 સુધી અથવા 31 માર્ચ, 2022થી આગળ લાગુ થશે.
2. દરિયાઈ માર્ગે નિકાસ માટે સહાયના દરમાં 50 ટકા અને હવાઈ માર્ગ માટે 100 ટકાનો વધારો કરવામાં આવ્યો છે.
3. પરિવહન અને મોર્કેટિંગ માટે નાણાકીય સહાય પૂરી પાડવાના ઉદ્દેશસાથે 2019માં તેની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.
4. TMA હેઠળ, સરકાર માલ ભાડાફીના અમુક ભાગની ભરપાઈ કરે છે અને કૃષિ પેદાશોના મોર્કેટિંગ માટે સહાય પૂરી પાડે છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે ?
(A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

અલ નીનો અને લા નીના પર આબોહવા પરિવર્તનની અસર

- તાજેતરના એક સંશોધન અનુસાર, જળવાયુ પરિવર્તન સમય જતાં અલ નીનો અને લા નીના જેવી ઘટનાઓની આવૃત્તિનું કારણ બની શકે છે.
- આ તારણો દક્ષિણ કોરિયાના સૌથી ઝડપથી સુપર કમ્પ્યુટર્સમાંના એક 'એલેક્ઝ'નો ઉપયોગ કરીને કરવામાં આવ્યા છે.

તાજેતરના સંશોધન તારણો

- વાતાવરણીય કાર્બન ડાયોક્સાઈડમાં વધારો ભવિષ્યમાં સમુદ્રી સપાટી ENSOની તાપમાનની વિસંગતતાને નબળી પાડી શકે છે.
- પાણીની બાષ્પના બાષ્પીભવનને કારણે ભવિષ્યમાં અલ નીનોની ઘટનાઓ વાતાવરણમાં ગરમીને કારણે વધુ ઝડપથી દૂર કરશે. આ ઉપરાંત ભવિષ્યમાં પૂર્વે અને પશ્ચિમ ઉષ્ણકટિબંધીય પેસિફિક વચ્ચે તાપમાનનો તફાવત ઘટશે, જે ENSO ચક્ર દરમિયાન અત્યંત તાપમાનની મર્યાદાના વિકાસને અવરોધશે.
- ભવિષ્યમાં ઉષ્ણકટિબંધીય અસ્થિરતા લહેર (TIWs)ના નબળા પડવાથી નીના ઘટનાનું વિઘટન થઈ શકે છે.
- TWIs વિષુવવૃત્તી પેસિફિક મહાસાગર અને એટલાન્ટિક મહાસાગરમાં માસિક પીરવર્તનશીલતાનું મુખ્ય લક્ષણ છે.

ENSO

- અલ નીનો-સર્ધન ઓસિલેશન, જેને ENSO તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે, તે સમુદ્રની સપાટીના તાપમાન (અલ નીનો) ના હવાના દબાણ અને વિષુવવૃત્તીય પેસિફિક મહાસાગરની ઉપરના વાતાવરણ (દક્ષિણી ઓસિલેશન) માં સમયાંતરે વધઘટ છે.
- અલ નીનો અને લાનીના એ વિષુવવૃત્તીય પેસિફિક ક્ષેત્રમાં સમુદ્રના તાપમાનમાં ફેરફારને પરિણામે હવામાનની જટિલ પેટર્ન છે. તેઓ ENSO ચક્રથી વિપરીત તબક્કાઓ છે.
- અલ નીનો અને લા નીના ઈવેન્ટ્સ સામાન્ય રીતે 9 થી 12 મહિના સુધી ચાલે છે, પરંતુ કેટલીક લાંબી ઘટનાઓ વર્ષો સુધી ચાલુ રહી શકે છે.

Back to Basics : અલ નીનો

પરિચય

- અલ નીનો એ આબોહવાની પેટર્ન છે જે પૂર્વ ઉષ્ણકટિબંધીય પેસિફિક મહાસાગરમાં અસામાન્ય રીતે ગરમ સપાટી પાણી દ્વારા વર્ગીકૃત થયેલ છે.

- તે અલ નીનો-સર્ધન ઓસિલેશન (ENSO) ઘટનાની "ગરમ સ્થિતિ" છે.
- આ ઘટના લા નીના કરતા વધુ વખત થાય છે.
- પ્રભાવ:**
- ગરમ પાણી પેસિફિક જેટ સ્ટ્રીમને તેની તટસ્થતા સ્થિતિમાંથી દક્ષિણ તરફ વધાવાનું કારણ બને છે. આ પરિવર્તનની તુલનામાં, ઉત્તર અમેરિકામાં અનવે કેનેડાના પ્રદેશો સામાન્ય વધુ શુષ્ક અને ઉષ્ણ બની ગયા છે. પરંતુ ગલ્ફ કોસ્ટ અને અમેરિકાના દક્ષિણપૂર્વમાં, આ સમયગાળો સામાન્ય કરતા વધુ ભેજયુત છે જેના પરિણામે પૂરમાં વધારો થયો છે.
- અલ નીનોને કારણે દક્ષિણ અમેરિકામાં વધુ વરસાદ થાય છે, જ્યારે ઈન્ડોનેશિયા અને ઓસ્ટ્રેલિયા દુષ્કાળની સ્થિતિમાં છે.
- અલ નીનોની પેસિફિક દરિયાકાંઠે દરિયાઈ જીવના પર ઊંડી અસર છે.
- સામાન્ય પરિસ્થિતિમાં, અપવેલિંગ (Upwelling)ને કારણે, સમુદ્રના ઊંડાણમાં ઠંડા પડેલા પોષક તત્ત્વો ધરાવતું પાણી ઉપરની સપાટી પર આવે છે.
- અલ નીનો દરમિયાન, અપવેલિંગ પ્રક્રિયા સંપૂર્ણપણે નબળી પડે અથવા અટકી જાય છે, પરિણામે દરિયાકાંઠે ફાયટોપ્લાન્કટોન (Phytoplankton) પ્રાણીઓની સંખ્યામાં ઘટાડો થાય છે કારણ કે ઊંડાણમાં હાજર પોષક તત્ત્વો સપાટી પર આવી શકે તેમ નથી. તે ફાયટોપ્લેન્કટોન હોય તેવી માછલીઓ તેમજ માછલી ખાનાર દરેક પ્રાણીને અસર કરે છે.
- ગરમ પાણી ઉષ્ણકટિબંધીય પ્રજાતિઓને સપાટી પર પણ લાવી શકે છે, જેમ કે યલોટેલએન્ડ એલ્બાકોર ટુના માછલી, જે સામાન્ય રીતે સૌથી ઠંડા વિસ્તારોમાં જોવા મળે છે.

લા નીના

- લા નીના એ ENSOની 'ઠંડી સ્થિતિ' છે જે પૂર્વીય ઉષ્ણકટિબંધીય પેસિફિક મહાસાગર વિસ્તારની અસામાન્ય ઠંડકને પ્રતિબિંબિત કરે છે.
- સામાન્ય રીતે એક વર્ષથી વધુ સમય સુધી ન રહે તેવી અલ નીનોની ઘટનાથી વિપરીત, લા નીના ઈવેન્ટ્સ એક વર્ષથી ત્રણ વર્ષ સુધી ચાલી શકે છે.
- ઉત્તર ગોળાર્ધમાં શિયાળા દરમિયાન બંને ઘટનાઓ ટોચ પર હોય છે.
- પ્રભાવ :**
- અમેરિકાના પશ્ચિમ કિનારા નજીક 'અપવેલિંગ' વધે છે, જે પોષક તત્ત્વોથી ભરપૂર ઠંડું પાણી સપાટી પર લાવે છે.
- દક્ષિણ અમેરિકામાં મત્સ્યઉદ્યોગ પર તેની ઘણી વાર સકારાત્મક અસર થયા છે.
- તે વધુ ગંભીર 'વાવાજોડા'ને પણ પ્રોત્સાહન આપી શકે છે.

- > તે જેટ સ્ટ્રીમને ઉત્તર તરફ આગળ વધવાનું કારણ પણ બને છે, જે પૂર્વપેસિફિક સુધી પહોંચે ત્યારે નબળા પડે છે.
- > તે પેરુ અને ઈક્વાડોર જેવા દક્ષિણ અમેરિકન દેશોમાં દુષ્કાળનું કારણ પણ બને છે.
- > પશ્ચિમ પેસિફિક, હિંદ મહાસાગર અને સોમાલી કોસ્ટ નજીક તાપમાન વધવાને કારણે ઓસ્ટ્રેલિયામાં પણ પૂરનોસામનો કરવો પડે છે.

અલ નીનો અને લા નીના વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. અલ નીનો –સર્ધન ઓસિલેશન (ENSO) ઘટના લા નીના કરતા વધુ વખત થાય છે.
2. અલનીનોને કારણે દક્ષિણ અમેરિકામાં વધુ વરસાદ થાય છે, જ્યારે ઈન્ડોનેશિયા અને ઓસ્ટ્રેલિયામાં દુષ્કાળની સ્થિતિ હોય છે.
3. લા લીના એ ENSOની 'ઠંડી સ્થિતિ' છે જે પૂર્વીય ઉષ્ણકટિબંધીય પેસિફિક મહાસાગર વિસ્તારની અસામાન્ય ઠંડકને પ્રતિબિંબિત કરે છે.
4. અલ નીનો અને લા નીના ઈવેન્ટ્સ સામાન્ય રીતે 9 થી 12 મહિના સુધી ચાલે છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે.
(A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

તમિલનાડુ ભારતનું પ્રથમ ડુગોંગ સંરક્ષણ રિઝર્વ (Dugong Conservation Reserve)

- > તમિલનાડુ સરકારે તાજેતરમાં દક્ષિણ-પૂર્વ કિનારા પર પાક અખાતમાં ભારતનું પ્રથમ ડુગોંગ સંરક્ષણ રિઝર્વ (Dugong Conservation Reserve) સ્થાપવાની યોજનાની જાહેરાત કરી હતી.
- > ડુગોંગ અથવા દરિયાઈ ગાય (sea cow) એક જોખમી દરિયાઈ સસ્તન પાણી છે. રહેઠાણ ગુમાવવા, દરિયાઈ પ્રદૂષણ અને દરિયાઈ ઘાસના નુકસાનને કારણે તે લુપ્ત થવાનો સામનો કરી રહ્યું છે.
- > ડુગોંગ તમિલનાડુના મન્નારના અખાત અને પાક ખાડીમાં જોવા મળે છે.
- > મન્નારનો અખાત તમિલનાડુના દક્ષિણપૂર્વ છેડા અને પશ્ચિમ શ્રીલંકા વચ્ચેનો છીછરો અખાત પ્રદેશ છે.
- > સમુદાયની ભાગીદારીની મદદ થી સરકાર આ પ્રજાતિની સુરક્ષા માટે મન્નારના અખાતને અને પાક ખાડી વિસ્તારમાં ડુગોંગ સમુદ્રી સંરક્ષણ રિઝર્વ બનાવશે.

- > પાક ખાડીમાં 5000 કિમીના વિસ્તારમાં દીરયાઈ સંરક્ષણ અનામત સ્થાપિત કરવામાં આવશે.

Back to Basics : ડુગોંગ

- > ડુગોંગ એક દરિયાઈસસ્તન પાણી છે અને તે સિરસેનિયયા કુમની એકમાત્ર જીવંત પ્રજાતિ છે. આ સસ્તન દરિયાઈ ઘાસને કારણે દરિયાઈકાંઠાના વસવાટ સુધી મર્યાદિત છે, જે તેના આહારનોમુખ્ય ભાગ છે. તેનો સૌથી નજીકનો સુબુ ધી Stellet's Sea Cow છે, જે 18મી સદીમાં લુપ્ત થઈ ગઈ. IUCN ડુગોંગને "સંવેદનશીલથી જોખમમાં મુકાયેલી પ્રજાતિઓ" તરીકે સૂચિબદ્ધ કરે છે.

ડુગોંગ સંરક્ષણ રિઝર્વ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. તમિલનાડુ સરકારે તાજેતરમાં દક્ષિણ-પૂર્વ કિનારા પર પાક અખાતમાં ભારતનું પ્રથમ ડુગોંગ સંરક્ષણ રિઝર્વ સ્થાપવાની યોજનાની જાહેરાત કરી હતી.
2. ડુગોંગ અથવા દીરયાઈ ગાય (sea cow) એક જોખમી દીરયાઈ સસ્તન પાણી છે.
3. IUCN ડુગોંગને "સંવેદનશીલથી જોખમમાં મુકાયેલી પ્રજાતિઓ" તરીકે સૂચિબદ્ધ કરે છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે.
(A) 1 અને 3
(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3
(D) 1, 2 અને 3

IUCN વર્લ્ડ કન્ઝર્વેશન કોંગ્રેસ

- > વિશ્વનું સૌથી મોટું સર્વ સમાવેશક પર્યાવરણીય નિર્ણય લેવાનું મંચ 'IUCN વર્લ્ડ કન્ઝર્વેશન કોંગ્રેસ 2020' ફાન્સના માર્સેલીમાં યોજાઈ રહ્યું છે. જાણવા મળ્યું છે કે ફોરમ જૂન 2020માં સપ્ટેમ્બર 2021 સુધી મુલતવી રાખવામાં આવ્યું હતું.
- > આ હેઠળ હાલની જૈવવિવિધતા કટોકટી સહિત સંરક્ષણની પ્રાથમિકતાઓને પહોંચી વળવા માટે અનેક મહત્વપૂર્ણ નીતિગત નિર્ણયો લેવામાં આવ્યા છે.
- > ઈન્ટરનેશનલ એસોસિએશન ફોર કન્ઝર્વેશન ઓફ નેચર (IUCN) વર્લ્ડ કન્ઝર્વેશન કોંગ્રેસનું આયોજન કરે છે, જે દર ચાર વર્ષે વિશ્વના વિવિધ ભાગોમાં એક વખત યોજાય છે. આવી પ્રથમ કોંગ્રેસ 1948માં અમેરિકામાં યોજાઈ હતી.

Back to Basics : ઈન્ટરનેશનલ એસોસિએશન ફોર**કન્ઝર્વેશન ઓફ નેચર (IUCN)**

- > IUCN એ સરકારો અને નાગરિકો બંનેનું એક અનોખું સભ્યપદ સંગઠન છે.
- > તે વિશ્વની કુદરતી સ્થિતિને જાળવવાની વૈશ્વિક સત્તા છે. જેની સ્થાપના વર્ષ 1948માં કરવામાં આવી હતી.
- > તેનું મથક મુખ્ય મથક સ્વિટ્ઝર્લેન્ડમાં છે.
- > IUCN દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી 'રેડ લિસ્ટ' વિશ્વની સૌથી વ્યાપક સૂચિ છે, જેમાં વનસ્પતિ અને પ્રાણીઓની પ્રજાતિઓની વૈશ્વિક સંરક્ષણ સ્થિતિ દર્શાવવામાં આવી છે.

વૈશ્વિક સ્વદેશી એજન્ડા

- > તેમાં જમીન, પ્રદેશો, પાણી, દરિયાકાંઠા અને કુદરતી સંસાધનોના શાસન માટે સ્વદેશી અધિકારોને માન્યતા અને આદરની માંગ કરવામાં આવી છે.
- > તે IUCN ના સ્વદેશી લોકોના સંગઠનના સભ્યો દ્વારા વિકસાવાવમાં આવ્યું હતું.
- પાંચ વિષયોને લગતી 10 ઉચ્ચ સ્તરીય દરખાસ્તો અને પરિણામો રજૂ કરે છે : સ્વદેશી શાસન; જૈવવિવિધતા સંરક્ષણ; આબોહવાની ક્રિયા; કોવિડ-19 અને ખાદ્ય સુરક્ષા અને વૈશ્વિક ઘટના પછી પુનઃપ્રાપ્તિના પ્રયાસો.

સુધારેલ રેડ લીસ્ટ

- નવ કેટેગરીમાં પ્રજાતિઓની સંખ્યા : અપડેટ કરેલી લાલ સૂચિ અનુસાર, પ્રજાતિ સ્તરે વૈશ્વિક સુધારા છતાં ઉચ્ચ જોખમી પ્રજાતિઓની સંખ્યામાં સતત વધારો થઈ રહ્યો છે.
- > કુલ 902 પ્રજાતિઓ સત્તાવાર રીતે લુપ્ત (Extinct) થઈ ગઈ છે. આકારણી કરવામાં આવેલી પ્રજાતિઓમાંથી 30% (138,374) લુપ્ત થવાના જોખમનો સામનો કરી રહી છે.
- > 80 જંગલી પ્રજાતિઓ લુપ્ત થઈ ગઈ છે, 8,404 ગંભીર રીતે જોખમમાં છે, 14,647 જોખમમાં છે, 15,492 સંવેદનશીલ પ્રજાતિઓની સ્થિતિ ઓછી ચિંતાજનક છે, જ્યારે 19,404 પ્રજાતિઓના ડેટાનો અભાવ છે.
- > નવમો વર્ગ 'મૂલ્યાંકન નહીં' (Not Evaluated) પ્રજાતિઓ છે એટલે કે આ પ્રજાતિઓનું IUCN દ્વારા મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું નથી.
- કોમોડો ડ્રેગન : ઈન્ડોનેશિયાની કોમોડો ડ્રેગન (Varanus kumodoensis) વિશ્વની સૌથી મોટી જીવંત ગરોળી છે અને તેને સંવેદનશીલમાંથી જોખમી કેટેગરીમાં સ્થાનાંતરિત કરવામાં આવી છે.
- > આ પ્રજાતિ પર આબોહવા પરિવર્તનની ખતરનાક અસરો જોવા મળી છે, જેમાં સમુદ્રની સપાટીમાં વધારો થયો છે, અગામી 45 વર્ષમાં પ્રજાતિના રહેઠાણમાં ઓછામાં ઓછા 30 ટકાનો ઘટાડો થવાની સંભાવના છે.
- ટુના પ્રજાતિઓ : સાત સૌથી વધુ વ્યાપારી રીતે પકડાયેલી માછલી ગુના પ્રજાતિઓમાંથી ચારની સ્થિતિ સુધારો રિકવરીના સંકેત મળ્યા છે.
- > એટલાન્ટિક બ્લુફિન ટુના (Tunnus thynnus)ને લુપ્ત થઈ રહેલા (Endangered) કરતાં ઓછી ચિંતાજનક (Least concern) કેટેગરીમાં મૂકવામાં આવી છે.

- > સર્ધર્ન બ્લુફિન ગુના (tunnus maccoyii) જોખમમાં મુકાયેલા ઓછા જોખમમાં સ્થાનાંતરિત થઈ છે.
- > એલબાકોર (Thunnu alalunga) અને યલોફિન ટુના (Thunnus albacares) બંને લગભગ મુશ્કેલીમાં મુકાયેલા (Near Threatened)માંથી ઓછી ચિંતાજનક (Least Concern)ની સૂચિમાં સ્થાનાંતરિત થઈ છે.
- > ટુનાની અન્ય પ્રજાતિઓ, જેમાં સુઓ-ફાઈમાં બિગાઈ ટુના (Thunnus obesus)નો સમાવેશ થાય છે, જ્યારે સ્કિપજેક ટુના (Katsuwonus pelamis) ઓછી ચિંતાજનક સૂચિમાં (Least concerned) છે.
- > પેસિફિક બ્લુફિન ટુના (Thunnus orientalis)ને ન્યૂસ્ટોક વેલ્યુએશન ડેટા (Newer Stock Assessment Data)ને મોડેલ (Models) ઉપલબ્ધતાને કારણે લગભગ મુશ્કેલીમાં (Near Threatened)ની સંવેદનશીલ કેટેગરીમાં સ્થાનાંતરિત કરવામાં આવી છે.

ટકાઉ પર્યટન પહેલો

- > આ કાર્યક્રમનું જર્મની દ્વારા ભંડોળ પૂરું પાડવામાં આવ્યું છે અને તેમાં યુનાઈટેડ નેશન્સ એજ્યુકેશનલ, સાયન્ટિફિક એન્ડ કલ્ચર ઓર્ગેનાઈઝેશન (યુનેસ્કો) અને વર્લ્ડવાઈડ ફંડ ફોર નેચર (WWF) જેવા એક્ટિવિટી ભાગીદારોનો સમાવેશ થાય છે.
- > તે વિકાસશીલ અને ઉભરતા દેશોના ટકાઉ વિકાસમાં ફાળો આપવા માટે પર્યટનનો એક સાધન તરીકે ઉપયોગ કરશે.
- > આ પહેલ હાથ ધરવા માટે IUCN પેરુ અને વિયેતનામમાં બે વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઈટ્સ અને અન્ય પાંચ સુરક્ષિત વિસ્તારો સાથે કામ કરશે જેથી સમુદાય આધારિત પર્યટન ક્ષેત્રના ભાવિ વિક્ષેપો પ્રત્યે લવચીકતા વધારવામાં આવે.

અન્ય તાજેતરના અપડેટ્સ

- રેપ્ટર પ્રજાતિઓ સાથે સંબંધિત ખતરો
- > IUCN અને બર્ડલાઈફ ઈન્ટરનેશનલના વિશ્લેષણ અનુસાર, વૈશ્વિક સ્તરે 557 રેપ્ટર પ્રજાતિઓમાંથી લગભગ 30% કેટલાક સ્તરે લુપ્ત થવાનું જોખમ ધરાવે છે.

બહાર ટર્ટલ કન્ઝર્વેશન એવોર્ડ

- > તાજેતરમાં ભારતીય જીવવિજ્ઞાની શેલેન્દ્રસિંહને ત્રણ ગંભીર રીતે જોખમી (Critically Endangered) કાચબાની પ્રજાતિઓને તેમના લુપ્ત થવાથી સ્થિતિમાંથી બહાર લાવવા બદલ બહાર ટર્ટલ કન્ઝર્વેશન એવોર્ડ (Behler Turtle conservation Award) એનાયત કરવામાં આવ્યો છે.
- > બહાર ટર્ટલ કન્ઝર્વેશન એવોર્ડ કાચબા સંરક્ષણ સાથે સંકળાયેલી કેટલીક વૈશ્વિક સંસ્થાઓ જેમ કે ટર્ટલ સર્વાઈવલ એલાયન્સ (TSA), IUCN / SSC ટર્ટલ એક્સપર્ટ ગ્રુપ, ટર્ટલ કન્ઝર્વેશન અને ટર્ટલ કન્ઝર્વેશન ફંડ દ્વારા એનાયત કરવામાં આવે છે.

IUCN વર્લ્ડ કન્ઝર્વેશન કોંગ્રેસ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. વિશ્વનું સૌથી મોટું સર્વ સમાવેશક પર્યાવરણીય નિર્ણય લેવાનું મંચ 'IUCN વર્લ્ડ કન્ઝર્વેશન કોંગ્રેસ 2020' ફ્રાન્સના માર્સેલીમાં યોજાઈ રહ્યું છે.
2. ઈન્ટરનેશનલ એસોસિએશન ફોર કન્ઝર્વેશન ઓફ નેચર (IUCN) વર્લ્ડ કન્ઝર્વેશન કોંગ્રેસનું આયોજન કરે છે, જે દર ચાર વર્ષે વિશ્વના વિવિધ ભાગોમાં એક વખત યોજાય છે.
3. આવી પ્રથમ કોંગ્રેસ 1948માં અમેરિકામાં યોજાઈ હતી.
4. IUCN વિશ્વની કુદરતી સ્થિતિનું જાળવવાની વૈશ્વિક સત્તા છે. જેની સ્થાપના વર્ષ 1948માં કરવામાં આવી હતી. તેનું મથક મુખ્ય મથક સ્વિત્ઝર્લેન્ડમાં છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે.
(A) 1, 2, 3
(B) 2, 3, 3
(C) 1, 3, 4
(D) 1, 2, 3, અને 4

શાર્ક અને રે (rays)ના લુપ્ત થવાનું જોખમ

- > IUCNની નવી 'રેડ લિસ્ટ' અનુસાર, વિશ્વની શાર્ક અને રે (ray)ની વસ્તી 2014થી ઘટી રહી છે અને હવે તેને લુપ્ત થવાનું જોખમ છે.
- > IUCN દ્વારા ઘટતી પ્રજાતિઓનું રક્ષણ કરવાના હેતુથી વૈશ્વિક પરિષદમાં નવી 'રેડ લિસ્ટ' બહાર પાડવામાં આવી હતી.
- > વિશ્વભરમાં લગભગ 37% શાર્ક અને 'રે' 2021 સુધી જોખમમાં માનવામાં આવે છે. 2014માં આ સંખ્યા 33 ટકા હતી.
- > આ વલણ વધુ પડતા માછલીના શિકાર, રહેઠાણની ખોટ અને આબોહવા પરિવર્તનનું પરિણામ હતું.
- > 1970થી દરિયાઈ શાર્કની વસ્તીમાં પણ 71 ટકાનો ઘટાડો થયો છે.
- IUCN રેડ લિસ્ટ યુનિટ :
> IUCNની લાલ સૂચિમાં દર વર્ષે સેંકડો પ્રજાતિઓનું પુનઃ મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે. ટ્રેક કરવામાં આવેલી 1,38,000 પ્રજાતિઓમાંથી 38,000થી વધુ પ્રજાતિઓ લુપ્ત થવાનું જોખમ છે.

પક્ષીઓની ઘટતી વસ્તી

- > અડધાથી વધુ શિકારી પ્રજાતિઓ વિશ્વભરમાં વસ્તીની અછતમાં ઘટાડો અનુભવી રહી છે. 18 પ્રજાતિઓ ગંભીર રીતે જોખમમાં છે. ગરમ તાપમાન અને બરફ પીગળવાની એમ્પર પેન્ગ્વિન વસાહતોમાં 2050 સુધીમાં 70 ટકા અને 2100 સુધીમાં 98 ટકાનો ઘટાડો થશે.

Back to basics :

International Union for Conservation of Nature- IUCN

- > IUCN એક આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થા છે જે પ્રકૃતિ સંરક્ષણ અને કુદરતી સંસાધનોના ટકા. ઉપયોગના ક્ષેત્રમાં કામ કરે છે. તે ડેટા કલેક્શન અને વિશ્લેષણ, ફિલ્ડ પ્રોજેક્ટ સંશોધન, એડવોકેસી, ફિલ્ડ પ્રોજેક્ટ્સ અને શિક્ષણમાં સામેલ છે. તેની સ્થાપના 1948માં કરવામાં આવી હતી.

IUCN વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. IUCNની નવી 'રેડ લિસ્ટ' અનુસાર, વિશ્વની શાર્ક અને કિરણોની વસ્તી 2014થી ઘટી રહી છે અને હવે તેને લુપ્ત થવાનું જોખમ છે.
2. વિશ્વભરમાં લગભગ 37% શાર્ક અને 'રે' 2021 સુધી જોખમમાં માનવામાં આવે છે. 2014માં આ સંખ્યા 33 ટકા હતી.
3. IUCN સ્થાપના 1948માં કરવામાં આવી હતી.
4. રાષ્ટ્રીય GDPમાં ગ્રાઉન્ડ વોટરનું યોગદાન ક્યારેય માપવામાં આવ્યું નથી.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

ભારતીય શહેરોની હવાની ગુણવત્તામાં સુધારો

- > બ્લુ સ્કાય માટે આંતરરાષ્ટ્રીય સ્વચ્છ હવા દિવસ નિમિત્તે પર્યાવરણ, વન અને આબોહવા પરિવર્તન મંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે હવાની વધુ સારી ગુણવત્તા ધરાવતા શહેરોની સંખ્યામાં વધારો થયો છે.
- > આ પ્રસંગે તેમણે દિલ્હીના આનંદ વિહાર ખાતે પ્રથમ ફંક્શન સ્મોગ ટાવર (Smog Tower)નું ઉદઘાટન પણ કર્યું હતું. અને હવાના પ્રદૂષણ અથવા 'પ્રાણ' (Prana) ના નિયમન માટે એક પોર્ટલ શરૂ કર્યું હતું.
- > અગાઉ દિલ્હીના કનોટ પ્લેસ ખાતે સ્મોગ ટાવર સ્થાપવામાં આવ્યો હતો અને ચંદીગઢમાં ભારતના સૌથી વધુ એર પ્યુરિફાયર (Air Purifier)નું પણ ઉદઘાટન કરવામાં આવ્યું હતું.

Back to basics : હવાની ગુણવત્તાની સ્થિતિ

- વર્ષ 2020માં :
> હવાની ગુણવત્તા વધુ સારી હોય એવા શહેરોની સંખ્યા 2020માં વધીને 104 થઈ છે જે 2018માં 86 હતી.

■ વર્ષ 2015થી 2019:

- > પાર્ટિક્યુલેટ મેટર (PM) 10નું સ્તર: આ માપદંડ 23 શહેરોમાં "ઘટતા વલણ" 239 શહેરોમાં "વધઘટ વલણ" અને 38 શહેરોમાં "વધતા વલણ" દર્શાવે છે.
- > પાર્ટિક્યુલેટ મેટર (PM) 2.5નું સ્તર : આ માપદંડ 11 શહેરોમાં " ઘટતા વલણ" 79 શહેરોમાં " વધઘટ વલણ" અને 9 શહેરોમાં " વધતા વલણ" દર્શાવે છે.

સુધારાનું કારણ

- > કોવિડ-19ને કારણે થયેલા લોકડાઉનને પરિણામે ઉદ્યોગો બંધ થવા, વાહનોની ઓછી અવરજવર, બાંધકામ પ્રવૃત્તિમાં ઘટાડો અને માનવ પ્રવૃત્તિઓના અભાવને કારણે ઘણા શહેરોમાં હવાની ગુણવત્તામાં "કામચલાઉ સુધારો" થયો હતો.
- > તાજેતરના વર્ષોમાં હવાના પ્રદૂષણને પહોંચી વળવા માટેની સરકારી પહેલોએ હવાની ગુણવત્તા સુધારવામાં પણ મદદ કરી છે.

પ્રાણ પોર્ટલ

- > તેને 'નોન-એન્ટરટેઈનમેન્ટ સિટીઝ (Non-Attainment Cities-NAC)માં નેશનલ કલીન એર પ્રોગ્રામ (NCAP) હેઠળ શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું, જે NCAP હેઠળ એમ્બિયન્ટ એર ક્વોલિટીના ધોરણોને પુર્ણ કરતું ન હતું.
- > આનો ઉદ્દેશ 2024 સુધીમાં દેશભરમાં રજકણોની સાંદ્રતામાં 20-30 ટકાનો ઘટાડો કરવાનો છે.
- > તે શહેરની એર એક્શન પ્લાનના અમલીકરણની ભૌતિક અને નાણાકીય સ્થિતિને ટ્રેક કરવામાં અને લોકોમાં હવાની ગુણવત્તા વિશેની માહિતી પ્રસારિત કરવામાં મદદ કરશે.

સંબંધિત પહેલો

- હવાની ગુણવત્તા અને હવામાનની આગાહી અને સંશોધન પ્રણાલી :
 - > ભારતના મુખ્ય મેટ્રોપોલિટન શહેરો માટે નજીકના વાસ્તવિક સમયમાં હવાની ગુણવત્તા અંગે સ્થાન વિશિષ્ટ માહિતી પ્રદાન કરવા માટે તેને "સફર" તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- એર ક્વોલિટી ઈન્ડેક્સ :
 - > AQI એ લોકોને હવાની ગુણવત્તાની સ્થિતિના અસરકારક સંદેશાવ્યવહાર માટેનું એક સાધન છે, જે સમજવું સરળ છે.
 - > દિલ્હી NCR માટે ગ્રેડેડ રિસ્પોન્સ એક્શન પ્લાન વિવિધ AQI કેટેગરી હેઠળ અમલીકરણ માટે તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે.
 - > PM 2.5 PM10, અમોનિયા, લીડ, નાઈટ્રોજન ઓક્સાઈડ, સલ્ફર ડાયોક્સાઈડ, ઓઝોન અને કાર્બન મોનોક્સાઈડ એમ આઠ પ્રદૂષકો માટે AQI વિકસાવવામાં આવ્યું છે.
- વાહનોનું પ્રદૂષણ ઘટાડવા માટે :
 - > BS-VI વાહનોની રજૂઆત, ઈલેક્ટ્રિક વાહનોને પ્રોત્સાહન, કટોકટીના પગલા તરીકે પણ ઓડ-ઈવન અને વાહનોના પ્રદૂષણ ઘટાડવા માટે ઈસ્ટર્ન અને વેસ્ટર્ન પેરિફેરલ એક્સપ્રેસનું નિર્માણ.

- હવાની ગુણવત્તા વ્યવસ્થાપન માટેનું નવું આયોગ :
 - > તે રાષ્ટ્રીય રાજધાની ક્ષેત્ર (NCR) અને આસપાસના વિસ્તારોમાં હવાની ગુણવત્તા સંબંધિત સમસ્યાઓના વધુ સારા સંકલન, સંશોધન, ઓળખ અને નિરાકરણ માટે બનાવવામાં આવ્યું છે.
 - > ટર્બો હેપ્પી સીડર (THS) ખરીદવા બદલ ખેડૂતોને સબસિડી આપતા, તે ટ્રેક્ટર મશીન છે અને પરાળ સળગાવાવની ઘટનાઓને ઘટાડવા માટે પરાળને કાપીને ઉખેડી નાખે છે.

પાર્ટિક્યુલેટ મેટર

- પરિચય :
 - > પાર્ટિક્યુલેટ મેટર ને 'કણ પ્રદૂષણ' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, તે હવામાં જોવા મળતા ઘન કણો અને પ્રવાહી ટીપાંના મિશ્રણનો ઉલ્લેખ કરે છે. તે સ્વસન સમસ્યાઓનું કારણ બને છે અને દૃશ્યતા પણ ઘટાડે છે.
 - > PM10: લગભગ 10 માઈક્રોમીટર અથવા તેનાથી ઓછા વ્યાસવાળા સ્વસનલાયક કણો;
 - > PM2.5 માઈક્રોસ્કોપિક સ્વસનશીલ કણો, જેની વ્યાસ લગભગ 2.5 માઈક્રોમીટર અથવા તેનાથી ઓછો છે.
- પાર્ટિક્યુલેટ મેટરનો સ્ત્રોત :
 - > તે ઘણીવાર બાંધકામ સ્થળો, કાચા રસ્તાઓ, ખેતરો, ધુમાડાના ઢગલા અથવા આગ વગેરેમાંથી સીધા ઉત્સર્જિત થાય છે.

હવાની ગુણવત્તા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ચંદીગઢમાં ભારતના સૌથી વધુ એર પ્યુરિફાયર (Air Purifier) નું પણ ઉદઘાટન કરવામાં આવ્યું હતું.
2. હવાની ગુણવત્તા વધુ સારી હોય એવા શહેરોની સંખ્યા 2020માં વધીને 104 થઈ છે જે 2018માં 86 હતી.
3. PM 2.5 PM10, અમોનિયા, લીડ, નાઈટ્રોજન ઓક્સાઈડ, સલ્ફર ડાયોક્સાઈડ, ઓઝોન અને કાર્બન મોનોક્સાઈડ એમ આઠ પ્રદૂષકો માટે AQI વિકસાવવામાં આવ્યું છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) ફક્ત 1 અને 2
 - (B) ફક્ત 2 અને 3
 - (C) ફક્ત 1 અને 3
 - (D) 1, 2 અને 3

નવીનીકરણીય ઊર્જા અને જમીનનો ઉપયોગ

- > તાજેતરના 'રિન્યુએબલ એનર્જી એન્ડ લેન્ડ યુઝ ઈન ઈન્ડિયા બાય મિડ-સેન્યુરી' નામનો અહેવાલ સૂચવે છે કે વર્તમાનમાં સાવચેતીપૂર્વક આયોજન કરીને ભવિષ્યના લાભો મહત્તમ કરી શકાય છે અને ભારતના ઊર્જા સંક્રમણ ખર્ચને ઘટાડી શકે છે.

- > ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ફોર એનર્જી ઈકોનોમિક્સ એન્ડ ફાઇનાન્સિયલ એનાલિસિસ (IEEFA) દ્વારા 'રિન્યુએબલ એનર્જી એન્ડ લેન્ડ યુઝ ઈન્ડિયા બાય મિડ-સેન્યુરી' રિપોર્ટ બહાર પાડવામાં આવ્યો છે, જે ઉર્જા બજારો, વલણો અને નીતિઓ સાથે જોડાયેલા મુદ્દાઓની તપાસ કરે છે.
- > તેનું મિશન વૈવિધ્યસભર, ટકાઉ અને નફાકારક ઉર્જા અર્થતંત્રમાં ઉર્જા સંક્રમણને વેગ આપવાનું છે.

નવીનીકરણીય ઉર્જા માટે જમીનનો ઉપયોગ

- > ભારત રિન્યુએબલ ઉર્જા ઉત્પાદન ક્ષમતા સ્થાપિત કરવા માટે વર્ષ 2050 સુધીમાં જમીનનો નોંધપાત્ર હિસ્સો વાપરશે.
- > અંદાજ મુજબ, વર્ષ 2050 સુધીમાં આશરે 50,000-75,000 ચોરસ કિલોમીટર જમીન સૌર ઉર્જા ઉત્પાદન માટે ઉપયોગમાં લેવાશે અને વધારાની 15,000-20,000 ચોરસ કિલોમીટર જમીનનો ઉપયોગ પવન ઉર્જા પ્રોજેક્ટ માટે કરવામાં આવશે.
- > યુરોપ અથવા અમેરિકાથી વિપરીત, ભારતમાં વીજળી ઉત્પાદન કૃષિ, શહેરીકરણ, માનવ વસવાટ અને પ્રકૃતિ સંરક્ષણ જેવા જમીનના વૈકલ્પિક ઉપયોગો સાથે સ્પર્ધા કરે છે.

સહઅસ્તિત્વ

- > યોગ્ય રીતે સંચાલિત નવીનીકરણીય ઉર્જા ઉત્પાદન અન્ય જમીનના ઉપયોગ સાથે પણ સહઅસ્તિત્વ કરી શકે છે અને કોલસાથી ચાલતી વીજળીથી વિપરીત જમીનની પ્રકૃતિને બદલતી નથી.

Back to basics : કાર્બન ઉત્સર્જન

- > પરિણામી જમીન આવરણમાં ફેરફાર, આડકતરી અસરો સહિત, સંભવિત રૂપે કિલોવોટ/કલાક (gCO₂/kwh)દીઠ 50 ગ્રામ કાર્બન ડાયોક્સાઇડનું ચોખ્ખું ઉત્સર્જન થશે.
- > કાર્બન ઉત્સર્જનની માત્રા વિસ્તાર, તેની હદ સૌર ટેકનોલોજી કાર્યક્ષમતા અને સોલર પાર્કમાં જમીનનું સંચાલન કરવાની રીત પર આધારિત રહેશે.

ઈકોસિસ્ટમ પર અસર

- > નવીનીકરણીય ઉર્જા માટે જમીનનો ઉપયોગ વિવિધ ઈકોસિસ્ટમ પર દબાણ લાવી શકે છે. સામાન્ય રીતે શૂન્ય અસર વિસ્તાર, બિનઉપયોગી જમીન અથવા ઉજ્જડ જમીનનો અર્થ છે કે આવા વિસ્તારોની કોઈ કિંમત નથી.
- > ઓપન નેચરલ ઈકોસિસ્ટમ્સ (ONE), જે ઉજ્જડ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવી છે, ભારતની 10% જમીન સપાટીને આવરી લે છે.
- > ઉજ્જડ જમીનનો સૌથી મોટો વિસ્તાર રાજસ્થાન, મધ્યપ્રદેશ, મહારાષ્ટ્ર, આંધ્રપ્રદેશ અને ગુજરાતમાં જોવા મળે છે.

- > જોકે, આમાંના કેટલાક ભૂમિગત "મોટા સસ્તન પ્રાણીઓની ઉચ્ચતમ ઘનતા અને વિવિધતા" ધરાવે છે અને સ્થાનિક વસ્તીની આજીવિકાને પૂરક બનાવવામાં મદદ કરે છે.
- > અગાઉ સુપ્રીમ કોર્ટે રાજસ્થાન અને ગુજરાતમાં ગ્રેટ ઈન્ડિયા આવસોમાંથી પસાર થતી સૌર ઉર્જા એકમોની તમામ પાવર લાઈનને ભૂગર્ભમાં નિર્દેશિત કર્યા હતા, કારણ કે ઓવરહેડ ટ્રાન્સમિશન લાઈન ભયંકર પ્રજાતિઓ માટે ખતરો બની શકે છે.

સૂચન

- પર્યાવરણીય નુકસાનને ઓછું કરો :
- > પર્યાવરણીય નુકસાન, કૃષિ પર તેની અસર અને કુદરતી સંસાધનોના સંરક્ષણ અને તેની સાથે અનુકૂળન ઘટાડવા માટે ઉપયોગમાં લેવાતી જમીનના કદ, સ્થાન અને માનવ વસવાટ.
- જમીનના વપરાશમાં ઘટાડો :
- > જળ સંસ્થાઓ પર ઓફશોર પવન, છત ઉપર સોલર પ્રોત્સાહન આપીને નવીનીકરણીય ઉર્જા માટે કુલ જમીનની ઉપયોગની જરૂરિયાત ઘટાડવી.
- જમીન આકારણી :
- > અયોગ્ય પ્રાદેશિકતાને મર્યાદિત કરીને અને સંભવિત સાઈટ્સને રેટિંગ આપવા માટે પર્યાવરણીય અને સામાજિક ધોરણો વિકસિત કરીને નવીનીકરણીય ઉર્જા ઉત્પાદન માટે જમીનની ઓળખ અને મૂલ્યાંકન.
- > નવીનીકરણીય ઉર્જા પ્રોજેક્ટ્સના સ્થાનને ધ્યાનમાં લેતા નીતિ ઘડવૈયાઓ અને આયોજકોએ ઉચ્ચ ઘનતાવાળા રહેણાંક જંગલોને બાકાત રાખવા જોઈએ.
- કૃષિ વીજળીને પ્રોત્સાહન :
- > ભારતીય કૃષિ-વિદ્યુત ક્ષેત્ર પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરીને ખેડૂતોને લાભ પૂરો પાડવો અને કૃષિ-વીજળીને પ્રોત્સાહન આપવું, જ્યાં પાક, જમીન અને પરિસ્થિતિઓ યોગ્ય હોય અને ઉપજ જાળવવી શકાય અથવા સુધારી શકાય.
- > કૃષિ વીજળી જમીનના કૃષિ ઉપયોગને ફોટોવોલ્ટેઈક કોષો દ્વારા વિદ્યુત ઉર્જાના ઉત્પાદન સાથે જોડે છે.

નવીનીકરણીય ઉર્જા અનલે જમીનનો ઉપયોગ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ફોર એનર્જી ઈકોનોમિક્સ એન્ડ ફાઇનાન્સિયલ એનાલિસિસ (IEEFA) દ્વારા 'રિન્યુએબલ એનર્જી એન્ડ લેન્ડ યુઝ ઈન્ડિયા બાય મિડ-સેન્યુરી' રિપોર્ટ બહાર પાડવામાં આવ્યો છે.
2. તેનું મિશન વૈવિધ્યસભર, ટકાઉ અને નફાકારક ઉર્જા અર્થતંત્રમાં ઉર્જા સંક્રમણને વેગ આપવાનું છે.
3. અંદાજ મુજબ, વર્ષ 2050 સુધીમાં આશરે 50,000-75,000 ચોરસ કિલોમીટર જમીન સૌર ઉર્જા ઉત્પાદન માટે ઉપયોગમાં લેવાશે.

4. ઉજ્જડ જમીનનો સૌથી મોટો વિસ્તાર રાજસ્થાન, મધ્યપ્રદેશ, મહારાષ્ટ્ર, આંધ્રપ્રદેશ અને ગુજરાતમાં જોવા મળે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે ?
- (A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 3
(D) 1, 2, 3 અને 4

ડાયનાસોરની ત્રણ પ્રજાતિઓના પગના નિશાન: રાજસ્થાન

- તાજેતર એક મોટી શોધમાં રાજસ્થાનના જેસલમેર જિલ્લાના થાર રણમાં ડાયનાસોરની ત્રણ પ્રજાતિઓના પગના નિશાન મળ્યા હતા.
- તે રાજ્યના પશ્ચિમ ભાગમાં વિશાળ સરીસૃપોની હાજરી સાબિત કરે છે.

શોધ વિશે

- પગના નિશાનવાળા ડાયનાસોરની ત્રણ પ્રજાતિઓ છે : Eubrontes of giganteus, Eubrontes glenrosensis અને Grallator tenuis.
- આ પગના નિશાન 200 મિલિયન વર્ષ જૂના હતા.
- ડાયનાસોરની પ્રજાતિને થેરોપોડો(Theropod) ની વિશિષ્ટ લાક્ષણિકતાઓ છે.
- થેરોપોડ ડાયનાસોર પેટાજૂથના પેરોપોડ વર્ગમાં માંસાહારી ડાયનાસોરની શ્રેણીમાં પડતા સભ્યોનો સમાવેશ થાય છે.
- જુરાસિકના પ્રારંભિક સમયગાળા સાથે સંકળાયેલી ત્રણેય પ્રજાતિઓ માંસાહારી હતી.
- ડાયનાસોર યુગ' (મેસોઝોઈક યુગ ' 252-66 મિલિયન વર્ષ પહેલાં - MYA)ને નીચેના ત્રણ ભૂસ્તરીય ટાઈમ ટેબલ (ટ્રાઈસિક (Triassic), જુરાસિક (Jurassic) અને ક્રેટેશિયસ (Cretaceous) હેઠળ સામેલ કરવામાં આવ્યો હતો. આ ત્રણેય સમયગાળા દરમિયાન ડાયનાસોરની વિવિધ પ્રજાતિઓ મળી આવી હતી.

Back to basics : થાર રણ

- નામરણ : થાર નામ 'થુલ' પરથી ઉતરી આવ્યું છે, જે આ વિસ્તારમાં રેતની રેખાઓ માટે વપરાતો સામાન્ય શબ્દ છે. તેને ગ્રેટ ઈન્ડિયન ડેઝર્ટ તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- સ્થળ : તે ઉત્તરપશ્ચિમ ભારતમાં રાજસ્થાન રાજ્ય અને પાકિસ્તાનના પૂર્વીય વિસ્તારમાં પૂર્વીય વિસ્તારમાં પંજાબ અને સિંધ પ્રાંત સુધી ફેલાયેલું છે.

- તેની આસપાસ પશ્ચિમમાં સિંચાઈ કરવામાં આવતી સિંધુ નદીના મેદાન, ઉત્તર અને ઉત્તર-પૂર્વમાં પંજાબના મેદાનો, દક્ષિણ-પૂર્વમાં અરવલ્લી સાંકળ અને દક્ષિણમાં કચ્છ રણ છે.

- લક્ષણો : થાર રણ 2,00,000 ચોરસ કિમીમાં ફેલાયેલો સૂકો વિસ્તાર છે.
- રેતી તેની સપાટી પર (પવન દ્વારા એકત્રિત) જોવા મળે છે છેલ્લા 1.8 મિલિયન વર્ષોમાં એકત્રિત થઈ છે.
- રણમાં લહેરિયું સપાટી છે, જેમાં રેતીના ઊંચા અને નીચા ઢગલા (જેને ટીલા કહેવામાં આવે છે.) રેતાળ મેદાનો ઉજ્જડ ટેકરીઓ અથવા રેતીના મેદાનોથી અલગ કરવામાં આવે છે, જે અચાનક આસપાસના મેદાનોમાં વધારો કરે છે.
- ઢગલા ગતિશીલ છે અને વિવિધ આકાર અને આકૃતિ લે છે.
- 'બર્ચન' અને 'બર્ખાન' તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે, તે મુખ્યત્વે એક દિશામાં આવતી હવા દ્વારા બનાવવામાં આવતી અર્ધચંદ્રાકારની રેતીનો ઢગલો છે. રેતીના સ્તૂપના સૌથી સામાન્ય પ્રકારોમાંનો એક આ આંકડો ક્ષિવાભરના રણમાં હાજર છે.

- સ્થાનિક રીતે 'ધંડ' તરીકે ઓળખાતા ઘણા 'લાયા (મીઠાના પાણીના તળાવો) સમગ્ર વિસ્તારમાં ફેલાયેલા છે.
- થાર રણ સમૃદ્ધ જૈવવિવિધતાને ટેકો આપે છે અને તેમાં દીપડા, એશિયન જંગલી બિલાડીઓ (Felis silvestris Ornata), ચૌસિંધા (Tetracerus Quadricornis), ચિંકારા (Gazella Bennettii), બંગાળી રણ શિયાળ (Vulpes Bengalensis), બ્લેકબક (Antelope), અને સરીસૃપોની ઘણી જાતિઓ રહે છે.

ડાયનાસોરની ત્રણ પ્રજાતિઓના પગના નિશાન વિશે

નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- રાજસ્થાનના જેસલમેર જિલ્લાના થાર રણમાં ડાયનાસોરની ત્રણ પ્રજાતિઓના પગના નિશાન મળ્યા હતા.
 - આ પગના નિશાન 200 મિલિયન વર્ષ જૂના હતા.
 - થાર રણ ઉત્તર પશ્ચિમ ભારતમાં રાજસ્થાન રાજ્ય અને પાકિસ્તાનના પૂર્વીય વિસ્તારમાં પંજાબ અને સિંધ પ્રાંત સુધી ફેલાયેલું છે.
 - થાર રણ 2,00,000 ચોરસ કિમીમાં ફેલાયેલો સૂકો વિસ્તાર છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે ?
- (A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 3
(D) 1, 2, 3 અને 4

ટીપુ સુલતાન

- તાજેતરમાં મુંબઈમાં ટીપુ સુલતાનના નામ પર બગીચાના નામ કરણને લઈને વિવાદ ઊભો થયો હતો.

Back to Basics : સંક્ષિપ્ત પરિચય :

- નવેમ્બર 1750 માં જન્મેલા ટીપુ સુલતાન હૈ દર અલીના પુત્ર અને એક મહાન યોદ્ધા હતા, જેને 'ટાઈગર ઓફ મૈસૂર' તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- તેઓ અરબી, પર્શિયન, કન્નડ અને ઉર્દૂમાં નિપૂણ શિક્ષિત વ્યક્તિ હતા.
- હૈદર અલી (શાસન-1761થી 1782) અને તેમના પુત્ર ટીપુ સુલતાન (શાસન-1782થી 1799) જેવા શક્તિશાળી શાસકોના નેતૃત્વમાં મૈસૂરની શક્તિમાં નોંધપાત્ર વધારો થયો હતો.
- ટીપુ સુલતાને તેમના શાસનકાળ દરમિયાન અનેક વહીવટી નવીનતાઓ રજૂ કરી હતી, જેમાં તેમના દ્વારા રજૂ કરાયેલા સિક્કાઓ, એક નવું મૌલુડી ચંદ્ર-સૌર કેલેન્ડર અને નવી જમીન મહેસૂલી પ્રણાલીનો સમાવેશ થાય છે, જેણે મૈસૂર રેશમ ઉદ્યોગના વિકાસની શરૂઆત કરી હતી.
- પરંપરાગત ભારતીય શસ્ત્રોની સાથે સાથે તેમણે તોપખાના અને રોકેટ જેવી પશ્ચિમ લશ્કરી પદ્ધતિઓ અપનાવી હતી જેથી તેમના દળો હરીફોને હરાવી શકે અને તેમની સામે મોકલવામાં આવેલા બ્રિટિશ દળોનો સામનો કરી શકે.

સશસ્ત્ર દળોની બાબવણી

- ટીપુ સુલતાને યુરોપિયન મોડેલના આધારે તેની સેનાનું આયોજન કર્યું હતું.
- ક્યારેય ફ્રાન્સના અધિકારીઓને દબાણ જૂથમાં 'વિકસિત થવા દીધા ન હતા. તેઓ નૌકાદળના મહત્વથી સારી રીતે વાકેફ હતા.
- 1796માં તેમણે 'નૌવાહન વિભાગ બોર્ડ' ની સ્થાપના કરી હતી અને 22 યુદ્ધજહાજો અને 20 ફ્રિગેટનો કાફલો બનાવવાની યોજના બનાવી હતી.
- તેણે મેંગ્લોર, વાજેદાબાદ અને મોલિદાબાદ ખાતે ત્રણ ડોકયાર્ડ સ્થાપ્યા. જોકે તેમની યોજનાઓનો અહેસાસ થઈ શક્યો ન હતો.

મરાઠાઓ સામે યુદ્ધ :

- 1767માં ટીપુએ પશ્ચિમ ભારતના કર્ણાટક વિસ્તારમાં મરાઠાઓ સામે કેવેલરીની કમાન સાંભાળી હતી અને 1975-

79 વચ્ચે અનેક પ્રસંગોએ મરાઠાઓ સામે લડત આપી હતી.

એંગ્લો-મૈસૂર યુદ્ધોમાં ભૂમિકા :

- અંગ્રેજો હૈદર અને ટીપુને મહત્વાકાંક્ષી, ઘમંડી અને ખતરનાક શાસકો તરીકે જોતા હતા. જે અંગ્રેજો ને અકુંશમાં લેવા માટે જરૂરી બની ગયા હતા.
- ચાર એંગ્લો-મૈસૂર યુદ્ધો થયા હતા જેના આધારે નીચેની સંધિઓ પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા.

1767-69 :	મદ્રાસ સંધિ.
1780-84 :	મેંગ્લોરની સંધિ
1790-92 :	શ્રીરંગપટ્ટનમની સંધિ.
1799 :	સહાયક સંધિ
- આખરે કંપનીએ શ્રીરંગપટ્ટનમની લડાઈ જીતી લીધી હતી અને ટીપુ સુલતાન તેની રાજધાની શ્રીરંગપટ્ટનમનો બચાવ કરતી વખતે માર્યો ગયો હતો.
- મૈસૂરને વાડિયાર વંશના ભૂતપૂર્વ શાસકવંશ હેઠળ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને રાજ્ય સહાયક જોડાણી રચના કરવામાં આવી હતી.

અન્ય સંબંધિત મુદ્દાઓ:

- તેઓ વિજ્ઞાન અને તકનીકીના માર્ગદર્શક પણ હતા અને ભારતમાં તેમને 'રોકેટ ટેકનોલોજીના પ્રણેતા' તરીકે શ્રેય આપવામાં આવે છે.
- તેમણે રોકેટના સંચાલનની સ્પષ્ટતા કરતી લશ્કરી મેન્યુઅલ (ફતુલ મુજાહિદીન) લખી હતી.
- ટીપુ લોકશાહીના મહાન પ્રેમી અને એક મહાન રાજદ્વારી હતા જેમણે 1797 માં જેકોબિન કલબની સ્થાપના શ્રીરંગપટ્ટનમમાં ફ્રેન્ચ સૈનિકોને ટેકો આપ્યો હતો.
- ટીપુ પોતે જેકોબિન કલબનો સભ્ય બન્યો હતો અને પોતાને સિટિઝન ટીપુ કહેવાની મંજૂરી આપી હતી.

સહાયક સંધિ

- લોર્ડ વેલેસ્લીએ 1798 માં ભારતમાં પેટા કંપની સંધિ પ્રણાલી રજૂ કરી હતી, જેના કારણે સહયોગી ભારતીય રાજ્યના શાસકોને તેમના દુશ્મનો સામે બ્રિટિશરો પાસેથી રક્ષણ મેળવવાને બદલે બ્રિટિશ સૈન્યની જાળવણી માટે નાણાકીય ચુકવણી કરવાની ફરજ પડી હતી.
- સહાયક સંધિ કરનારા મૂળ રાજાઓ અથવા શાસકો અન્ય કોઈ રાજ્ય સામે યુદ્ધ જાહેર કરવા અથવા બ્રિટિશરોની સંમતિ વિના સમજૂતી કરવા માટે સ્વતંત્ર ન હતા.
- સહાયક સંધિ રાજ્યની આંતરિક બાબતોમાં દાખલ ન કરવાની નીતિ હતી, પરંતુ બ્રિટિશરો દ્વારા તેનું પાલન ક્યારેય

- કરવામાં આવ્યું ન હતું.
- > મનસ્વી રીતે નિશ્ચિત અને વિશાળ આર્થિક ચુકવણીએ રાજ્યોની અર્થ વ્યવસ્થાને નષ્ટ કરી દીધી અને રાજ્યોના લોકોને ગરીબ બનાવ્યા.
 - > બ્રિટિશરો પાસે હવે ભારતીય રાજ્યોના ભોગે મોટી સેના હોઈ શકે છે.
 - > તેઓએ સંરક્ષિત સાથીના સંરક્ષણ અને વિદેશી સંબંધોને નિયંત્રિત કર્યા અને તેમની જમીન પર શક્તિશાળી લશ્કરી દળ તૈનાત કર્યું.
 - > પેટાસંધિ પર હસ્તાક્ષર કરનારાઓ પ્રેમ ભારતીય શાસક હૈદરાબાદનો નિઝામ હતો.
 - > આ સંધિ પર 1802માં બેંગ્લોરમાં પેટાબંધપની સંધિ પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા.

ટીપુ સુલતાન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- 1 નવેમ્બર 1750માં જન્મેલા ટીપુ સુલતાન હૈદર અલીના પુત્ર અને એક મહાન યોદ્ધા હતા, જેને 'ટાઈગર ઓફ મૈસૂર' તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- 2 હૈદર અલી (શાસન-1761થી 1782) અને તેમના પુત્ર ટીપુ સુલતાન (શાસન-1782 થી 1799) જેવા શક્તિશાળી શાસકોના નેતૃત્વમાં મૈસૂરની શક્તિમાં નોંધપાત્ર વધારો થયો હતો.
- 3 ટીપુ સુલતાને યુરોપિયન મોડેલના આધારે તેની સેનાનું આયોજન કર્યું હતું. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનનો યોગ્ય છે?
 - (A) 1 અને 2
 - (B) 2 અને 3
 - (C) 1, અને 3
 - (D) 1, 2 અને 3

નોઈડામાં ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ હેરિટેજની સ્થાપના કરવામાં આવશે.

- > નોઈડામાં સરકાર દ્વારા ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ હેરિટેજની સ્થાપના કરવામાં આવશે. તે દેશમાં આ પ્રકારનું પ્રથમ હશે.
- > ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ હેરિટેજની સ્થાપના કરવામાં આવશે અને તે દેશના સમૃદ્ધ વારસા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે અને રાષ્ટ્રના સાંસ્કૃતિક પાસાઓ પર શિક્ષણ પ્રદાન કરશે.

ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ હેરિટેજમાં આપવામાં

આવતા અભ્યાસક્રમો :

- > આ સંસ્થા વિદ્યાર્થીઓને નીચેના વિષયોમાં Phd તેમજ માસ્ટર્સ અભ્યાસક્રમો પ્રદાન કરશે.

હસ્તપ્રતો	(Manuscriptology)
-----------	-------------------

સંગ્રહાલય વિજ્ઞાન	(Museology)
પુરાતત્ત્વશાસ્ત્ર	(Archaeology)
નિવારક સંરક્ષણ	(Preventive Conservation)
સંરક્ષણ	(Conservation)
આર્કાઈવલ સ્ટડીઝ	(Archival Studies)
પુરાલેખ અને ચલણ	(Epigraphy and Numismatics)
ઈતિહાસ ઓફ આર્ટ	(History of Arts)

Back to Basics : ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટની સ્થાપના :

- > આ સંસ્થાની સ્થાપના નીચેની સંસ્થાઓને એકીકૃત કરીને ડીમ્ડ યુનિવર્સિટી તરીકે કરવામાં આવશે:
- > આર્કિયોલોજિકલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ (Institute of Archaeology)
- > સાંસ્કૃતિક સંપત્તિના સંરક્ષણ માટે રાષ્ટ્રીય સંશોધન પ્રયોગશાળા (National Research Laboratory for Conservation of Cultural Property)
- > ઈન્દિરા ગાંધી નેશનલ સેન્ટર ફર ધ આર્ટ્સની શૈક્ષણિક પાંખ (Academic Wing of Indira Gandhi National Centre for the Arts)
- > નેશનલ મ્યુઝિયમ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ આર્ટ, કન્ઝર્વેશન એન્ડ મ્યુઝિયમ હિસ્ટ્રી (National Museum Institute of history of Art, Conservation and Museology)
- > સ્કૂલ ઓફ આર્કાઈવલ સ્ટડીઝ (School of Archival Studies)

નોઈડામાં ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ હેરિટેજની સ્થાપના

વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- 1 ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ હેરિટેજની સ્થાપના કરવામાં આવશે અને તે દેશના સમૃદ્ધ વારસા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે અને રાષ્ટ્રના સાંસ્કૃતિક પાસાઓ પર શિક્ષણ પ્રદાન કરશે.
- 2 તે દેશમાં આ પ્રકારનું પ્રથમ હશે.
- 3 ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ હેરિટેજમાં આપવામાં આવતા અભ્યાસક્રમોમાં હસ્તપ્રતો, સંગ્રહાલય વિજ્ઞાન, પુરાતત્ત્વશાસ્ત્ર, નિવારક સંરક્ષણ, સંરક્ષણ આર્કાઈવલ સ્ટડીઝ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનનો યોગ્ય છે.
 - (A) ફક્ત 1, અને 2
 - (B) ફક્ત 2, અને 3
 - (C) ફક્ત 1, અને 3
 - (D) 1, 2, અને 3

આદર્શ પ્રદેશના ત્રણ સ્મારકોની ઓળખ મોડેલ સ્મારકો (Adarsh Smarak) તરીકે થઈ

- > આદર્શ સ્મારક યોજના (Adarsh Smarak) હેઠળ આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય ત્રણ સ્મારકોની ઓળખ કરવામાં આવી

છે. આ સ્મારકોની વધારાની સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં આવશે અને તેને વધુ પર્યટક મૈત્રીપૂર્ણ સ્થળો બનાવવામાં આવશે.

- > કેન્દ્રીય પર્યટન, સંસ્કૃતિ અને પૂર્વોત્તર ક્ષેત્રના વિકાસ મંત્રી જી. કિશન રેડ્ડીએ આ જાહેરાત કરી હતી.
- > આદર્શ સ્મારક યોજના હેઠળ શ્રીકુકુલમના સાહિત્યમ, ગુંગુરમા નાગાર્જુનકોડા અને અનંતપુરામાં વીરભદ્ર મંદિર (લેપાક્ષી) ખાતે બૌદ્ધ અવશેષોની પસંદગી કરવામાં આવી છે.
- > તેમને કેફેટેરિયા, વાઈ-ફાઈ, બ્રેઈલ બસાઈલે, અર્થઘટન કેન્દ્ર, લાઈટ્સ વગેરે જેવી વિવિધ વધારાની સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં આવશે.
- > હાલમાં આંધ્રપ્રદેશમાં 135 સ્થળો છે જે કેન્દ્રીય રીતે સુરક્ષિત સ્મારકો છે અને નિયમિતપણે વિવિધ અપગ્રેડેશન સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં આવે છે.

Back to Basics : આદર્શ સ્મારક યોજના (Adarsh Smark Scheme):

- > આ યોજના સંસ્કૃતિ મંત્રાલય દ્વારા વર્ષ 2014માં શરૂ કરવાની આવી છે. આ યોજના પ્રવાસીઓને આકર્ષવા માટે વધુ સારી મુલાકાતી સુવિધાઓ પ્રદાન કરે છે. આ યોજના દેશના 100 સંરક્ષિત સ્મારકોની જાળવણી અને વિકાસ માટે શરૂ કરવામાં આવી છે.

આંધ્રપ્રદેશના ત્રણ સ્મારકોની ઓખળ મોડેલ સ્મારકો વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- 1 આ સ્મારકોને વધારાની સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં આવશે અને તેને વધુ પર્યટક મૈત્રીપૂર્ણ સ્થળો બનાવવામાં આવશે.
- 2 આદર્શ સ્મારક યોજના હેઠળ શ્રીકુકુલમના સાહિત્યમ, ગુંગુરમા નાગાર્જુન કોડા અને અનંતપુરામાં વીરભદ્ર મંદિર (લેપાક્ષી) ખાતે બૌદ્ધ અવશેષોની પસંદગી કરવામાં આવી છે.
- 3 આ યોજના સંસ્કૃતિ મંત્રાલય દ્વારા વર્ષ 2014માં શરૂ કરવામાં આવી છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનનો યોગ્ય છે.
(A) ફક્ત 1 અને 2
(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3
(D) 1, 2, અને 3

વી ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈ

- > તાજેતરમાં મહાન સ્વાતંત્ર્ય સેનાની વી. ઓ. ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈને તેમની 150મી જન્મજયંતિ પર શ્રદ્ધાંજલિ આપવામાં આવી હતી.
- > તેઓ લોકપ્રિય કમ્પ્યુટિયા થમિઝાન (તમિલ એવનહર) અને "ચેક્કિલુથા ચેમ્મપલ" તરીકે જાણીતા હતા.

Back to Basics : વી ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈ વિશે

- જન્મ : વાલિયાપ્પન ઉલ્ગનાથન ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈનો જન્મ 5 સપ્ટેમ્બર, 1872ના રોજ તમિલનાડુના તિરુનેલવેલી જિલ્લાના ઓટ્ટાપિડારામ ખાતે જાણીતા વકીલ ઉલ્ગનાથલ પિલ્લાઈ અને પરમી અમ્મયીને ત્યાં થયો હતો.
- પ્રારંભિક જીવન : ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈએ કાલ્સવેલ કોલેજ, તુતીકોરિનમાંથી સ્નાતક થયા હતા. કાયદો શરૂ કરતા પહેલા તેમણે ટૂંકા ગળા માટે તાલુકા કચેરીમાં કલાર્ક તરીકે કામ કર્યું હતું.
- > ન્યાયાધીશ સાથેના તેમના વિવાદે તેમને 1900માં તુતીકોરિનમાં નવું કામ શોધવાની ફરજ પાડી હતી.
- > 1905 સુધી તેઓ વ્યાવસાયિક અને પત્રકારત્વની પ્રવૃત્તિઓમાં રોકાયેલા હતા.

રાજકારણમાં પ્રવેશ

- > ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈએ 1905માં બંગાળના ભાગલા પછી રાજકારણમાં પ્રવેશ કર્યો હતો.
- > 1905ના અંતમાં ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈ મદ્રાસની મુલાકાતે આવ્યા હતા અને બાલ ગંગાધર તિલક અને લજપત રાય દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલા સ્વદેશી આંદોલનમાં જોડાયા હતા.
- > ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈ રામકૃષ્ણ મિશન તરફ આકર્ષાઈ ગયા હતા અને સુબ્રમણ્ય ભારતી અને માંડ્યામ પરિવારના સંપર્કમાં આવ્યા હતા.
- > તિરુનેલવેલી જિલ્લામાં સ્વદેશી આંદોલનને ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈ તુતીકોરિન (હાલના થુથુકેડી) પહોંચ્યા ત્યાં સુધી વેગ વધાવવું શરૂ થયું ન હતું.

સ્વતંત્રતા ચળવળમાં ભૂમિકા

- > 1906 સુધીમાં ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈએ તુતીકોરિન અને તિરુનેલવેલીમાં વેપારીઓ અને ઉદ્યોગપતિઓનો ટેકો મેળવ્યો હતો જેથી ઈન્ડિજિનસ સ્ટીમ નેવિગેશન કંપની (SSNOC) નામની સ્વદેશી વેપારી શિપિંગ સંસ્થાની સ્થાપના કરી શકે.
- > તેમણે સ્વદેશી પ્રચાર સભા, ધર્મસંગ નેસાવુ સલાઈ, રાષ્ટ્રીય ગોદામ, મદ્રાસ એગ્રો-ઈન્ડસ્ટ્રિયલ સોસાયટી લિમિટેડ અને દેશભીમના સંગમ જેવી અનેક સંસ્થાઓની સ્થાપના કરી હતી.
- > ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈ અને શિવાને તિરુનેલવેલી સ્થિત અનેક વકીલોએ તેમના પ્રયાસો માટે મદદ કરી હતી, જેમણે સ્વદેશી સંગમ અથવા 'રાષ્ટ્રીય સ્વયંસેવક' નામનું સંગઠન બનાવ્યું હતું.
- > તુતીકોરિન ચંપારણ સત્યાગ્રહ (1908)ની શરૂઆત સાથે રાષ્ટ્રવાદી ચળવળે ગૌણ પાત્ર મેળવ્યું હતું.

- ગાંધીજીના ચંપારણ સત્યાગ્રહ (1917)ની શરૂઆત સાથે રાષ્ટ્રવાદી ચળવળે ગૌણ પાત્ર મેળવ્યું.
- ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈએ અન્ય નેતાઓ સાથે મળીને 9 માર્ચ, 1908ની સવારે બિપિનચંદ્ર પાલને જેલામાંથી મુક્ત કરવાની ઉજવણી કરવા અને સ્વરાજનો ધ્વજ ફરકાવવા માટે વિશાળ સરઘસ કાઢવાનો સંકલ્પ કર્યો હતો.

કૃતિઓ

- મેયારામ (1914), મેયારીવુ (1915), એન્થ્રોલોજી (1915), આત્મકથા (1946), ચિરુકુલના મનકુડાવરની સાહિત્યક નોંધો (1917), ટોલ્કાક્યુપિયમ (1928), ઈલામપુરનારની સાહિત્યિક નોંધો.
- મૃત્યુ: ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈનું અવસાન 18 નવેમ્બર, 1936ના રોજ ભારતીય રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસ કાર્યાલય તુતીકોરિન ખાતે તેમની છેલ્લી ઈચ્છાઓને અનુરૂપ થયું હતું.

વી ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- 1 તાજેતરમાં મહાન સ્વાતંત્ર્ય સેનાની વી. ઓ. ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈને તેમની 150મી જન્મજયંતિ પર શ્રદ્ધાંજલિ આપવામાં આવી હતી.

- 2 તેઓ લોકપ્રિય કપ્પલોટિયા થમિઝાન (તમિલ એવનહર) અને "ચેકિલુથા ચેમ્મપલ" તરીકે જાણીતા હતા.
 - 3 તેઓ 1905ના મદ્રાસની મુલાકાતે આવ્યા હતા અને બાલ ગંગાધર તિલક અને લજપત રાય દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલા સ્વદેશી આંદોલનમાં જોડાયા હતા.
 - 4 ચિદમ્બરમ પિલ્લાઈ અને શિવાને તિરુનેલવેલી સ્થિત અનેક વકીલોએ તેમના પ્રયાસો માટે મદદ કરી હતી, જેમણે સ્વદેશી સંગમ અથવા 'રાષ્ટ્રીય સ્વયંસેવક' નામનું સંગઠન બનાવ્યું હતું.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનનો યોગ્ય છે.
- (A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

નેપોલિયન બોનાપાર્ટ

- તાજેતરમાં ડીએનએ એવિડન્સ પૂર્વાવલોકન દ્વારા શોધવામાં આવેલી નવી ટોપી, જે સાબિત કરે છે કે તે નેપોલિયન બોનાપાર્ટની છે, હોંગકોંગમાં એક હરાજી ગૃહમાં પ્રદર્શનમાં છે.

ભારતની ભૂગોળ

LATEST EDITION

GPSC 1/2, PI, PSI/CONSTABLE, S.T.I., Dy.SO, નાયાબ મામલતદાર, બિનસચિવાલય કલાર્ડ, તલાટી, TET, TAT વગેરે વિવિધ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે અત્યંત ઉપયોગી પુસ્તક

FREE BOOKLET

1500+ MCQ

ICE INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

NOW AVAILABLE

Back to basics : સંક્ષિપ્ત પરિચય

- > નેપોલિયનનો જન્મ 15 ઓગસ્ટ, 1769ના રોજ કોર્સિકાની રાજધાની અજાસિઓ (Ajaccio)માં થયો હતો. (ભૂમધ્ય સમુદ્રનો ટાપુ).
- > તેમને નેપોલિયન-1 તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- > એક ફ્રેન્ચ લશ્કરી વડા અને સમ્રાટ જેમણે 19મી સદીની શરૂઆતમાં યુરોપના મોટાભાગના ભાગ પર વિજય મેળવ્યો હતો.
- > 1804 માં તેણે પોતાનો સમ્રાટ જાહેર કર્યાં.

નેપોલિયન બોનાપાર્ટનો ઉદય

- > ફ્રેન્ચ ક્રાંતિ દરમિયાન લશ્કરની સ્થાપિત રેંક દ્વારા નેપોલિયન બોનાપાર્ટને ઝડપથી પ્રોત્સાહન આપવામાં આવ્યું હતું.
- > તેમને ફ્રેન્ચ ક્રાંતિ (1789-1799) ના સંતાન માનવામાં આવે છે.
- > એક દૂર-ડાબેરી રાજકીય ચળવળના યુવા નેતા અને ફ્રેન્ચ ક્રાંતિની સૌથી પ્રખ્યાત અને લોકપ્રિય રાજકીય બલ્બ તરીકે, તેમણે ઝડપથી જેકોબિન (Jacobins) માટે પોતાનું સમર્થન બતાવ્યું.
- > તેઓ ફ્રેન્ચ ક્રાંતિકારી યુદ્ધોમાં લડ્યા હતા. અને 1793માં બ્રિગેડિયર જનરલ તરીકે બઢતી આપવામાં આવી હતી.

કેમ્પો ફોર્મિઓની સંધિ (1797)

- > ઉત્તર ઈટાલીમાં ઓસ્ટ્રિયાના લોકો સામેની જીત બાદ તેણે કેમ્પો ફોર્મિઓ (Campo Formio)ની સંધિને ધ્યાનમાં રાખી હતી.

બેટલ ઓફ નીલ નદી (1798)

- > તેમણે ઈજિપ્ત (1798-99) પર વિજય મેળવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, પરંતુ નીલ નદી યુદ્ધમાં હોરેસિઓ નેલ્સનના નેતૃત્વ હેઠળ બ્રિટિશરોએ તેમને હરાવ્યા હતા.

18 બુમાયેરનો સત્તાપલટો (1799)

- > નેપોલિયન એક જૂથનો ભાગ હતો જેણે ફ્રેન્ચ ડિરેક્ટરીને સફળતાપૂર્વક ઉથલાવી દીધી હતી.
- > ડિરેક્ટરી ત્રણ સભ્યોની કોન્સ્યુલેટ સાથે રૂપાંતરિત કરવામાં આવી હતી, નેપોલિયન પ્રથમ કોન્સ્યુલ / વાણીજ્યદૂત (Consul) બન્યો હતો. જેણે તેમને ફ્રાન્સના અગ્રણી રાજકીય વ્યક્તિત્વ બનાવ્યા હતા.

મોરેંગોની લડાઈ (1800)

- > નેપોલિયનની સેનાને ફ્રાન્સના કાયમી દુશ્મનોમાંના એક ઓસ્ટ્રિયાને હરાવીને તેને ઈટાલીમાંથી હાંકી કાઢ્યો.
- > આ જીતથી નેપોલિયનની સત્તા પ્રથમ વ્યાપારી દુત તરીકે સ્થાપિત કરવામાં મદદ કરી.

- > આ ઉપરાંત, 1802માં બ્રિટિશ અને ફ્રાન્સે યુદ્ધનો અંત આણ્યો હતો અને એમિનોસની સંધિ પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા (જોકે શાંતિનો સમયગાળો માત્ર એક વર્ષનો હતો.)

નેપોલિયન બોનાપાર્ટનું શાસન

- > નેપોલિયન સાથે સંબંધિત લડાઈ : 1803 થી 1815 સુધી, ફ્રાન્સ નેપોલિયન સાથે સંબંધિત યુદ્ધોમાં વ્યસ્ત હતું. યુરોપિયન દેશોના વિવિધ જોડાણો સાથેના મોટો સંઘર્ષોની શ્રેણી હતી.

લ્યુઈસિયાના ખરીદી

- > 1803 માં નેપોલિયનએ ઉત્તર અમેરિકામાં ફ્રાન્સના લ્યુઈસિયાના વિસ્તારને 15 મિલિયન ડોલરમાં વેચી દીધો હતો, જે આંશિક રીતે ભવિષ્યના યુદ્ધો માટે ભંડોળ એકત્ર કરવાના સાધન તરીકે હતો, જે પાછળથી 'લ્યુઈસિયાના' ખરીદી તરીકે જાણીતો બન્યો.

ટ્રાફેલ્ગરની લડાઈ

- > ઓક્ટોબર 1805માં બ્રિટિશરોએ ટ્રાફેલ્ગરની લડાઈમાં નેપોલિયનના કાફલાને નાબૂદ કર્યાં.
- > જો કે, તે જ વર્ષના ડિસેમ્બરમાં નેપોલિયનએ ઓસ્ટ્રિયાની લડાઈમાં તેની સૌથી મોટી જીત માનવામાં આવે છે તે હાંસલ કરી હતી.
- > તેની સેનાએ ઓસ્ટ્રિયાના લોકો અને રશિયનોને હરાવ્યા.
- > આ વિજયને પરિણામે પવિત્ર રોમન સામ્રાજ્યનું વિસર્જન થયું અને રાઈન કન્ફેડરેશનની રચના થઈ.

નેપોલિયન દ્વારા શરૂ કરાયેલા સુધારાઓ

- નેપોલિયન કોડ :
 - > 21માર્ચ, 1804ના રોજ નેપોલિયનએ નેપોલિયન કોડની સ્થાપના કરી હતી, જેને ફ્રેન્ચ સિવિલ કોડ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, જેના કેટલાક ભાગો હજી પણ વિશ્વભરમાં ઉપયોગમાં છે.
 - > તે જન્મના આધારે વિશેષાધિકારોની મનાઈ કરે છે, ધર્મની સ્વતંત્રતાની મંજૂરી આપે છે અને કહે છે કે સૌથી લાયક લોકોને સરકારી નોકરીઓ આપવી જોઈએ.
 - > તેમાં ક્રિમિનલ કોડ, મિલિટરી કોડ અવને સિવિલ પ્રોસિજર કોડ અને કોમર્શિયલ કોડનો સમાવેશ થતો હતો.
 - > 'કોન્સ્યુલ' એક એવી પરિસ્થિતિ હતી જે સરમુખત્યાર શાહી શાસનથી ઓછી ન હતી.
- ગુલામી અન સમંવાદનો અંત :
 - > નેપોલિયન બોનાપાર્ટે લોકોને આઝાદ કરવા માટે દેશમાં "ગુલામી અન સમંવાદ" નાબૂદ કર્યો.

- > ગુલામ વ્યવસ્થા મધ્યયુગીન યુરોપની એવી પરિસ્થિતિ હતી જેમાં ભાડુઆત ખેડૂત જમીનના વારસાગત પ્લોટ અને તેના જમીનદારની ઈચ્છાથી બંધાયેલો હતો.
- > સામંતવાદ એ 10મી -13મી સદીના યુરોપિયન મધ્યયુગીન સમાજોની સિસ્ટમ હતી જ્યાં સ્થાનિક વહીવટી નિયંત્રણ અને એકમોમાં જમીનના વિતરણ (જાગે છે) ના આધારે સામાજિક શ્રેણીની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
- શિક્ષણ :
- > નેપોલિયનએ શાળાઓની વ્યવસ્થા સ્થાપી હતી, જેને લાયસી (lycees) કહેવામાં આવે છે, જે હજી પણ ઉપયોગમાં છે. તેઓ સાર્વત્રિક શિક્ષણના સમજર્થક હતા.

નેપોલિયનનું પતન

- કોન્ટિનેન્ટલ સિસ્ટમ :
- > બ્રિટિશ વાણિજ્ય અને વેપારને નાબૂદ કરીને ગ્રેટ બ્રિટનને લકવાગ્રસ્ત કરવા માટે નેપોલિયન દ્વારા ડિઝાઈન કરવામાં આવેલ નાકાબંધી હતી. તે મોટા ભાગે બિન અસરકારક સાબિત થયું અને આખરે નેપોલિયનનું પતન થયું.
- પ્રાયદ્રીપીય યુદ્ધ (1807-1814)
- > નેપોલિયનની લશ્કરી કામગીરી દરમિયાન આઈબેરિયન દ્વીપકલ્પને નિયંત્રિત કરવાની ફ્રાન્સની આક્રમક નીતિ સામે સ્પેન, યુનાઈટેડ કિંગડમ અને પોર્ટુગલ દ્વારા લડવામાં આવેલા લશ્કરી સંઘર્ષ હતા.
- રશિયાનું આક્રમણ :
- > નેપોલિયનએ ગુપ્ત રીતે રશિયાના ઝાર એલેક્ઝાન્ડરને બ્રિટિશ વેપારીઓ સાથેનો વેપાર બંધ કરવાની ફરજ પાડી હતી જેથી યુનાઈટેડ કિંગડમ પર શાંતિ સ્થાપવા દબાણ કરવામાં આવે.
- > 1812માં રશિયાના વિનાશક આક્રમણ બાદ ફ્રાન્સનું પ્રભુત્વ ઝડપથી તૂટી પડ્યું હતું. 1812માં, નેપોલિયન ખામીયુક્ત લોજિસ્ટિક્સ, નબળી શિસ્ત, માંદગી અને પ્રતિકૂળ હવામાન જેવા અનેક કારણોસર રશિયા પર વિજય મેળવવામાં નિષ્ફળ ગયો.
- > નેપોલિયનને 1814માં હરાવવામાં આવ્યો હતો અને તેને એલ્બા ટાપુ પર દેશનિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો, આમ આખરે 1815માં વોટરલૂની લડાઈમાં તેને હરાવવામાં આવ્યો હતો.

નેપોલિયન બોનાપાર્ટ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- 1 તાજેતરમાં નેપોલિયન બોનાપાર્ટની શોધવામાં આવેલી નવી ટોપી હરાજી માટે પ્રદર્શનમાં છે.
- 2 નેપોલિયનનો જન્મ 15 ઓગસ્ટ, 1769ના રોજ કોર્સિકાની રાજધાની અજાસિઓ (Ajaccio)માં થયો હતો.

- 3 તેમને ફ્રેન્ચ ક્રાંતિ (1789-1799) ના સંતાન માનવામાં આવે છે.
- 4 નેપોલિયનએ નેપોલિયન કોડની સ્થાપના કરી હતી, જેને ફ્રેન્ચ સિવિલ કોડ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનનો યોગ્ય છે. (A) 1, 2 અને 3 (B) 2, 3 અને 4 (C) 1, 2 અને 4 (D) 1, 2, 3 અને 4

પેરિયારની જન્મજયંતિને તમિલનાડુ સામાજિક ન્યાય દિવસ તરીકે ઉજવશે

- > તમિલનાડુ સરકાર દ્વારા સુધારાવાદી નેતા ઉ.વ. રામાસામી પેરિયારની જન્મજયંતિને "સામાજિક ન્યાય દિવસ" તરીકે ઉજવાવનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે.
- > ઉ.વ. રામાસામી પેરિયારનો જન્મ 17 સપ્ટેમ્બરના રોજ થયો હતો. આ દિવસ હવે દર વર્ષે 'સામાજિક ન્યાય દિવસ' તરીકે ઉજવવામાં આવશે.
- > પેરિયારની વિચારધારા સામાજિક ન્યાય, સમાનતા, સ્વાભિમાન અને બુદ્ધિવાદ વિશે હતી. તેણે છેલ્લી સદી દરમિયાન તમિલ સમાજના વિકાસનો પાયો નાખ્યો હતો. આ વિચારધારાઓ ભવિષ્ય માટે પણ માર્ગ મોકળો કરશે.
- > દર વર્ષે 17મી સપ્ટેમ્બરે તમામ સરકારી કચેરીઓ અને રાજ્ય સચિવાલયના કર્મચારીઓ સમાનતા, ભાઈચારો, સ્વાભિમાન અને બુદ્ધિવાદ જેવા ઉચ્ચ આદર્શો પર આધારિત મૂલ્યોને અનુસરવાની પ્રીતજ્ઞા લેશે.

ઉ.વ. પેરિયારનું યોગદાન

- > મુખ્યમંત્રીના જણાવ્યા મુજબ, પેરિયારની તમિલ સમાજ માટે સેવાઓમાં પ્રથમ બંધારણીય સુધારા અધિનિયમના અમલીકરણમાં મહત્વની ભૂમિકા ભજવી હતી, જેણે પછાત વર્ગો માટે અનામતનું રક્ષણ કર્યું હતું.

Back to Basics : ઈરોડ વેકટપ્પા રામાસામી પેરિયાર

- > તેઓ સામાન્ય રીતે પેરિયાર અથવા થથાઈ પેરિયાર તરીકે જાણીતા હતા. તેઓ એક ભારતીય સામાજિક કાર્યકર અને રાજકારણી હતા. તેમણે આત્મ-આદર આંદોલન અને દ્રવિડ કઠગામની શરૂઆત કરી અને 'દ્રવિડ ચળવળના પિતા' તરીકે ઓળખાય છે.

ઉ.વ. રામાસામી પેરિયાર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- 1 તમિલનાડુ સરકાર દ્વારા સુધારાવાદી નેતા ઉ.વ. રામાસામી પેરિયારની જન્મજયંતિને "સામાજિક ન્યાય દિવસ" તરીકે ઉજવાવનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે.

- 2 દર વર્ષે 17મી સપ્ટેમ્બરે તમામ સરકારી કચેરીઓ અને રાજ્ય સચિવાલયના કર્મચારીઓ સમાનતા, ભાઈચારો, સ્વાભિમાન અને બુદ્ધિવાદ જેવા ઉચ્ચ આદર્શો પર આધારિત મૂલ્યોને અનુસરવાની પ્રીતજ્ઞા લેશે.
- 3 ઉ.વ. રામાસામી પેરિયાર 'દ્રવિડ ચળવળના પિતા' તરીકે ઓળખાય છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનનો યોગ્ય છે.
(A) ફક્ત 1, અને 2
(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3
(D) 1, 2, અને 3

થમિરાબની સભ્યતા: તમિલનાડુ

- > તમિલનાડુના થુથુકુડી જિલ્લાના શિવકલાઈ ખાતે પુરાતત્વીય ખોદકામમાંથી મેળવેલા કાર્બન ડેટિંગથી બતાવવામાં આવ્યું છે કે થમિરાબરાની સભ્યતા ઓછામાં ઓછી 3,200 જૂની છે.

કાર્બન ડેટિંગ

- > કાર્બન અને આઈસોટોપ કાર્બન-12 અને કાર્બન-14ના સાપેક્ષ ગુણોત્તરથી કાર્બન પદાર્થની ઉંમર અથવા તારીખ નક્કી કરવાની પદ્ધતિને કાર્બન ડેટિંગ કહેવામાં આવે છે.

Back to basics : થમિરાબરાની નદી

- > તમિલનાડુની સૌથી નાની નદીથિરમીરાબરાની અંબાસમુદ્રમ તાલુકાના પશ્ચિમ ઘાટની પોથિગાઈ ટેકરીઓમાંથી ઉદ્ભવે છે, જે તિરુનેલવેલી અને થુથુકુડી જિલ્લાઓમાંથી વહે છે અને કોરકાઈ (તિરુનેલવેલીજિલ્લામાં) અન્નાર (બંગાળીનીખાડી) ના અખાતમાં પડે છે.

તારણોનું મહત્વ

- > આ સાબિત કરી શકે છે કે દક્ષિણ ભારતમાં 3,200 વર્ષ પહેલાં સિંધુ ખીણ સભ્યતા પછી શહેરી સભ્યતા થમિરાબરાની (પોરુઈનાઈ નદી) સભ્યતા હતી.
- > આ ઉપરાંત તમિલ મૂળ શોધવા માટે અન્ય રાજ્યો અને દેશોમાં પુરાતત્વીય ખોદકામ કરવામાં આવશે.
- > પ્રથમ તબક્કામાં કેરળના મુઝીરિસના પ્રાચીન બંદર, જે હવે પટ્ટનમ તરીકે ઓળખાય છે, તેનો અભ્યાસ ચેરા સામ્રાજ્યની પ્રાચીનતા અને સંસ્કૃતિની સ્થાપના માટે કરવામાં આવશે.
- > કુસેર અલ-કાદિમ અને પર્નિકા અનેકે (Quseir al-Qadim and Pernica Anekke), જે એક સમયે ઈજિપ્તમાં રોમન સામ્રાજ્યનો ભાગ હતા ત્યાં અને ઓમાનના ખોર રૂરી (Khor Rori) ખાતે સંશોધન કાર્ય હાથ ધરવામાં આવશે, જેમની સાથે તમિલોના વેપાર સંબંધો હતા.

- > દક્ષિણપૂર્વ એશિયાના દેશો જેવા કે ઈન્ડોનેશિયા, થાઈલેન્ડ, મલેશિયા અને વિયેતનામમાં પણ અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવશે, જ્યાં રાજા રાજેન્દ્ર ચોલાનું પ્રભુત્વ હતું.
- > તમિલ ભારતના ત્રણ શાસકગૃહો, પાંડય, ચેર અને ચોલા દક્ષિણ ભારત શ્રીલંકા પર સર્વોચ્ચતા માટે લડયા હતા. આ રાજવંશોએ ભારતીય ઉપખંડમાં પ્રારંભિક સાહિત્યને પ્રોત્સાહન આપ્યું હતું. અને મહત્વપૂર્ણ હિન્દુ મંદિરોનું નિર્માણ કર્યું હતું.
- > સંગમ સાહિત્ય, જે 3rd BSE-3rd CE)સમયગાળા દરમિયાન લખવામાં આવ્યું હતું, તે વિવિધ ચોલા, ચેર અને પાંડય રાજાઓનો ઉલ્લેખ કરે છે.

અન્ય તાજેતરના તારણો

- > તાજેતરમાં તમિલનાડુના કિઝાડી (Keezhadi) માં ખોદકામ દરમિયાન ચાંદીના પંચ તરીકે ચિહ્નિત સિક્કો મળી આવ્યો હતો, જે સૂર્ય, ચંદ્ર, ટોરિન અને અન્ય ભૌમિતિક પેટર્નનું પ્રતીક હતું.
- > આ અંગેના અભ્યાસો દર્શાવે છે કે આ સિક્કો ઈ.સ.પૂ. ચોથીસદીનો છે, જે પ્રાચીન મૌર્ય સામ્રાજ્ય (ઈ.સ.પૂ. 321-185) માં અગાઉથી અસ્તિત્વ ધરાવતો છે.
- > તમિલનાડુના કોડુમાનાલ, કિલાડી, કોરકાઈ, શિવકલાઈજેવા અનેક સ્થળે પુરાતત્વીય ખોદકામ કરવામાં આવી રહ્યું છે.
- > કલાકૃતિઓના કાર્બન ડેટિંગ અનુસાર, કિલાડી સભ્યતા ઈ.સ.પૂ. છઠી સદીની છે.

ઉ.વ. રામાસામી પેરિયાર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. તમિલનાડુના થુથુકુડી જિલ્લાના શિવકલાઈ ખાતે પુરાતત્વીય ખોદકામમાંથી મેળવેલા કાર્બન ડેટિંગથી બતાવવામાં આવ્યું છે કે થમિરાબરાની સભ્યતા ઓછામાં ઓછી 3,200 જૂની છે.
2. કાર્બન અને આઈસોટોપ કાર્બન-12 અને કાર્બન-14ના સાપેક્ષ ગુણોત્તરથી કાર્બન પદાર્થની ઉંમર અથવા તારીખ નક્કી કરવાની પદ્ધતિને કાર્બન ડેટિંગ કહેવામાં આવે છે.
3. આ સાબિત કરી શકે છે કે દક્ષિણ ભારતમાં 3,200 વર્ષ પહેલાં સિંધુ ખીણ સભ્યતા પછી શહેરી સભ્યતા થમિરાબરાની (પોરુઈનાઈ નદી) સભ્યતા હતી.
4. તાજેતરમાં તમિલનાડુના કિઝાડી (Keezhadi) માં ખોદકામ દરમિયાન ચાંદીના પંચ તરીકે ચિહ્નિત સિક્કો મળી આવ્યો હતો, જે સૂર્ય, ચંદ્ર, ટોરિન અને અન્ય ભૌમિતિક પેટર્નનું પ્રતીક હતું.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનનો યોગ્ય છે.
(A) 1, 2
(B) 2, 3, 4
(C) 1, 3, 4
(D) 1, 2, 3, 4

કાર્બી એન્ગલોંગ સમજૂતી

- તાજેતરમાં આસામના પાંચ બળવાખોર જૂથો, કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારો વચ્ચે ત્રિપક્ષીય સમજૂતી પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા.
- આ સમજૂતી ઉગ્રવાદ મુક્ત સમૃદ્ધ પૂર્વોત્તરના વિઝન સાથે સંકલિત છે, જેમાં પૂર્વોત્તરના સર્વાંગી વિકાસ, શાંતિ અને સમૃદ્ધિની કલ્પના કરવામાં આવી છે.

કાર્બી એન્ગલોંગ સંકટ

- મધ્ય આસામમાં સ્થિત કાર્બી એન્ગલોંગ રાજ્યનો સૌથી મોટો જિલ્લો છે અને તે વંશીય અન આદિવાસી જૂથો – કાર્બી, દિમાસા, બોડો, કુકી, હમાર, ટીવા, ગારો, માન (તાઈસ્પીકિંગ) રેંગમા નાગા સંસ્કૃતિઓનું બેઠક બિંદુ છે. તેની વિવિધતાએ વિવિધ સંગઠનોને પણ જન્મ આપ્યો હતો અને ઉગ્રવાદને પ્રોત્સાહન આપ્યું હતું જેણે આ વિસ્તારને વિકસિત થવા દીધો ન હતો. કાર્બી આસામમાં એક મુખ્ય વંશીય જૂથ છે જે ઘણાજૂથો અને તેના ભાગોથી ઘેરાયેલું છે. કાર્બી જૂથનો 1980ના દાયકાના અંતથી હલ્લાઓ, વંશીય હિંસા, અપહરણ અને કરવેરાનો ઇતિહાસ રહ્યો છે.
- કાર્બી એન્ગલોંગ જિલ્લાના બળવાખોર જૂથો જેવા કે પીપલ્સ ડેમોક્રેટિક કાઉન્સિલ ઓફ કાર્બી લોંગરી (PDCK), કાર્બી લોંગરી એનસી હિલ્સ લિબરેશન ફ્રન્ટ (KLNAF) વગેરે અલગ રાજ્ય બનાવાવની મુખ્ય માંગથી ઉભા થયા હતા.
- આંતકવાદી જૂથોની કેટલીક અન્ય માંગણીઓ નીચે મુજબ છે :
 - કાર્બી એન્ગલોંગ સ્વાયત્ત પીરષદ (KAAC) માં કેટલાક ક્ષેત્રોનો સમાવેશ.
 - અનુસૂચિત જનજાતિ માટે બેઠકોનું અનામત.
 - આઠમી અનુસૂચિમાં કાર્બી ભાષાનો સમાવેશ.
 - રૂ. 1,500 કરોડનું નાણાકીય પેકેજ.
- નોંધ :
 - કાર્બી એન્ગલોંગ સ્વાયત્ત પરિષદ (KAAC) એક સ્વાયત્ત જિલ્લા છે જે ભારતીય બંધારણના છઠ્ઠી અનુસૂચિ હેઠળ સુરક્ષિત છે.

Back to basics

કાર્બી-આંગલોંગ શાંતિ સમજૂતીના મુખ્ય મુદ્દાઓ

- કાર્બી સંગઠનોએ આત્મસંમર્ષણ કર્યું :
 - 5 ઉગ્રવાદી સંગઠનો (KLNLF, PDCK, UPLA, KPLT અને KLF)એ તેમના શસ્ત્રો મૂક્યા હતા અને તેમના 1000થી વધુ સશસ્ત્ર કેડરોએ હિંસા છોડી દીધી હતી અને સમાજના મુખ્ય પ્રવાહમાં જોડાયા હતા.

વિશેષ વિકાસ પેકેજ

- કાર્બી વિસ્તારોના વિકાસ માટે વિશેષ પોજેક્ટ હાથ ધરવા માટે કેન્દ્ર સરકાર અને આસામ સરકાર દ્વારા પાંચ વર્ષમાં 100 કરોડ રૂપિયાનું વિશેષ વિકાસ પેકેજ ફાળવવામાં આવશે.

KAACને વધુ સ્વાયત્તતા

- આ સમજૂતી આસામની પ્રાદેશિક અને વહીવટી અખંડિતતાને અસર કર્યા વિના તવેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે કાર્બી આંગલોંગ સ્વાયત્ત પરિષદને શક્ય તેટલી સ્વાયત્તતા હસ્તાંતરિત કરશે.
- એકંદરે, વર્તમાન સમજૂતીમાં KAACને વધુ કાયદાકીય, કારભારી, વહીવટી અને નાણાકીય સત્તાઓ આપવાનો પ્રસ્તાવ છે.
- પુનર્વસન :
 - આ સમજૂતીમાં સશસ્ત્ર જૂથોના કેડરોના પુનર્વસનની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.
- સ્થાનિક લોકોનો વિકાસ :
 - આસામ સરકાર KAAC વિસ્તારની બહાર રહેતા કાર્બી લોકોના વિકાસ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા માટે કાર્બી કલ્યાણ પરિષદ (Karbi Welfare Council)ની રચના કરશે.
 - KAAC ને સંશોધનો પૂરા પાડવા માટે રાજ્યના સંકલિત ભંડોળમાં સુધારો કરવામાં આવશે.

પૂર્વોત્તરના અન્ય તાજેતરના શાંતિ કરારો

- NLFT ત્રિપુરા સમજૂતી, 2019 :
 - નેશનલ લિબરેશન ફ્રન્ટ ઓફ ત્રિપુરા (NLFT) પર 1997થી ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિઓ (નિવારણ) અધિનિયમ, 1967 હેઠળ પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો છે અને તે આંતરરાષ્ટ્રીય સરહદ પર તેના શિબિરો મારફતે હિંસા ફેલાવવા માટે જવાદાર છે.
 - NLFTએ 10 ઓગસ્ટ, 2019ના રોજ ભારત અને ત્રિપુરા સરકાર સાથે સમજૂતી કરાર (MOU) પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા. ભારત સરકાર દ્વારા પાંચ વર્ષના સમયગાળ માટે 100 કરોડ વિશેષ આર્થિક વિકાસ પેકેજ (SEDP) ઓફર કરવામાં આવ્યું છે.
- બ્રુ સમજૂતી, 2020 :
 - બ્રુ અથવા રેયાંગ (Bru of Reang) ઉત્તર-પૂર્વ ભારતમાં એક આદિવાસી સમુદાય છે, જે મુખ્યત્વે ત્રિપુરા, મિઝોરમ અને આસામમાં રહે છે. ત્રિપુરામાં, તેમને ખાસ કરીને નબળા આદિવાસી જૂથો તરીકે માન્યતા આપવામાં આવે છે.
 - મિઝોરમમાં, તેમને એવા જૂથો દ્વારા નિશાન બનાવવામાં આવ્યા છે જે તેમને રાજ્યમાં સ્વદેશી માનતા નથી.

- > 1997માં વંશીય સંઘર્ષો બાદ લગભગ 37,000 બ્રુહ મિઝોરમથી ભાગી ગયા હતા અને ત્રિપુરામાં રાહત શિબિરોમાં તેમને સ્થાન આપવામાં આવ્યું હતું.
- > બ્રુ સમજૂતી હેઠળ ભારત, ત્રિપુરા અને મિઝોરમ સરકારે ત્રિપુરામાં 6959 બ્રુ પરિવારો માટે નાણાકીય પેકેજ સહિત કાયમી સમાધાન પર બ્રુ માઈગ્રેન્ડ્સના પ્રતિનિધિઓ સાથે સંમતિ આપી છે.
- બોડો શાંતિ સમજૂતી :
 - > બોડો આસામમાં સૂચિત અનુસૂચિત જનજાતિઓમાં સૌથી મોટો સમુદાય છે. તેઓ 1967-68થી બોડો રાજ્યની માંગ કરી રહ્યા છે.
 - > 2020માં, ભારત સરકાર, આસામ સરકાર અને બોડો જૂથોના પ્રતિનિધિઓએ Bodoland Territorial Area Districts BTADના પુનર્નિર્માણ સાથે Bodoland Territorial Region-BTRનું નામ બદલીને એક સમજૂતી પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા.

કાર્બી એન્ડલોગ સમજૂતી વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. તાજેતરમાં આસામના પાંચ બળવાખોર જૂથો, કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારો વચ્ચે ત્રિપક્ષીય સમજૂતી પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા.
2. મધ્ય આસામમાં સ્થિત કાર્બી એન્ડલોગ રાજ્યનો સૌથી મોટો જિલ્લો છે અને તે વંશીય અને આદિવાસી જૂથો – કાર્બી, દિમાસા, બોડો, કુકી, હમાર, ટીવા, ગારો, માન (તાઈસ્પીકિંગ) રેંગમા નાગા સંસ્કૃતિઓનું બેઠક બિંદુ છે.
3. કાર્બી એન્ડલોગ સ્વાયત્ત પરિષદ (KAAC) એક સ્વાયત્ત જિલ્લા છે જે ભારતીય બંધારણના છઠ્ઠી અનુસૂચિ હેઠળ સુરક્ષિત છે.
4. બોડો આસામમાં સૂચિત અનુસૂચિત જનજાતિઓમાં સૌથી મોટો સમુદાય છે.
 - > ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) 1, 2 અને 3
 - (B) 2, 3 અને 4
 - (C) 1, 2 અને 4
 - (D) 1, 2, 3 અને 4

શિકારી પક્ષીઓની પ્રજાતિઓ પર જોખમ

- > તાજેતરના સંશોધન મુજબ વૈશ્વિક સ્તરે 557 શિકારી પ્રજાતિઓમાંથી લગભગ 30 ટકા પ્રજાતિઓ લુપ્ત થવાનું જોખમ ધરાવે છે.
- > આ વિશ્લેષણ ઈન્ટરનેશનલ એસોસિએશન ફોર કન્ઝર્વેશન ઓફ નેચર (IUCN) અને બર્ડલાઈફ ઈન્ટરનેશનલ (સંરક્ષણ સંસ્થાઓની વૈશ્વિક ભાગીદારી) દ્વારા કરવામાં આવ્યું છે.

Back to basics : રેપ્ટર પ્રજાતિઓ

- રેપ્ટરની પ્રજાતિઓ વિશે:
 - > રેપ્ટર્સ પક્ષીઓનો શિકાર કરી રહ્યા છે. તેઓ માંસાહારી છે અને સસ્તન પ્રાણીઓ, સરીસૃપો, ઉભયચર, જંતુઓ તેમજ અન્ય પક્ષીઓને મારી નાખે છે.
 - > બધા રેપ્ટર્સ / શિકારી પક્ષીઓ વળેલી ચાંચ, અણીદાર પંજા વાળા મજબૂત પગ, તીક્ષ્ણ દ્રષ્ટિવાળા માંસાહારી હોય છે.
- મહત્વ :
 - > રેપ્ટર અથવા શિકારી પ્રજાતિઓના પક્ષીઓ Vertebratesની વિશાળ શ્રેણીનો શિકાર કરે છે તેમજ લાંબા અંતર સુધી બીજ ફેલાવે છે જે આડકતરી રીતી બીજ ઉત્પાદન અને જંતુ નિયંત્રણને પ્રોત્સાહન આપે છે.
 - > રેપ્ટર પક્ષીઓ ખોરાકની સાંકળની ટોચના શિકારી છે. જંતુ નાશકો, રહેઠાણન નુકસાન અને આબોહવા પરિવર્તન જેવા જોખમો તેમના પર સૌથી નાટકીય અસર કરે છે, તેથી તેમને સૂચક પ્રજાતિઓ તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- વસ્તી :
 - > ઈન્ડોનેશિયામાં રેપ્ટરની સૌથી વધુ પ્રજાતિઓ છે, ત્યારબાદ કોલંબિયા, ઈક્વાડોર અને પેરુ નો ક્રમ આવે છે.
- ઉદાહરણ : ઘુવડ, ગીધ, બાજ, ફાલ્કન, ગરુડ, પતંગ, બુટિયો, અક્ઝીપીટર, હવેરિયર અને ઓસ્પ્રે.

સંકટનું કારણ

- ડિક્લોફેનેકનો ઉપયોગ : ડિક્લોફેનેક (Diclofenac) ના વ્યાપક ઉપયોગને કારણે ભારત જેવા એશિયન દેશોમાં કેટલાક ગીધની વસ્તીમાં 95 ટકાથી વધુનો ઘટાડો થયો છે.
 - > ડિક્લોફેનેક એ નોનો-સ્ટેરોઈડલ વિરોધી ઉત્તેજક દવા છે.
- વન નાબૂદી :
 - > વિશ્વના સૌથી મોટા વિવિધ ગરુડ ફિલિપાઈન્સ ઈગલની વસ્તીમાં દાયકાઓમાં વ્યાપક વનનાબૂદીને કારણે તીવ્ર ઘટાડો થયો છે.
 - > IUCN રેડ લિસ્ટ હેઠળ ફિલિપાઈન્સ ઈગલ ગંભીર રીતે જોખમમાં છે.
- શિકાર અને ઝેર આપવું :
 - > આફ્રિકામાં છેલ્લા 30 વર્ષમાં ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં ગીધની વસ્તીમાં સરેરાશ 95 ટકાનો ઘટાડો થયો છે, આ ડાયક્લોફેનાક સાથે સારવાર કરાયેલા પ્રાણીઓના શબને ખાવા, શૂટિંગ અને ઝેર આપવાને કારણે થયો છે.
- રહેઠાણની ખોટ અને ઘોવાણ :
 - > ઓનોબોન સ્કોપ્સ-ઘુવડ (Annobon Scops-Owl) પશ્ચિમ આફ્રિકાના એનોબોન ટાપુ સુધી મર્યાદિત છે. જેને તાજેતરમાં IUCN રેડ લિસ્ટ હેઠળ ઝડપથી નુકસાન

અનેરહેઠાણના ઘટાડાને 'ગંભીર રીતે જોખમી' તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યું છે.

સંરક્ષણ પ્રયાસો

રેપ્ટર્સ MoU (ગ્લોબલ)

- આ સમજૂતીને રેપ્ટર મેમોરેન્ડમ ઓફ અન્ડરસ્ટેન્ડિંગ (Reptor MOU) તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે. આ સમજૂતી આફ્રિકા અને યુરેશિયા ક્ષેત્રમાં સ્થળાંતર કરનારા પક્ષીઓના શિકાર અને સંરક્ષણ પર પ્રતિબંધને પ્રોત્સાહન આપે છે.
- CMS સંયુક્ત રાષ્ટ્ર પર્યાવરણ કાર્યક્રમ હેઠળ આંતરરાષ્ટ્રીય સંધિ છે. તેને બાના કન્વેન્શન તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે. CMS નો ઉદ્દેશ પાર્થિવ, દરિયાઈ અને ઉડતા ઈમિગ્રન્ટ પ્રાણીઓનું સંરક્ષણ કરવાનો છે. આ કન્વેન્શન ઈમિગ્રન્ટ વન્યજીવન અને તેમના કુદરતી રહેઠાણ પર ચર્ચા માટે વૈશ્વિક પ્લેટફોર્મ પ્રદાન કરે છે.
- તે કાયદાકીય રીતે બંધનકર્તા નથી.

ભારતના સંરક્ષણ પ્રયાસો

- ભારત રેપ્ટર્સ MoU પર હસ્તાક્ષર કરનાર છે.
- ગીધના સંરક્ષણ માટે ભારતે ગી એક્શન પ્લાન 2020-25 શરૂ કર્યો છે.
- ભારત SAVE (Saving Asia's Vultures from Extinction) એસોસિએશનનો પણ ભાગ છે.
- પિનજોર (હરિયાણા) માં જટાયું સંરક્ષણ સંવર્ધન કેન્દ્ર (Jatayu Conservation Breeding Centre) ભારતીય ગીધ પ્રજાતિઓના સંવર્ધન અને સંરક્ષણ માટે રાજ્યમાં બીર શિકારગાહ વન્યપ્રાણી અભયારણ્યની અંદર વિશ્વનું સૌથી મોટું અનુકૂળ સ્થળ છે.

શિકારી પક્ષીઓની પ્રજાતિ વિશે નીચેના વિદ્યાનો

ધ્યાનમાં લો.

- તાજેતરના સંશોધન મુજબ વૈશ્વિક સ્તરે 557 શિકારી પ્રજાતિઓમાંથી લગભગ 30 ટકા પ્રજાતિઓ લુપ્ત થવાનું જોખમ ધરાવે છે.
- આ વિશ્લેષણ ઈન્ટરનેશનલ એસોસિએશન ફોર કન્ઝર્વેશન ઓફ નેચર (IUCN) અને બર્ડલાઈફ ઈન્ટરનેશનલ દ્વારા કરવામાં આવ્યું છે.
- ડિક્લોફેનેક (Diclofenac) ના વ્યાપક ઉપયોગને કારણે ભારત જેવા એશિયન દેશોમાં કેટલાક ગીધની વસ્તીમાં 95 ટકાથી વધુનો ઘટાડો થયો છે.
- CMS નો ઉદ્દેશ પાર્થિવ, દરિયાઈ અને ઉડતા ઈમિગ્રન્ટ પ્રાણીઓનું સંરક્ષણ કરવાનો છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1, 2 અને 3
- (B) 2, 3 અને 4
- (C) 1, 2 અને 4
- (D) 1, 2, 3 અને 4

ઈન્સ્પાયર એવોર્ડ - માનક

- તાજેતરમાં જ ઈન્સ્પાયર એવોર્ડ- માનક (MANAK-મિલિયન માઈન્ડ્સ ઓગમેન્ટેડ નેશનલ એસ્પિરેશન એન્ડ નોલેજ) અંતર્ગત 8 મી 'નેશનલ લેવલ એક્ઝિબિશન એન્ડ પ્રોજેક્ટ કોમ્પિટિશન' (NLEPC) શરૂ થઈ છે.

પ્રોજેક્ટ

- તેને 'સ્ટાર્ટઅપ ઈન્ડિયા' પહેલ સાથે જોડવામાં આવ્યું છે અને DTS (વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિભાગ) દ્વારા નેશનલ ઈનોવેશન ફાઉન્ડેશન-ઈન્ડિયા (NIF), DTSની સ્વાયત્ત સંસ્થા સાથે અમલમાં મૂકવામાં આવી રહ્યું છે.
- આ યોજના હેઠળ, વિદ્યાર્થીઓને દેશભરનતી તમામ સરકારી અથવા ખાનગી શાળાઓમાં આમંત્રણ આપવામાં આવે છે, પછી ભલે તે તેમનાં શૈક્ષણિક બોર્ડ (રાષ્ટ્રીય અને રાજ્ય) હોય.
- તેમાં વિજ્ઞાન અને સંશોધનમાં કારકિર્દી બનાવવા માટે 10-15 વર્ષની વય જૂથના વિદ્યાર્થીઓ અને 6થી 10 ધોરણના વિદ્યાર્થીઓને આવરી લેવામાં આવ્યા છે.
- ડાયરેક્ટ બેનિફિટ ટ્રન્સફર સ્કીમ હેઠળ વિજેતા વિદ્યાર્થીઓના બેંક ખાતામાં 10,000/- આપવામાં આવે છે.
- તે કોઈપણ સ્તરે પ્રતિભાને ઓળખવા માટે સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ લેવામાં માનતું નથી. તે પ્રણિભાને ઓળખવા માટે હાલના શૈક્ષણિક માળખાની અસરકારકતામાં માને છે અને તેના પર આધાર રાખે છે.

લક્ષ્ય

- વિદ્યાર્થીઓને ભવિષ્યના નવીનતા અને મહત્વપૂર્ણ વિચારકો બનાવવા માટે પ્રેરિત કરવા.

ઉદ્દેશ

- શાળાના વિદ્યાર્થીઓમાં સર્જનાત્મકતા અને નવીન વિચારસરણીની સંસ્કૃતિને પ્રોત્સાહન આપવા માટે વિજ્ઞાન અને સામાજિક એપ્લિકેશનોમાં સમાવિષ્ટ દસ લાખ મૂળભૂત વિચારો/નવીનતાઓને લક્ષ્ય બનાવવા.
- વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી દ્વારા સામાજિક જરૂરિયાતોને પૂરી કરાવ અને વિદ્યાર્થીઓને સંવેનશીલ અને જવાબદાર નાગરિકો બનાવવા માટે, ભવિષ્યના સંશોધકો બનાવવા માટે.

Back to basics : ઈન્સ્પાયર યોજના

- > ઈન્સ્પાયર (ઈનોવેશન ઈન સાયન્સ પરસ્યુટ ફોર ઈન્સ્પાયર્ડ રિયસી) સ્કોમ એ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અને પૃથ્વી વિજ્ઞાન મંત્રાલયના મંખ્ય કાર્યક્રમોમાંનો એક છે.
- > તેનો ઉદ્દેશ દેશની યુવા વસ્તીને વિજ્ઞાનની સર્જનાત્મક શોધ વિશે માહિતી આપવાનો, પ્રારંભિક તબક્કામાં વિજ્ઞાનના અભ્યાસ માટે પ્રતિભાને આકર્ષિત કરવાનો અને વિજ્ઞાન અને તકનીકી પ્રણાલી સંશોધન અને વિકાસને મજબૂત અને વિસ્તૃત કરવા માટે જરૂર મહત્વપૂર્ણ માનવ સંસાધન પૂલનો આધાર બનાવાવનો છે.
- > ભારત સરકારે 2010થી INSPIRE યોજનાને સફળતાપૂર્વક અમલમાં મૂકી છે. આ યોજનામાં 10-31 વર્ષની વય જૂથના વિદ્યાર્થીઓને આવરી લેવામાં આવ્યા છે અને તેમાં પાંચ ઘટકો છે.
- > ઈન્સ્પાયર એવોર્ડ - MANAK તેના ઘટકોમાનુ એક છે.

સંબંધિત પહેલ

- > ડ્રાફ્ટ નેશનલ સાયન્સ ટેકનોલોજી એન્ડ નોવેશન પોલિસી, 2020 તેનો ઉદ્દેશ દેશના સામાજિક-આર્થિક વિકાસને ઉત્તેજિત કરવા અને ભારતીય વિજ્ઞાન ટેકોલોજી અને નવીનતા (STI) ઈકોસિસ્ટમને વૈશ્વિક સ્તરે સ્પર્ધાત્મક બનાવવા માટે STI ઈકોસિસ્ટમની શક્તિઓ અને નબળાઈઓને ઓળખવાનો અને દૂર કરવાનો છે.

SERB-POWER યોજના

- > ભારતીય શૈક્ષણિક સંસથઓ અને સંશોધન અને વિકાસ (R&D) પ્રયોગશાળાઓમાં વિવિધ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી (S&T) કાર્યક્રમોમાં વિજ્ઞાન અને ઈજનેરી સંશોધનમાં લિંગ અસમાનતા ઘટાડવા માટે મહિલા વૈજ્ઞાનિકો માટે ખાસ રચાયેલ આ યોજના છે.

ગોલ્ડન જ્યુબિલી ફેલોશિપ

- > તે વિજ્ઞાન અને તકનીકીના અગ્રણી ક્ષેત્રોમાં મુળભૂત સંશોધનને વધારવા માટે સારા ટ્રેક રેકોર્ડ ધરાવતા પસંદગીના યુવા વૈજ્ઞાનિકોને વિશેષ સહાય અને અનુત્તન પ્રદાન કરે છે.

ઈન્સ્પાયર એવોર્ડ - માનક વિશે નીચેના વિધો ધ્યાનમાં લો.

1. તાજેતરમાં જ ઈન્સ્પાયર એવોર્ડ- માનક અંતર્ગત 8 મી 'નેશનલ લેવલ એક્ઝિબિશન એન્ડ પ્રોજેક્ટ કોમ્પિટિશન' (NLEPC) શરૂ થઈ છે.
2. માનક (MANAK)નું પુરુનામ મિલિયન માઈન્ડ્સ ઓગમેન્ટેશન નેશનલ એસ્પિરેશન એન્ડ નોલેજ છે.
3. આ યોજના હેઠળ, વિદ્યાર્થીઓને દેશભરનતી તમામ સરકારી અથવા ખાનગી શાળાઓમાં આમંત્રણ આપવામાં આવે છે,

4. તેમાં વિજ્ઞાન અને સંશોધનમાં કારકિર્દી બનાવવા માટે 10-15 વર્ષની વય જૂથના વિદ્યાર્થીઓ અને 6થી 10 ધોરણના વિદ્યાર્થીઓને આવરી લેવામાં આવ્યા છે.
ઉપરોક્ત આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે.
(A) 1,2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

પીએમ મોદી Morning Consult Global Ratingsમાં ટોચ પર

- > અમેરિકા સ્થિત વૈશ્વિક નેતા એપ્રુવલ ટ્રેકર મોર્નિંગ કન્સલ્ટના જણાવ્યા અનુસાર, સર્વે કરવામાં આવેલા 13 વિશ્વ નેતાઓમાં વડા પ્રધાન નરેન્દ્ર મોદીન મંજૂરી રેટિંગ (approval rating) સૌથી વધુ છે.
- > વડાપ્રધાન મોદીને 70ટકા મંજૂરી રેટિંગ મળ્યું.
- > તેઓ મેક્સિકોના રાષ્ટ્રપિત એન્ડ્રુસ મેન્યુઅલ લોપેઝ ઓબેડોર, ઈટાલિયન વડા પ્રધાન મારિયો ડ્રેગી, જર્મન ચાન્સેલર એન્જેલા મર્કેલ, અમેરિકાના રાષ્ટ્રપિત જો બિડેન, ઓસ્ટ્રેલિયન વડા પંધાન સકોટ મોરિસન, કેનેડાના વડા પ્રધાન જસ્ટિન ટુડો, યુકેના વડાપ્રધાન બોરિસ જોહોન્સન અને બ્રાઝિલના વડા પ્રધાન જેયર બોલસોનારો કરતાં આગળ છે.

Back to basics : પૃષ્ઠ ભૂમિ

- > જૂન 2021માં એપ્રુવલ રેટિંગ ઘટીને 66 ટકા થઈ ગયું હતું. ઓગસ્ટ 2019થી તેમાં 20 પોઈન્ટનો ઘટાડો થયો છે જ્યારે તેનું રેટિંગ 82 ટકા હતું.
- આ સર્વે કેવી રીતે કરવામાં આવે છે ?
- > મોર્નિંગ કન્સલ્ટના પોલિટિકલ ઈન્ટેલિજન્સ પ્લેટફોર્મ દ્વારા ચૂંટણી, ચૂંટાયેલા અધિકારીઓ અને મતદાનના મુદ્દાઓ પર વાસ્તવિક સમયના મતદાનના ડેટા પુરા પાડવામાં આવે છે. મોર્નિંગ કન્સલ્ટ વૈશ્વિક સ્તરે નેતૃત્વની સ્વીકૃતિ અંગે લગભગ 11,000 દૈનિક ઈન્ટરવ્યુ લે છે. દૈનિક વૈશ્વિક સર્વેક્ષણ ડેટા કોઈપણ દેશમાં તમામ પુખ્ત વયના લોકોની 7 દિવસની મૂર્વિંગ એવરેજના આધારે + / - 1-3 ટકા વચ્ચે ભૂલના માજિન સાથે તૈયાર કરવામાં આવે છે.

Morning Consult Global Ratings વિશે નીચેના વિધો ધ્યાનમાં લો.

1. 13 વિશ્વ નેતાઓમાં વડા પ્રધાન નરેન્દ્ર મોદીન મંજૂરી રેટિંગ (approval rating) સૌથી વધુ છે.

2. આ સર્વે અમેરિકા સ્થિત વૈશ્વિક નેતા એપ્રુવલ ટ્રેકર મોર્નિંગ કન્સલ્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલો.
 3. વડાપ્રધાન મોદીને 70ટકા મંજૂરી રેટિંગ મળ્યું.
 4. તેમાં વિજ્ઞાન અને સંશોધનમાં કારકિર્દી બનાવવા માટે 10-15 વર્ષની વય જૂથના વિદ્યાર્થીઓ અને 6થી 10 ધોરણના વિદ્યાર્થીઓને આવરી લેવામાં આવ્યા છે.
- ઉપરોક્ત આપેલા નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે.
- (A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

આયુષ મંત્રાલયે "આયુષ આપકે દ્વારા" અભિયાન શરૂ કર્યું

- > આયુષ મંત્રાલયે 3 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ ભારતભરમાં લગભગ 45 સ્થળોએથી "આયુષ આપકે દ્વારા" નામનું અભિયાન શરૂ કર્યું હતું.
- > આયુષ ભવનમાંથી કર્મચારીઓને ઔષધીય છોડનું વિતરણ કરીને આયુષ રાજ્યમંત્રી દ્વારા આ અભિયાનનો શુભારંભ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > 21 રાજ્યો લોન્ચિંગ પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લઈ રહ્યા છે જેમાં ભારતભરમાં 2 લાખથી વધુ રોપાનું વિતરણ કરવામાં આવશે.

અભિયાનના ઉદ્દેશો

- > એક વર્ષમાં 75 લાખ ઘરોમાં ઔષધીય છોડનું વિતરણ કરવાના હેતુથી ભારતમાં આયુષ આપકે દ્વારા અભિયાન શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું. આ ઔષધિય છોડમાં અશોક, તમાલપત્ર, સ્ટેવિયા, અશ્વગંધા, જટામાસી, ગિલોય/ગુડ્યી, શતાવરી, લેમનગ્રાસ, તુલસી, સર્પગંધા, બ્રાહ્મી, કાલમે અને આમળાનો સમાવેશ થાય છે.

Back to basics : આયુષ મંત્રાલય

- > આયુષ મંત્રાલયની સ્થાપના 9 નવેમ્બર, 2014ના રોજ ભારતભરમાં સ્વદેશી વૈકલ્પિક ચિકિત્સા પ્રણાલીઓના શિક્ષણ, સંશોધન અન પ્રસાર માટે કરવામાં આવી હતી. મંત્રાલયમાં આરોગ્ય સંભાળની સાત પરંપરાગત પ્રણાલીઓનો સમાવેશ થાય છે.

મંત્રાલયનું કામ

- > આયુષ મંત્રાલય ગ્રામીણ વસતી પર પ્રાથમિક ધ્યાન કેન્દ્રિત કરીને વિવિધ આરોગ્ય સંભાળ કાર્યક્રમ ચલાવે છે. તે 'આયુષ્માન ભારત' યોજનાની અભિન્ન કરોડરજજી છે.

આયુષ આપકે દ્વારા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. આયુષ મંત્રાલયે ભારતભરમાં લગભગ 45 સ્થળોએથી "આયુષ આપકે દ્વારા" નામનું અભિયાન શરૂ કર્યું હતું.
 2. 21 રાજ્યો લોન્ચિંગ પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લઈ રહ્યા છે જેમાં ભારતભરમાં 2 લાખથી વધુ રોપાનું વિતરણ થયું.
 3. આયુષ મંત્રાલય ગ્રામીણ વસતી પર પ્રાથમિક ધ્યાન કેન્દ્રિત કરીને વિવિધ આરોગ્ય સંભાળ કાર્યક્રમ ચલાવે છે.
- ઉપરોક્ત આપેલા નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે.
- (A) 1, અને 2
(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3
(D) 1, 2 અને 3

સુહાસ યથિરાજ : પેરાલિમ્પિક મેડલ જીતનારા પ્રથમ IAS અધિકારી

- > નોઈડના હાલના જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ સુહાસ લલિનાકેરે યથિરાજ (Suhas Lalinakere Yathiraj) પેરાલિમ્પિક મેડલ જીતનાર પ્રથમ IAS અધિકારી બન્યા છે.
- > તેમણે ઐતિહાસિક સિલ્વર મેડલ જીતીને ઈતિહાસ રચ્યો હતો.
- > 5 સપ્ટેમ્બરે ટોક્યો પેરાલિમ્પિક્સમાં મેન્સ સિંગલ્સ SL4 કેટગરીની ફાઈનલમાં તે ફાન્સના ટોચના સીડ ધરાવતા લુકાસ મઝુર સામે હારી ગયા હતા.

સુહાસની ઐતિહાસિક જીત

- > સુહાસને પગની ઘૂંટીમાં ખામી છે.
- > તેમણે 62 મિનિટની ટક્કરમાં બે વખતના વર્લ્ડ ચેમ્પિયન મઝુર સામે 21-15, 17-21, 15-21 થી શાનદાર દેખાવ કર્યો.
- > તે પેરાલિમ્પિક્સમાં મેડલ જીતનારો પ્રથમ IAS અધિકારી પણ બન્યા હતા.

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- > સુહાસ એક કમ્પ્યુટર એન્જિનિયર છે જે પાછળથી IAS અધિકારી બન્યો હતો. તે 2020થી નોઈડના જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ તરીકે તૈનાત છે. 2017માં તેણે મેન્સ સિંગલ્સ તેમજ મેન્સ ડબલ્સમાં તુર્કીની પેરાબેડમિન્ટન ચેમ્પિયનશીપ BWFમાં ગોલ્ડ મેડલ જીત્યા હતા. 2016માં તેણે એશિયા ચેમ્પિયનશીપમાં ગોલ્ડ જીત્યો હતો, જ્યારે 2018માં તેણે એશિયન પેરા ગેમ્સમાં બ્રોન્ઝ જીત્યો હતો.

ટોક્યો પેરાલિમ્પિક્સ ખાતે ભારત

- > ભારતે 1968માં પેરાલિમ્પિક્સમાં પ્રથમ વખત હાજરી આપી હતી. 2016ની રિયો આવૃત્તિ સુધી ભારતે અત્યાર સુધીમાં 12 મેડલ જીત્યા હતા. ભારતે હવે એકલા 2020 ટોયો પેરાલિમ્પિક્સમાં 19 મેડલ જીત્યા હતા. કુલ મેડલ ટેબલની દ્રષ્ટિએ ભારત 162 દેશોમાં 24 મા ક્રમે રહ્યું છે.

સુહાસ યતિરાજ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. સુહાસ લલિનાકેરે યતિરાજ પેરાલિમ્પિક મેડલ જીતનાર પ્રથમ IAS અકિરી બન્યા છે.
2. તેઓ હાલ નોઈડાના જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ છે.
3. તેમણે પેરાબેડમિન્ટનમાં સિલ્વર મેડલ જીતીને ઇતિહાસ રચ્યો હતો.
ઉપરોક્ત આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે.
(A) 1, અને 2
(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3
(D) 1, 2 અને 3

બીગ જહોન: મોટા ટ્રાઈસેરાટોપ્સની હરાજી

- > ઓક્ટોબર 2021 માં બિગ જહોન નામના વિશાળ ટ્રાઈસેરાટોપ્સની હરાજી કરવામાં આવશે અને ફાન્સમાં હરાજીમાં મોટી રકમ મેળવવાની અપેક્ષા છે.
- > બિગ જહોનનું હાંડપિંજર 66 મિલિયન વર્ષો જૂનું છે અને 60% પૂર્ણ છે.
- > તે અત્યાર સુધીનો સૌથી મોટો ટ્રાઈસેરાટોપ્સ છે, જેની લંબાઈ આશરે 26 ફૂટ છે.
- > તેની ખોપરી 75% પૂર્ણ છે અને 6.6 ફૂટ પહોળી છે.
- > બિગ જહોનનું હાંડપિંજર 16 સપ્ટેમ્બરથી 15 ઓક્ટોબર દરમિયાન પેરિસમાં 13 રુ ડેસ આર્કાઈવ્સ આતે ફ્રેન્ચ હરાજી ગૃહ ગીકવેલો દ્વારા જાહેર જનતા માટે પ્રદર્શિત કરવામાં આવશે. 18 ઓક્ટોબરે, તેને પેરિસના હરાજી ગૃહ Htel Drouet ખાતે મૂકવામાં આવશે. તેના \$ 1.4 મિલિયન અને \$ 1.8 મિલિયન વચ્ચે મળવાની અપેક્ષા છે.

Back to basics : ટ્રાઈસેસટોપ્સ

- > લગભગ 67 મિલિયનથી 65 મિલિયન વર્ષો પહેલા ક્રીટેસિયસ સમયગાળા દરમિયાન ત્રિકોણીય ટ્રાઈસેસટોપ્સ અમેરિકામાં વસવાટ કરતા હતા. મોટા જહોન દીક્ષણ ડાકોટામાં લારામિડિયા નામના ટાપુ ખંડ પર રહેતા હતા. ક્રેટીસિય દરમિયાન ટાપુ ખંડ લારામિડિયાની રચના થઈ હતી.

- > પેલેઓ-ટોલોજિસ્ટ વોલ્ટર ડબલ્યુ. સ્ટેઈને 2014માં ટ્રાઈસેરાટોપ્સના અશ્મિની શોધ કરી હતી. તેઓએ હેલ કીક ફોર્મશન, એક પ્રાચીન પૂરનું મેદાન અને મોન્ટાના, નોર્થ ડાકોટા, સાઉથ ડાકોટા અને વ્યોમિંગમાં ફેલાયેલી સમૃદ્ધિ અશ્મિભૂત જગ્યામાંથી હાંડપિંજરોનું ઉત્ખનન કર્યું હતું.

બીગ જહોન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. બિગ જહોનનું હાંડપિંજર 66 મિલિયન વર્ષો જૂનું છે અને 60% પૂર્ણ છે.
2. તે અત્યાર સુધીનો સૌથી મોટો ટ્રાઈસેરાટોપ્સ છે, જેની લંબાઈ આશરે 26 ફૂટ છે.
3. લગભગ 67 મિલિયનથી 65 મિલિયન વર્ષો પહેલા ક્રીટેસિયસ સમયગાળા દરમિયાન ત્રિકોણીય ટ્રાઈસેસટોપ્સ અમેરિકામાં વસવાટ કરતા હતા.
ઉપરોક્ત આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે.
(A) 1, અને 2
(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3
(D) 1, 2 અને 3

પ્રવાસનને પ્રોત્સાહન આપવા માટે વારાણસી-યુનાર ફૂઝ સર્વિસ શરૂ કરવામાં આવી

- > વારાણસી-યુનાર ફૂઝ સેવા 5 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ શરૂ કરવામાં આવી હતી અને વારાણસીમાં પર્યટન સુવિધાઓમાં નવું પરિણામ ઉમેર્યું હતું.
- > ગંગાનદીમાં આ ફૂઝ સેવા વારાણસીથી મિર્ઝા પુરના ઐતિહાસિક યુનાર કિલ્લા સુધી ચાલશે.
- > વારાણસી જતા પૂવાસીઓ હવે ગંગા નદી પાર 30 કિમી લાંબી મુસાફરી કરી શકે છે.
- > પ્રવાસીઓ હવે રવિદાસ ઘાટથી સવારે 9 વાગ્યાથી શરૂ થતી એક દિવસની વેભવી ફૂઝ રાઈડનો આનંદ માણી શકે છે.
- > તે સાંજે 5 વાગ્યાની આસપાસ યુનાર કિલ્લાથી વારાણસી પરત ફરશે.
- > રાજ્ય સરકાર આ યાત્રાને પ્રયાગરાજ ખાતે સંગમ સેધી લંબાવવાની યોજના બનાવી રહી છે.

Back to basics : યુનાર કિલ્લો

- > યુનાર કિલ્લો ઉત્તર પ્રદેશના મિર્ઝાપુર જિલ્લામાં આવેલો છે. યુનાર શહેર પણ કિલ્લાની નીચે આવેલું છે. બંને સ્થળો સમાન ઇતિહાસ અને દંતકથાઓ સાથે ઐતિહાસિક મહત્વના સ્થળો છે. તે વારાણસીથી 23 કિમી. દક્ષિણ-પશ્ચિમ સ્થિત છે. આ કિલ્લાનો દક્ષિણ પૂર્વભાગ ગંગા નદીના ખડકાળ

કંઠાને સ્પર્શ છે. કિલ્લાનો ઈતિહાસ 56 ઈ.સ. પૂર્વનો અને અફઘાન વંશના શેરશાહ સૂરીનું શાસન, મુઘલ સામ્રાજ્ય, તેમજ 1782 થી 1804 સુધી મરાઠા શાસન વચ્ચેનો છે.

સંત રવિદાસ ઘાટ

- રવિદાસ ઘાટ વારાણસીનો સૌથી દક્ષિણનો અને સૌથી મોટો ઘાટ છે. તે રવિદાસીઓનું મહત્વનું ધાર્મિક સ્થળ તરીકે જાણીતું છે. તેમાં 25 એકરના પાર્કનો સમાવેશ થાય છે. જે સંત રવિદાસ મેમોરિયલ પાર્ક તરીકે ઓળખાય છે. તેના બાંધકામની જાહેરાત ફેબ્રુઆરી 2008માં કરવામાં આવી હતી અને 2009માં તેનું ઉદ્ઘાટન કરવામાં આવ્યું હતું.

વારાણસી-યુનારા ફૂલ સર્વિસ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- વારાણસી-યુનારા ફૂલ સેવા 5 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ શરૂ કરવામાં આવી હતી અને વારાણસીમાં પર્યટન સુવિધાઓમાં નવું પરિણામ ઉમેર્યું હતું.
- ગંગાનદીમાં આ ફૂલ સેવા વારાણસીથી મિર્જા પુરના

ઐતિહાસિક યુનારા કિલ્લા સુધી ચાલશે.

- યુનારા કિલ્લો ઉત્તર પ્રદેશના મિર્જાપુર જિલ્લામાં આવેલો છે. ઉપરોક્ત આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે.
 - 1, અને 2
 - 2 અને 3
 - 1 અને 3
 - 1, 2 અને 3

ટિમ બર્ગલિંગ (Tim Bergling)

- ગૂગલે તાજેતરમાં ટિમ બર્ગલિંગ (Tim Bergling) મી જન્મજયંતિ નિમિત્તે ડૂડલ બનાવ્યું હતું. ટિમ બર્ગલિંગ સ્વીડિશ સંગીતકાર અને ડીજે હતા, જેને 'અવિચી' (Avicii) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

Back to basics : ટિમ બર્ગલિંગ

ગુજરાત સરકારની ટૂંક સમયમાં પ્રસિદ્ધ થનારી વર્ગ-3ની તમામ નવી ભરતીઓ માટેની માસ્ટર બેચ

તલાટી / પંચાયત મંત્રી,
ગ્રામસેવક, સબ-ઓડિટર,
હેડ ક્લાર્ક, નાયબ ગિરીક્ષક,
બિનસચિવાલય ક્લાર્ક

જનરલ બેચ

10% DISCOUNT

ફ્રી ટ્રાયલ લેકચર

નવી બેચ શરૂ

સવારે 10:30 TO 12:30

Weekly Test

દુ ધી પોઈન્ટ પરીક્ષાલક્ષી
ઓડવાન્સ લેવલ
મટીરિયલ્સ

સ્માર્ટ વર્ક અને
સમજણ શક્તિના
સમન્વયથી અભ્યાસ

સ્પર્ધાત્મક
પરીક્ષાના
નિષ્ણાતો દ્વારા
અભ્યાસ

નવા અભ્યાસક્રમ મુજબની પરિણામલક્ષી તૈયારી

રજિસ્ટ્રેશન ફરજિયાત 93757-01110 / 93280-01110

- > ટીમ બર્ગલિંગનો જન્મ 8 સપ્ટેમ્બર, 1989ના રોજ સ્વીડનના સ્ટોકહોમમાં થયો હતો. તેમણે 16 વર્ષની ઉંમરે સંગીત બનાવવાનું શરૂ કર્યું હતું. 'Levels' ગીતએ તેમને 2011માં ઘણી ખ્યાતિ મેળવી હતી.
- > 'અવિચી' (Avicii) ના કેટલાક સફળ કાર્યો નીચે મુજબ છે : "I Could Be the One" "You Make Me", "X You", "Hey Brother", "Addicted to You", "The Days", "The Nights", "Waiting for Love", "Without You", "Lonely Together"
- > 'અવિચી' 2016માં નબળી તબિયત અને માનસિક સમસ્યાઓને કારણે નિવૃત્તિ લીધી હતી. અવિચીનું 20 એપ્રિલ, 2018ના રોજ નિધન થયું હતું.

ટિમ બર્ગલિંગ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ટિમ બર્ગલિંગ સ્વીડિશ સંગીતકાર અને ડીજે હતા, જેને 'અવિચી' (Avicii) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
2. ગૂગલે તાજેતરમાં ટિમ બર્ગલિંગ (Tim Bergling) મી જન્મજયંતિ નિમિત્તે ડૂડલ બનાવ્યું હતું.
3. "I Could Be the One" "You Make Me", "X You", "Hey Brother", "Addicted to You" 'અવિચી' ના કેટલાક સફળ ગીત છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) ફક્ત 1, અને 2
 - (B) ફક્ત 2 અને 3
 - (C) ફક્ત 1, અને 3
 - (D) 1, 2, અને 3

પર્યાવરણ મંત્રીએ પ્રથમ કાર્યકારી સ્મોગ ટાવર શરૂ કર્યો

- > કેન્દ્રીય પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રી ભૂપેન્દ્ર યાદવે 7 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ ભારતના પ્રથમ કાર્યકારી સ્મોગ ટાવરનું વર્ચ્યુઅલી ઉદઘાટન કર્યું હતું.
- > દિલ્હીના આનુદ વિહારમાં સ્મોગ ટાવર લોન્ચ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > હવે, મંત્રાલય ભવિષ્યમાં ભારતને આવા વધુ પ્રોજેક્ટ્સની જરૂર છે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે પરિણામો પર ચાંપતી નજર રાખશે.

Back to basics : સ્મોગ ટાવર શું છે ?

- > સ્મોગ ટાવર અ એક માળખું છે જે મોટા અથવા મધ્યમ સ્તરના એર પ્યુરિફાયર (air purifier) તરીકે ડિઝાઇન કરવામાં આવ્યું છે. તે ફિલ્ટર દ્વારા હવાના પ્રદૂષણને ઘટાડવામાં મદદ કરે છે.

- આનંદ વિહાર સ્મોગ ટાવરની લાક્ષણિકતાઓ :
 - > આનંદ વિહાર ખાતે સ્મોગ ટાવરની ઊંચાઈ 20 મીટરથી વધુ છે. તે એક ડાઉનડ્રાફ્ટ પંકારનો છે જેમાં ટાવરની ટોચ પરથી પ્રદૂષિત હવા આવશે અને નીચેથી સ્વચ્છ હવા બહાર આવશે. આ ફિલ્ટર સ્થાનિક પાર્ટિક્યુલેટ મેટરને ઘટાડવા માટે લાગું કરવામાં આવે છે.

ફિલ્ટરેશન સિસ્ટમ

- > સ્મોગ ટાવરમાં વપરાતી ફિલ્ટરેશન સિસ્ટમ મિનેસોટા યુનિવર્સિટી દ્વારા ડિઝાઇન કરવામાં આવી છે. તેની અપેક્ષિત કાર્યક્ષમતા 90% છે.
- > ટાટા પ્રોજેક્ટ્સ લિમિટેડ દ્વારા NBCC (ઇન્ડિયા) લિમિટેડના સહયોગથી પ્રોજેક્ટ મેનેજમેન્ટ કન્સલ્ટન્ટ તરીકે સ્મોગ ટાવરનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે.
- સ્વચ્છ હવા તરફ ભારત દ્વારા લેવામાં આવેલા પગલાં :
 - > મંત્રાલયે સ્વચ્છ હવા મેળવવા માટે તેની પ્રવૃત્તિઓ વધારી દીધી છે. નાણાકીય વર્ષ 2019-20 અને 2020-21માં એક્શન પ્લાન માટે 114 શહેરોમાં 375.44 કરોડ રૂપિયા જાહેર કરવામાં આવ્યા છે. 15માં નાણાં પંચના અહેવાલ મુજબ 2020-21 માટે મિલિયનથી વધુ વસ્તી ધરાવતા 42 શહેરો માટે 4,400 કરોડ રૂપિયા જાહેર કરવામાં આવ્યા છે.

સ્મોગ ટાવર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. કેન્દ્રીય પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રી ભૂપેન્દ્ર યાદવે ભારતના પ્રથમ કાર્યકારી સ્મોગ ટાવરનું વર્ચ્યુઅલી ઉદઘાટન કર્યું હતું.
2. ટાટા પ્રોજેક્ટ્સ લિમિટેડ દ્વારા NBCC (ઇન્ડિયા) લિમિટેડના સહયોગથી પ્રોજેક્ટ મેનેજમેન્ટ કન્સલ્ટન્ટ તરીકે સ્મોગ ટાવરનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે.
3. સ્મોગ ટાવર અ એક માળખું છે જે મોટા અથવા મધ્યમ સ્તરના એર પ્યુરિફાયર (air purifier) તરીકે ડિઝાઇન કરવામાં આવ્યું છે. તે ફિલ્ટર દ્વારા હવાના પ્રદૂષણને ઘટાડવામાં મદદ કરે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) ફક્ત 1, અને 2
 - (B) ફક્ત 2 અને 3
 - (C) ફક્ત 1, અને 3
 - (D) 1, 2, અને 3

ટીચર ફિસ્ટ ડે 2020

- > શિક્ષણ મંત્રાલય દ્વારા શિક્ષકોના યોગદાનને માન્યતા આપવા અને નવી શિક્ષણ નિતિ (NEP) 2020ને એક પગલું આગળ વધારવા માટે 5-17 સપ્ટેમ્બર દરમિયાન શિક્ષક મહોત્સવની ઉજવણી કરવામાં આવી રહી છે.

- > આ પ્રસંગે પ્રધાનમંત્રીએ શિક્ષણ ક્ષેત્રે અનેક મહત્વપૂર્ણ પહેલ કરી હતી.

પાંચ પહેલોનો પરિચય

- ભારતીય સાંકેતિક ભાષા શબ્દો કોશ : તે બાળકો અને શ્રવણ ક્ષતિગ્રસ્ત વ્યક્તિઓ માટે શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું. તેમાં 10,000 શબ્દો છે.
- ગોલતા પુસ્તકો : આ દૃષ્ટિહીન લોકો માટે ઓડિયો બુક છે.
- સ્કૂલ ક્વોલિટી એસેસમેન્ટ એન્ડ એકેડિટેશન ફેમવર્ક (SQAA) :
 - > SQAA એ સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ સેકન્ડરી એજ્યુકેશન (CBSE) દ્વારા તેની સાથે સંકળાયેલી શાળાઓમાં ધોરણો તરીકે સિદ્ધિના વૈશ્વિક ધોરણો પ્રદાન કરવા માટે સૂચિત ગુણવત્તાયુક્ત પહેલ છે.
 - > આ અભ્યાસક્રમ, શિક્ષણશાસ્ત્ર મૂલ્યાંકન, માળખાગત સુવિધાઓ, સમાવેશી પદ્ધતિઓ અને શાસન પ્રક્રિયા જેવા પરિણામો માટે સામાન્ય વૈજ્ઞાનિક માળખાની ગેરહાજરીના અભાવને દૂર કરશે.
- કુશળ ભારત માટે વફાદરી શિક્ષક તાલીમ કાર્યક્રમ :
 - > નેશનલ ઇનિશિયેટિવ ફોર સ્કૂલ હેડ્સ એન્ડ ટીચર્સ હોલિસ્ટિક એડવાન્સમેન્ટ (NISHTHA)એ સંકલિત શિક્ષક તાલીમ મારફતે શાળા શિક્ષણની ગુણવત્તા સુધારવા માટે ક્ષમતા નિર્માણ કાર્યક્રમ છે.
 - > કુશળ (વધુ સારી સમજ અને આંકડાકીય જ્ઞાન સાથે અભ્યાસમાં નિપુણતા માટે રાષ્ટ્રીય પહેલ) મૂળભૂત સાક્ષરતા અને આંકડાકીયતાના સાર્વત્રિક સંપાદનની ખાતરી કરવા માટે સક્ષમ વાતાવરણ બનાવવા માટે ભારત યોજના શરૂ કરવામાં આવી હતી જેથી ગ્રેડ-3 સુધીના દરેક બાળકમાં 2026-27ના અંત સુધીમાં વાંચન, લેખન અને અંકગણિતમાં ઈચ્છિત શીખવાની ક્ષમતા હોઈ શકે.
- વિદ્યાજંતિ 2.0 પોર્ટલ :
 - > શાળા વિકાસ માટે શિક્ષણ સ્વયંસેવકો, દાતાઓ અને CSR (કોર્પોરેટર સોશિયલ રિસ્પોન્સિબિલિટી) ફાળો આપનારો મદદ લેવા માટે તેની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.
 - > વિદ્યાજંતિ યોજના એ નવીન યોજનાઓમાંની એક છે જે સરકારી શાળાઓમાં સ્વૈચ્છિક શિક્ષકોની ઓફર કરીને સાક્ષરતા સુધારવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે. તેને વર્ષ 2017માં લોન્ચ કરવામાં આવી હતી.

અન્ય સંબંધિત તાજેતરની પહેલો

- > આર્થિક બાબતોની કેબિનેટ સમિતિએ નાણાકીય વર્ષ 2024-26 સુધીમાં શાળા શિક્ષણ કાર્યક્રમ, સમાગ્રા શિક્ષણ યોજના 2.0ને મંજૂરી આપી દીધી છે.
- > અગાઉ, શિક્ષણ અંગેની રાષ્ટ્રીય નીતિ 2020ની પ્રથમ વર્ષગાંઠ નિમિત્તે પ્રધાનમંત્રીએ શૈક્ષણિક બેંકો ઓફ કેડિટની શરૂઆત કરી હતી, જે ઉચ્ચ શિક્ષણમાં વિદ્યાર્થીઓનો પ્રવેશ

અને બહાર નીકળવા માટે અનેક વિકલ્પો તેમજ પ્રથમ વર્ષના એન્જિનિયરિંગ કાર્યક્રમ અને ઉચ્ચ શિક્ષણના આંતરરાષ્ટ્રીયકરણ માટે પ્રાદેશિક ભાષાઓમાં માર્ગદર્શિકા પ્રદાન કરશે.

- > શરૂ કરવામાં આવેલી પહેલોમાં વિદ્યા પ્રવેશ (Vidya Pravesh) પહેલ, ગ્રેડ 1ના વિદ્યાર્થીઓ માટે નાટક/નાટક પર આધારિત ત્રણ મહિનાનું શાળા તૈયારી મોડ્યુલ (School Preparation Module), ભારતીય સાંકેતિક ભાષા દ્વારા ડિઝાઇન કરવામાં આવેલી શિક્ષક તાલીમનો સંકલિત કાર્યક્રમ, NISHTHA 2.0 માધ્યમિક સ્તરે વિષય તરીકે NCERT અને SAFAL (લર્નિંગ લેવલ) ના વિશ્લેષણ માટે માળખાગત મૂલ્યાંકનનો સમાવેશ થાય છે, જે CBSE શાળાઓમાં ગ્રેડ 2, 5 અને 8 માટે યોગ્ય મૂલ્યાંકન માળખું છે.
- > આ કાર્યક્રમમાં નેશનલ ડિજિટલ એજ્યુકેશન આર્કિટેક્ચર (NDEAR) અને નેશનલ એજ્યુકેશન ટેકનોલોજી ફોરમ (NETF)ની પણ શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.

Back to basics : શિક્ષક દિવસ

- > ડો. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણનની યાદમાં દર વર્ષે ભારતભરમાં 5 સપ્ટેમ્બરે તેમની જન્મજયંતિ પર શિક્ષક દિવસ ઉજવવામાં આવે છે.
- > શિક્ષકોના દરજ્જા અંગે 1966ની આંતરરાષ્ટ્રીય શ્રમસંગઠન/યુનેસ્કો ભલામણને અપનાવવાની વર્ષગાંઠની ઉજવણી માટે વિશ્વ શિક્ષક દિવસ દર 5 ઓક્ટોબરે ઉજવવામાં આવે છે.
- > આ સાધન શિક્ષકોના અધિકારો અને જવાબદારીઓ અને તેમની પ્રારંભિક તૈયારી અને વધુ શિક્ષણ, ભરતી, રોજગાર, શિક્ષણ અને શીખવાની શરતોના ધોરણો નક્કી કરે છે.
- ડો. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન :
 - > તેનો જન્મ 5 સપ્ટેમ્બર, 1888ના રોજ તમિલનાડુના ખાત થયો હતો. તેઓ શિક્ષક, ફિલસૂફ, લેખક અને રાજકારણી હતા.
 - > તેઓ ભારતના પ્રથમ ઉપરાષ્ટ્રપતિ (1952-1962) અને 1962થી 1967 સુધી ભારત રત્ન (ભારતનો સર્વોચ્ચ નાગરિક પુરસ્કાર) એનાયત કરવામાં આવ્યો હતો. 1963માં તેમને બ્રિટિશ રોયલ હોર્સ ઓફ મેરિટનું માનદ સભ્યપદ મળ્યું.

ટીચર ફિસ્ટ ડે વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. 5-17 સપ્ટેમ્બર દરમિયાન શિક્ષક મહોત્સવની ઉજવણી કરવામાં આવી રહી છે.
2. વિદ્યાજંતિ યોજના એ નવીન યોજનાઓમાંની એક છે જે સરકારી શાળાઓમાં સ્વૈચ્છિક શિક્ષકોની ઓફર કરીને સાક્ષરતા સુધારવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે.
3. ડો. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણનની યાદમાં દર વર્ષે ભારતભરમાં 5 સપ્ટેમ્બરે તેમની જન્મજયંતિ પર શિક્ષક દિવસ ઉજવવામાં આવે છે.

4. અગાઉ, શિક્ષણ અંગેની રાષ્ટ્રીય નીતિ 2020ની પ્રથમ વર્ષગાંઠ નિમિત્તે પ્રધાનમંત્રીએ શૈક્ષણિક બેંકો ઓફ કેડિટની શરૂઆત કરી હતી.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1,2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

2. નવા કોચ માટે ટિકિટની કિંમત મેલ અને એક્સપ્રેસ ટ્રેનોમાં હાલના સ્લીપર ક્લસનીમૂળ કિંમતના 2.4 ગણી છે.
3. નાણાકીય વર્ષ 2020-2022 સુધીમાં 806 નવા કોચ તૈયાર કરવામાં આવશે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1, અને 2
(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3
(D) 1, 2, અને 3

ભારતીય રેલવેએ નવા AC-3 ઈકોનોમી કોચ રજૂ કર્યા

- ▶ ભારતીય રેલવેએ AC3-સ્તરીય ટ્રેનોમાં નવો ઈકોનોમી ક્લાસ રજૂ કર્યો છે.
- ▶ નવા કોચ સાથે ટ્રેનો વધુ મુસાફરોને સમાવી શકશે.
- ▶ નવા કોચ માટે ટેરિફ અથવા ટિકિટની કિંમત સામાન્ય AC 3-ટાયર ભાડા કરતાં 8% ઓછી હશે.
- ▶ પ્રયાગરાજ-જયપુર ટ્રેન (ટ્રેન-નં. 02403) માં આ સુવિધા પ્રથમ વખત આપવામાં આવી રહી છે.
- ▶ વિવિધ ઝોનલ રેલવેને લગભગ 50 નવા કોચ આપવામાં આવ્યા છે.
- ▶ નાણાકીય વર્ષ 2020-2022 સુધીમાં 806 નવા કોચ તૈયાર કરવામાં આવશે.

નવો AC 3-ટાયર ઈકોનોમી ક્લાસ

- ▶ નવા AC 3 – ટાયર ઈકોનોમી ક્લાસ બવે કોચ હશે. બર્થની સંખ્યા 72 થી વધારીને 83 કરવામાં આવી છે.
- નવી સુવિધાનું મહત્વ :
▶ લોકો નવી સુવિધા સાથે વધુ જગ્યા મળશે. તેમાં ઘણી સુવિધાઓ શામેલ છે, ખાસ કરીને વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટે, તેસ્મોક ડિટેક્ટર, ટ્રેનની SL સીટ તેમજ મેગેઝિન સ્ટેડ પર ડાઈનિંગ ટેબલ સાથે આવે છે. નવા કોચમાં દરકે બર્થ પર વ્યક્તિગત એરકન્ડિશનિંગ AC વેન્ટસનો પણ સમાવેશ થય છે. તેમાં ટચ-ફ્રી ફિટિંગ સાથે અપંગતા-મૈત્રીપૂર્ણ અને મોડ્યુલર બાયો-ટોઈલેટ્સ પણ છે.

- ટિકિટ કિંમત :
▶ નવા કોચ માટે ટિકિટની કિંમત મેલ અને એક્સપ્રેસ ટ્રેનોમાં હાલના સ્લીપર ક્લસનીમૂળ કિંમતના 2.4 ગણી છે.
▶ 2000 કિમી સુધી ચાલતી ટ્રેનો માટે, મૂળ ભાડું લગભગ 1757 રૂપિયા નક્કી કરવામાં આવ્યું છે, જ્યારે 5000 કિમી સુધી ચાલતી ટ્રેનોનું મૂળ ભાડું 3065 રૂપિયા હશે.

રેલવેના નવા AC 3- કોચ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારતીય રેલવેએ AC3-સ્તરીય ટ્રેનોમાં નવો ઈકોનોમી ક્લાસ રજૂ કર્યો છે.

ABD એ તમિલનાડુના શહેરી ગરીબ આવાસ પ્રોજેક્ટ માટે \$ 150 મિલિયન લોન મંજૂર કરી

- ▶ 3 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ, એશિયન ડેવલપમેન્ટ બેંક (ADB) એ તમિલનાડુ શહેરી ગરીબ આવાસ પ્રોજેક્ટ માટે \$ 150 મિલિયનની લોન મંજૂર કરી.
- ▶ ADB અનુસાર, તમિલનાડુ ભારતના આર્થિક વિકાસ માટે મહત્વપૂર્ણ છે. તે હાલમાં કુલ ઘરેલુ ઉત્પાદન (GDP) માં 8.54% યોગદાન આપી રહ્યું છે.
- ▶ રાજ્યમાં આર્થિક તકોએ ગ્રામીણ-શહેરી સ્થાનાંતર દરને વેગ આપ્યો છે. ભારતમાં, તમિલનાડુમાં પહેલેથી જ સૌથી વધુ શહેરીકરણ દર છે.

લોનનો હેતુ

- ▶ એશિયન ડેવલપમેન્ટ બેંકે સંવેદનશીલ અને વંચિત પરિવારોને સલામત, સમાવિષ્ટ, સસ્તું હાઉસિંગ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અને સેવાઓની એક્સેસ પૂરી પાડવા માટે 150 મિલિયન ડોલરની લોન મંજૂર કરી છે.

પ્રોજેક્ટ જરૂરિયાત

- ▶ તમિલનાડુની વસ્તી 72 મિલિયનથી વધુ છે. આમાંથી અડધી વસ્તી શહેરી વિસ્તારોમાં રહે છે. રાજ્યમાં ઝડપી શહેરીકરણ અને શહેરી વસ્તીમાં વધારો જોવા મળી રહ્યો છે. આમ, પર્યાપ્ત શહેરી માખાકીય સુવિધાઓ, સેવાઓ અને આવાસની જરૂરિયાત છે.

ADB લોનના લાભો

- ▶ ADB દ્વારા તમિલનાડુ સ્લમ ક્લિયરન્સ બોર્ડ દ્વારા મંજૂર કરાયેલી \$ 150 મિલિયનની લોનની મદદથી, હાઉસિંગ ફોર ધ પુઅર પ્રોજેક્ટ 90અલગ અલગ સ્થળોએ હાઉસિંગ યુનિટ બનાવવામાં મદદ કરશે.

- > આ આશરે 6,000 ઘરોને સુરક્ષિત કરવામાં મદદ કરશે, જે કુદરતી સંકટોથી સંવેદનશીલ છે.
- > આ પ્રોજેક્ટ તમિલનાડુના આર્થિક અને માળખાકીય વિકાસના નકશા માટે પ્રાદેશિક યોજનાઓ વિકસાવવા માટે તમિલનાડુ ના નગર અને દેશ આયોજન નિયામકને મદદ કરશે. આ હેઠળ અફોર્ડેબલ હાઉસિંગ, ડિઝાસ્ટર રિસ્ક મેનેજમેન્ટ, પર્યાવરણીય સંરક્ષણ વગેરેનું મેપિંગ કરવામાં આવશે.

ADB તમિલનાડુના શહેરી ગરીબ આવાસ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. 3 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ, એશિયન ડેવલપમેન્ટ બેંક (ADB) એ તમિલનાડુ શહેરી ગરીબ આવાસ પ્રોજેક્ટ માટે \$ 150 મિલિયનની લોન મંજૂર કરી.
2. ADB અનુસાર, તમિલનાડુ ભારતના આર્થિક વિકાસ માટે મહત્વપૂર્ણ છે. તે હાલમાં કુલ ઘરેલુ ઉત્પાદન (GDP) માં 8.54% યોગદાન આપી રહ્યું છે.
3. તમિલનાડુની વસ્તી 72 મિલિયનથી વધુ છે. આમાંથી અડધી વસ્તી શહેરી વિસ્તારોમાં રહે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે? (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3 (C) ફક્ત 1, અને 3 (D) 1, 2, અને 3

દિલ્હી સરકારે 'બિઝનેસ બ્લાસ્ટર્સ' કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો

- > દિલ્હીના નાયબ મુખ્યમંત્રી મનીષ સિસોદિયાએ 7 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ 'બિઝનેસ બ્લાસ્ટર્સ' કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો.
- > વિદ્યાર્થીઓને ધંધો શરૂ કરવા માટે કેટલાક 'સીડ મની' આપવાના ઉદ્દેશ સાથે શાળા કક્ષાએ યુવા ઉદ્યોગસાહસિકો વિકસિત કરવાના હેતુથી આ કાર્યક્રમ શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > તે દિલ્હીની તમામ સરકારી શાળાઓમાં "એન્ટરપ્રિન્યોશિપ માઈન્ડસેટ અભ્યાસક્રમ (EMC)" હેઠળ લાગુ કરવામાં આવશે.
- > આ કાર્યક્રમ હેઠળ વર્ગ 11 અને 12 ના વિદ્યાર્થીઓને પોતાનો વ્યવસાય શરૂ કરવા માટે 2,000 રૂપિયાની 'બીજ રકમ' આપવામાં આવશે.
- > પાયલોટ પ્રોજેક્ટ તરીકે આ કાર્યક્રમ સ્કૂલ ઓફ અક્સેલન્સ ખીચડીપુરમાં શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. આમાં 41

વિદ્યાર્થીઓના 9 જૂથો બનાવવામાં આવ્યા હતા અને તેમને 1,000 રૂપિયાની બીજ રકમ આપવામાં આવી હતી. આમા તેઓએ ભારે નફો કર્યો.

કાર્યક્રમનું મહત્વ

- > 'બિઝનેસ બ્લાસ્ટર્સ' કાર્યક્રમ ભારતની પ્રગતિનો આધાર બનશે. જો આ કાર્યક્રમ યોગ્ય રીતે અમલમાં મુકવામાં આવે તો તે ભારતને વિકાસશીલ દેશમાંથી વિકસિત દેશમાં લઈ જઈ શકે છે. આ બેરોજગારીની સમસ્યા હલ કરવામાં પણ મદદ કરશે.

ભારતીય શિક્ષણ પ્રણાલીની ખામી

- > ભારતીય શિક્ષણ પ્રણાલીની સૌથી મોટી ખામી એ હતી કે વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ પૂરું પાડવામાં આવી રહ્યું હતું. પરંતુ ઉદ્યોગસાહસિક માનસિકતા ઉભી કરવામાં આવી ન હતી. આ પહેલા માનસિકતા બદલવામાં મદદ કરશે.

Back to basics : EMC કાર્નિવલ

- > દિલ્હી સરકાર ઝોનલ અને ડિસ્ટ્રિક્ટ લેવેલે બિઝનેસ બ્લાસ્ટર્સ પ્રોજેક્ટ્સમાંથી 100 ટોચના પ્રોજેક્ટ સાથે EMC કાર્નિવલનું આયોજન કરશે. પ્રખ્યાત સફળ ઉદ્યોગસાહસિકો અને યુનિવર્સિટીઓ દ્વારા પ્રોજેક્ટ્સનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવશે. આ પછી, ટોચના 10 પ્રોજેક્ટ્સમાં સમાવિષ્ટ વિદ્યાર્થીઓને દિલ્હી ટેકનોલોજીકલ યુનિવર્સિટી અને નેતાજી સુભાષ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજીના BBA અભ્યાસક્રમોમાં સીધા પ્રવેશ આપવામાં આવશે.

'બિઝનેસ બ્લાસ્ટર્સ' કાર્યક્રમ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. દિલ્હીના નાયબ મુખ્યમંત્રી મનીષ સિસોદિયાએ 7 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ 'બિઝનેસ બ્લાસ્ટર્સ' કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો.
2. પાયલોટ પ્રોજેક્ટ તરીકે આ કાર્યક્રમ સ્કૂલ ઓફ અક્સેલન્સ ખીચડીપુરમાં શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો.
3. તે દિલ્હીની તમામ સરકારી શાળાઓમાં "એન્ટરપ્રિન્યોશિપ માઈન્ડસેટ અભ્યાસક્રમ (EMC)" હેઠળ લાગુ કરવામાં આવશે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે ? (A) ફક્ત 1, અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3 (C) ફક્ત 1, અને 3 (D) 1, 2, અને 3

NSCN (K) ગ્રુપ સાથે યુદ્ધવિરામ

- > તાજેતરમાં જ કેન્દ્ર સરકારે નેશનલ સોશિયાલિસ્ટ કાઉન્સિલ ઓફ નાગાલેન્ડ (NSCN-K) નીકી ગ્રુપ સાથે એક વર્ષના સમયગાળા માટે યુદ્ધવિરામ કરાર પર હસ્તાક્ષર કર્યા છે.
- > આ પહેલ નાગા શાંતિ પ્રક્રિયા માટે એક મહત્વનું પગલું છે અને ભારતના વડા પ્રધાનના 'આંતકવાદી મુક્ત, સમૃદ્ધ ઉત્તર પૂર્વ' ના દ્રષ્ટિકોણને અનુરૂપ છે.

Back to basics : નાગા શાંતિ પ્રક્રિયા

- > 1947 માં ભારત સ્વતંત્ર થયા બાદ નાગા પ્રદેશ પ્રારંભિક તબક્કામાં આસમનોએક ભાગ હતો.
- > 1957 માં, નાગા નેતાઓ અને ભારત સરકાર વચ્ચેના કરાર બાદ, આસામના નાગા હિલ્સ પ્રદેશ અને ઉત્તર-પૂર્વમાં તુએનસાંગ ફ્રન્ટીયર ડિવિઝન સીધા ભારત સરકાર દ્વારા વહીવટના અવેક એકમ હેઠળ એકસાથે લાવવામાં આવ્યા હતા.
- > નાગાલેન્ડે 1963માં રાજ્યનો દરજ્જો હાંસલ કર્યો, જોકે આ પછી પણ બળવાખોર પ્રવૃત્તિઓ ચાલુ રહી.

એક સમૃદ્ધ પૂર્વોત્તર આંતકવાદ મુક્ત દ્રષ્ટિકોણ

- > એવું માનવામાં આવે છે કે સુરક્ષાના દ્રષ્ટિકોણથી પૂર્વોત્તર રાજ્ય દેશ માટે ખૂબ મહત્વનું છે.
- > તેથી, તેનો ઉદ્દેશ 2022 સુધીમાં પૂર્વોત્તરના તમામ વિવાદોને સમાપ્ત કરવાનો અને વર્ષ 2023 માં ઉત્તરપૂર્વમાં શાંતિ અને વિકાસના નવા યુગની શરૂઆત કરવાનો છે.
- > આ અંતર્ગત સરકાર પૂર્વોત્તર ભારતમાં લશ્કરી સંગઠનો સાથે કેટલાક શાંતિ કરાર પણ કર્યા છે. ઉદાહરણ—કાર્બી આંગલોંગ કરાર, 2021 :આમા, આસામના પાંચ બળવાખોર જૂથો, કેન્દ્ર અને આસામની રાજ્ય સરકાર વચ્ચે ત્રિપક્ષીય કરાર પર હસ્તાક્ષર કરાવામાં આવ્યા હતા.
- > બ્રુ એકોર્ડ, 2020: બ્રુ એકોર્ડ હેઠળ, ત્રિપુરા 6959 બ્રુ પરિવાર માટે નાણાકીય પેકેજ સહિત કાયમી સમાધાન માટે ભારત સરકાર, ત્રિપુરા અને મિઝોરમ વચ્ચે બ્રુ સ્થળાંતર કરનારાઓના પ્રતિનિધિઓ સાથે સંમત થયા છે.
- > બોડો શાંતિ કરાર, 2020 : 2020માં, ભારત સરકાર, આસામ સરકાર અને બોડો જૂથોના પ્રતિનિધિઓએ કરાર પર હસ્તાક્ષર કર્યા, જેણે આસામમાં બોડોલેન્ડ ટેરિટોરિયલ રિજન (BTR) ને વધારે સ્વાયત્તતા આપી.
- > નાગા વિદ્રોહમાં સામેલ વિવિધ લશ્કરી સંગઠનો જેમ કે NSCN (NK), NSCN (R), અને NSCN (K)-Khango, NSCN (IM) સાથે શાંતિ કરાર.

પૂર્વોત્તર ભારતમાં સંઘર્ષ

- રાષ્ટ્રીય સ્તરના સંઘર્ષો :
 - > આમાં એક અલગ રાષ્ટ્ર તરીકે અલગ 'વતન'નીકલ્પના શામેલ છે.
- નાગાલેન્ડ :
 - > આઝાદીની માંગ સાથે નાગા બળવો શરૂ થયો.
 - > આઝાદીની માંગ મોટા પ્રમાણમાં શમી ગઈ હોવા છતાં, ગ્રેટર નાગાલેન્ડ અથવા 'નાગલિમ'ની માંગ સહિત અંતિમ રાજકીય સમાધાનનો મુદ્દો હજુ પણ જીવંત છે.
- વંશીય સંઘર્ષ :
 - > પ્રબળ આદિવાસી જૂથના રાજકીય અને સાંસ્કૃતિક પ્રભાવ સામે આંકડાકીય રીતે નાના અને ઓછા પ્રભાવશાળી આદિવાસી જૂથોના દાવા કરવાનો સમાવેશ કરે છે.
- ત્રિપુરા :
 - > 1947 થી રાજ્યની વસ્તી વિષયક રૂપરેખા નોંધપાત્ર રીતે બદલાઈ ગઈ છે, મુખ્યત્વે જ્યારે નવા રચાયેલા પૂર્વ પાકિસ્તાનમાંથી મોટા પાયે હિજરત થઈ હતી અને તેણે ત્રિપુરાને આદિવાસી બહુમતીવાળા વિસ્તારમાંથી બંગાળી ભાષી લોકોની બહુમતી સાથે ખસેડ્યો હતો.
 - > આદિવાસીઓને તેમની ખેતીની જમીન નજીવી કિંમતોથી વંચિત રાખવામાં આવી હતી અને તેમને જંગલની જમીનોમાં મોકલવામાં આવ્યા હતા.
 - > આ તણાવ, વ્યાપક હિંસા અને ઉગ્રવાદની પરિસ્થિતિમાં પરિણમ્યું.
- પેટા-પ્રાદેશિક સંઘર્ષો :
 - > પેટા-પ્રાદેશિક સંઘર્ષો એવા હલનચલનનો સમાવેશ કરે છે જે પેટા-પ્રાદેશિક આકાંક્ષાઓની માન્યતાને પ્રેરણા આપે છે અને ઘણીવાર રાજ્ય સરકારો અથવા તો સ્વાયત્ત પરિષદો સાથે સીધા સંઘર્ષમાં ફાટી નીકળે છે.
- મિઝોરમ :
 - > હિંસક બળવો અને ત્યારબાદ શાંતિમાં પાછા ફરવાના તેના ઈતિહાસ સાથે, આ રાજ્ય અન્ય તમામ હિંસાગ્રસ્ત રાજ્ય માટે એક ઉદાહરણ છે.
 - > વર્ષ 1986 માં કેન્દ્ર સરકાર અને મિઝો નવેશનલ ફ્રન્ટ વચ્ચે 'મિઝો પીસ એકોર્ડ' અને પછીના વર્ષે રાજ્યનો દરજ્જો આપ્યા પછી, મિઝોરમમાં સંપૂર્ણ શાંતિ અન સંવાદિતા પ્રવર્તે છે.
 - > આ સિવાય મિઝોરમની રચનાના સમયથી આસામ અને મિઝોરમ વચ્ચે સરહદી વિવાદ છે.
- અન્ય કારણો :
 - > પ્રાયોજિત આંતકવાદ, સરહદ પાર સ્થળાંતર કરનારાઓની સતત હિલચાલને કારણે સંઘર્ષ, મહત્વપૂર્ણ આર્થિક સંસાધનો પર નિયંત્રણ વધુ કડક કરવાના હેતુથી, ગુનાહિત પરિસ્થિતિઓમાં પરિણમ્યું છે.

■ આસામ :

- > રાજ્યમાં મુખ્ય વંશીય સંઘર્ષ 'વિદેશીઓ'ની હિલચાલને કારણે છે અહીં વિદેશીઓ ભાષા અને સંસ્કૃતિ ધરાવતા લોકોનો ઉલ્લેખ કરે છે જે સરહદ પાર (બાંગ્લાદેશ) ના આસામીઓથી તદ્દ અલગ છે.
 - > નાગરિકતા (સુધારો) અધિનિયમ, 2019 અને રાષ્ટ્રીય નાગરિક નોંધણી અંગેની ચર્ચાને લઈને તાજેતરમાં આસામમાં તણાવ ઉભો થયો છે.
- ### ■ સંઘર્ષ ઉકેલવાની પદ્ધતિઓ :
- > સુરક્ષા દળો / પોલીસ કાર્યવાહીને મજબૂત બનાવવી.
 - > રાજ્યની સ્થાપના, છટ્ટી અનુસૂચિ, બંધારણના ભાગ XXI હેઠળ વિશેષ જોગવાઈઓજેવી પદ્ધતિઓ દ્વારા વધુ સ્થાનિક સ્વાયત્તતા.

ઉગ્રવાદી સંગઠનો સાથે વારાઘાટો

- > વિશેષ આર્થિક પેકેજ સહિત વિકાસ પ્રવૃત્તિઓ.

NSCN (K) નીકી ગ્રુપ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. તાજેતરમાં જ કેન્દ્ર સરકારે નેશનલ સોશિયાલિસ્ટ કાઉન્સિલ ઓફ નાગાલેન્ડ (NSCN-K) નીકી ગ્રુપ સાથે એક વર્ષના સમયગાળા માટે યુદ્ધવિરામ કરાર પર હસ્તાક્ષર કર્યા છે.
 2. આ પહેલ નાગા શાંતિ પ્રક્રિયા માટે એક મહત્વનું પગલું છે અને ભારતના વડા પ્રધાનના 'આંતકવાદી મુક્ત, સમૃદ્ધ ઉત્તર પૂર્વ' ના દ્રષ્ટિકોણને અનુરૂપ છે.
 3. નાગાલેન્ડે 1963માં રાજ્યનો દરજ્જો હાંસલ કર્યો,
 4. તાજેતરના વર્ષોમાં, સરકારે પૂર્વોત્તર ભારતમાં લશ્કરી સંગઠનો સાથે કેટલાક શાંતિ કરાર પણ કર્યા છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

8 સપ્ટેમ્બર : આંતરરાષ્ટ્રીય સાક્ષરતા દિવસ (International Literacy Day)

- > આંતરરાષ્ટ્રીય સાક્ષરતા દિવસ (International Literacy Day) દર વર્ષે 8 સપ્ટેમ્બરે ઉજવવામાં આવે છે, જેથી તેમને વ્યક્તિઓ, સમુદાયો અને સમાજો માટે સાક્ષરતાના મહત્વની યાદ આપવામાં આવે.
- > થીમ : "Literacy for a human-centred recovery: narrowing the digital divide"

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- > યુનેસ્કો કોન્ફરન્સના 14માં સત્રમાં 26 ઓક્ટોબર, 1966ના રોજ યુનેસ્કો દ્વારા આ દિવસની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી. પ્રથમ આંતરરાષ્ટ્રીય સાક્ષરતા દિવસ 1967માં ઉજવવામાં આવ્યો હતો. આ પરંપરાગત દર વર્ષે 50 વર્ષથી વધુ સમયથી યોજાય છે.

■ ઉદ્દેશ :

- > આ દિવસની જાહેરાત આંતરરાષ્ટ્રીય સમુદાયને વ્યક્તિઓ, સમુદાયો અને સમાજો માટે સાક્ષરતાના મહત્વ અને વધુ સાક્ષર સમાજ બનાવવા માટે સઘન પ્રયાસોની જરૂરિયાત વિશે યાદ અપાવવાના ઉદ્દેશ સાથે કરવામાં આવી હતી.

સાક્ષરતા અને ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યો

- > સાક્ષરતા લક્ષ્યો સંયુક્ત રાષ્ટ્ર ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યો (SDGs) તેમજ ટકાઉ વિકાસ માટેના તેના 2030ના એજન્ડાનો મહત્વપૂર્ણ ભાગ છે. SDGsનું લક્ષ્ય 4 એ સુનિશ્ચિત કરવાનો પ્રયાસ કરે છે કે 2030 સુધીમાં તમામ યુવાનો, પુરુષો અને મહિલાઓ સહિત પુખ્ત વયના લોકોનું પૂરંતુ પ્રમાણ સાક્ષરતા અને આંકડાકીયતા પ્રાપ્ત કરે છે.

ભારતમાં સાક્ષરતા

- > 2011ની વસતી ગણતરી મુજબ ભારતમાં કુલ 74.04 ટકા વસ્તી સાક્ષર છે. છેલ્લા એક દાયકામાં (2001-11)માં તેમાં 9.2 ટકાનો વધારો થયો છે. યુનેસ્કો એ બાબત પર પ્રકાશ પાડે છે કે ભારતને 2060 સુધીમાં સાવિત્રક સાક્ષરતા પાંપત કરવામાં વધુ 50 વર્ષ લાગશે.

આંતરરાષ્ટ્રીય સાક્ષરતા દિવસ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. આંતરરાષ્ટ્રીય સાક્ષરતા દિવસ દર વર્ષે 8 સપ્ટેમ્બરે ઉજવવામાં આવે છે.
 2. પ્રથમ આંતરરાષ્ટ્રીય સાક્ષરતા દિવસ 1967માં ઉજવવામાં આવ્યો હતો.
 3. સાક્ષરતા લક્ષ્યો સંયુક્ત રાષ્ટ્ર ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યો (SDGs) તેમજ ટકાઉ વિકાસ માટેના તેના 2030ના એજન્ડાનો મહત્વપૂર્ણ ભાગ છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1 અને 2
(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3
(D) 1, 2 અને 3

ભારતની બદલાતી ખાદ્ય પ્રણાલીઓ

- > આબોહવા પરિવર્તનને કારણે આગામી વર્ષોમાં ખાદ્ય પ્રણાલીઓની ટકાઉતા નોંધપાત્ર બનશે.
- > ભારતે તેની ખાદ્ય પ્રણાલીમાં પણ ફેરફાર કરવો પડશે, જે ઉચ્ચ કૃષિ આવક અને પોષક સુરક્ષા માટે સર્વસમાવેશક અને ટકાઉ હોવી જોઈએ.

- > અગાઉ ખાદ્ય પ્રણાલી અંગેના સંયુક્ત રાષ્ટ્રના અહેવાલમાં જણાવાયું હતું કે હાલની ખાદ્ય પ્રણાલીઓ વીજળીના સંતુલન અને અસમાનતાઓથી ખૂબ જ પ્રભાવિત છે અને મોટાભાગની મહિલાઓની તરફેણમાં નથી.

Back to basics : ખાદ્ય પ્રણાલી

- ફૂડ એન્ડ એગ્રીકલ્ચર ઓર્ગેનાઇઝેશન (FAO) અનુસાર, ખાદ્ય પ્રણાલીઓમાં વિવિધ પરિબલોનો સમાવેશ થાય છે :
 - > ઉત્પાદન, એકત્રીકરણ, પ્રક્રિયા, વિતરણ, વપરાશ, નિકાલ અને કૃષિ, વનીકરણ અથવા મત્સ્યોદ્યોગમાંથી પ્રાપ્ત ખાદ્ય ઉત્પાદનોનું પ્રમાણ આર્થિક, સામાજિક અને કુદરતી પર્યાવરણના ભાગોમાં નિહિત છે.
 - > ભારતીય ખાદ્ય પ્રણાલીઓનો સામનો કરી રહેલા વિવિધ પટકારો.
- હરિયાણી ક્રાંતિની અસર :
 - > હરિયાણી ક્રાંતિએ દેશના કૃષિ વિકાસમાં નોંધપાત્ર પ્રગતિ કરી હવા છતાં તેણે પાણી ભરવા, જમીનનું ધોવાણ, જમીની પાણીની અછત અને કૃષિની અસ્થિરતા જેવી સમસ્યાઓ પણ ઉભી કરી છે.
- વર્તમાન નીતિઓ :
 - > વર્તમાન નીતિઓ હજી પણ 1960ના દાયકાની ખાદ્યની માનસિકતા પર આધારિત છે. ખરીદી, સબસિડી અને પાણીની નીતિઓ ચોખા અને ઘઉંની તરફેણમાં છે.
 - > ત્રણ પાક (ચોખા, ઘઉં અને શેરડી) ની સિંચાઈમાં 75થી 80 ટકા પાણીનો ઉપયોગ થાય છે.
- કુપોષણ:
 - > NFHS-5 દર્શાવે છે કે 2019-20 માં પણ ઘણા રાજ્યોમાં કુપોષણમાં ઘટાડો થયો નથી. એ જ રીતે સ્થૂળતા પણ વધી રહી છે.
 - > ગ્રામીણ ભારત માટે EAT-Lancet આહાર ભલામણોના આધારે, માથાદીઠ ખર્ચ દરરોજ 3 US ડોલર અને દરરોજ 5 US ડોલર વચ્ચે છે. ઊલટું, વાસ્તવિક આહાર ખર્ચ દરરોજ વ્યક્તિ દીઠ \$1 વિશે છે.
- ભારતની ખાદ્ય પ્રણાલીઓને બદલવા માટે જરૂરી પગલાં :
- વૈવિધ્યીકરણ :
 - > બાજરા, કઠોળ, તેલીબિયાં, પાણીના વધુ સમાન વિતરણ માટે બાગાયત, ટકાઉ અને આબોહવા-લવચીક કૃષિ માટે પાકની પેટર્નના વૈવિધ્યીકરણની જરૂર છે.
- કૃષિ ક્ષેત્રમાં સંસ્થાકીય ફેરફારો :
 - > ખેડૂત ઉત્પાદન સંગઠનો (FPO)એ નાના જમીન ધારકોને ઈનપુટ અને આઉટપુટનું વધુ સારું મૂલ્ય હાંસલ કરવામાં મદદ કરવી જોઈએ.
 - > ઈ-ચૌપાલ જેવી પહેલો નાના ખેડૂતોને લાભ પહોંચાડતી તકનીકીનું ઉદાહરણ છે.

- > આવક અને પોષણ વધારવા માટે મહિલા સશક્તિકરણ ખાસ મહત્વનું છે.
- > કેરળમાં સહકારી મંડળીઓ અને કુટુંબશ્રી જેવા જૂથો મદદરૂપ થશે.

ટકાઉ ખાદ્ય પ્રણાલી

- > અંદાજો સૂચવે છે કે ખાદ્ય ક્ષેત્ર વિશ્વના લગભગ 30% ગ્રીનહાઉસ વાયુઓનું ઉત્સર્જન કરે છે.
- > ઉત્પાદન, ભાવ શૃંખલા અને વપરાશમાં સ્થિરતા હોવી જોઈએ.
- આરોગ્ય માળખાગત સુવિધાઓ અને સામાજિક સુરક્ષા :
 - > કોવિડ -19 રોગચાળાએ ભારત જેવા દેશોમાં, ખાસ કરીને ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં આરોગ્ય માળખાગત સ્થિતિને નબળી પ્રકાશિત કરી છે.
 - > સર્વસમાવેશક ખાદ્ય પ્રણાલીઓને મજબૂત સામાજિક સુરક્ષા કાર્યક્રમોની પણ જરૂર છે. આ કાર્યક્રમોમાં ભારતને લાંબો અનુભવ છે. ભારત રાષ્ટ્રીય ગ્રામીણ રોજગાર ગેરંટી અધિનિયમ, જાહેર વિતરણ પ્રણાલી (PDS), સંકલિત બાળ વિકાસ યોજના (ICDS), મધ્યાહ્ન ભોજન કાર્યક્રમ જેવા પોષણ કાર્યક્રમોને મજબૂત કરીને ગરીબ અને નબળા જૂથોની આવક, આજીવિકા અને પોષણમાં સુધારો કરી શકે છે.

બિન-કૃષિ ક્ષેત્ર

- > ટકાઉ ખાદ્ય પ્રણાલીઓ માટે બિન-કૃષિ ક્ષેત્રની ભૂમિકા પણ એટલી જ મહત્વપૂર્ણ છે. શ્રમ સઘન ઉત્પાદન અને સેવાઓ કૃષિ પરનું દબાણ હળવું કરી શકે છે કારણ કે કૃષિમાંથી આવક નાના જમીન ધારકો અને અનૌપચારિક કામદારો માટે પૂરતી નથી.
- > તેથી, ગ્રામીણ સૂક્ષ્મ, નાના અને મધ્યમ કદના ઉદ્યોગો (MSME) અને ફૂડ પ્રોસેસિંગને મજબૂત બનાવવું એ ઉકેલનો એક ભાગ છે.

આગળનો રસ્તો

- > સંયુક્ત રાષ્ટ્ર (UN) ના સેક્રેટરી જનરલે સપ્ટેમ્બર 2021માં યોજનારી પ્રથમ યેએન ફૂડ સિસ્ટમ સમિટનું આહ્વાન કર્યું છે, જેથી ટકાઉ વિકાસ માટે 2030ના એજન્ડાના વિઝનને સાકાર કરી શકાય અને વિશ્વમાં કૃષિ-ખાદ્ય પ્રણાલીઓમાં સકારાત્મક ફેરફારો માટેની વ્યૂહરચના વિકસાવવામાં આવે. ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યો (SDG) હાંસલ કરવા માટે નીતિઓને પ્રોત્સાહન આપવાની આ એક મહાન તક છે.
- > આ લક્ષ્યો હાંસલ કરવા માટે વિજ્ઞાન અને તકનીકી મહત્વપૂર્ણ ચાલક છે. ભારત ખાદ્ય પ્રણાલીમાં પરિવર્તનનું પણ લક્ષ્ય રાખવું જોઈએ જે સર્વસમાવેશક અને ટકાઉ છે, જેનાથી કૃષિ આવકમાં વધારો થાય અને પોષણસુરક્ષા સુનિશ્ચિત થાય.

ભારતની બદલાતી ખાદ્ય પ્રણાલી વિશે નીચેના**વિધાનો ધ્યાનમાં લો.**

1. આબોહવા પરિવર્તનને કારણે આગામી વર્ષોમાં ખાદ્ય પ્રણાલીઓની ટકાઉતા નોંધપાત્ર બનશે.
2. FAO અનુસાર, ખાદ્ય પ્રણાલીઓમાં વિવિધ પરિબળોનો સમાવેશ થાય છે.
3. ત્રણ પાક (ચોખા, ઘઉં અને શેરડી) ની સિંચાઈમાં 75થી 80 ટકા પાણીનો ઉપયોગ થાય છે.
4. ખાદ્ય ક્ષેત્ર વિશ્વના લગભગ 30% ગ્રીનહાઉસ વાયુઓનું ઉત્સર્જન કરે છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 2 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

ઈન્ડિયા રેન્કિંગ્સ 2021

- તાજેતરમાં શિક્ષણ મંત્રાલયે નેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યૂશનલ રેન્કિંગ ફેમવર્ક (NIRF) દ્વારા સ્થાપિત ઈન્ડિયા રેન્કિંગ્સ, 2021 બહાર પાડ્યું છે.

Back to basics : નેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યૂશનલ રેન્કિંગ ફેમવર્ક

- 'નેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યૂશનલ રેન્કિંગ ફેમવર્ક' (NIRF)ને સપ્ટેમ્બર 015માં શિક્ષણ મંત્રાલય (તે સમયના માવન સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય) દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.
- ભારત સરકારનો દેશમાં ઉચ્ચ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ (HEI)ને રેન્ક આપવાનો આ પહેલો પ્રયાસ છે.
- 2018માં, દેશભરની તમામ સરકારી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ માટે રાષ્ટ્રીય સંસ્થાકીય રેન્કિંગ ફેમવર્કમાં ભાગ લેવો ફરજિયાત બનાવવામાં આવ્યો હતો.
- માપદંડો પર મૂલ્યાંકનો :**
 - શિક્ષણ, શિક્ષા અને સંસાધનો (Teaching, Learning and Resources),
 - સંશોધન અને વ્યાવસાયિક પદ્ધતિઓ (Research and Professional Practices),
 - સ્નાતક પરિણામો (Graduation Outcomes),
 - આઉટરીચ અને સર્વસમાવેશકતા (Outreach and Inclusivity)
 - સંવેદના (Perception)
- કેટેગરી :**
 - કુલ 11 કેટેગરીમાં શ્રેષ્ઠ સંસ્થાઓ સૂચિબદ્ધ છે – એકદરે રાષ્ટ્રીય રેન્કિંગ, યુનિવર્સિટી, એન્જિનિયરિંગ, કોલેજ, મેડિકલ, મેનેજમેન્ટ, ફાર્મસી, લો, આર્કિટેક્ચર, ડેન્ટિસ્ટ્રી અને રિસર્ચ.

લોન્ચિંગનું કારણ :

- 'QS વર્લ્ડ યુનિવર્સિટી રેન્કિંગ્સ' અને ટાઈમ્સ હાયર એજ્યુકેશન વર્લ્ડ યુનિવર્સિટી રેન્કિંગ્સ દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલી રેન્કિંગ સિસ્ટમમાં, વ્યક્તિત્વે ભારતને શાંધાઈ રેન્કિંગની તર્જ પર ભારતીય સંસ્થાઓ માટે તેની રેન્કિંગ સિસ્ટમ રજૂ કરવાની પ્રેરણા આપી છે.
- નેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યૂશનલ રેન્કિંગ ફેમવર્ક તેના છઠ્ઠા વર્ષમાં છે, પરંતુ હજી પણ માત્ર ભારતીય સંસ્થાઓમાં સ્થાન ધરાવે છે, જ્યારે શાંધાઈ રેન્કિંગ તેના પ્રથમ વર્ષથી આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે રેન્કિંગ ધરાવે છે.
- જો કે, નેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યૂશનલ રેન્કિંગ ફેમવર્ક લાંબા ગાળાની યોજનાને આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે લેવાની છે.
- 2021માં ભાગ લેનારી સુસ્થાઓની સંખ્યા : આ વર્ષે 6,000 થી વધુ સંસ્થાઓએ નેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યૂશનલ રેન્કિંગ ફેમવર્કમાં ભાગ લીધો છે.

ભારત રેન્કિંગ 2021 ની વિશેષતાઓ

- IIT-મદ્રાસ, IISc, બેંગલુરુ અને IIT – બોમ્બે દેશની ટોચની ત્રણ ઉચ્ચ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ તરીકે ઉભરી આવી છે.
- યુનિવર્સિટી : IISc, બેંગલુરુને ઈન્ડિયા રેન્કિંગ 2021માં પ્રથમ વખત સામેલ કેટેગરીમાં શ્રેષ્ઠ સંશોધન સંસ્થા તરીકે સ્થાન આપવામાં આવ્યું હતું.
- કોલેજ :** મિરાન્ડા કોલેજ સતત પાંચમા વર્ષે કોલેજોમાં ટોચ પર છે, ત્યારબાદ લેડી શ્રીરામ કોલેજ ફોરવુમન અને લો કોલેજનો ક્રમ આવે છે.
- એન્જિનિયરિંગ :** એન્જિનિયરિંગ ઈન્સ્ટિટ્યૂટમાં IIT-મદ્રાસ નંબર વન પર રહ્યું હતું.
- મેનેજમેન્ટ :** ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ મેનેજમેન્ટ અમદાવાદને પ્રથમ સ્થાન મળ્યું
- મેડિસિન:** અલ ઈન્ડિયા ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ મેડિકલ સાયન્સિસ, નવી દિલ્હી સતત ચોથા વર્ષે મેડિકલ પોજિશનમાં ટોચનું સ્થાન ધરાવે છે.
- ફાર્મસી :** કાર્મસી વિષયમાં સતત ત્રીજી વખત જામિયા હમદર્દ આ યાદીમાં ટોચ પર છે.
- આર્કિટેક્ચર :** આર્કિટેક્ચર (Architecture)માં IIT રૂરકી પ્રથમ વખત ટોચ પર છે.
- કાયદો :** નેશનલ લો સ્કૂલ ઓફ ઈન્ડિયા યુનિવર્સિટી, બેંગલુરુ એ સતત ચોથા વર્ષે કાયદામાં પ્રથમ સ્થાન જાળવી રાખ્યો છે.
- દંતચિકિત્સા :** મણિપાલ કોલેજ ઓફ ડેન્ટલ સાયન્સિસ, મણિપાલે "ડેન્ટલ" કેટેગરીમાં પ્રથમ સ્થાન મેળવ્યું હતું.

ઈન્ડિયા રેન્કિંગ - 2021 વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- તાજેતરમાં શિક્ષણ મંત્રાલયેનેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યૂશનલ રેન્કિંગ ફેમવર્ક (NIRF) દ્વારા સ્થાપિત ઈન્ડિયા રેન્કિંગ્સ, 2021 બહાર પાડ્યું છે.
- ભારત સરકારનો દેશમાં ઉચ્ચ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ (HEI)ને રેન્ક આપવાનો આ પહેલો પ્રયાસ છે.
- તેમાં કુલ 11 કેટેગરીમાં શ્રેષ્ઠ સંસ્થાઓ સૂચિબદ્ધ છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - ફક્ત 1, અને 2
 - ફક્ત 2, અને 3
 - ફક્ત 1, અને 3
 - 1, 2, અને 3

પીયૂષ ગોયલની G20 માટે ભારતના શેરપા તરિકે નિમણૂક

- G20 માટે વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ પ્રધાન પીયૂષ ગોયલની ભારતના શેરપા તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી છે.
- G20 એક પ્રભાવશાળી જૂથ છે જે વિશ્વની મોટો અર્થ વ્યવસ્થાઓને એકસાથે લાવે છે.
- આગામી G20 શિખર સંમેલન 30થી 31 ઓક્ટોબર, 2021 દરમિયાન ઈટાલીની અધ્યક્ષતામાં યોજાવાનું છે.
- ભારત 1 ડિસેમ્બર, 2022 થી G20ની અધ્યક્ષતા કરશે અને 2023માં પ્રથમ વખત G20 લીડર્સ સમિટ યોજશે.
- 2014 થી પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્રમોદી G20શિખર સંમેલનમાં ભારતના પ્રતિનિધિત્વનું નેતૃત્વ કરી રહ્યા છે.

Back to basics : G20

- G20 એ 19 દેશો અને યુરોપિયન યુનિયન (EU) નું એક આંતર સરકારી મંચ છે. આ જૂથ આંતરરાષ્ટ્રીય નાણાકીય સ્થિરતા, ટકાઉ વિકાસ અને જળવાયુ પીરવર્તન ઘટાડવા જેવા વૈશ્વિક અર્થતંત્ર સાથે સંબંધિત મુખ્ય મુદ્દાઓ માટે કામ કરે છે. G20માં વિશ્વના ઔદ્યોગિક અને વિકાસશીલ દેશો સહિત સૌથી મોટી અર્થવ્યવસ્થાઓનો સમાવેશ થાય છે. તે સામૂહિક રીતે GDPમાં 90%, આંતરરાષ્ટ્રીય વેપારમાં 75-80% વિશ્વના અડધા જમીન વિસ્તાર અને વૈશ્વિક વસ્તીના બે તૃતીયાંસ હિસ્સો ધરાવે છે.

પૃષ્ઠભૂમિ

- આ જૂથની સ્થાપના 1999માં વિશ્વની ઘણી આર્થિક કટોકટી પછી કરવામાં આવી હતી. 2008થી, તે વર્ષમાં ઓછામાં ઓછું એક વખત શિખર સંમેલન યોજે છે, જેમાં દરેક સભ્યની સરકાર અથવા રાષ્ટ્રપ્રમુખ, વિદેશ પ્રમુખ, નાણાં પ્રધાન અને અન્ય ઉચ્ચ હોદ્દાઓ પરના અધિકારીઓનો સમાવેશ થાય છે.

યુરોપિયન યુનિયનનું પ્રતિનિધિત્વ યુરોપિયન કમિશન અને યુરોપિયન સેન્ટ્રલ બેંક કરે છે.

■ શેરપા કોણ છે ?

- શેરપા રાજ્ય અથવા સરકારના વડાના અંગત પ્રતિનિધિ છે જે આંતરરાષ્ટ્રીય શિખર સંમેલન, ખાસ કરીને વાર્ષિક G-7 અને G20 શિખર સંમેલન તે યાર કરે છે. શેરપા સામાન્ય રીતે પ્રભાવશાળી હોય છે, પરંતુ તેમને આપેલા કરાર પર અંતિમ નિર્ણય લેવાનો કોઈ અધિકાર નથી.

G20 માટે ભારતના શેરપા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- G20 માટે વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ પ્રધાન પીયૂષ ગોયલની ભારતના શેરપા તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી છે.
- આગામી G20 શિખર સંમેલન 30થી 31 ઓક્ટોબર, 2021 દરમિયાન ઈટાલીની અધ્યક્ષતામાં યોજાવાનું છે.
- G20 એ 19 દેશો અને યુરોપિયન યુનિયન (EU) નું એક આંતરસરકારી મંચ છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - ફક્ત 1, અને 2
 - ફક્ત 2, અને 3
 - ફક્ત 1, અને 3
 - 1, 2, અને 3

જળ ઊર્જા મંત્રાલયે સ્વચ્છ સર્વેક્ષણ ગ્રામીણ (Swachh Survekshan Grameen) 2021 નો શંભારંભ કર્યો

- જળ ઊર્જા રાજ્ય મંત્રીશ્રી પ્રહલાદસિંહ પટેલે સ્વચ્છ ભારત મિશન (ગ્રામીણ) તબક્કા-2 હેઠળ " સ્વચ્છ સર્વેક્ષણ ગ્રામીણ 2021"નો શંભારંભ કર્યો હતો.
- તેનું લોકાર્પણ 9 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ પીવાના પાણી અને સ્વચ્છતા વિભાગ દ્વારા આયોજિત એક કાર્યક્રમમાં કરવામાં આવ્યું હતું.
- સ્વચ્છ સર્વેક્ષણ ગ્રામીણ 2021 દેશભરમાં પીવાના પાણી અને સ્વચ્છ વિભાગ દ્વારા ચલાવવામાં આવશે.

સ્વચ્છ ભારત મિશન (ગ્રામીણ) ના બીજા તબક્કાનો ઉદ્દેશ

- આ કાર્યક્રમ IDF (ખુલ્લામાં શૌચ મુક્ત) પ્લસને ટેકો આપવા અને ગામડાઓમાં ODF સ્થિરતા અને નક્કર અને પ્રવાહી કચરા વ્યવસ્થાપન (SLWM) પ્રવૃત્તિઓમાં સુધારની ગતિને વેગ આપવાના ઉદ્દેશ સાથે શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો.

ODF ઘોષણાપત્ર (ODF Declaration)

- ભારતે પાંચ વર્ષ 2014-2019ના સમયગાળા દરમિયાન તમામ ગામોને મિશન મોડમાં ODF જાહેર કરવાનો પડકાર ઉઠાવ્યો છે. સ્વચ્છ ભારતના વિઝને 10 કોરડથી વધુ શૌચાલયોના

નિર્માણ સાથે ખુલ્લામાં શૌચને દૂર કરવા માટે વર્તણૂક ફેરફાર રજૂ કર્યો હતો. તેણે જળ સુરક્ષાને પહોંચી વળવા માટે જળ જીવન મિશન (JJM)ને પણ પ્રેરણા આપી હતી.

SSG 2021 મોબાઇલ એપ્લિકેશન

- આ તબક્કા હેઠળ મુખ્ય સ્થાનિક ભારતીય ભાષાઓમાં "SSG 2021 Mobile App" નામની મોબાઇલ એપ્લિકેશન પણ ઉપલબ્ધ કરવામાં આવશે. એપ્લિકેશન નાગરિકો પાસેથી પ્રતિસાદ મેળવવામાં મદદ કરશે અને વારંવાર ક્ષેત્રની મુલાકાતો મારફતે સર્વેક્ષણ પર નજર રાખવા માટે તેનો ઉપયોગ કરશે.

Back to basics : સ્વચ્છ ભારત પહેલ (Swachh Bharat Initiative)

- સ્વચ્છ ભારત પહેલની શરૂઆત વડા પ્રધાન નરેન્દ્ર મોદીએ 2014માં કરી હતી. આ હેઠળ રાષ્ટ્રીય વર્તણૂક પરિવર્તન ચળવળ શરૂ કરવામાં આવી હતી જેમાં બે પ્રાથમિક માપદંડો, પારદર્શિતા અને લોકોની ભાગીદારીનો સમાવેશ થતો હતો. આ આંદોલનની મદદથી સ્વચ્છ ભારત પહેલા ગ્રામીણ ભારતમાં સલામત સ્વચ્છતાના લક્ષ્યને હાંસલ કરવામાં સક્ષમ હતી.

Swachh Survekshan Grameen 2021 વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- સ્વચ્છ સર્વેક્ષણ ગ્રામીણ 2021 દેશભરમાં પીવાના પાણી અને સ્વચ્છ વિભાગ દ્વારા ચલાવવામાં આવશે.
- ભારતે પાંચ વર્ષ 2014-2019ના સમયગાળા દરમિયાન તમામ ગામોને મિશન મોડમાં ODF જાહેર કરવાનો પડકાર ઉઠાવ્યો છે.
- મુખ્ય સ્થાનિક ભારતીય ભાષાઓમાં "SSG 2021 Mobile App" નામની મોબાઇલ એપ્લિકેશન પણ ઉપલબ્ધ કરવામાં આવશે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- ફક્ત 1, અને 2
- ફક્ત 2, અને 3
- ફક્ત 1, અને 3
- 1, 2, અને 3

રાજસ્થાનમાં નેશનલ હાઇવે પર ભારતની પ્રથમ ઈમરજન્સી લેન્ડિંગ સુવિધા

- કેન્દ્રીય સંરક્ષણ મંત્રી, રાજનાથ સિંહ અને કેન્દ્રીય રાજમાર્ગ મંત્રી નીતિન ગડકરીએ 9 સપ્ટેમ્બર, 2021 ના રોજ રાજસ્થાનમાં રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગ પર કટોકટી ઉતરાણ સુવિધાનું ઉદ્ઘાટન કર્યું.

- આ ઈમરજન્સી લેન્ડિંગ સુવિધા રાજસ્થાનના બાડમેરમાં રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગ (NH) 925Aના સટ્ટા-ગાંધાવ વિભાગ પર બનાવવામાં આવી છે.
- આ પ્રસંગે, ભારતીય વાયુસેના (IAF)નું C-130J સુપર હક્યુલસ પરિવહન વિમાન રાજસ્થાનના જાલોરમાં રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગ પર કટોકટીના વિસ્તારમાં ઉતર્યું હતું.
- ભારતીય વાયુસેનાના વિમાનોની કટોકટી ઉતરાણ માટે આ પ્રથમ વખત રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગનો ઉપયોગ થશે.
- આ સુવિધા કોણ બનાવી ?
- નેશનલ હાઇવે ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા (NHAI)એ IAFની દેખરેખ હેઠળ NH-925A પર સટ્ટા-ગાંધાવ વિભાગનો ત્રણ કિલોમીટરનો વિભાગ વિકસાવ્યો છે.

કટોકટી ઉતરાણ સુવિધા

- આ સુવિધા ભારતીય વાયુસેના માટે NH-925A પર કિમી 41/430 સુધી વિકસાવવામાં આવી હતી. તે બાડમેર (રાજસ્થાન)માં સટ્ટા-ગાંધાવ અને ગાગરીયા-બખ્સર વિભાગના નવા વિકસિત બે-લેન વિભાગનો એક ભાગ છે. આ હાઇવેની કુલ લંબાઈ 196.97 કિમી છે, જ્યારે ઈમરજન્સી લેન્ડિંગ સુવિધાની લંબાઈ 3.5 કિમી છે. ભારતમાલા પ્રોજેક્ટ હેઠળ તેની કિંમત રૂ. 765.52 કરોડ છે. તે 19 મહિનામાં પૂર્ણ થયું હતું.

ઈમરજન્સી લેન્ડિંગ સુવિધાનું મહત્વ

- આ સુવિધાનો ઉપયોગ દરરોજ રોડ ટ્રાફિક પ્રવાહ માટે કરવામાં આવશે. જો કે, IAFની કામગીરી દરમિયાન, તેનો ઉપયોગ IAFના તમામ પ્રકારના વિમાનોના ઉતરાણની સુવિધા માટે કરવામાં આવશે. તે રાજસ્થાનના જાલોર અને બાડમેર જિલ્લાઓના ગામો વચ્ચે જોડાણમાં સુધારો કરશે.

રાજસ્થાનમાં નેશનલ હાઇવે પર ભારતની પ્રથમ ઈમરજન્સી

લેન્ડિંગ સુવિધા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- આ ઈમરજન્સી લેન્ડિંગ સુવિધા રાજસ્થાનના બાડમેરમાં રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગ (NH) 925Aના સટ્ટા-ગાંધાવ વિભાગ પર બનાવવામાં આવી છે.
 - આ સુવિધા ભારતીય વાયુસેના માટે NH-925A પર કિમી 41/430 સુધી વિકસાવવામાં આવી હતી.
 - તેનો ઉપયોગ IAFના તમામ પ્રકારના વિમાનોના ઉતરાણની સુવિધા માટે કરવામાં આવશે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- ફક્ત 1, અને 2
 - ફક્ત 2, અને 3
 - ફક્ત 1, અને 3
 - 1, 2, અને 3

તમિલનાડુ-ડેનમાર્ક મજ્જરના અખાતમાં ઉર્જા ટાપુની યોજના ઘરાવે છે.

- તમિલનાડુ અને ડેનમાર્ક રાજ્યને મજ્જરની ખાડીમાં ઉર્જા ટાપુ બનાવાવનું આયોજન કર્યું છે જે શ્રીલંકાના પશ્ચિમ કિનારે અને ભારતના દક્ષિણ-પૂર્વ છેડા વચ્ચે આવેલું છે.
- આ યોજના એટલા માટે બનાવાવમાં આવી હતી કારણ કે તમિલનાડુ ગ્રીન એનર્જી સેક્ટરમાં પોતાનો દબદબો વધારવા માંગે છે.
- આ લક્ષ્ય હાંસલ કરવા માટે, ડેનમાર્ક તમિલનાડુમાં નવીનીકરણીય ઉર્જા \$ 5-10 અબજનું રોકાણ કરી શકે છે. આમાં મજ્જર ના અખાતમાં ઉર્જા ટાપુ માટે રોકાણનો સમાવેશ થાય છે.
- આ રોકાણ સાથે, ટાપુ 4-10 ગીગાવોટ ઉર્જા ઉત્પન્ન કરી શકશે.

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- ડેનિશ નિષ્ણાતોનું પ્રતિનિધિમંડળ 8 સપ્ટેમ્બર 2021ના રોજ તમિલનાડુના મુખ્યમંત્રી એમ. કે. ને મળીને આ યોજના પર ચર્ચા કરી હતી. સ્ટાલિનને મળ્યા. જો આ યોજના અમલમાં આવશે, તો તે ભારતનું પ્રથમ ઓફશોર ફ્લોટિંગ પાર્ક હશે.

તમિલનાડુમાં ડેનિશ રોકાણ

- જાન્યુઆરી 2003થી જાન્યુઆરી 2021ના સમયગાળામાં તમિલનાડુમાં ડેનિશ રોકાણોનું મૂલ્ય \$ 751.72 મિલિયન હોવાનો અંદાજ છે. તમિલનાડુમાં કાર્યરત કેટલીક ડેનિશ કંપનીઓમાં મેર્સ્ક, વેસ્ટાસ, ક્યુબિક, ડેનફોસ, ગ્રુન્ડફોસ અને એફએલસ્મિથનો સમાવેશ થાય છે.

ભારત-ડેનિશ સહકાર

- લગભગ 200 ડેનિશ કંપનીઓ ભારતના અન્ય ભાગોમાં કાર્યરત છે, જેમાં રામબોલ, એપી મુલર મેર્સ્ક અન નોવો-નોર્ડિસ્કનો સમાવેશ થાય છે. ડેનમાર્ક એક દાયકામાં ભારતમાં એક અબજ ડોલરનું રોકાણ કર્યું છે.
- ડેનમાર્કમાં કાર્યરત ભારતીય કંપનીઓમાં ટાટા કન્સ્ટ્રક્શન સર્વિસીસ, ITC ઈન્ફોટેક, ઈન્ફોસીસ ટેકનોલોજીસ અને L&T ઈન્ફોટેકનો સમાવેશ થાય છે.

મજ્જરના અખાતમાં ઉર્જા ટાપુની યોજના વિશે નીચેના

વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. આ રોકાણ સાથે, ટાપુ 4-10 ગીગાવોટ ઉર્જા ઉત્પન્ન કરી શકશે.
2. જાન્યુઆરી 2003થી જાન્યુઆરી 2021ના સમયગાળામાં તમિલનાડુમાં ડેનિશ રોકાણોનું મૂલ્ય \$ 751.72 મિલિયન હોવાનો અંદાજ છે.
3. જો આ યોજના અમલમાં આવશે, તો તે ભારતનું પ્રથમ ઓફશોર ફ્લોટિંગ પાર્ક હશે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2
- (B) ફક્ત 2, અને 3
- (C) ફક્ત 1, અને 3
- (D) 1, 2, અને 3

કોલસામાંથી મિથેનોલનું ઉત્પાદન

- તાજેતરમાં હેદારાબાદમાં પ્રથમ સ્વદેશી રીતે ડિઝાઈન કરવામાં આવેલા ઉચ્ચ રાખ કોલસા ગેસિફિકેશન આધારિત મિથેનોલ ઉત્પાદન પ્લાન્ટની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.
- સાથે જ સરકારી માલિકીની એન્જિનિયરિંગ ફર્મ BHEL (ભારત હેવી ઈલેક્ટ્રિકલ્સ લિમિટેડ)એ ઊંચી રાખવાળા ભારતીય કોલસામાંથી મિથેનોલ બનાવવાની કાર્યક્ષમતાનું સફળતાપૂર્વક પ્રદર્શન કર્યું છે.
- મિથેનોલનો ઉપયોગ એન્જિનને ઊર્જા પ્રદાન કરવા અને વિશ્વભરમાં સ્વચ્છ ઊર્જા પ્રાપ્ત કરવા માટે મોટરના ઈંધણ તરીકે થાય છે. જો કે વિશ્વભરમાં મોટા ભાગનું મિથેનોલ ઉત્પાદન કુદરતી ગેસમાંથી લેવામાં આવ્યું છે, જે પ્રમાણમાં સરળ પ્રક્રિયા છે.
- ભારત પાસે કુદરતી ગેસનો વધુ ભંડાર ન હોવાથી આયાતી કુદરતી ગેસમાંથી મિથેનોલનું ઉત્પાદન વિદેશી વિનિમયનો પ્રવાહ તરફ દોરી જાય છે અને ઊંચા ભાવનો કારણે બિનનફાકારક છે.
- શ્રેષ્ઠ વિકલ્પ એ છે કે ભારતમાં ઉપલબ્ધ પુષ્કળ કોલસાનો ઉપયોગ કરવો. જો કે ભારતીય કોલસાની રાખની ઊંચી ટકાવરીને કારણે આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે મોટાભાગની સુલભ તકનીક મિથેનોલના ઉત્પાદન માટે પુરતી નહીં હોય.
- આ મુદ્દાને હલ કરવા માટે BHEL એ 1.2 TPD ફ્લેઈડાઈઝ્ડ બેડ ગેઝિફાયર્સનો ઉપયોગ કરીને ઊંચી રાખવાળા ભારતીય કોલસામાંથી 0.25 TPD (ટન પ્રતિ દિવસ) મિથેનોલ બનાવવાની સુવિધાનું સફળતાપૂર્વક પ્રદર્શન કર્યું હતું.
- કાચા મિથેનોલની શુદ્ધતા 98 થી 99.5% ની વચ્ચે ઉત્પન્ન થાય છે.
- આ પ્લાન્ટ નીતિ આયોગના 'મિથેનોલ ઈકોનોમી' કાર્યક્રમનો એક ભાગ છે, જેનો ઉદ્દેશ ભારતના તેલ આયાત બિલો, ગ્રીનહાઉસ ગેસ (GHG) ઉત્સર્જનને ઘટાડવાનો અને કોલસાના ભંડાર અને મ્યુનિસિપલ ઘન કચરાને મિથેનોલમાં રૂપાંતરિત કરવાનો છે.
- તે ભારતના કોલસા ગેસિફિકેશન મિશન અન હાઈડ્રોજન મિશન માટે કોલસામાંથી હાઈડ્રોજનના ઉત્પાદનમાં પણ મદદ કરશે.

નીતિ આયોગનો મિથેનોલ ઈકોનોમી પ્રોગ્રામ

- મિથેનોલ વિશે : મિથેનોલ એ લો કાર્બન, હાઈડ્રોજન કેરિયર ઈંધણ છે જે ઉચ્ચ રાખ કોલસા, કૃષિ અવશેષો, થર્મલ પવાર પ્લાન્ટ CO2 અને કુદરતી ગેસમાંથી ઉત્પન્ન COP21 (પેરિસ સમજૂતી) પ્રત્યે ભારતની પ્રતિબદ્ધતાને પૂર્ણ કરવાનો આ શ્રેષ્ઠ માર્ગ છે.

- પેટ્રોલ અને ડીઝલની તુલનામાં મિથેલોન : પેટ્રોલ અને ડીઝલની તુલનામાં મર્યાદિત ઊર્જા કાર્યક્ષમતા ધાવતા મિથેનોલ હોવા છતાં, આ બંને ઈંધણોને પીરવહન ક્ષેત્ર (માર્ગ, રેલ અને દરિયાઈ), ઊર્જા ક્ષેત્ર (બોઈલર્સ, પ્રોસેસ હીટિંગ મોડ્યુલ્સ સહિતના ટ્રેક્ટરો અને વાણિજ્યિક વાહનો) અને રિટેલ રસોઈ (LPG આંશિક), કેરોસીન અને લકાડાના ચારકોલ સ્પેસ જેવા ક્ષેત્રોમાં રૂપાંતરિત કરી શકાય છે.

પર્યાવરણીય આર્થિક અસર

- ગેસોલિનમાં 15 ટકા મિથેનોલનું મિશ્રણ ગેસોલિન / ક્રૂડ ઓઈલની આયાતમાં ઓછામાં ઓછો 15 ટકાનો ઘટાડો કરી શકે છે. વધુમાં આ રજકણ પદાર્થ, NO_x અને SO_x ના કિસ્સામાં GHG ઉત્સર્જનમાં 20 ટકાનો ઘટાડો કરશે, જેનાથી શહેરી હવાની ગુણવત્તામાં સુધારો થશે.
- મિથેનોલ અર્થતંત્ર મિથેનોલ ઉત્પાદન/એપ્લિકેશન અને વિતરણ સેવાઓ મારફતે લગભગ 50 લાખ રોજગારીનું સર્જન કરશે.
- LPGમાં 20 ટકા DME (ડાય-મિથાઈલ ઈથર, મિથેનોલની પ્રોડક્ટ) ને જોડીને વાર્ષિક 6000 કરોડ રૂપિયાની બચત કરી શકાય છે. આ ગ્રાહકને પ્રતિ સિલિન્ડર 50-100 રૂપિયા બચાવાવમાં મદદ કરશે.

Back to basics : પહેલ

- બ્યૂરો ઓફ ઈન્ડિયન સ્ટાન્ડર્ડ્સે LPG સાથે 20 ટકા DME બ્લેન્ડિંગની સૂચના આપી છે અને માર્ગ પરિવહન અને રાજમાર્ગ મંત્રાલય દ્વારા M-154, M-85, M-100 બ્લેન્ડ્સ માટે નોટિફિકેશન જારી કરવામાં આવ્યું છે.
- ઓક્ટોબર 2018માં આસમાનમાં પેટ્રોકેમિકલ્સ એશિયાનો પ્રથમ કેનેસ્ટર આધારિત મિથેનોલ રાંધણ બળતણ કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો હતો. આ પહેલ પ્રધાનમંત્રીના સ્વચ્છ, ખર્ચ અસકારક અને પ્રદૂષણ મુક્ત રસોઈની જોગવાઈ તરફ પ્રયાસો કરવાના વિઝન અનુરૂપ છે.
- ઈઝરાયલ સાથેના સંયુક્ત સાહસમાં પાંચ ઉચ્ચ રાખ કોલસા આધારિત મિથેનોલ પ્લાન્ટ, પાંચ DME પ્લાન્ટ અને 20 MMT/વર્ષની ક્ષમતા ધરાવતો કુદરતી ગેસ આધારિત મિથેનોલ ઉત્પાદન પ્લાન્ટ સ્થાપવાની યોજના છે.
- કોચીન શિપયાર્ડ લિમિટેડ દ્વારા ઈનલેન્ડ વોટરવેઝ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા માટે દરિયાઈ બળતણ તરીકે મિથેનોલના ઉપયોગ માટે ત્રણ બોટ અને સાત માલવાહક જહાજોનું ઉત્પાદન કરવામાં આવી રહ્યું છે.

આગળનો રસ્તો

- ભારત પાસે દર વર્ષે 125 અબજ ટન પ્રમાણિત કોલસા ભંડાર 500 મિલિયન ટન બાયોમાસ સાથે ઉત્પન્ન થતા વૈકલ્પિક ફીડસ્ટોક અને ઈંધણના આધારે ઊર્જા સુરક્ષા સુનિશ્ચિત કરવાની વિશાળ ક્ષમતા છે.
- જો કે, EV (ઈલેક્ટ્રોનિક વાહન)ની જેમ સરકાર દ્વારા મિથેનોલને ધ્યાનમાં લેવામાં આવતું નથી. સમગ્ર મિથેનોલ અર્થતંત્રને લાગુ કરવા માટે મહત્વપૂર્ણ કાર્ય કરવાની જરૂર છે.
- મિથેનોલ આધારિત ટેકનોલોજીનો વિકાસ ભારતને ઊર્જા નિકાસ કરતા દેશમાં પરિવર્તિત કરી શકે છે.

કોલસામાંથી મિથેનોલના ઉત્પાદન વિશે નીચેના

વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. તાજેતરમાં હૈદરાબાદમાં પ્રથમ સ્વદેશી રીતે ડિઝાઈન કરવામાં આવેલા ઉચ્ચ રાખ કોલસા ગેસિફિકેશન આધારિત મિથેનોલ ઉત્પાદન પ્લાન્ટની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.
 2. સરકારી માલિકીની એન્જિનિયરિંગ ફર્મ BHEL (ભારત હેવી ઈલેક્ટ્રિકલ્સ લિમિટેડ)એ ઊંચી રાખવાળા ભારતીય કોલસામાંથી મિથેનોલ બનાવવાની કાર્યક્ષમતાનું સફળતા પૂર્વક પ્રદર્શન કર્યું છે.
 3. મિથેનોલનો ઉપયોગ એન્જિનને ઊર્જા પ્રદાન કરવા અને વિશ્વભરમાં સ્વચ્છ ઊર્જા પ્રાપ્ત કરવા માટે મોટરના ઈંધણ તરીકે થાય છે.
 4. આ પ્લાન્ટ નીતિ આયોગના 'મિથેનોલ ઈકોનોમી' કાર્યક્રમનો એક ભાગ છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે ?
- (A) 1, 2 અને 3
(B) 2, 3 અને 4
(C) 1, 3 અને 4
(D) 1, 2, 3 અને 4

સરકારે નાગરિક ઉડ્ડયન ક્ષેત્ર માટે 100 દિવસની યોજના જાહેર કરી

- કેન્દ્રીય નાગરિક ઉડ્ડયન પ્રધાન જ્યોતિરાદિત્ય સિંધિયાએ 9 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ ભારતના નાગરિક ઉડ્ડયન ક્ષેત્ર માટે 100 દિવસની યોજનાની જાહેરાત કરી હતી.
- કેન્દ્રીય નાગરિક ઉડ્ડયન મંત્રીએ એરપોર્ટ અને હેલિપોર્ટસના નીતિગત પગલાં અને વિકાસનું પણ અનાવરણ કર્યું હતું.
- આ યોજનામાં 16 ક્ષેત્રો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવશે. તેમાં થી 8 નીતિ સાથે સંબંધિત છે અને 4 સુધારા સાથે સંબંધિત છે.

- આ યોજના હેઠળ હિમાચલ પ્રદેશ અને ઉત્તરાખંડમાં 'ઉડાન' નામની પ્રાદેશિક હવાઈ કનેક્ટિવિટી યોજના હેઠળ છ હેલિપોર્ટ વિકાસાવવામાં આવશે.
- મંત્રીએ જાળવણી, સમારકામ અને ઓવરહોલ (MRO) પ્રવૃત્તિઓ માટે નવી નીતિની પણ જાહેરાત કરી હતી.
- 100 દિવસના લક્ષ્યાંક હેઠળ, ત્રણ મુખ્ય પાયા માળખાગત સુવિધાઓ, નીતિગત લક્ષ્યો અને સુધારાની પહેલો છે.
- આ અંતર્ગત ચાર એરપોર્ટનું સંચાલન અથવા વધુ સારી રીતે વિકાસ કરવામાં આવશે.

નવા હવાઈ મથકો

- કેન્દ્ર સરકારે ઉત્તર પ્રદેશના કુશીનગર એરપોર્ટને શરૂ કરવા અને એરબસ 321 બોઈંગ 737 ફ્લાઈટ્સના લેન્ડિંગ અને ટેક ઓફ માટે 255 કરોડ રૂપિયાની ફાળવણી કરી દીધી છે.
- આ યોજના હેઠળ ઉત્તરાખંડના દહેરાદૂન એરપોર્ટ પર એક નવું ટર્મિનલ બનાવવામાં આવશે, જેથી મુસાફરોની ક્ષમતા હાલના 250થી વધારીને 1,800 કરી શકાય. આ હેતુ માટે કેન્દ્રએ તેને સુધારવા માટે 457 કરોડ રૂપિયાનું રોકાણ કર્યું છે.
- અગરતલા એરપોર્ટનું અંદાજિત 490 કરોડના ખર્ચે અપગ્રેડેશન પણ પ્રતિ કલાક 500 મુસાફરોથી 1200 પ્રતિ કલાક કરવામાં આવશે.
- ઉત્તર પ્રદેશના જેવર ખાતે નવું એરપોર્ટ બનાવવામાં આવશે આ માટે રૂ. 30,000 કરોડ ફાળવ્યા છે. તેની ક્ષમતા વાર્ષિક 2 કરોડ મુસાફરોની હોવાની સુભાવના છે. પ્રથમ તબક્કામાં રૂ. 29,000 કરોડનું રોકાણ કરવામાં આવશે અને વાર્ષિક 1.2 કરોડ મુસાફરોની ક્ષમતામાં વધારો કરવામાં આવશે. પરંતુ ચોથા તબક્કા સુધીમાં મુસાફરોની ક્ષમતા વધારીને 7 કરોડ કરવામાં આવશે.

નાગરિક ઉડ્ડયન ક્ષેત્ર માટેની યોજના વિશે નીચેના વિધાનો

ધ્યાનમાં લો.

1. કેન્દ્રીય નાગરિક ઉડ્ડયન પ્રધાન જ્યોતિરાદિત્ય સિંઘિયાએ 9 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ ભારતના નાગરિક ઉડ્ડયન ક્ષેત્ર માટે 100 દિવસની યોજનાની જાહેરાત કરી હતી.
2. આ યોજનામાં 16 ક્ષેત્રો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવશે. તેમાં થી 8 નીતિ સાથે સંબંધિત છે અને 4 સુધારા સાથે સંબંધિત છે.
3. આ અંતર્ગત ચાર એરપોર્ટનું સંચાલન અથવા વધુ સારી રીતે વિકાસ કરવામાં આવશે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2
- (B) ફક્ત 2, અને 3
- (C) ફક્ત 1, અને 3
- (D) 1, 2, અને 3

9 સપ્ટેમ્બર : શિક્ષણને હુમલાથી બચવાનો આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ (International Day to Protect Education from Attack)

- સંયુક્ત રાષ્ટ્રે શિક્ષણને હુમલાથી બચાવવા માટે 9 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ ઉજવ્યો હતો.
- 9 સપ્ટેમ્બરના રોજ સંયુક્ત રાષ્ટ્રે પહેલવાર 'આંતરરાષ્ટ્રીય શિક્ષણને હુમલાથી બચાવવાનો દિવસ' ઉજવ્યો હતો.
- આ દિવસની સ્થાપના સંયુક્ત રાષ્ટ્ર મહાસભાના ઠરાવ 74/275ને અપનાવીને કરવામાં આવી હતી. કતાર અને 62 સહ-પ્રયોજક દેશો દ્વારા આ દરખાસ્ત રજૂ કરવામાં આવી હતી.
- શિક્ષણને જાળવવાની જરૂરિયાત પર જાગૃતિ લાવવાના મહત્વને માન્યતા આપવા અને તેને કોઈ પણ હુમલાથી બચાવવા માટે સંયુક્ત રાષ્ટ્રના ઠરાવમાં યુનેસ્કો અને યુનિસેફને આ દિવસના પાલનના સંયોજક તરીકે વાર્ષિક કાર્યવાહી કરવા માટે નામાંકિત કરવામાં આવ્યા છે.

- આ દિવસની ઉજવણી શા માટે કરવામાં આવે છે ?
- શિક્ષણને હુમલાથી બચાવવાની જરૂરિયાત પર જાગૃતિ લાવવા માટે આ દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવે છે. આ મહત્વપૂર્ણ બની જાય છે કારણ કે સશસ્ત્ર સંઘર્ષ વાળા મોટાભાગના દેશોમાં, સૈન્ય શાળાઓ અને અન્ય શૈક્ષણિક સંસ્થાઓનો ઉપયોગ કરે છે. પરિણામે વિદ્યાર્થીઓ ગુણવત્તા યુક્ત શિક્ષણના તેમના અધિકારથી વંચિત છે.

- શિક્ષણને હુમલાથી બચાવવા માટે વૈશ્વિક જોડાણ (Global Coalition to Protect Education from Attack - GCPEA):

- છેલ્લાં છ વર્ષમાં GCPEAએ વિશ્વભરમાં લશ્કરી ઉપયોગ અથવા શિક્ષણ અથવા શૈક્ષીતક સુવિધાઓના હુમલાના 13,400 થી વધુ અહેવાલો એકત્રિત કર્યા છે. આવા સંઘર્ષોમાં 25,000થી વધુ વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો અને શિક્ષણવિદો ઘાયલ થયા હતા, માર્યા ગયા હતા અથવા નુકસાન થયું હતું.

હિમાલય દિવસ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. સંયુક્ત રાષ્ટ્રે શિક્ષણને હુમલાથી બચાવવા માટે 9 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ ઉજવ્યો હતો.
2. 9 સપ્ટેમ્બરના રોજ સંયુક્ત રાષ્ટ્રે પહેલવાર 'આંતરરાષ્ટ્રીય શિક્ષણને હુમલાથી બચાવવાનો દિવસ' ઉજવ્યો હતો.
3. આ દિવસની સ્થાપના સંયુક્ત રાષ્ટ્ર મહાસભાના ઠરાવ 74/275ને અપનાવીને કરવામાં આવી હતી. કતાર અને 62 સહ-પ્રયોજક દેશો દ્વારા આ દરખાસ્ત રજૂ કરવામાં આવી હતી.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે ?

- (A) ફક્ત 1, અને 2
(B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3
(D) 1, 2, અને 3

9 સપ્ટેમ્બર : હિમાલય દિવસ 2021 (Himalaya Day 2021)

- 9 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ રાષ્ટ્રીય સ્વચ્છ ગંગા મિશને સ્વતંત્રતાના અર્મત મહોત્સવ' ના ભાગરૂપે નૌલા ફાઉન્ડેશનના સહયોગથી હિમાલય દિવસનું આયોજન કર્યું હતું.
- થીમ : 'હિમાલયનું યોગદાન અને આપણી જવાબદારીઓ'

હિમાલય દિવસ

- ઉત્તરાખંડ રાજ્યમાં દર 9 સપ્ટેમ્બરે હિમાલય દિવસ ઉજવવામાં આવે છે. હિમાલયની ઈકોસિસ્ટમ અને પ્રદેશને જાળવવાના ઉદ્દેશ સાથે આ દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- 9 સપ્ટેમ્બરને સત્તાવાર રીતે ઉત્તરાખંડના તત્કાલીન મુખ્યમંત્રી દ્વારા 2015માં હિમાલય દિવસ તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.
- આ દિવસની ઉજવણી શા માટે કરવામાં આવે છે ?
- હિમાલયના મહત્વને ચિહ્નિત કરવા માટે આ દિવસ ઉજવવામાં આવે છે. હિમાલયના પહાડી નગરો નબળા બિલ્ડિંગ પ્લાનિંગ અને ડિઝાઇન, રસ્તાઓ, પાણી પુરવઠો, ગટર વગેરે જેવા નબળા માળખાને કારણે ઘણા પડકારોનો સામનો કરે છે. આ ગંભીર ઈકોલોજિકલ મુદ્દાઓમાં પરિણમે છે. પર્યાવરણીય રીતે સંવેદનશીલ હિલ ટાઉન યોજનાઓ અને ડિઝાઇન વિકસાવવાની તાકીદની જરૂરિયાતને પ્રકાશિત કરતા દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવે છે. હિમાલય સત્તાનો સ્ત્રોત છે અને જ્ઞાનને પ્રોત્સાહન આપવામાં તેમજ જાગૃતિ અને સમુદાયની ભાગીદારી વધારવામાં મદદ કરે છે.

પર્વત-પાણીની પરંપરા વેબિનાર

- આ કાર્યક્રમમાં 'પર્વત-પાણી-પરંપરા' પર હોદ્દેદારોની કાર્યવાહી પણ બહાર પાડવામાં આવી હતી.

રાજસ્થાનમાં નેશનલ હાઇવે પર ભારતની પ્રથમ ઈમરજન્સી

લેન્ડિંગ સુવિધા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. 9 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ રાષ્ટ્રીય સ્વચ્છ ગંગા મિશને સ્વતંત્રતાના અર્મત મહોત્સવ' ના ભાગરૂપે નૌલા ફાઉન્ડેશનના સહયોગથી હિમાલય દિવસનું આયોજન કર્યું હતું.

2. થીમ : 'હિમાલયનું યોગદાન અને આપણી જવાબદારીઓ' છે.
3. 9 સપ્ટેમ્બરને સત્તાવાર રીતે ઉત્તરાખંડના તત્કાલીન મુખ્યમંત્રી દ્વારા 2015માં હિમાલય દિવસ તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, અને 2
(B) ફક્ત 2, અને 3
(C) ફક્ત 1, અને 3
(D) 1, 2, અને 3

સરકારે નાગા બળવાખોર જૂથ NSCN સાથે શાંતિ સમજૂતી પર હસ્તાક્ષર કર્યા

- ગૃહ મંત્રાલયના જણાવ્યા અનુસાર નિક્કી સુમી (Nikki Sumi) આગેવાની હેઠળની કેન્દ્ર સરકારે નેશનલ સોશિયાલિસ્ટ કાઉન્સિલ ઓફ નાગાલેન્ડ (NSCN) ખાપલંગ (K) સાથે યુદ્ધ વિરામ કરાર કર્યો હતો. શાંતિ સમજૂતી પર 8 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા અને તે એક વર્ષ માટે અમલમાં રહેશે.
- મંત્રાલયના જણાવ્યા અનુસાર શાંતિ સમજૂતી પર હસ્તાક્ષર થવાની સાથે NSCN જૂથના લગભગ 200 કેડર 83 શસ્ત્રો સાથે શાંતિ પ્રક્રિયામાં જોડાયા છે.
- આ સમજૂતી સીઝફાયર સુપરવાઈઝરી બોર્ડના સુપરવાઈઝર અને CJSBના સભ્ય વચ્ચે ગૃહ મંત્રાલયમાં ઓડિશનલ સેક્રેટરી (નોર્થ ઈસ્ટ) પિયુષ ગોયલ અને NSCN (K) નિક્કીના પ્રતિનિધિઓ સાથે કરવામાં આવી હતી.

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- નિક્કી સુમીએ ડિસેમ્બર 2020માં સરકાર સાથે યુદ્ધવિરામ કરાર પર હસ્તાક્ષર કરવાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી હતી. જોકે, નાદુરસ્ત તબિયતને કારણે તેઓ આ કરાર પર હસ્તાક્ષર કરી શક્યા ન હતા.
- શાંતિ સમજૂતીની શા માટે જરૂર હતી ?
- ગૃહ મંત્રાલયના જણાવ્યા અનુસાર, પ્રધાનમંત્રી મોદીના "આંતકવાદ મુક્ત અને સમૃદ્ધ પૂર્વોત્તર" ના સ્વપ્નને પૂર્ણ કરવાના ઉદ્દેશ સાથે શાંતિ પ્રક્રિયા પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા, નાગા શાંતિ પ્રક્રિયા માટે તે એક મહત્વપૂર્ણ પગલું હશે.
- સરકાર અને NSCNના અઝ્ક જૂથો વચ્ચે સમજૂતી :
- કેન્દ્ર સરકારે નેશનલ સોશિયાલિસ્ટ કાઉન્સિલ ઓફ નાગાલેન્ડના અન્ય જૂથો – NSCN (NK), NSCN (R), અને NSCN (K) – ખાંગોના અન્ય જૂથો પણ શાંતિ સમજૂતી ઓ પર હસ્તાક્ષર કર્યા છે.

નાગા શાંતિ સમજૂતી (Naga Peace Accord)

- 3 ઓગસ્ટ, 2015 ના રોજ કેન્દ્ર સરકાર અને NSCN (IM) જૂથ વચ્ચે નાગા શાંતિ સમજૂતી માટે માળખાગત સમજૂતી પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા. આ માળખાગત સમજૂતી અગાઉ NSCN (K) એ માર્ચ 2015 માં સરકારે સાથેની શાંતિ સમજૂતી રદ કરી દીધી હતી.

નાગા બળવાખોર જૂથ NSCN સાથે શાંતિ સમજૂતી પર હસ્તાક્ષર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. શાંતિ સમજૂતી પર 8 સપ્ટેમ્બર, 2021ના રોજ હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા અને તે એક વર્ષ માટે અમલમાં રહેશે.
2. નિક્કી સુમીએ ડિસેમ્બર 2020માં સરકાર સાથે યુદ્ધવિરામ કરાર પર હસ્તાક્ષર કરવાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી હતી.
3. આ માળખાગત સમજૂતી અગાઉ NSCN (K) એ માર્ચ 2015 માં સરકારે સાથેની શાંતિ સમજૂતી રદ કરી દીધી હતી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) ફક્ત 1, અને 2
 - (B) ફક્ત 2, અને 3
 - (C) ફક્ત 1, અને 3
 - (D) 1, 2, અને 3

9 સપ્ટેમ્બર : વિશ્વ EV દિવસ (World EV Day)

- ઈ-મોબિલિટીના તહેવાર નિમિત્તે દર વર્ષે 9 સપ્ટેમ્બરે વિશ્વ EV ડે (World EV Day) ઉજવવામાં આવે છે.
- આ પ્રસંગે ઈલેક્ટ્રિક વાહનોના ફાયદા અંગે લોકોને શિક્ષિત કરવા માટે વિશ્વભરમાં વિશેષ જાગૃતિ અભિયાનનું આયોજન કરવામાં આવે છે.
- તે એક સોશિયલ મીડિયા અભિયાન છે જે ડ્રાઈવરોને ઈલેક્ટ્રિક વાહનોના ફાયદાઓને ઓળખવા માટે પ્રોત્સાહિત કરે છે.
- તે ડ્રાઈવરોને પ્રતિબદ્ધતા કરવા માટે પણ પ્રોત્સાહિત કરે છે કે તેઓ જે આગામી કાર ચાલાવે છે તે ઈલેક્ટ્રિક હશે, પરંપરાગત બળતણ પર ચાલતી કાર નહીં.

EV સમિટ (EV Summit)

- EV સમિટ વિશ્વભરના ઈ-મોબિલિટી લીડર્સને એકસાથે લાવે છે અને તેઓ વિદ્યુતીકરણ અને ટકાઉ પરિવહનને કેવીરીતે આગળ ધપાવી શકે છે તેના પર વિચાર વિમર્શ કરે છે. Green TV દ્વારા તેનું આયોજન કરવામાં આવે છે.

Back to basics : વિશ્વ EV દિવસનો ઇતિહાસ

- વિશ્વ EV ડે પહેલ સ્થિર મીડિયા કંપની Green. TV દ્વારા બનાવવામાં આવી હતી. વિશ્વ EV દિવસની પ્રથમ આવૃત્તિ 2020માં ઉજવવામાં આવી હતી.

વિશ્વનું સૌથી મોટું EV બજાર

- ચીન વિશ્વભરનું સૌથી મોટું EV બજાર છે. ચીન ઉપરાંત ભારત ઓટોમોટિવ કંપનીઓ માટે આગામી પસંદગીના સ્થળ તરીકે પણ ઉભરી રહ્યું છે. ભારત સરકારે ઈલેક્ટ્રિક વાહન ઉદ્યોગને આગળ વધારવા માટે શક્ય તમામ મદદનું વચન પણ આપ્યું છે. હાલમાં ભારતનો ઓટોમોટિવ ઉદ્યોગ વિશ્વભરમાં પાંચમો સૌથી મોટો ઉદ્યોગ છે અને 2030 સુધીમાં તે ત્રીજો સૌથી મોટો ઉદ્યોગ બનવાનો છે.

EV માં સ્થળાંતર કરવાના ભારતના પ્રયાસો

- ભારત પહેલેથી જ ઈલેક્ટ્રિક વાહનો તરફ સ્થળાંતર કરવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યું છે. તાજેતરમાં ઈલેક્ટ્રિક વાહન અને સ્વચ્છ ઊર્જાની મોટી કંપની ટેસ્લાએ ભારતમાં પ્રવેશની જાહેરાત કરી હતી. ટેસ્લા એ બેંગલુરુમાં તેની પેટા કંપની ટેસ્લા ઈન્ડિયા મોટર્સ અને એનર્જી પ્રાઈવેટ લિમિટેડની રચના કરી દીધી છે. જાપાન સ્થિતિ સુઝુકીએ પણ ભારતમાં પ્રથમ EV લોન્ચ કરવાની જાહેરાત કરી હતી, જ્યારે ટાટા મોટર્સ 2025 સુધીમાં 10 ઈલેક્ટ્રિક કાર લોન્ચ કરવાની યોજના ધરાવે છે.

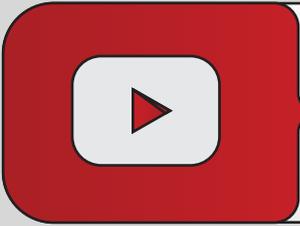
વિશ્વ EV દિવસ (World EV Day) વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ઈ-મોબિલિટીના તહેવાર નિમિત્તે દર વર્ષે 9 સપ્ટેમ્બરે વિશ્વ EV ડે (World EV Day) ઉજવવામાં આવે છે.
2. તાજેતરમાં ઈલેક્ટ્રિક વાહન અને સ્વચ્છ ઊર્જાની મોટી કંપની ટેસ્લાએ ભારતમાં પ્રવેશની જાહેરાત કરી હતી.
3. વિશ્વ EV ડે પહેલ સ્થિર મીડિયા કંપની Green. TV દ્વારા બનાવવામાં આવી હતી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
 - (A) ફક્ત 1, અને 2
 - (B) ફક્ત 2, અને 3
 - (C) ફક્ત 1, અને 3
 - (D) 1, 2, અને 3

સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાની લેટેસ્ટ માહિતી અને ફ્રી મટીરિયલ્સ
તેમજ રેગ્યુલર કરંટ અફેર્સ મેળવવા માટે
નીચે આપેલા અમારા
Social Media Icon પર Click કરો.

 JOIN OUR WHATSAPP GROUP
joinicerajkot.com

 JOIN OUR TELEGRAM
t.me/icerajkotofficial

 YouTube
ICE RAJKOT

 Instagram
ICE RAJKOT

 Facebook
like | comment | share
ICE RAJKOT

 twitter
ICE RAJKOT